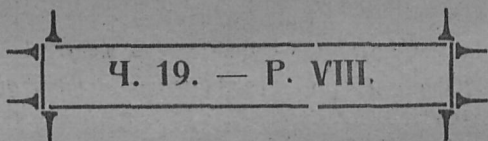

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 19.

З М І С Т :	<i>о. Д-р. Д. Яремко</i> : Вже понад міру.	577
	<i>о. Юстин Гіриляк</i> : Раціоналізм а початок християнства.	581
	До історії боротьби <i>о. М. Малиновского</i> з народною мовою.	583
	Релятивна правда.	589
	На теми дня.	594
	Церковна літопись.	598
Всячина :	(Дописувателеви „Руслана“. — Цікаві документи. — Кельска інформація. — Литовський протест проти польських калюмніаторів. — Перше тов. съв. Ольги на провінції. — Увага з провінції. — Галицькі практики.)	602

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуючі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богоглавником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаая, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дісципліна грецької церкви, Львів 1910, ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану виплиньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) „Осифінський патент“	6 сот.
3) Про чернече житє“	6 сот.
4) Децо про суспільне питанє“	10 сот.
5) За що мають соціялісти нашого хлопа“	6 сот.
6) Значінє праці в світлі віри“	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку“	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі“	6 сот.
9) Дві науки“	10 сот.
10) Торговля дівчатами“	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита А. Шептицького“	6 сот.
12) Житє св. Йосафата“	10 сот.
13) Пісня моя“	30 сот.
14) Тарас Шевченко“	10 сот.
15) Жєбращка з Єрусалиму“	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛьВОВІ, Городецька 93.

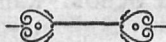
ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 19.

Львів, 1. жовтня 1911.

Рік VIII.

Вже понад міру!

Як раз тому 50 літ о. Цирик Лука і о. Дячан Филип підняли гадку інституту для дівчат під зарядом СС. Василянко. За дозволом Намісництва почало ся збиране складок. Складки дали понад 14 тисяч — до 20 тисяч злр.

За зложені гроші закуплено реальність в Бучачи на ціль інституту під зарядом Василянко. Коли оба згадані св'ященники рішили ся покинути Галичину, передав о. Цирик Лука ту реальність „Народному Дому“, яко одинокій тоді рускій інституції, котра могла заняти ся зреалізованем наміреної цілі і докінченем розпочатого діла.

Згадану реальність передано „Народному Дому“ з тим, щоби утворити фундацію на ціль інституту під зарядом Василянко в Бучачи. Там однак не мавби був сей інститут ніякого вигляду на розвиток, тому удав ся Совіт „Нар. Дому“ до бл. п. Сильвестра Сембратовича, який тоді був проф. унів. і комісарем Василянко з рамени Ординаріяту, щоби у Львові утворити сей інститут, а покійний обіцяв дати до веденя его СС. Василянки.

В р. 1880. закуплено реальність у Львові при ул. Зиблевича ч. 24 за 26 тисяч злр. за гроші фундаційні опроцентовані через довгий час.

Спроваджено СС. Василянки з Словіти і умовлено ся, що закуплена реальність переходить в їх посідане з тим, що мають удержувати з рамени „Нар. Доду“ 4 інститутки а „Нар. Дім“ буде оплачувати всі податкові належитости.

Коли однак ся реальність показала ся за малою до поміщення інституту, „Нар. Дім“ добудовав 4 салі. Покійний Сильвестер Сембратович завязав під покровом Ординарияту комітет, який за дозволом Намісництва почав збирати жертви для адаптації цілого інституту і для построєня церкви при тімже. З тих жертв частину вложено в адаптацію, а за 13 тисяч злр. построєно церковцю. Покійний Кард. Сильвестер заняв ся єї внутрішнім урядженем і украшенем за власні гроші, а Василянки докінчили то внутрішнє урядженє за свої т. зв. посагові гроші, так що кошти внутрішнього урядженя досягають квоти 30 тисяч злр., з чого на бл. п. Сильвестра припадає квота 6 тисяч злр. а проче є то гроші СС. Василянок і поодиноких жертводавців для церкви СС. Василянок.

До минушого місяця були Василянки в посіданю дому і церкви при ул. Зибликевича.

Дня 19. вересня с. р. „Народний Дім“ в насильний спосіб викинув СС. Василянки з реальности і з церкви, яку они до тепер мали в посіданю з волі жертводавців і фундаторів.

Сего діла покривдженя і пониженя СС. Василянок доконав Совіт „Нар. Дому“ на основі контракту, заключеного покойним Кард. Сильвестром, який вповнив догідні для Совіта правні формальности в найбільшій довірю до него, що не зробіть кривди Василянкам.

Насильне викиненє СС. Василянок з дому і церкви, призначеної для них волею жертводавців і фундаторів, заалармувало широкий загал і викликало серед нашої католицької рускої суспільности зовсім зрозуміле обуренє тим більше, що безпомічні СС. Василянки просили Совіт, щоби їх лишив еще один рік, доки не вибудують власного дому, потрібного на поміщенє інституту. До послідної хвилі СС. Василянки мали надію, що „Народний Дім“ лишить їх в спокою еще один рік. Надія завела.

Чимже дасть ся умотивувати і пояснити сей напрасний поступок Совіта? Мотивом сего кроку, яким нанесено очевидну, діймаючу кривду СС. Василянкам, є лишень пімста за невдачі руссофільської партії на політичній поли. Партийно-політичний недобір заплатили СС. Василянки і їх дівочий інститут.

Викиненем монахинь Ч. С. В. В., ділом покривдженя і пониженя сеї одинокої у нас церковної женської інституції, яка має так взнеслі релігійно-культурні цілі, заявив Совіт „Народного Дому“ явно і прилюдно, що він зриває всякі звязи з традицією сьвітлійшої минувшини „Народного Дому“, що він покидає останки тих церковних і народно-культурних основ, на яких „Народний Дім“ після волі своїх фундаторів мав існувати і розвивати свою діяльність.

Совіт пішов на стрічу новокурсному напрямови і его радикальним кличам, щоби „зъ трескомъ ломать домъ“, щоби

знищити будову своєї власної минувшини, покинути основи своєї дотеперішньої діяльності. Лишень політичними мотивами дасть ся пояснити діло викинення СС. Василянок і тимто оно доказує, що „Народний Дім“ перестав бути інституцією призначеною для культурних цілей а стає ся інституцією політичною і, що радикальний новокурсний руссофільський напрям запанував всевладно в „Народнім Домі“.

Та не о „Народний Дім“ і о его дальше існоване і судьбу нам тепер йде, але о ролю сьвящеників, які засідають в Совіті „Народного Дому“ і мають в нїм рішаючий голос. На 12 членів Совіта є 6 сьвящеників. Становлячи половину членів Совіта они могли очевидно спротивити ся і спинити его намір, могли не допустити до викинення Василянок. До сего они були обовязані в своїй сьвященничій совісті, яка їм наказувала боронити монахинь Ч. С. В. В. і дбати про добро сеї одинокої у нас церковної інституції. Коли они сего не зділали, то се доказує, що они визше поставили свої партійно-політичні інтереси і звязи понад добро Церкви і понад звязь з Церквою.

Що гірше, ходять вісти оперті на поважних даних і інформація, що деякі з сьвящеників, членів Совіта, голосували за викиненем СС. Василянок. Не хоче ся в се повірити.

Та вже через те саме, що сї сьвященики могли своїм числом і рішучим виступом в Совіті оборонити СС. Василянки від покривдження а сего не зділали, — крім сего через те, що они без найменшого спротиву дальше засідають в тім Совіті, який допустив ся так разячого покривдження і пониження монахинь Ч. С. В. В., они стають ся співвинними, на них в опінії загалу нашої суспільности спадає в значній мірі відвічальність за викинене Василянок.

Покривджене і понижене Церкви і церковних інституцій не належить до рідкости в наших часах, в часах замітного упадку християньского духа і християньской етики. Нігде однак і ніколи не лучило ся, щоби до прилюдного покривдження і пониження церковних інституцій прикладали своїх рук сьвященники або, щоби они байдужно заховували ся в тім зглядї. Противно все і всюди сьвященство солідарно виступало в оборонї Церкви, єї прав і інституцій. У нас на жаль... еще не стерте пятно ганьби з чола тих сьвящеників, які голосували за звісними кривдячами Церков майскими законами, а вже попри них явили ся наслідники, які не менчим соромом покрили свої сьвященичі імена. Се сьвященики, члени Совіта, співвинні в ділі викинення Василянок. —

З цілим обуренем протестуючи треба нап'ятнувати сей вчинок Совіта, в яким засідає еще раз повтаряємо враз з предсідателем аж 6 сьвящеників! Сей вчинок не дасть ся нічим оправдати.

Він не дасть ся оправдати і заслонити формалістикою контрактів винайму, заключених на основі позитивних законів; бо висше понад сї закони і понад контрактів формальности

(виповнені в довірю до Совіта) стоїть закон Божий, закон природний, який каже нам шанувати волю жертводавців і фундаторів, єї сповнити і то тим конечнійше, коли она має ціли взнеслі, сьвяті, добро Церкви на зглядї. Передовсім сьвященики повинні стояти на сторожі сего Божого закона і високо держати прапор християнської справедливости, бо „*еще соль въбдѣтъ, чимъ ѿсолитъ*“.

Совіт враз з сьвящениками, що в нїм засїдають, знехтував засади християнської справедливости, на основі мертвої букви закона нанїс дїймаючу кривду монахиням Ч. С. В. В.

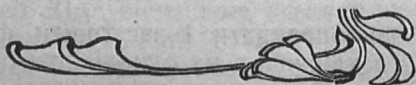
З тим більшим сумом приходить ся се зазначити, що до Совіта, який допустив ся так великої кривди на безпомічних монахинях, належать сьвященики, покликані довірем церковної власти на визначні церковні становиска, і тимто мали они обовязок особлившої печаливости о добро Церкви і церковних інституцій, отже і о добро монахинь Ч. С. В. В. Они мали особливший обовязок недопустити до покривдження і пониження Василянок; они дали прилюдну соблазн вірним руско-католицької Церкви і та соблазн не дасть ся так скоро направити.

За се, що они допустили в Совіті до покривдження і пониження монахинь Ч. С. В. В., що они поставили свої партійно-політичні інтереси і звязи понад добро Церкви і понад звязь з Церквою, що допустили до подоптаня засад християнської справедливости і етики, що дали прилюдну соблазн, треба осудити їх поступок яко негідний сьвященичого імени, а се тому, що би ніхто не посъмів за сей негідний поступок одиниць робити відвїчальним загал нашого сьвященства, що би сей сором, яким они покрили свої сьвященічі імена, при них лишив ся: они „*ѿ насъ изыдоша, но не вѣща ѿ насъ*“ (I. Іоа. 2, 19.)

До крайности обурює се, що ті сьвященики допустили не лишень до покривдження Василянок, але яко члени видавничого комітету „Галичанина“ допускають в своїм органі до нелюдского знущання ся над своїми жертвами, до з'огиджуваня монахинь.

Не досить, що їх скривдили, викидаючи їх з дому і церкви, для них призначеної фундаторами і жертводавцями, але відмавляють їм права забирати свою власність, яка дає ся забрати. За се, що монахині забрали з церкви своїм коштом і жертвами вірних справлені образи і прочу утвар церковну, і лишили пусті стїни, називають їх „татарскою дичию“ і т. п. Се є вже понад міру навіть можливої у людей безсоромности робити комусь закид ізза сего, що утікаючи перед татарскою язвою і нападом забирає з собою все то, що дасть ся уратувати!!!

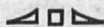
Д. Я.

о. Юстин Гірняк

парох в Тязові.

Раціоналізм а початок християнства.

(Д а л ь ш е).

В сїм напрямі можнаби ще працю значно розширити, але мабуть і сего досить, аби порозуміти, що критики хибно уявляли собі науку про оправданє в Старім Завіті. Не ритуал, але декальог становив ядро синайского законодавства і етики пророків. Побіч декальога мали обовязуючу силу і церемоніяльні приписи, але лише яко переходове средство педагогічне, о скілько оживляли і берегли віру в одного правдивого Бога і в грядучого Месію.

А коли так, то і Апостоли жидівські, які по думці критиків стояли на становиску старозавітної теології, не могли уважати церемоніяльні приписи за головне средство оправданя, лише — приписи моральні.

β) Наука про оправданє у св. Павла.

Тепер перейдемо до посланій св. Павла, аби пересвідчатися, чи справді такий провал ділив Апостола поган від Старого Завіта і других Апостолів, як представляла тюбінска школа.

Св. Павло розрізняє два роди приписів. Перші — то закон діл⁹⁵⁾ т. зн. ритуальні приписи Старого Завіта. Їх уважає він індеферентними, бо царство Боже не залежить від їди, ані напїтку⁹⁶⁾; обрізанє і необрізанє нічо не значать⁹⁷⁾, а святі дні, новомісяці і суботи були лише тїнию будучого⁹⁸⁾. — Ритуальним приписам протиставить сей Апостол моральний закон, який у нього називає ся: законом Христа⁹⁹⁾, заповідями Божиими¹⁰⁰⁾,

⁹⁵⁾ „Гдѣ оубо похваляі; ѿгнаса. Котѣрымъ законѣмъ; дѣлаи аи; Ни, но законѣмъ вѣрнѣ“. Рим. 3. 27.

⁹⁶⁾ „Брашно же насъ не поставлетъ предъ вѣдомъ; ниже бо аще имы, извѣточнѣствемъ; ниже аще не имы, аншаемса“. I кор. 8. 8. — Нѣсть бо црѣво вѣже брашно и питїе“ Рим. 14. 17. пор. ст. 3.

⁹⁷⁾ „Обрѣзанїе ничтоже єсть, и необрѣзанїе ничтоже єсть, но совокупїне заповѣдѣй вѣрїихъ“. I кор. 7. 19. — Обрѣзанїе бо показетъ, аще законъ творїши; аще же законъ престоїшикъ єси, обрѣзанїе твоє необрѣзанїе вѣсть“. Рим. 2. 25.

⁹⁸⁾ „Ниже єсть стѣнь градѣщихъ, тѣло же хрѣтово“ Кол. 2. 17.

⁹⁹⁾ Гал. 6. 2.

¹⁰⁰⁾ I. Кор. 7. 19.

або приписами Ісуса¹⁰¹⁾. Він, по думці св. Павла, захоче і надаліше обов'язуючу силу¹⁰²⁾, бо віра в Христа не то, що незносить сего закона, але противно, — віра вго ще скріпляє¹⁰³⁾. Коли би ми задали собі праці порівнати старозавітний декальбог із моральними приписами, які подає св. Павло своїм ученикам, то ми би переконали ся, що Апостол поган не забув ані про одну заповідь декальбога і що вимоги вго сють ідентичні з вимогами пророків¹⁰⁴⁾.

(Дальше буде).

¹⁰¹⁾ I. Тес. 4. 2.

¹⁰²⁾ I. Кор. 6. 10, 11. 18.

¹⁰³⁾ „Законн ан оубо разорлемх вѣрѣю; Да не вѣдетъ: но законн оутверждаемх. Рим. 3. 31.

¹⁰⁴⁾ I. Заповідь пор. „Нн ідолослужителе вывѣйте“. I. Кор. 10. 7. — 6. 9., (Кол. 4. 23).

II. „ „ „Не ажесвидѣтствешн“ Рим. 13. д.

IV. „ „ „Всѣка дшнѣ властемх предержавимх да повинѣтса“.

Рим. 13. 1. — („Чѣда, послѣшайте свойхх родителей ѡ Гѣх. И ѡтцѣм, не раздражайте чѣдх свойхх.. Равн, послѣшайте господій.. И господіе, тѣажде творите кх нимх“. Єф. 6. 1. сл. — Кол. 3. 20, Тит. 3. 1.).

V. „ „ „Не оубѣши“ Рим. 13. 9.

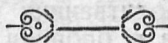
VIII. „ „ „Рим. 13. 9 = „Не ажите дрѣгх на дрѣга“. Кол. 3. 9. пор. Єф. 4. 25.

VI і IX. „ „ „Не прелюбы сотвориши“. Рим. 13. 9. — „Не асцитте себе: нн вѣдннцы,.. нн прелюбоудѣ,.. нн чужелюбнцы.. царствѣа вѣка не наслѣдѣтх“. I. Кор. 6. 9. 10, — 6. 18. (Єф. 5. 3, Кол. 3. 5, I. Тес. 4. 4 сл.)

VIII і X. „ „ „Нн лихоннцы, нн тѣтѣе.. царствѣа вѣка не наслѣдѣтх“. I. Кор. 6. 10., — пор. Рим. 13. 9. (Єф. 4. 28, Кол. 3. 5).

М. Возняк.

До історії боротьби о. М. Малиновського з народною мовою.

Висші духовні влади Галицької України відносили ся протягом довгих десятиліть до письменства в народнім дусі і народній мові не то неприхильно, але просто ворожо. Від часу заведеня унії запанувала в руських консисторіях польщина й єпископи хотіли саме тим відзначити ся, що писали й говорили мовою шляхти, а не мовою своїх овечок. Руські єпископий консисторіяльні радники видавали посланія по польськи, латинськи й німецьки, тільки не в своїй рідній мові*). Венедикт Левицький на становищі цензора галицько-українських книжок не то недопускав ніякої книжки, в якій віяло новим духом у правописі, мові чи змісті, але й своїми незугарним на щастє одиноким, перекладом біблійної історії та рецензованем чужих творів причиняв ся дуже до ввводження в галицько-українську літературну мову церковних і великоруських слів і зворотів. Вагилевич дістав висвяченє по власнім признаню за виданє граматики ніби нашої мови, бо в дійсности силоміць впаковано ту нашу мову в рами великоруської граматики Греча. Колиж львівську консисторію загорнули в свої руки вороги мови „пастуховъ и свинопасовъ“, а прихильники й поклонники Зубрицького Дениса, тоді такі жертви, як Маркіян Шашкевич, зачали повторювати ся щораз частійше.

Обсаджуване консисторії людьми, що ворожо відносили ся до народньої мови, відбивало ся шкідливо на народім (і ту передовсім), а потім і середнім шкільництві, бо на скільки підручники для тих шкіл переходили через консисторію або залежали від неї, на стілько мовою і змістом надавали ся краще на 16 або 17 вік, а не 19. Не диво, що ще 1865 р. втішила ся дуже редакція „Мети“ іменованем підберезецького пароха Івана Жуківського дійсним крилошанином, як „звіснимъ оборонцемъ народнєї засади въ літературі руській, отже и щиронароднімъ елементомъ“ **).

З рукописи в музею тов. „Просьвіта“ у Львові подаю протест Омеляна Огоновського написаний з нагоди рецензії на

*) Гаврило Русин (Яків Головацький): Zustände der Russinen, Leipzig, 1846 ст. 10.

**) М е т а, 1865, стор. 128.

його переклад катихизму Фішера на першу класу середніх шкіл з під пера Михайла Малиновського. Сей документ інтересний і для характеристики самого Огоновського й для історії боротьби народнього напряму з антинародніми тенденціями в консисторії, звідки виходили підручники релігії в страшній мові, якої не могли навіть розуміти ученики.

Цікаво, що рецензія Малиновського на переклад Огоновського катихизму Фішера (з 30 мая 1878 р.) має дещо спільного з його ж рецензією на молитвенник у народній мові Пулюя. Остання рецензія, видана в брошурі „Лист без коверти яко відповідь Впр. крилошанину Малиновському на реферат молитовника“ (Відень 1871), пояснює навіть дещо в рецензії на катихизм, а саме те, що недоговорене, бо Огоновський був професором університету. Малиновський давав Огоновському вказівку зберегти „чистогалицькій русській языкъ“ і „триматися писовнѣ тукраевой“. В рецензії на молитовник лякав ся Малиновський, що народній напрям у книжці релігійного характеру має на цілі „перенести агитацію для оукраинщины и кулишѣвки на поле церковное“, а хто дає „при славянскомъ текстѣ переводы на такъ званну оукраинщину съ кулишѣвкой, хоче на тѣмъ поставити, щоби вѣрни приняли звычай по оукраински молитися“. Ту ходить уже на думку Малиновського не тільки о се, щоби „сорвати съ нашою малорусскою літературою“ (найдавнішого періоду, розумієть ся, яку й викладав Головацький), „но также съ нашими церковными книгами, съ веденными на ладъ нашего малорусского (sic) языка“ — очевидно, в хосен українщини й кулішівки, які назвав „нововведеніємъ безъ підстави“. В Малиновського відданне слова „насущный“ терміном „щоденний“ є „бездорожіємъ и диватствомъ“, а саме „на оукраинщину и кулишѣвку грѣшится много произволомъ, науковою немочію и диватствами, въ которыхъ можно и пусто поставляеся геніальность“*). Дивацтва закинув Малиновський також Огоновському, підсуваючи йому ще в додатку й варваризми, які повинні завернути Огоновського з вибраної дороги до „своего“.

Обі рецензії ділить протяг семи літ, а мимо того писані обі по одному шаблону. Виходить, що Малиновський не рецензував книжки задля її змісту й потреби, тільки вилловлював в неї „українізми“ й правописні новаторства. Колиж важив ся Малиновський так рецензувати переклад університетського професора української мови й декана філософічного факультету в тім же році, можна уявити собі, як приймав він немилу собі рукопис звичайного „раба Божого“.

*) Ів. Пулюй: Лист без коверти, стор. 3 і 4.

Всесвѣтлѣйша и всечестнѣйша Митрополитальна Консисторіе!

Передъ пяти роками сѣставлена була пѣдъ предсѣдательствомъ высокопреподобного господина Офиціала — крилошанина Малиновского комисія въ цѣли сочиненія учебникѣвъ релігійныхъ для шкѣлъ народныхъ и середныхъ. Всесвѣтлѣйша консисторія запросила тогди и мене дописью зъ дня 11. сѣчня 1873, ч. 109 до участвія въ занятяхъ тои комисіи, а коли члени комисіи, зѣбравшись у высокопреподобного госп. офиціала, межи себе учебники нѣмецкій въ намѣренію переведенія ихъ на языкъ русскій роздѣлили, одержавъ я катихизисъ Фішера для I. класы шкѣлъ середнихъ, при чѣмъ высокопреподобный госп. офиціалъ высказавъ желанье, щобы я той учебникъ популярно одвѣтно до понятія дѣтей уложивъ. Того-жъ року въ часѣ празднинъ шкѣльныхъ переложивъ я отже катихизисъ Фішера на языкъ рускій и приспособивъ его до пѣтребъ нашого обряда греч. католического. Вѣдтакъ черезъ чотыри роки не мѣгъ я довѣдатись, що дѣеся съ моимъ катихизмомъ, хотяй пять релігійныхъ учебникѣвъ рускихъ, сѣставленыхъ пѣзнѣйше то совѣтникомъ шкѣльнымъ госп. Ильницкимъ, то др-омъ Пелешомъ черезъ всесвѣтлѣйшій ординаріятъ апробован и опѣсля накладомъ Института Ставропигійского (катихизмъ Дегарб'а) и фонда краевого (чотыри иншій учебники) выпечатаніи були. Доперва дня 30. мая с. р, получивъ я допись высокопреподобного госп. офиціала, осмотрену числомъ 2017, мабуть консисторскимъ, — въ дописи бо тѣй, котра була менѣ черезъ возного доставлена отвертою, не написано, вѣдъ котрой духовной власти, чи вѣдъ всечестнѣйшой консисторіи, чи вѣдъ всесвѣтлѣйшого ординаріята она къ менѣ була выслана. Допись тая, котра содержаньемъ своимъ мене дуже оскорбила, гласить ось — такъ:

„Рукопись Вашею Всечестностію сдѣланого русского перевода катихизма Франциска Фишера свертаеся съ тѣмъ, абы Всечестность Ваша сей переводъ свой еще разъ зволила пересмотрити, и въ слѣдующихъ направленіяхъ поправити:

1. Слова св. писанія наводити изъ библіи славянской и то напередъ, а потомъ давати ихъ въ русскомъ переводѣ, и такъ хоронити повагу славянской нашей библіи, отъ церкви потвержденной.

2. Заховати нашъ чистогалицкій русскій языкъ, якъ онъ себе являє, и якъ зосталъ уятый въ граматикахъ Левицкого, Осадцы, Дячана.

3. Триматися писовнѣ тукраевой ведля преданія и ведля помянутыхъ граматикъ.

Всѣ збоченія утрудняютъ науку, затирають признаки нашего тукраевого языка, викликають споры на нашу страту, и

приводять до варваризмовъ и дивацтвъ, а такъ наминають насъ, повертати и триматися своего.

Впрочемъ трудъ Всечестности Вашей есть увзглядненія достойный и причинится до поднесенія науки религіейной въ нашихъ школахъ, за що молодежь наша школьна Всечестности Вашей вдячна буде.

Такъ поправлена сія рукопись має ся доставити Митр. Консисто́ріи“. —

Щобы ясно доказати, що наведеною дописью нанесено менѣ обиду немалу, позволяю собѣ, Всесвѣтлѣйшой Консисто́ріи въ вѣдповѣди на закиненіи три точки предложити слѣдуючі замѣтки :

ad 1) Правда, що слова св. писанья наводивъ я напередъ въ переводѣ рускомъ, а опѣсля въ текстѣ церковно-славянскомъ, однако наводячи симъ способомъ св. писанье не поступивъ-емъ собѣ самовольно, а толькo по попереднѣмъ заявленью самогo жь высокопреподобного госп. офиціала, що для дѣтей буде найодвѣтнѣйшимъ, наводити св. писанье напередъ въ мовѣ рѣднѣй, зрозумѣлѣй, а потѣмъ въ языцѣ церковно-славянскомъ. Впрочемъ сему требованью, щобы хоронити повагу славянскої нашої бібліи, вѣдъ церкви потвержденѣй, я ніякъ не противлюся, и заявляю, що таку змѣну въ рукописи катихизма можно дуже легко переставленьемъ обохъ текстѣвъ усовершити.

ad 2) Кождый знатокъ рѣдної нашої мовы зможе пере-свѣдчитися, що я составивъ катихизмъ въ чистѣмъ языцѣ южно-рускомъ або малорускомъ, стараючися по можности наблюдать реченья нарѣчія галицко-русского або надднѣстрянського. Уже-жь бо трудно вимагати, щобы я, будучи професоромъ языка (мало) руского, писавъ катихизмъ выключно въ нарѣчію надднѣстрянскомъ; въ такѣмъ бо случаю выпадало-бъ писати н. пр. жель, щісье, хлопцьемъ, венути, седѣти, нося, ходя, тежко вмѣсто жаль, шастье, хлопямъ, вянути, сидѣти, носятъ, ходять, тяжко и д. — отже я писавъ катихизмъ въ такѣй мовѣ, яку-бъ не толькo пѣдгѣрянинъ, но такожъ верховинець, та й подолянинъ мѣгъ зрозумѣти. Впрочемъ и катихизмъ высокопреподобного госп. офиціала для школъ народныхъ не есть писанный такъ званимъ галицко-рускимъ языкомъ. А уже-жь можно припустити, що я вѣддаючися вѣдъ кѣльканадцяти лѣтъ выключно студіямъ языкѣвъ славянскихъ, мѣгъ вже пѣзнати, въ якихъ формахъ и реченьяхъ духъ языка (мало)-руского природно выражаєся. Съ тої причини не могу поняти, чому высокопреподобный госп. офиціаль звертає мою увагу на граматикѣ Левицкого, Осадцы и Дячана. Поминувши тое, що языкъ рускій въ сихъ трѣхъ граматикахъ не однаковимъ способомъ „уя-тый зѣставъ“, не виджу въ граматикѣ Левицкого и Дячана такої поваги, котра-бъ менѣ въ моїхъ языкословныхъ студіяхъ була помѣчною; — далеко большою повагою есть для мене граматика Головацкого, про котру въ дописи нема ні згадки,

котра-жь мимо того що неповна все — таки есть дуже доброю.

ad 3) Правописи держався я такои, въ якій выдано вже пять учебникѡвъ религійныхъ, — отже не вводивъ я ніякои новости. Тая-жь правопись основуеся на етимологичнѡй правописи Максимовича и розличаеся вѡдъ неи тѡлько тымъ, що вмѣсто дашкованого е (ѣ) принято ѣ; н. пр. лѣдъ (лѣдь) плѣвъ (плѣвъ). Если отже всесвѣтлѣйшій Ординаріатъ правопись сказаныхъ пяти учебникѡвъ удобривъ, то чомужь правопись въ моѣмъ катихизмѣ мала бѣ бути лихою? Та-жь самъ высокопреподобный госп. офиціалъ похвалявъ очевидно передъ колькома роками тую правопись; се бо видѣвъ я своими очима, — могу се совѣстно посвѣдчити, — що въ рукописи руского перевода катихизма Дегарба высокопреподобный госп. офиціалъ списавъ одвѣтні замѣтки и поправки тою-жь правописью, котрои я придержовався, и котрою помянуті учебники религійні суть напечатані. Чому-жь приказавъ менѣ высокопреподобный госп. Офиціалъ въ своѣй дописи, триматися писовнѣ тукраевои ведля преданія и ведля помянутыхъ граматикъ? Послѣдуючи преданью належало бѣ одно и тоже слово многоракимъ писати способомъ, н. пр. длгъ, дѣлгъ, долгъ, довгъ, — сѣмръть, сѣмръть, сѣмръть, сѣмръть, сѣмръть, смерть и т. д. Що-же тыкаеся сказаныхъ трѣхъ граматикъ, то въ кождѡй зъ нихъ правопись есть вѣдмѣнна, ба, въ граматичѣ Осадцы правопись второго выданья есть вѡдмѣнною вѡдъ правописи выданья первого.

А вже-жь найтяжшій докоръ заключаеся въ сихъ словахъ дописи, що всѣ збоченья утрудняютъ науку, затирають признаки нашего тукраевого языка, выкликують споры на нашу страту, и приводятъ до варваризмѡвъ и дивацтвъ! Всесвѣтлѣйша Консисторіе! такой гѡркой науки не чувъ я ніколи будучи суплентомъ гимназіяльнымъ вѡдъ ніякого инспектора, теперъ же послѣ двадцатилѣтної безнаганной службы въ станѣ учительскѡмъ маю слухати упѡмненій вѡдъ высокопоставленого достойника церковного, до котрого чейже не належить справа граматики и правописи! Коли-жь мѡй катихизмъ не заключае въ собѣ нічого такого, що противнымъ було-бѣ вѣрѣ католическѡй, — коли вѡнъ написаный такою-жь правописью и такимъ языкомъ, якъ и сказані пять учебникѡвъ религійныхъ, то якъ можно закидати менѣ збоченья правописні и языкові? Якъ можно приписовати менѣ теперѣшні споры межи нашими сторонничтвами, ба й вытыкати якісѣ варваризмы и дивацтва? Черезъ одинадцять лѣтъ учу на университетѣ языка руского, и еще нікто не мѡгъ менѣ закинути, що я выкликую споры и незгѡду; я бо вѡддаюся лишь науцѣ и политичными справами зовсѣмъ не займаюся — про-те посѣщаютъ мои прелекціи не тѡлько богословы, но такожь студенты (в рукописи „студентѡвъ“, бо такъ вимагавъ перечеркнений текст) философіи и

правъ обохъ сторонництвъ. Що отже за проводомъ Микло-сича, Шлейхера, Гаттали, Франца Малиновского, Максимовича и Якова Головацкого — ученого моего попередника — узнаю самостойность нашего (мало) руского языка, що вщепляю въ молодежи любовь ко рѣдному слову, — есть радше заслугою моею въ трудной моѣй ситуаціи, не то поводомъ къ якимъ — то обвиненьямъ. Вѣдтакъ не могу понять, чому высокопреподобный госп. Офиціалъ згадуе про якісь варваризмы и дивацтва, котры мабуть въ моемъ катихизмѣ находятся! Що слово „варваризмы“ дѣйстно до сего моего катихизма вѣдноситись мае, можно дознатись изъ самой рукописи. На сторонѣ бо 55 въ реченю „съ тыми апостолами и съ учениками ходивъ Исусъ въ своѣй ѳтчинѣ по всѣмъ-усюдамъ и вѣстивъ евангеліе“ подчеркнено слова „по всѣмъ-усюдамъ“ два разы, с. е. червонымъ и синимъ оловцемъ, и побѣчь нихъ написано рукою высокопреподобного госп. офиціала: „quid hoc? варваризмъ“. Я-жь не знаю, чому-бъ выраженье „по всѣмъ-усюдамъ“ мало бути варваризмомъ, коли оно у насъ въ Галичинѣ уживаеся и въ нѣякомъ иншомъ языкѣ слав. не есть звѣстнымъ. Доси ще нікто не найшовъ варваризмовъ въ печатныхъ моихъ книжкахъ, ба, рецензентъ моего выданья Слова о полку Игоревѣмъ выражаеся въ Берлинскомъ журналѣ „Archiv für slav. Philologie (II. B. p. 643) про мой переводъ Слова слѣдующимъ способомъ: „Es verdient hervorgehoben zu werden, dass sowohl die Übersetzung des Textes verständig und wohlklingend lautet, als auch der Still, des Verfassers frei von jener Unnatur ist, die wir so häufig in den Publicationen galizischer Schriftsteller vorfinden“. Но поки-що, теба менѣ переболѣти той закидъ в. преп. госп. Офиціала, що я, будучи университетскимъ професоромъ языка руского — допускаюся въ своихъ письмахъ варваризмовъ и дивацтвъ.

А вже-жь схоче признати всесв. Консисторія, що такъ тяжкои обиды не выдержавъ-бы рѣвнодушно нѣ новопоставленный презвитеръ, стоячій непосредно пѣдъ управленьемъ всесв. Консисторіи, не то професоръ университетскій, котрый въ справѣ правописи и граматики безъ сомнѣнья компетентнымъ есть судьеою. Не знаю отже, що означаютъ слова дописи, будто-бы всякій збоченья напоминали насъ, повертати и триматися своего. Куды бо менѣ повертати? коли я стою при своѣмъ и придержуюся своего? Чи маю стояти при галицко-рускомъ нарѣчю, чтобы его при даной способности присоединити къ такъ званому обще-русскому? — Всесвѣтлѣйша Консисторія изволитъ отже на основѣ сего моего представленья признати, якъ тяжело дѣткнула мене допись в. преп. госп. Офиціала. Въ нѣй бо закинено менѣ, що я не наблюдаю нѣ чистоты, нѣ правописи руского языка, що допускаюся варваризмовъ и дивацтвъ, та що мабуть черезъ мене выкликуються споры на страту нашу; — въ нѣй упомнено мене, щобъ я повернувъ и тримався своего. Съ причины отже, що менѣ, пу-

бличному професорови, сими упреками нанесено несправедливо тяжку обиду, прошу, щоби високопреподобный госп. Офіціяль изволивъ въ короткомъ часѣ письмомъ урядовымъ вѣдкликати высказане оскорбленье и такожь подати менѣ одвѣтное удовлєтвореньє, бо не хотѣвъ бымъ, щоби наведена допись вразъ съ сею вѣдповѣдью моею посредствомъ нашихъ часописей рускѣй публици сталась извѣстною.

Вѣ Львовѣ, дня 10. червня 1878.

Дрз Емліянз Огоновскій
ц. к. професоръ университета,
деканъ выдѣла философичного.

Релятивна правда.

(К о н е ц ь).

3. *Релятивізм простору і часу.* „Нема філософії о вічній стійности“, каже Павльзен*). Влизше поясняє се Spitta**). „Бєди би хто доводив з непомильною емфазою, що $2 \times 2 = 4$ всюди, на всїх планетах, і розширїм се так далеко, що так є взагалї всюди і завсїгди, давно, тепер і на будуче, від вічности до вічности, то се нічо иньше, як лише цїлком недоказане і ненадаюче ся доказати твердженє; оно висказує тѣ, чого не може знати жаден чоловік“ Отже, если би хто жив на Марсі, то можливо, що для того $2 \times 2 = 5$; або як хто доживє 6.000 р. по Хр, то може для него буде правдою, що убийство і крадїж дозволенї; що на землї не було Наполсона, що в р. 1909. замешкували Петербург Готєтоти.

4. *Англійско-американський прагматизм.* „Правдивим є то понятє, що тобі приносить користь“, се аксиом прагматизму. Є тобі хосенним понятє: „Бог є“, то оно є для тебе правдивим (релятивно). Бєли для тебе є цїнним заперечене того: „нема Бога“, то правдою для тебе є: „нема Бога“.

Вїритєлєви приносить користь, коли він мїсто пожитчих оцного разу 100 К. + 100 К. иньшим разом вїдберє 1000 К;

*) A. op. cit.

**) Mein Recht auf Leben, Tübingen 1900, 61.

отже то для него повинно бути правдою. Довжникови залежить на тім, щоби місто 100 К. + 100 К. віддав лише 10 К; отже для него знова то повинно бути правдою. Та користолюбна на ука правди має дійсно примінене в найважніших житєвих питаннях. „Питанє: Чи ідея Бога є правдивою? значить тільки що: чи має вартість ідея Бога для дійсного (актуального) досвіду?“ Так питає Американець Ames *). Зміни в поглядах віри мають після него своє право і свою правду, коли они кожного разу акомодують ся лише до пануючої потреби; а теологія може зречи ся обовязку нормованя певних і незмінних правд. В пра-старих Семітів богом було водне жерело, в деяких кочовиків коза, для вельми вражливих душ пророків богом всіх людей був Єгова; і всі мають рацию, і все є правдою, бо то було користним**). Подібно висказує ся Nietzsche про правду яко чинник, що служить до цілий життя (Lebenerhaltende, Lebenförndernde). Правда є біологічною користію понятя***). „Вартість нашої науки і філософії — каже Paulsen — нашої штуки і поезії полягає в тім, яку користь нам приносять; чи однак далека будучність буде з них користати, се дуже загадочне“****).

Обговорили ми чотири роди мильного релятивізму, після якого правда може змінити ся узгляднивши висшій розум, степєнь розвою, місце і час, серед яких ум працює або хочби користь, яку понятє приносить.

III.

Для чого — питаємо тепер — не можна прийняти релятивної правди в тім значіню? Відповідь коротка: бо одна з правд має зле примінене в законі суперечности. Принцип суперечности каже: один і той сáмий предмет рівночасно і під тим самим взглядом не може бути і не бути. Слова „під тим самим взглядом“ вказують на предмет, а не, як хотять релятивісти, на думачий підмет.

Релятивісти учать подібно як передхристиянські скептики, що десятима способами зв. „тропи“ старали ся доказати сумнів що до всего. Перший спосіб оснований на відріженню від себе еств наділених душею.... другий на відріженню людей між собою... осьмий на релятивности взагалі (до котрого, як слушно замічає Sext. hyp. Pyrr. 1, 39, порівн. Gell. 11, 5, 7, зміряють всі инші скептичні тропи).... а десятий на ріжнородности вихованя, звичаїв і законів, мітичних виображень і філософічних

*) Gl. Stimmen aus M.-Laach. LXXI 157. 158.

**) Ibid. 157.

***) Порівн. Eisler, Wörterbuch der philosophischen Begriffe², Berlin 1904. s. v.

****) Paulsen, System der Ethik I³ 319.

поглядів“; *) суть отже діковитими скептиками релятивісти, людьми, що всяку певність відкидають.

Павльзеніві слова: „Матеріялізм, натуралізм, пантеїзм... скептицизм, нігілізм, се злишні ущипливі слова, якими католицькі виклади історії філософії обсипають модерні системи“ не здержують нас, щоби релятивістів, яко завзятих сторонників подвійної правди, не назвати скептиками. Після їх науки чоловік ніколи не може бути певним, чи він має правду чи ні. Коли такий чоловік щось пізнає і є змушений признати своє поняття правдивим, мимоволі насуває ся гадка: Е! як би я жив на Марсі, або за яких сто літ, то може якраз контраст узнав би за правду. Отже не маю ніколи певности, я скінчений скептик. Я тверджу, що не маю жадної певности, однак рівночасно тверджу, що маю принайменше одну певність, а іменно: що я не маю жадної певности. — Скептик подібний до чоловіка, що кричить на ціле горло: „Слухайте, добрі люди! Я не можу говорити! Я не можу аві слова вимовити!“ —

Скептицизмом є також релятивізм простору і часу. Если я не знаю, чи завсїгди і всюди має значінє закон суперечности, то звідки я можу знати, чи та засада послїдної суботи не страшила своєї дійсної вартости, чи я не дістав ся через рух сонїчного систему в таке місце, де той закон не має значіння? Наш розум пізнає, що $2 \times 2 = 4$ не лише позїрно, але дійсно і конечно, завсїгди і всюди. Если в тїм понятю блудимо, не вьємо обов'язані більше довіряти свому розумови. Очевидно не лишаєсь нічого иньшого, як прийняти скептицизм. Если правда: „крадіж і убийство недозволені“ не є вічно сталою і обов'язуючою, то вже тепер можемо сказати: „крадіж і убийство суть дозволені“.

„Нї!“ — скаже релятивіст — „то завчасу так думати. Тепер єще мусиш думати: крадіж і убийство недозволені“. — Однак на примус думаня, що веде мене до блуду я не уважаю і вже тепер можу сказати: „крадіж і убийство дозволені!“ Та возьмїм вже раз Павльзена за слово. „Нема філософії о вічній стійности“, твердить він; отже і ті слова чи висказ не має вічної стійности. Volens volens зраджує Павльзен одну стійність, а іменно таку стійність, що нема вічної стійности. — Иньший примір: Если я кажу „нема вічної правди“, отже і мої слова не мають вічної правди. Як видить кождий, обома реченями виразно висказую одну вічну правду, а то, що „нема вічної правди“. А если є одна вічна правда, то є і правтор тої правди, є Бог.

Речене: „Правда є вічна і має значінє всюди“ не значить, що всі пізнані річи суть вічні і всюди.

*) Überweg-Heinze, Grundriss der Geschichte der Philosophie I. 10 Herausgegeben von Dr. Karl Prächter, Berlin 1909, 287. 288. Die griechischen Einschaltungen sind weggelassen. (In der 9. Aufl. S. 326. 327.)

Наполвеон був 1812. р. в Росії, не є однак там вічно. Хоч між Русинами є дві партії, не слідує, щоб они вічно були. Однак вічною правдою є, що вони колись були. Як в Галичині є два університети, не слідує, щоби прим. в Німеччині було два. Однак і Німці мусять прийняти до відома і узнати за правду, що в Галичині суть лише два (польські!) університети. Величезне є число ідеальних предметів, що в певній мірі все і всюди суть правдиві пр. 2×2 все і всюди $= 4$. І справді є Бство вічне і всюди присутнє: Бог.

Наука з подвійною правдою є неможливою. Як може бути певним учитель, чи его ученики стоять з ним на рівнім степені умового розвитку і мають такий як він орган думаня, чи не приймив би він сам иньшої правди, наколи би сидів на місци ученика? Для ученика $2 \times 2 = 4$, а для учителя 2×2 може $= 5$.

Порозуміне в виду такої правди неможливе. Для мене є правдою: Америка істає, однак для мого товариша може бути правдою: Америки нема.

З релятивістом звичайно даремна диспута. Не можна доказати блуду подвійної правди. Бо, если не хочемо признати за правду найцєрші основи, то і не змушені ми признати за абсолютну правду закључене на підставі тих основ. Жаден доказ неможливий до переведеня, если не узнаємо за правду без доказу одного — власної спосібности пізнаня.

Подвійна правда спричиняє дивачне думанє. Один уважає за правду „Бог є“: иньший знова: „Бога нема“; а третій каже: „Бог ані є, ані не є, лише — ?“ — Ту відказує послуху чоловікови не лише мова, але і думанє. Для четвертого випадає сказати: „ні так, ані ні, ані також — ?, хїба — ? і т. д. Певно! релятивіст сего не хоче признати. Однак хто признає подвійну правду для двох ріжнородних єств наділених розумом, той мусить призгати потрійну правду для трох ріжнородних єств, почвірну для чотарох і т. д.

Чоловік признає за правду все то, що Бог обявив. Однак правда обявлена пр. „Бог є один в трох Особах“ з огляду на подвійну правду релятивістів може бути доброю для Бога, а неправдою для чоловіка. Щож має Бог обявляти? А як що обявляє, то в що маю вірити? Бог обявляє: „Я є один в трох Особах“, то я маю вірити: „Бог не є один в трох Особах“; значить Бог милить ся. Досить! Кождий видить, куди заведе подвійна правда.

Які докази мають оборонники релятивної правди? „Поступ на всіх областях знаня є запорукою, що правда зміняєсь“. Вже в першій часті сказано: поступ є добрий в значіню справленя блудів і збільшеня области знаня. Однак наука ніколи не виказала і не викаже, що щось може бути рівночасно правдивим і мильним; правдивим, як А пізнає, мильним, як В. „Але як так

неодно поправить ся,¹ з часом все поправить ся⁴. Безпотрібний клопіт. Що деякі люди суть Липованами, не виходить, щоби всі люди були такими. Фільзофія ніколи не викаже, що принцип суперечности є мильний. Математика ніколи не докаже, що $2 \times 2 = 13$. Історія не здобуде ся на такий доказ, що Лютра не було на землі. Географія не зможе доказово заперечити, що Франція запала ся в океан. Жадна етика не пустить ся на так зухвалий доказ, що заповіді Вожі вже більше не обовязують. То може бути „емфаза“, як каже Spotta, але не правда. — „Все поступає, отже і правда“. З того, що неодно розвиває ся не слідує, щоби все розвивало ся. А если навіть все розвиває ся, то однак ніколи чотирукутник через розвиток не перейде в коло. — „Не знаємо, чи наші закони думаня обовязують також і иньшї ества о відмінній природі духа“. Знаємо дуже добре, що Бог не потребує наших гадок і льогічних заключень, щоби з трудом дійти до пізнаня Тайлєрового „ученого висказу“. Бог не заключає, Він все рівночасно видить, знає. Надто признаємо, що Бог пізнає, чи наші гадки правдиві і чи суть відповідними средствами до розширеня нашого знаня. — „Таж кожда льогічна правда є прецінь релятивна; бо правда є відношенем межі пізнаючим підметом а пізнаним предметом“. Зовсім слушно! В тім значіноу ми не оспорюємо релятивности правди, лише в тім, неначе би один ум міг понимати щось яко правдиве, підчас коли другий признає за правду суперечність до першого, або й в тім значіноу, немов би правда мала вартість лише в границях певного часу і простору.

В такім значіноу правди релятивної прийняти не можемо. Прийняти таку правду значить завдати смерть всякому знаню і науці. Если Намаск *) каже: „Абсолютних осудів не можемо видавати в історії“, і если Павльзен домагає ся, щоби відступити від абсолютної правди, то се фарисейска скромність. Бо в дійсности то є проголошенем банкрутства всякої науки і знаня, а що знанє є конечним услівем віри, отже і всякої віри; очевидно католицкої а не Кантової. Проголошенє релятивности правди є атентатом на правду, підчас котрого і атентуочий мусить власти жертвою.

Зберім ще раз головні точки. Як видимо, в правдивім понятю особливо тоді є можлива зміна а навіть пожадана, если є дійсний поступ від знаня менше — до більше досконалого, або если є перехід з мильного понятя до правдивого. Ту належить пригадати слова Вінкентія з Лєрину **): „... знанє, наука і мудрість одиниць як і загалу, поодинокі людини як і цілої Церкви мусить рости і ступати далеко і певною ногою по ступнях віку

* Wesen des Christentums, Akademische Ausgabe 1902, 11.

**), Commonitorium Primam c. 23 (Migne, Patr. lat. I. 668.)

і часу". — Ватиканський Собор присвоєв собі той висказ майже дослівно. Crescat igitur oportet et multum vehementerque proficiat, tam singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiae, aetatum ac saeculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia*).

Однак всяка зміна або релятивність правди не є можливою в тім значіню, наче би якийсь розум міг колинебудь признати щось за правду, підчас коли иньше успосіблений, або висше розвинений, або деінде перебуваючий, або иньше інтересований розум признавав би щось впрост противне за правду.

Отже справлене від блудів і поступ, а не релятивна правда. Що розум одного признає дійсно правдивим, того ніколи і ніде розум другого не може признати дійсно мильним.

Навіть з точки природного розсудку мусимо сказати, що Пій Х. в своїм силлябі (в 1907. р.) зовсім слушно опрокинув речене Loisy-го: „правда не є незмінною як і сам чоловік, бо-ж з ним, в нім і через него вона розвиває ся“**).

Переклав Стецюк.

На теми дня.

Дописи.

I.

Наші національні демократи і християнські суспільники а народ і духовенство).*

Хвалив ся циган своїми дітьми, так і тепер „Руслан“ хвалить себе і свою партію та проводирів, а критикує всео друге, особливо партію національ-демократичну, наших послів, наші інституції, Народний Комітет і пр. „Діло“ всего того боронить... В ч. 205 займає ся особливо тим, яке становиско займають

*) Denzinger — Bannwart, Enchiridion 10. 1800.

**) Stimmen aus M. Laach LXXV. 48.

*) Містимо понизпі дописи задля дискусії, о яку просимо прихильників обох партій. — Редакція.

обі партії зглядом духовенства. Бо християнські суспільники передовсім полюють на духовенство, а національ-демократам таки не обоятна поки що втрата многочисленного гурту податників, труженників і видних діячів. Щож на те ми, духовенство? Чи не час нам піднести голос і висвітлити і рішити, куди нам іти, або як поступати? Хочу перший промовити і прошу дуже дальше забирати голос. Справа дуже важна для нас і для цілого народу.

Що до мене, то я тої гадки, що до партії нац. демократів цілком безпечно можемо на разі належати і мусимо належати, і не треба нам осібної партії. В сій партії взяли вправді верх, змайоризували нас елементи радикальні, ба навіть соціалістичні, але нам не втікати перед ними і не лишати весь наш доробок з перед літ, коли ще про радикалів і соціалістів і чутки не було. Нам треба старати ся, щоби наші погляди, погляди духовенства і християнського народу, котрого ми є провідниками, щоби принципиальні наші постуляти, а котрі суть для нашого народу добрі, були вшановані.

В тій цілі організація духовенства, але не станова, як пише „Діло“, бо се тут не належить, на се є інші станові товариства, а організація елементів, що придержують ся засад християнських зглядно католицьких, то є, духовенства і світських інтелігентів та свідомих членів з народу, в лоні партії нац демократичної — є конечно потрібна. Наш нарід, навіть там, де Трильовський панує, є переважно на скрізь християнський, кличі радикальні, проти віри і духовенства, не запустили глибоше коріння. Ми духовенство і інтелігенція з християнськими засадами і передові одиниці з народу з такимиж засадами, мусимо з'організувати ся і яко з'організована сила не допустити до зрадикалізованя нац. демократичної партії.

Се є можливе, нас є много, нас є більше, ми підтримуємо всі інституції, з нами мусять числити ся, а не числять ся, бо ми не з'організовані, а боїмо ся організації, бо ось будуть кричати, що ми „розбиваємо партію“... Нині вже і „Діло“ припускає таку організацію. Втікати, нову партію творити, нам не вільно, і дійсно ми яко члени партії нової, виміреної на знищенє, ослабленє нашої партії нац. демократичної, osiąгнемо цілком відемні результати.

Така організація в лоні партії нац. демократичної може мати і повинна мати свій орган і таким органом я хотів мати „Руслана“ — і все думав, що він таким стане, що не буде бурити, але буде накликувати до поправи. Та сего я не діждав ся від него.

„Діло“ є органом нац. демократичної партії, але воно заступає інтереси, що так скажу, її лівого крила, радикального. Нам треба мати щось попри „Діло“, деби порушувались і станові наші справи, деби передовсім вся народна робота була

осьвітлювана з точки християнської, щоби не допустити до того, що дієсь на заході.

У Поляків веде ся щось подібного. Там суть органи клерикалів, але властивої клерикальної партії нема. Там веде ся борба між Поляками, як їх звать „клерикалами“, а „поступовцями“. І у нас треба вже ту борбу вести конечно. Ми позволили тим псевдопоступовцям взяти верх над нами і ми дозволяємо їм під нашим оком деморалізувати наш народ. Нам вже нині час розглянути ся власними очима, скинути окуляри псевдопоступові, які на жаль много сьвящеників взялось уживати.

Вже нераз була ся справа порушена в вузких кружках духовенства, але „поступовці“ для добра загалу, для добра народу, не дозволяли з тим виїжджати, піддали ся „лівим“ а що „правих“ було мало, тож не могли самі відважити ся, щоби виустити трохи „свіжого“ воздуха („ліві“ се звать „стухлим воздухом клерикальним“) і з того скористали інші люди...

Я до сих послідних рву ся, я радби бути з ними, але не поза нашою „нац. демократичною“ партією. Я і без них тут тримаю ся, в тій думці, що чейже рушать ся еще між тими, що лишились, видні одиниці, і зроблять щось, щоби був і вовк ситий і вівця ціла.

У Словінців головна партія, котра властиво має в своїх руках головну силу інтелігенції і народу, в під проводом духовенства. Тепер відривають ся від неї елемента псевдопоступові і творять нову партію протиклерикальну. У нас повинно би бути щось подібного. Ми духовенство все, а тепер переважно, ведемо еще роботу народну і нашими силами моральними та матеріяльними здвигнені народні інституції, нам поки що належить ся еще перше місце, а з нами і тим, котрі еще тримають ся засад християнських. Та ми, на жаль, добродушні Русини, дозволили собі власть з рук вирвати і піддали ся псевдопоступовцям.

Коли з нами не схотять числити ся панове з нац. демократичної партії, тоді певно, що коли ми їх не викинемо в явно радикальний табор, тоді по довгій завзятій борбі будемо мусіти самі уступити і утворити християнско-суспільну партію, партію щиронародно-опозиційну, доки того справа вимагає, а на кождий спосіб партію независиму, не піддану нікому... І такої партії я буду першим членом. — В. Н.

II.

„Діло“ взяло ся обертати на всі боки христ. суспільників і їх голову. Час би було і нам сьвященикам розглянути ся в тих справах і висказати своє слово, бо тут головно о нас ходить. Передовсім звертаємо увагу на статю „Діла“ ч. 205, де воно особливо займає ся становиском нац. дем. партії до духовенства.

Написало „Діло“ много компліментів духовенству, виписало всі плюси, які їм дає нац. дем. організація, вихвалило ся, що у всіх інституціях членами і виділовими суть священники, отже нема рації священству опускати ради тої партії і до нової приставати.

Треба признати, що воно ніби так і є, але мусимо ствердити, що мимо того таки партія нац. дем. пахне радикалізмом і соціалізмом, а її орган „Діло“ не терпить клерикалізму і клерикалів, котрими такі священники суть і мусять бути в якій би партії вони і не були.

Дальше мусимо ствердити, що той антиклерикальний, хоч хитро замаскований дух, своє робить все і всюди в нашій народній роботі на всіх полях, але впрна тому ані нац. демок. партія, ані орган її „Діло“, ані елемента радикальні, соціалістичні, а навіть анархістичні (на жаль), які в тім *mixtum compositum* знаходять ся, а саме духовенство, що апатично, з замкненими очима, терпить сю кертичну роботу одиниць — на шкоду народу — під фірмою духовенства, котре всю ту роботу без опозиції апробує, винно духовенство, що забуває, що воно є апостолами товариства, котре називає ся Церквою Христовою і що воно повинно все і всюди беречи нарід перед впливами незгідними з духом Христа і науки Христової Церкви

Представники наші в інституціях народних задовольють ся тим, що вони там засідають, а позволяють без жадної опозиції робити другим членам, що хотять.

Але бо часом і опозиція не на много придала би ся, бо кажуть: ніхто нас не попре, духовенство недбале не відозве ся в обороні — і так є дійсно. А всьому винно то, що нема між нами організації ані ідейної звязи. Читаємо що противне — не реагуємо, задовольаємо ся, коли „Нива“ „натягне“; тимчасом сего замало.

Напише „Діло“ щось невідповідного, повинно зараз другого дня дістати тисячу карток з осторогою. Випустить „Просвіта“ книжочку, якої ціль доказати, що „всі породи домашних звірят і управних ростей, се твори людських рук (!)“, повинна дістати тисячу протестів. А тоді ми були би респектовані і не треба би нам було иншої партії. Опускати ради, се не розумно.

Отже дійсно, партія нац. демократична рахує ся з духовенством, его респектує, але на вні, а ми себе не шануємо і позволяємо над собою переходити до дневного порядку в нутр — і так буде в кожній партії, коли ми будемо лише *contribuens plebs* або робучими волами, а партія, де ми будемо самі з кількома інтелігентами, не буде жадною партією народною. То буде товариство священників і кількох клерикалів без значіння і впливу в народі.

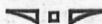
Знаменне також і се, що навіть партія хр. суспільників, де переважно сьвященики належать, вибрала головою сьвіцього! От і бачите, що ми є, що ми варта. Колиб в нас сила, енергія, ідея, то ми би і в нац. дем. партії мали на чолі свого таки клерикала і ми би були панами і давали напрям; але де нам до того, ми все смиренні раби...

Проте організуймо ся і яко з'організований християнський відряд всюди, де можна, ставаймо сьміло і явно в ряд в кожній для нас доступній партії, в кождім товаристві, в кожній інституції, а не треба нам інституцій і партій відрубних.

Один з многих.

Церковна літопись.

Смерть кардинала Груши.

Дня 5. серпня с. р. помер віденьський архієпископ, кардинал Д-р. Антоній Груша. Уроджений 3. листопада 1820 р. у Відни, висьвячений 1843 р., розпочав свою душпастирську працю яко сотрудник в Піліхсдорф, в Долішній Австрії. В р. 1849 зложив докторат богослова, а 2 роки пізнійше зістав катехитою в Терезіяnum. В р. 1852 оснував католицький союз челядників і союз майстрів у Відни. Будучи сином ремісника, займав ся завсїгди ревно долею найнижших верств і положив в тім напрямі великі заслуги. В р. 1855 зістав проповідником в церкві сьв. Стефана і своїми проповідями стягав до церкви численні товпи вірних. В р. 1863 зістав професором богословского віділу на віденьській університеті, в р. 1878 полевим вікарієм з титулом єпископа, в р. 1890 віденьским архієпископом, а в рік відтак кардиналом. Наслідником его зістане архієпископ помічник, іменований з правом наслідства, Д-р. Франц Ксавер Нагль. Покійний кардинал відзначав ся гарними прикметами душі і з'єднював собі всіх, що мали нагоду его пізнати.

Засуджене Duez'a.

Дня 22. червня с. р. закінчив ся в Парижи голосний процес Duez'a. Відомо, що французка республіка, сконфіскувавши церковні і монастирські маєтки, оцінені на мільярд франків, почала лихо ними господарити. Маєток пропадав, добра продавано нераз за безцін знакомим, а кошти канцелярйні і адміністратйні доходили до величезних сум. Врешті викрито обман-

ця в особі ліквідатора Duez-а і тов. і виточено єму скаргу о ошуство. Дня 22 червня с. р. запав вирок. Трибунал поставив 1.700 питань, а лава присяглих дала потверджуючу відповідь на всі поставлені питання. В наслідок того засуджено Duez-а на 12 літ примусових робіт, а єго товаришів і помічників на два літа. Сей процес представив справедливість французкої републики в дуже поганім сьвітлі. Перед обнятем чинностей ліквідатора був Duez вже знаним обманцем; яко касієр судового ліквідатора Imbert'a спроневірив він около пів міліона франків. Та протекція зробила своє. Duez став ліквідатором сконфіскованих церковних маєтків. Чинність ліквідатора спонював через сім літ. За сей час присвоїв собі пять міліонів франків. Майже два роки знало французке правительство про справки Duez'a, але гляділо на всею кризь пальці. Коли вже годі було дальше толерувати обманьства з огляду на публичну опінію, увязнено Duez'a і віддано судови. Duez був на стільки циніком, що хоч правительство давало єму нагоду втічи з Франції, не скористав з того, довіряючи могучости своїх протекторів. Як сказано, сума здефравдованих Duez'ом грошей доходить до пять міліонів франків, значить стільки, скільки одержано за продані доси церковні маєтки. Вартість прочих церквах і монастирских дібр оцінюють на 30 міліонів франків. Отже маєток французкої Церкви не виносив, як запевняли єго грабіжники, міліярд, а лише 35 міліонів франків. Пять міліонів вже пішло на „публичні“ цілі; в надія, що й проча сума піде тою самою дорогою. Замість на школи, шпиталі і приюти — ідуть тепер доходи з тих дібр на розпусту французких републиканців (Duez одній лише утриманці платив річно 100.000 франків!). Так виглядав справедливість і моральність „визволеної“ Франції.

В якій цілі будують Поляки в східній Галичині свої kościółki?

В „Gaz cie kościelnej“ ч. 37 с. р. читаємо в дописи з деканату скалатского таке: „В р. 1815 були в нинішній скалатщині отсі польські парохії: Грималів, Качанівка, Скалат, Тарноруда, Токи і Тоуете. Тих істєть парохій, віддалених від себе по 2, 3 і 4 милі числило понад 33 000 душ, розсіяних в 64 селах враз з місточками. В тих 6 парохіях працювало заледви 9 сьвященників, що мимо найцірїйшеї волі не могли вповиняти всіх душпастирских обовязків. В наслідок сєго нарід що раз більше удавав ся з своїми потребами до руских сьвященників, а се було причиною численних переходів на обряд руский. Ten brak polskiej opieki duchownej trzeba przypisać tym, którzy sprowadzając setki rodzin polskich z zachodu (отже східна Галичина се не від споконвіку корінно польський край??), powinni byli tu budować dla nich kościoły i uposażać probostwa łacińskie. Нині та часть краю під зглядом церковних відносин змінила ся значно на ліпше. Нема села більшого (!), деби вежа, що стріляє в не-

бо, не заповідала прохожому, що в тім селі мешкає польський священик, або що приїжджає бодай що другу неділю з проповіддю і Службою Божою. В р. 1851 повстає нова парохія в Галуциньцях, в р. 1891 в Кошляках, відтак заходами бл. п. кардинала Пузини три нові експозитури в Мединю, Підволочисках і Краснім (сеє послідне дзیهкі росцеївоці poprzędnich księży ruskich pozostało ze wszystkimi duszami swojemi przy obrz. Іа́с.). За архіеп. Вільчевського, котóry о іле тько мо́же, przyczynia się do kreowania nowych probostw i ekspozytur, повстало і в деканаті скалатскім бо́гато розмірно нових станиць душпастирских. По р. 1900 повстають експозитури в Хмелисках, Колодїївці, Останю і Сородкю. Дві мають бути утворені в найкоротшій часі в Полупанівці і Іванівці, инші суть проєктовані в Росоховатю коло Підволочиска і в Новім селі коло Кошлякі. Крім тих ко́сціо́лków, котóre oczekują stałych księży do obsługi duszpasterskiej, є в деканаті скалатскім цілий ряд (!) гарних каплиць, де частійше відправляє ся Сл. Бо́жа, де сповідає ся шкільні діти і катехизує ся, де сповняє ся і инші функції душпастирскі. В парохії грималівській такі каплиці суть в Зарубинцях, Познанці гетманській і в Вікні; в парохії Кочанівка в Ориховці; в парохії Кошляки в Голошинцях і Гнилицях; в парохії скалатській в Старім Скалаті; в парохії Тарноруда в Турівці; в парохії Токи в Просівцях; в парохії тоустецькій в Раштівцях. Експозитури і каплиці суть: в Молчанівці ад Хмелиска, в Панасівці ад Колодїївка, в Дорофіївці і Климківцях ад Медпш, в Богданівці і Мисловії ад Підволочиска.

Oto obraz dzisiejszych stosunków kościelnych w dekanacie skałackim Niema może w całej archid lwowskiej dekanatu posiadającego tak wielką stosunkowo liczbę kościołów i kaplic i księży, jak właśnie dekanat skałacki. Są jeszcze, co prawda, znaczne braki (?), ale jest bez porównania lepiej, niż było dawniej. Gdyby przodkowie nasi powstałi z grobów, nie poznaliby swoich wiosek, gdzie są już i kościołki i dziatwa uczy się w niedawno założonych szkółkach i czytelnie zimową porą zapełnione. Rzucano hasło: „Budujmy kościoły, bo one są **twierdzami polskości na kresach wschodnich**“. Tak jest rzeczywiście (!). Kościółek w tych stronach jest symbolem polskości we wsi, a zarazem ożywia ducha w ludzie, który dotąd tak mało czuł się polskim“... і т. д.

Ось і сама „Gaz. kośc.“ признає, яка саме ціль будованя в східній Галичині польских каплиць. Що цілий се рух іде шаленим ходом, видно хочби по деканаті скалатскім. В р. 1815 було там 33.000 душ. Після слів „Gaz. kośc.“ значна їх часть перейшла на обряд руський. Та лишім ся при числі 33.000 душ. Отже для сих 33.000 душ є доси в деканаті скалатскім 8 парохій, 17 експозитур і 10 необсаджених каплиць. Коли в р. 1815 згаданих в горі 6 парохій мало 9 священиків, то тепер 8 парохій мусить мати що найменше яких 12 священиків. Або — коротко — для 33.000 душ є 35 домів Бо́жих а до 30 священиків!

Так дбає польський клир о „свої душі“. А наш? Наш в особах оо Костецкого, Крижановського, Мишковського, Давидовича і ще якогось там пятого — викидає, ограбивши в бандицький спосіб, сестри Василянки з їх хати і церкви, яка обслуговувала вірних стрийського передмістя.

Смерть визначного церковного польонізатора.

В Кракові помер кардинал Іван Пузина, котрий вже як львівський суфраган відзначував си ревностію в „ратованю“ тисячий „ludu polskiego dla kościoła i narodowości polskiej“. Він перший зайняв ся горячо і успішно будованем костелів і каплиць в східній Галичині для „zruszczonej prawie i pozbawionej opieki duchownej ludności polskiej, zakładał czytelnie, nie szczędząc własnego grosza“...

Католицка діяльність у Франції.

Католицка діяльність у Франції стаєсь щораз інтензивнішою, бо духовенство по розділі Церкви від держави є полишено само собі, а видячи, що тут іде о бути або небути, добуває всіх сил, аби вірних організувати, громадити їх коло себе і позискати для Церкви. Кожде село має свою парохію, свого пароха, а часто і сотрудника, котрі можуть знати лично кожного парохіянина і мають багато часу до праці поза церквою. Давнійше французкий клир замикав ся в церквах, то значить, відправляв богослужене, сповідав, проповідав, але не виходив на поле суспільної праці. І дійшло до того, що церкви в неділі і свята свѣтили пусткою, що не було кого сповідати і кого учити, що населене здавало ся для Церкви бути страченим, а республіканське правительство могло ся з жаданнями Церкви майже не числити. Нині є цілком инакше. Священники заняли ся всім, не лише ширенем католицької літератури і організованем економічних та суспільних союзів, але навіть творенем патронатів або опіки для руханкових стоваришень.

Передовсім розвиває ся в послѣдних літах у Франції праця інтелектуальна, а клир стоїть на її чолі. Нема може народу на свѣті, який би стільки працював чи то на поли стисло науковим чи народнім, що нарід французкий. Французкий клир відзначає ся у всіх майже областях науки. Також свѣтські люди помагають ему ширити свѣтло правди. Католики посѣдають цілий ряд знаменитих видавництв періодичних, що мають великий вплив на людність. Дуже численно виходять також ріжні брошурки. Соціалісти і ліберали не можуть вже ігнорувати тої літературної християньскої пропаганди. З такою самою ревностію просвѣчає ся також нарід живим словом. У Франції виголошує ся річно тисячі відчитів, а при кождім суть також свѣтліані образи. Є близько 78 союзів дієцезальних священників, що займають ся такими відчитами. Також на поли практичним, соціальним, розвиває католицка Церква у Франції живу діяльність. — Союз патронатів руханкових і шпортових (католицьких)

числив в р. 1910 у Франції 800 стоваришень а 80.000 членів. Перед 11 літами один священник (Reumann) почав організувати в своїй парохії залізничних робітників: нині числить та організація 230 секцій, а 40.000 членів. Союз сей є чисто віроісповідним і що року приступають члени до спільного сьв. Причастя і відбувають паломництва до якогось відпустового місця у Франції. — Пробуджуєсь також у Франції здорова реакція на полі літературнім, в повістях і в поезії, в науках історичних і філософічних.

Статистика віроісповідань.

Недавно появил ся третій том церковного підручника, в котрім о. Кроче Т. І. подає статистику всіх на землі релігій і ісповідань. Після сеї статистики було в р. 1908 на сьвітї серед 1561 мільонів людей 618 мільонів християн (значить 39·3 процент загального числа людскости), 13 мільонів жидів, 200 мільонів магометан, 49 мільонів таоїстів і зінтоїстів, 210 мільонів браманів, 125 $\frac{1}{4}$ мільонів буддїстів, 240 мільонів ісповідників Конфуція і приклонників почеси предків, 91·5 мільонів фетишистів і инших поган і 7 $\frac{1}{2}$ мільона людей, в котрих не можна ствердити, яку визнають релігію. — Християн римо-католицьких числить Кроче 292·75 мільонів (47·4%), протестантів 186 мільонів (31·1%), православних 136·5 мільонів (20·8%)

ВСЯЧИНА.

Дописувателеви „Руслана“.

В ч. 218 часописи „Руслан“, у вступій статї, читаємо між иншим такі слова:

„Доказом сего (значить скривлення понять про основи релігійного жита) є не лише деякі відзиви священників в „Дїлі“, але і не ясне становище „Ниви“ що до християньско-суспільної партії“...

Полпшаємо на боці невмісність давання редакції духовного журналу через анонімного автора політичного дневника лекції про основи релігійного жита (се виглядає хіба на кепский дотеп), а звернемо лише увагу шан. дописувателя на те, що „Нива“ є органом церковно-суспільним, а не політичним, отже вона не може займатися жадного становища партійного. Се чей не

так трудно зрозуміти. Жадати від „Ниви“, щоби вона заняла „ясне становище“ що до християнсько-суспільної партії, се значить жадати, щоби „Нива“ перестала бути тим, чим вона є, безпартійним духовним журналом, а змінилась на журнал партійно політичний, чим вона не може бути.

Цінаві документи.

Нам понав в руки ось такий цікавий документ: „До Всесв. Високопр. Митроп. Консисторії у Львові. — Архікатедр. Уряд парох. у Львові — доносить... Архікат. Уряд парох. осьміляєсь предложити Всесв. і Високопр. Митр. Консисторії слідуючу справу до ласкавого порішення: Дня 3 с. м. відбуло ся в нашій церкві вінчане Й. К., обр. лат. з О. В. обр. гр. кат. Дня 5 с. м. явив ся він в канцелярії парохіяльній і зажадав звороту своєї метрики, при тім осьвідчив слідуюче: „Єсьм гр. кат. обряду і служивем в львівскім магістраті при помп'єрах. Старав ся я о инше занятє, та всюди, де я звернув ся з мою рускою метрикою, відповідали мені, що нема місця. За порадою моїх товаришів, що хліба ради змінили обряд, зголосив і я в магістраті моє виступленє з гр. кат. обряду. В магістраті сказано мені, щоби я з мою метрикою зголосив ся в парохії лат. сьв. Антонія. Я так зробив і там полишив мою метрику. Коли я по якімсь часі звернув ся до парохії сьв. Антонія з просьбою о метрику, якої потребував я до подання о посаду, сказано мені, що метрику дістану в лат. парохії сьв. Анни. Я там удав ся і дістав метрику, що єсьм вже латиньского обряду. То всьо зробив я лише для того, щоби дістати якусь посаду та помимо того лишу ся дальше при моім ріднім обряді“.

З повисшого слідує, що львівскі лат. уряди парохіяльні вписують до спеціальних метрик всіх, що виступили в магістраті з гр. кат. обряду і не очікуючи на рішення сьв. Апостольского Престола а правдоподібнійше навіть до Него не відносячись виставляють їм метрики, що вони суть латиньского обряду.

Архік. Уряд парох. предкладаючи в залученю копію згаданої метрики, осьміляє ся просити Всесв. і Впр. Мит. Консисторію о інтервенцію в тій справі. — Львів, д. 7. вересня 1911. За Арх. Уряд парох...“

В залученю знаходить ся копія метрики Й. К. виставлена урядом лат. при парохії сьв. Анни і підписана кс. Лібревским, в якій читаємо між иншим: *...Ex parte Officii parochialis r. lat. Ecclesiae S-tae Annae Leopolis notum testatumque fit, in libris metricalibus huius Ecclesiae Extraneorum Tom I. pag. . reperiri sequentia: Anno... die... natus et baptisatus est... (про мнє промазане ані згадки!!) N N... Baptisavit N. N... Quas testimoniales manu propria subscribo.. Vladislaus Librewski, parochus..*

На се письмо дістав Архікат. Уряд парох. таку відповідь від В. В. М. Консисторії: „Прилежаче поданє Ваше зь дня 5/9

1911 звертає ся до доповнення, понеже кажете, що І. К. дня 5. жадавть отъ Васъ звороту своей метрики, котру полишивъ въ парохіи лат. св. Антонія“ (?)..

А ось другий документ, який вже можемо без нараження на шкоду інтересованої особи навести дослівно: Nrus 2169. Testimonium Baptismi. Ex parte Officii parochialis r. lat. Ecclesiae Stae Annae Leopoli notum testatumque fit, in libris metricalibus hujus Ecclesiae Extraneorum Tom. I. pag. 81. reperiri sequentia: ...Anno Domini Millesimo octingentesimo nonagesimo sexto (1896) die 18. Augusti natus et baptisatus (знов про Миропомазанє ані слова!).. Slobudka polna ad Gwoździec Nr. 1... Stephanus.. romano-catholica (religio).. puer.. thori legitimi.. Koszmaniuk Petrus fabes ferr... Paulina Gutowska fil. Nicolai et Mariae Gołebowska... (хресні родичі).. Baptisavit Gabriel Majkowski parochus... Leopoli die 17. Octobris 1910. Ladislaus Librewski parochus... (печатка).

Отсе нагі документи. Близші коментарі тут злишні.

Кепска інформація.

В звіті про севорічний Велеградський з'їзд пише чеський журнал „Hlidka“ (ч. 9, ст. 627), що на з'їзді з руских священиків були самі лише „старорусини“, а українці абсентувались.. Тимчасом на 8 священиків з Галичини було українців трєх, а саме: о. декан Донарович, о. проф. Д-р. Крипякевич і о. проф. Кмить. Значить, закид „Hlidky“ на адресу українського духовенства трохи.. невмісний. Невмісний тим більше, що доси учасниками Велеградських з'їздів з Галичини були майже самі Українці, а русофіли що йно сего року явились в більшім числі в Велеграді,

Литовський протест проти польських налюмніяторів.

Одержуємо з просьбою о поміщенє таку заяву: Литовці крайне обурені недостійним поведєнєм польської преси, яка злобно розширює чутки, немов литовські організації почали заходи о скасованє виленьської римокатолицької єпархії. Вияснило ся, що сю чутку розширюють з цілію не тільки скріпити ворожий настрій римської курії проти Литовців, але також для більших успіхів польської агітації серед неосвідомленої маси, перед наміреною правительством конскрипцією населєня по національностям. Мимо безправовочних спростовань представників литовських організацій і протесту литовської преси тутешні польські газети замість признати ложними ширєні ними чутки, уперто мовчать навіть після того, як Литовці публично назвали таке їх поведєнє провокаторським. Вильно у вересни. Повновласник литовських організацій: *Д. Малиновский.*

Перше тов. сьв. Ольги на провінції.

Ще давно, в р. 1900., за ініціативою бл. п. о. Данила Таячкєвича заснувалось було у Львові товариство сьв. Ольги.

О. Танячкевич виробив статут, видав навіть свій відчит не тому християнської жіночої милосердності; здавалось, товариство живе і буде жити. Але о. Танячкевич вмер, заснуло і товариство і спить до нинішнього дня у Львові. А шкода! Воно-ж має на ціли високо-культурні змагання. Воно має піднести матеріальний і етичний уровень нашої людности по всіх місцевостях. Та щож?! Товариство сьв. Ольги спить тільки у Львові, а на провінції вно навіть не спало, а то з тої простої причини, що його віде не було.

Аж ось перше товариство сьв. Ольги на провінції заснувалось в Олеську в неділю 24. вересня с. р. Факт, що повинен збудити тов. сьв. Ольги у Львові і бути почином до закладання тих товариств по всіх иньших місцевостях. Товариство сьв. Ольги повинно бути в кождім місті, місточку, в кождім селі. Статут є готовий видрукований ще о. Танячкевичом і до того цілком добрий, з виїмком декілька похибок, які повинно усунути тов. сьв. Ольги у Львові. Що товариство то приймесь всеюди з великою радістю, на те найліпший доказ Олесько.

Предсідателькою вибрана п-ні Левицька. Крім того вибрано цілий ряд т. зв. делегаток, щоби тим успішнійше вести працю. Вибрано також почесними членами о. Л. Левицького, о. В. Лиска і п. Ст. Веселовського, а то тому, що до товариства можуть належати лиш женщины, а ті члени суть конечні для розвою товариства. Записались в члени 45 жінок. Проектовано вже представлене, з якого дохід пішов-би на товариство. Товариство має теж надію заложити кілька домових аптечек з найконечнійшими ліками для наглих випадків. Як бачимо, товариство виглядає принадно і можна лиш побажати з щирого серця: „Щастя Боже!“ Нехай сей на око дрібний факт розрушить тов. сьв. Ольги у Львові, нехай він станесь і по иньших місцях.

Увага з провінції.

Сего року були скликані збори делегатів фонду вдов. сир. до Львова на 31-ого серпня. Уважаємо сей речинець за дуже невідповідний, бо тогди сьвященики відвозять діти до шкіл, мають 1 вер. богослуженя для шкільних дітей (не оден має 2—3 школи і 2—3 церкви) і робота єсть дуже пильна в полю. Особенно сего року вся робота в полю прибізнила ся, бо ще на Рожество Богородиці много кіп на Поділю стояло на полю. Неодна копа замокла і зогнила. Роботи в полю дуже прибізнили ся, бо на 3 дни погоди єсть 2 дни дощу. Через тую прибізнену роботу в полю значно менше бувало людей по церквах на вечірних богослуженях 14, 15 і 16 вересня заряджених розпорядженем видрукованим в VIII. ч. Відомостей 1911. Тепер ще возовиця кінчить ся, сїйба в розгарі, а вже і до копаня картофлі беруть ся; притім сушать погнили снопи і молотять на насїв. Лучше було би тов. богослужене о оден місяць пізнійше відложити, нпр. коло Покрови або ще лучше коло І Параскеві Така моя гадка. — *Сельский сьвященик господар.*

Галичні практики.

1) З Поділя з місцевости К. дек. Г. внесено до міністерства рекурсе проти ореченя конкуренційного Намісництва, прихильного для жида колятора. Рекурсе внесено після закона на руки староства, де той рекурсе вилежав рік. Вже 6½ року від розправи конкуренційної тягне ся та справа і через то церков не буде ся.

2) Рівнож з Поділя в К. дек. Г. внесено до Консистерії в серпни 1910 ухвалу конкуренційну на направу будинків пароха; в вересню 1910 ту справу відослано до староства, де мимо ургенсу Консистерії і пароха вже рік спочиває та справа неполагоджена т. є. павіть ще не розписано розправи конкуренційної.

3) Оповідують, що в О. коло Теревовлі кілька літ не розписувано розправи конкуренційної! Чи то правда?

Нема чого дуже дивувати ся, бо в р. 1910 були вибори до ради повітової і надаване шинкарских концесій: в грудню 1910 були приготованя до конскрипції, а в січню була конскрипція. До того в грудню і січню відбувають ся польованя; особливо в жидівских лісах полюють урядники зі староства і комісарі сторожі скарбової. Потім прийшов карнавал і асентерунок; потім вибори до парламенту, а по виборах урльопи і вакації. Захотіло ся тобі руский съвященику, нової церкви або даху бляшаного, то можеш зачекати, бо ще стара деревляна церков з початку 18-ого столітя може троха постояти; а що дах гонтявий на резиденції вже має близько 40 літ і затікає стеля, то підстав цєбрик там де затікає! Коли церков стоїть вже 190 літ, то чомуж би немогла стояти 200 літ, а люде найстоять на дворі підчас богослуженя, бо патрон хоче, щоби нова будуча церков була такої величини, як валяча ся стара збудована 1720 року! Най капає на съвященика і людеї, коби лиш обшар не платив на руску конкуренцію. —

Члени Совіта Народного Дому.

1. о. Костецкий І. голова. 2. о. Петрушевич А. 3. о. Крижановский Г. 4. о. Мишковский Т. 5. о. Комарницький И. 6. о. Давидович І. 7. Яминьский Р. 8. Івасечко В. 9. Заяц Т. 10. Гудз О. 11. Павенцький Л. 12. Пелех І. — Сей Совіт рішив викинути Василянки і своє рішенє виконав.

Спростованє.

В хвальній часописи „Нива“ ч. 16 і 17 на ст. 542 съвітла Редакция помістила допись, в якій дописуватель „Знакомий“ ілюструє теперішний занепад релігійно-моральний української молодіжи в гімназії Тернопільській.

Позаяк українська гімназьяльна молодіж гуртує ся в Тернополи виключно в українській гімназії ім. Франц-иосифа І. і тому лише до неї згадана допись може відноситись, підписаний простує слідує:

1) Неправдою є, що „в гімназії Тернопільській“ ім. Франц-Йосифа І. „і нині першою лектурою в ученика гімназійного є „Земля і Воля“.

2) Неправдою є, начеб ученики гімназії ім. Франц-Йосифа І. клали собі за „ціль науки — гуляще жите“.

3) А правдою, що релігійно-моральний стан української молодіжи в гімназії Тернопільській ім. Франц-Йосифа І. є загально добрий.

о. Микола Конрад

Катехит ц. к. гімназії ім. Франц-Йосифа І.
в Тернополі.

Книжки надіслані до Редакції.

Руска письменність.

VII. Твори Леоніда Глібова, Ксенофонта Климковича, і Володимира Шашкевича. Видане товариства „Просвіта“. У Львові, 1911. Ст. 578. Ціна оправленого примірника 1 К. 40 с., в красній оправі 1 К. 80 с. З портретами поетів.

З писань Глібова поміщено тут єго I. байки, II. загадки та жарти, III. пісні, думки, описи і т. п. і IV. До мирового (жарт на одну дію). З творів Климковича знаходять ся єго поезії і дві розвідки: „Становище Русі супроти Польщи і Московщини“ та „Руська народна партія“. Так само з писань Володимира Шашкевича побіч поезій поміщено розвідки: „Як ми поступали досі і як би нам дальше поступати“, „Россия і Австрія“ та „Чому біда й досі ходить по сьвіті“.

Доси вийшли в „Рускій письменности“ твори отсих руских клясиків: I. Івана Котляревского, II. Артемовского Гулака і Єв. Гребінки, III. Квітки Основаненька (два томи), III. Маркіяна Шашкевича, Якова Головацкого, Николи Устияновича, Антона Могильницького, IV. Амвровія Метлинського і Миколи Костомарова, V. Тараса Шевченка (два томи), VI. Пантелеймона Куліша (шість томів), VII. Л. Глібова, К. Климковича і В. Шашкевича. Друкують ся твори: Ізидора Воробкевича і Олекси Стороженка.

Izbornik za cokveno-pravne odnose različitih katol. obreda z obzirom na istočno katoličku crkvu u Hrvatskoj. Složio ga Dare Reba, kanonik eklesiarha. U Krizevcima, 1911. Ст 187. (Euchiridion constitutionum, Decretorum, Declarationum, Instructionum Selectiorum) mutuum rituum catholicorum relationem Ecclesiae Orientalis Catholicae in Croatia conspectumque contractum illustrans).

ЄРЕЙСКИЙ
проповідник духовний

М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василян в Жовкві 1.)
прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2,) прим. опр. в шкірку за
8 кор. 55 с. вже з поштовою реком пересилкою.

Просимо ширити між народ християнський
двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37)
і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св'ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шестигривих ч. 29.
порукає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значчо їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о ріжні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Порукає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

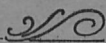
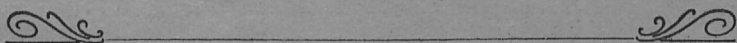
Позолоченя чаш і направи риз

просить вислати до Львова, де в їх робітня.

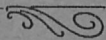
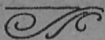
За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,
уважаючи вкладчиків співльниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Стапїславові
ул. Смольни 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Кадцелярії дирекції: у Львові, ул. Домішванська 4.

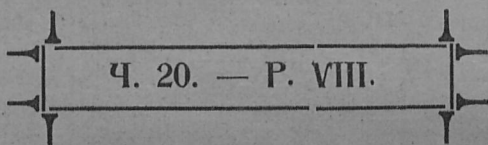

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефія.**

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видав Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 20.

З М І С Т:		
На історичнім становищи.		609
о. Юстин Гіряк: Раціоналізм а початок християнства.		616
о. Евстахій Цурковский: Вражія з краювого здвигу „Соколів“ і „Січий“ у Львові дня 10 вересня с. р.		622
Бібліографія:		627
Всячина: (Ювильей Маркіяна Шашкевича. — В справі злочинного і гідного найбільшого осудження. — Про зменшене съвят. — Уживанє чужих слів. — Скромна просьба. — Roma e l' Oriente. — Сумно. — На злобу дня.)		629

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуючі книжки Бібліотеки „Ниви“:

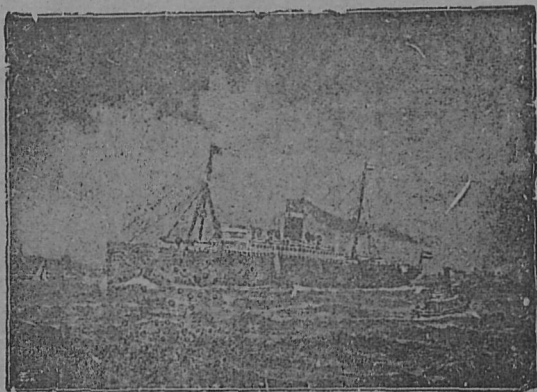
1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогла-сником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терніях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терніях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгогетично-соціяльна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910, ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану вишпильно раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) „Осефінський патент“	6 сот.
3) Про чернече життя“	6 сот.
4) Децо про суспільне питанє“	10 сот.
5) За що мають соціялісти нашого хлопа“	6 сот.
6) Значіне праці в світі вірл“	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришкуну“	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі“	6 сот.
9) Дві науки“	10 сот.
10) Торговля дівчатами“	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита
Д. Шептицького“	6 сот.
12) Житє св. Йосафата“	10 сот.
13) Пісня мой“	30 сот.
14) Тарас Шевченко“	10 сот.
15) Жебрачка в Єрусалиму“	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевости північно,
і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священ-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького LLoyd'a
у Львові, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 20.

Львів, 15. жовтня 1911.

Рік VIII.

На історичнім становищі.

I.

Учений Августинець о. Пальмієрі видав перед трема літами голосну книгу о російській церкві, в якій виражає ся досить непохлібно про польський клир. Він пише до слова: „Польський клир являє ся перепоною в зближеню Росії до католицизму... Польський клир не в силі розширювати католицизм між Росіянами“. Причиною сеї неспосібности — поясняє учений Августинець — се ненависть Поляків до Росіян. — Після появи сеї книжки накинута польська печать досить грубо на її автора, хоч о. Пальмієрі сказав лише половину правди. Бо на ділі польський клир неспосібний до місійної праці не лише між Росіянами, але і між іншими народами, а неспосібний він до неї не лише задля своєї ненависти до всіх сусідних народів (не тільки Росіян), але головно через те, що у него нема розуміння католицизму, бо він той католицизм розуміє по свому, уважаючи его нічим іншим, як орудем польонізації. Через те й зовуть загально Поляків глумливо „polskimi katolikami“, а їх католицизм „polskim katolicyzmem“.

Доказом такого хибного розуміння католицизму через Поляків може служити не тільки історія української Церкви, але також сучасні події в Росії.

Самі польські історики осуджують якнайострійше поведене з Унією давної Польщі, головно єї висшого духовенства і шляхти. Колиби Поляки не поборювали були Унії всякими можливими способами, маючи на оці тільки латинізацію, а враз з нею польонізацію, а не добро католицької Церкви, ціла Україна булаби вже від чотирох-пятьох століть католицькою. Так щож? Поляк не мав розуміння праці для добра не-Поляка. Він жертву-

вав єму свою прислугу лише під услівем переходу на латиньство, що завсїгди і всюди рівналось переходови на польське.

Так було давно, так є й нинї. Польській клир в Росїї працює ревно над наверненням Українців на католицизм, але рівночасно тих Українців робить Поляками. Ілюстрацією до сего Холмщина.

Ся робота Поляків приносить їм частинну користь, бо о кілька тисячок збільшує число польського народу. Та се користь лише позїрна. О много більше тратить Польща через помножене собі таким поступованем завзятих ворогів серед свідомїйших членів українського загалу. А вжеж великі шкоди, які сим заподївають католицькій Церкві, годї собі докладно навіть уявити. Фактом є, що як слово „Унїя“, так тим більше слово „католицизм“ стало ся ненависним на Сходї лише виключно завдяки роботї Поляків, головно польського клиру. Щож з огляду на те значить навернене хочбитисячок вірних східних церков на латиньство, коли рівночасно роблять ся через те цілі мільйони найзавзятїйшими, фанатичними ворогами католицької Церкви?

Кождий се розумїє, кождий видить погубну роботу польських мїсіонарїв серед українського і російського (великоруского) народу і кождий сю роботу осуджує. Одні лише Поляки не хотять сего зрозумїти. Їх одних не може нічого навчити історія. Вони за ніяку ціну не хотять уступити із свого історичного становища, на яким згубили не тільки Україну, але також свою Польщу, на яким загирили величне діло Унїї української Церкви з Римским Престолом. Поляки були і остануть ся непоправними.

Типом такого польського мїсіонара, що стоїть уперто на історичним польським становищи — се кс. Бородзїч, автор публікації „Pod wozem i na wozie“, як також брошури: „Na Rusi galicyjskiej Schyzma się gotuje“.

Отсим двом публікаціям хочемо посьвятити кілька слів.

Хто се кс. Бородзїч?

Се молодий, польський свьятик з Литви, жива, діяльна, енергїчна, а при тїм непосидюча і авантурнича людина. Більше політик, як душпастир. За ріжні „патріотичні“ подвиги засуджений на довшу вязницю втікає до Галичини і тут пише свої „pamiętniki“.

В „pamiętnikach“, доки вони правдивими „pamiętnikami“, помимо всього, досить симпатичний. Дає цікавий для нас опис російських вївносин, вїдносин в державі взагалї, а в російській церкві з окрема. Живо ілюструє корупцію російського чиновництва, его хабарництво, его вимушене ложних зїзнань, як також несправедливість і партійність політичних судів. Не менш сумні вїдносини в церкві. Пїянство, неучтво і свьятотатство у відправї російських духовних — се в Росїї річ зовсїм звичайна. Противеньство до сего се у них виїмки.

І бувби кс. Бородзїч на „pamiętnikach“ поперестав, бувби лишив ся помимо своєї екзальтованої вдачі, відбитої в ділах,

описаних в брошурі, інтересним і симпатичним побліцистом. Та непосидючий дух кс. Бородзича завів его в область, що із споминами не має нічо спільного, в область, до якої розуміння автор не догів.

При кінці публікації „Pod wozem i na wozie“, а еше обширнійше в особній доповненій відбитці з кінцевих її уступів, а саме в брошурі: „Na Rusi galicyjskiej Schyzma się gotuje“, обговорює кс. Бородзич справу Унії взагалі, Кирило-Методіївску ідею, справу обрядя і стан нашої рускої Церкви в Галичині.

Пригляньмо ся его виводам.

Що тичить ся Унії — то на думку кс. Бородзича „всякі розправи о ній се праця пуста, безіільна, навіть шкідлива. Преці на посліднім Велеградскім з'їзді о. Митрополит Шептицкий сам мусів визнати публично, що потреба найменше трех століть, аби ту Унію здійснити — а інші більш від него обзнакомлені з відносинами в Росії і менше, чим він розентуз'ямовані, по одній і другій стороні — удержують згідно, що Унія церков того рода, як в Польщі під кінець XVI в... є нині неможливістю і — мрією, не лекшою до здійснення, чим привернене візантійского цісарства.“

Хто мавби „впхнути“ по трех століттях східні церкви до Унії? А „впхнути“ хтось мусить, бо без того „пхнутя“ і то зверхного ті струпішілі, на мумії поссихані східні церкви не можуть рушити ся і не рушать ся.

Отже духовенство того не зробить, бо воно цілковито залежне від правительства. Але правительство також сего ніколи не зробить, бо в інтересі правительства лежить удержати власть над церквою, а се можливо тільки нині, коли та держава не є получена з Римом.

Лишає ся отже тільки праця над прилучуванем поодиноких православних до католицкої Церкви, над їх личним наверненем. Російский нарід перспектива Унії не притягне, але радше відстрашить.

Стільки про Унію взагалі.

Дальше обговорює кс. Вородзич Кирило-Методіївску ідею. Сю ідею автор просто висьміває. Її подвижники, се фантасти, що уряджують панславянські з'їзди в Велеграді і видають католицко-схизматицкий орган. Що Велеградські „апостоли“ не служать правді, се має бути факт, бо так запевняють такі авторитети, як п. Воронецкі, кс. Шидельські, ну і сам кс. Бородзич. Доказом сего афера модерніста, ба навіть еретика князя Макса, а князь Макс переняв ся такими засадами в часі свого довшого побуту у Львові, у президента Велеградских з'їздів. Нині вже знаємо, каже кс. Бородзич, що жерело, з котрого така виплила вода, дерево, котре такі видало овочі, напрям, котрий до таких довів послідовностей єсть злий, переверотний, ворожий для Церкви і віри. Польський клир повинен держати ся від сего Велеградского руху з далека, як се інстинктивно робив до-

си, що більше — повинен его по своїм силам поборювати, бо сего вимагає добро Церкви і навернене Росії.

Вкінці ставить собі кс. Бородзіч питане: в яким обряді пропагувати має польський клир католицизм в Росії, в обряді східнім, чи латинським? Відповідь звучить категорично: тільки в латинським. Російські маси, які живуть без жадних релігійних практик, потягнути і зблизити до Бога може лише новість. А такою новостію для них се обряд латинський, его релігійні практики — а передовсім его сьвященники, живучі в целібаті. Такі можуть їм заїмпонувати і імпонують, перед такими мають вони ушановане, за такими вони підуть.

Висість обряду латинського від східного лежить в отсім: 1) лише завдяки латинському обрядови заховав ся католицизм через шляхту і частину народа на Білій і Малій Руси; 2) обряд латинський під зглядом безпеченьства що до утрати віри є о ціле небо певнійший і 3) духовенство латинське яко стан доросло височини свого становища т. є. стоїть висше від вірних сьвіцких і може свобідно віддати ся свому післанництву через те, що жиє в безженстві

Унія з Церквою — розумує далі кс. Бородзіч — не може бути тревала без рівночасного або пізнійшого заведеня для її сьвящеників безженства. В Польщі за Жигмота III. удало ся більшу часть руских єпископів „пхнути“ в обійми Риму, — удало ся по кількох поколіннях простий руский нарід поставити духово на рівні з латинським і зробити з него правдивих християн — але се стало ся не через духовенство уніятске, лише мимо него, а по части проти него...

Зрештою чим є Унія, коли в ній заховає ся жонате духовенство, видно найліпше по Галичині, де „schyzma się gotuje“, як говорять кс. Бородзіч.

На брошуру кс. Бородзіча відповів „Велеградский Вістник“ в статі „Волное мѣсто“. Ся відповідь так влучна, річева і основна, що ми найліпше зробимо, коли перекажемо просто її зміст.

Автор відповіді поясняє вперед кс. Бородзічови, яка є ціль Велеградских конгресів. Вони мають підготовити науково ґрунт для Унії, осьвітити спірні питання дорогою спокійного їх досліду і сердечного бажаня зрозуміти свого противника. Уніюністи бажають іти на стрічу всім мислячим і віруючим людям православного славянського сходу. Вони самі заявили на II. конгресі, що їм чужа місіонерска ціль, вони хотять працювати тільки над научними основами для поступенного зближеня з православними, хочби на загальній християнській почві.

Велеградскі уніюністи дорогою мирних научних розправ старають ся розяснити одні другим запутані і непонятні сторони в богословській науці обох Церквей, старають ся познакомити Запад з богословем Сходу і противно.

Товчка до Унії — читаємо дальше в „Велеградскім Вістнику“ — не потреба. Унія прийде сама собою, поступенно, з

постепенним взаїмним ознайомленем, пізнанем, незалежно від якої небудь посторонної принуки чи примусу. Унія се діло ласки Божої і чим менше буде до неї входити посторонних політичних елементів, тим ліпше.

Кс. Бородзич висказує Митрополита дотично 300 літ не зрозумів. Митрополит виразив лише надію, що до того часу уніоністичний рух прийме настільки солідні розміри, що вже буде заявляти себе як сильний релігійний чинник.

Називати Велеградські конгреси панславістичними чи неославянськими з'їздами — се клевета. На конгресах послугують ся мовою латинською, церковною, а всякі національні спори звіттам усунені. Вільний також на конгреси вступ всім народностям, не лише славянським. Що ціль конгресів чисто релігійна, се виразно і офіційно зазначив їх президент Митрополит Андрей.

Кс. Бородзич пише, що Велеградські конгреси не для Польків, не для польського клиру. Се зовсім понятно, бо польський клир до них не доріс, як вже і о. Пальмієрі зауважав. Хоче польський клир бороти ся з Велеградським рухом, нехай! Але най уживає средств чесної борби, а не підпольних махінацій.

Лучити аферу князя Макса з Велеградськими конгресами — се несовісність. Князь Макс виступив з своїми поглядами публично еще в р. 1906 на лекціях в Фрибурзі, отже на рік перед скликанем першого Велеградського з'їзду. Зрештою князь Макс з уніоністами не має абсолютно нічого спільного.

Закид модернізму бере кс. Бородзич із слів висказаних на конгресі, що православні, які живуть поза католицкою Церквою в добрій вірі, належать до неї духово. Та підношуванем такого закиду зраджує кс. Бородзич лише своє незнане богослов'я. А додати годить ся, що ті слова на конгресі сказав польський Єзуїт о. Урбан.

Вкінці обрушує ся кс. Бородзич на грецький обряд. Тут вже починає ся повний хаос понять догматичних, літургічних, історичних і дісциплінарних.

На думку кс. Бородзича грецький обряд не потрібний для Росії. Російський нарід представлений як дитина, яку може притягнути лише новість. Се образа Росіян. Російський нарід настільки привязаний до свого обряду, що ніколи не покине своєї церкви, коли знайде в ній доброго, ревного сьвященника. Не новість, а католицкий сьвященик притягає Росіян навіть і до латинського обряду. Та припустім, що кс. Бородзич має слушність; то чи можна руководити ся сим мотивом в таким ділі? Який же буде контингент тих новонавернених і який вплив будуть они мати на решту масу народа? А десять мільйонів маса старообрядовців, селянство і націоналісти, чи також підуть на принаду „новости“ і приймуть латинський обряд? Про се сьмішно навіть говорити. Ми добре знаємо, що всюди, особливо в містах і серед буржуазії, а по части і серед аристократії, знайдуть ся люди, для котрих перехід в католицизм буде

рівнати ся переходови в латинський обряд, де їх будуть займати органи, процесії, короткість богослуженя і т. п., але таких, розмірно до цілої маси народу, буде не багато, хоч можливо і цілі десятки тисяч. Та хочби і сотки тисяч переходило в католицизм після латинського обряду, то й тоді справа католицька не виграє, а програє. Ті сотки тисяч стануть непроходимою стіною для мільонів православних, що видять в латинським обряді не лише перемену віри, але і зраду національності, втрату російського духа і культури. Певно, що для польського духовенства тяжко розстати ся з думкою латинізації російських католиків, тим більше, що за нею скриває ся думка їх польонізації. В Росії майже нема губерніяльного міста, в котрімби не було польського костела. Як же відказати ся від думки насаджувати „polskość“ кругом тих твердинь Запада? Се вельми принадно і мутить розсудок ксьондзам в роді Бородзича.

Бажаючи виказати фактами непригожість східного обряду, кс. Бородзич покликуєсь на те, що в послідних роках „свободи“ в Росії перейшло 200.000 скритих католиків в Холмщині і 100.000 православних на католицьку віру після латинського обряду. Протівно, помимо могучих зусиль пропагувати Унію — її вислди показали ся дуже марні: 50 вірних і 4 свьящеників. На се відповімо кс. Бородзичови так: Холмчаки воліли прийняти латинський обряд для того, аби через те вирвати ся з обнять православя і на будуче усунути навіть саму спроможність „возсоединенія“, такого, яким воно було в р. 1875. Що до 100.000 новонавернених, то вони єствують лише в уяві автора. На ділі нема таких більше як 40.000.

А що ж робилось для пропагованя Унії? Нічого. Найбільше старанє було лише в тім напрямі, аби дати можливість животіння трем свьященикам східного обряду і удержувати в Петербурзі рід каплиці. Не тільки, що на пропаганду, а на жите не було средств. А однак, помимо таких невзгодин і нечуваного гнету з боку правительства, справа не лише не завергла, але обіцяє жити і розвивати ся... Треба також памятати, що російська суспільність, мішаючи догму з обрядом, не має жадного понятя о Унії, а польське духовенство уживає всіх зусиль, щоби притягати новонавернених на латинський обряд. Вкінци додаймо і те, що російське правительство бачить в Унії політичні затії, головно „українофільство“, і зборонює вступу до Росії католицьким свьященикам східного обряду, особливо галицьким, котрі наче самою судьбою покликані до піддержуваня католицької місії в Холмщині і на Волині.

Про непригожість східного обряду має свідчити також історія Білої Руси і України. Та сей закид вже давно відпертий. Якраз для того і не лишилось там нічого кромі горсточки католиків, що вся білоруска і українська шляхта перейшла на латинський обряд, а через те стратила також і свій національний характер. Бідний, простий нарід без інтелігенції і аристокрації, з простим і темним клиром, кинений на іграшку судьби, лише-

ний всякої культури, річ природна, що не міг видержати напору російського православ'я. Але сему невинен східний обряд, а ті підлі люди, які гляділи на Унію як на чисто політичну комбінацію для збільшення сил Польщі. Ціль по часті досягнена: цілі ряди давних українських родин прикрашують нині пантеон польської аристократії, але за те з Унії в Росії заховались самі спомини. Чи лише жажда матеріяльних зисків завела Семашка і Попеля до православної церкви? Чи тут більше не ділала глибока ураза до гнобителів грецького обряду, народної їх мови і культури? Ми не оправдуємо обох відступників, а хочемо лише відкрити очі панам Бородзічам на дійсну причину упадку української Унії.

Другий аргумент кс. Бородзіча доволі оригінальний. Він каже, що латинський обряд тому безпечніший від грецького, бо его головою є Папа. Тут радимо кс. Бородзічови заглянути до підручника літургії або канонічного права. Там він найде, що Папа є не лише головою латинського обряду, але і всіх східних обрядів признаних католицкою Церквою. Чи се для автора новина?

Та се еще не все: східний обряд непригожий еще й тому, що допускає жонате духовенство. Тут мішає автор східні церкви з східним обрядом. А се не одно. Не лише у східних католиків, але навіть і у православних (на Балканьскім півострові, на Угорщині, в Малій Азії, в Єгипті), женитьба духовенства зовсім не є признакою обряду, а місцевим звичаєм, який кождий може заховати або ні. Лише в Росії є обовязок женитьби. Сирійско-католицка і болгарско-католицка церкви не мають жонатого клиру, а однак заховують свій обряд в більшій чистоті, чим жонате українське священство в Галичині... Для сеї послідної жонате доховенство наче дароване було Провидінем Божим. Коли інтелігенція і аристократія цілковито ополячилась, тільки на одно священство прийшов обовязок двигати народну культуру. Оно перенесло на своїх плечах весь гнет польонізаторского правительства а відтак шляхти і помогло бідному народови вирвати ся з польских пазурів, заховавши для него мову і східний обряд.

Вкінци у відповідь кс. Бородзічови треба еще і те пригадати, що східний обряд, який він з ненависти до Сходу називає „анемічним, скрофулчним, сухітничим, пересяклим наскрізь візантійскою культурою“, є благословлений католицкою Церквою і признаний нею за так само спасенний, як обряд латинський. Цілий ряд Папів Римських високо цінить сей обряд, схилиючи голову перед его старинністю, красою і святостію. Кс. Бородзіч забуває, що в лоні того обряду взріс св. Іосафат і холмські мученики, що проляли кров за Христа і католицку Церкву. Завдяки тому обрядови Церква числить в своїм нутрі около сім мільонів вірних синів, що суть живим свідочством її універсальности і вселенськости. Чим се пояснити?

Отсе зміст відповіді „Велеградского Вістника“¹⁰⁵ на балачку Кс. Бородзича. Деякі уступи сеї відповіді, як вельми для нас інтересні, навели ми докладнійше.

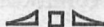
Уваги Кс. Бородзича про нашу Церкву і наше духовенство обговоримо другим разом.

о. Юстин Гірняк

парох в Тязові.

Раціоналізм а початок християнства.

(Д а л ь ш е).

Годі заперечити, що св. Павло говорить часом про саму віру і протиставить її сему законowi діл¹⁰⁵), а ті вискази вирвані із контексту можуть робити вражінє, немовби тими словами св. Павло лише одної віри домагав ся. — Але треба зважити, з ким він на тих місцях полемізує, а справа виянить ся. Св. Павло мав до діла з юдаїстами, які і від християн домагали ся захованя церемоніяльного закона¹⁰⁶). А церемоніяльні приписи були перед смертю Христовою типом найважніших подій з життя Спасителя і Ёго науки. Яко такі були виразом віри в Месію і мали в Старім Завіті своє значінє. По смерти Христа стратили они типічне значінє і стали ся пустою формою без змісту. Віра відносила ся тепер не до будучини, як колись, але до минувшини, а ритуал не лише не оживляв її, але противно — в хибній інтерпретації — міг навіть баламутити вірних.

Тож, коли св. Павло виступає проти закона¹⁰⁷), то не проти того закона, що був на Синаю оголошений, але проти того, що его голосили юдаїсти т. в. проти самого ритуалу і то не проти его вартости колишньої — але проти его пустої форми, якою він став по смерти Христа. Апостол поган має повну рацію,

¹⁰⁵) Гал. 3. 11, 23—25, 5. 13., Neander: G. chr. K. II. 628.

¹⁰⁶) Гал. 2.21. Рим. 4.14. — Cornelius a Lap. Com. 415, Pözl. P. 140, Bartmann. P. u. J. 34, Lesetre: Egl. 133, 188. Schwanne: DG. I. 274., Pfeiderer: Paulus. 300., Neander: G. chr. K. II. 174.

¹⁰⁷) Рим. 3.27.

коли свою науку називає законом віри¹⁰⁸⁾, а постуляти проти-вників п'ятує, як закон діл. Бо він полишив ритуал на боці, заступаючи его самою вірою. А юдаїсти боронили престижу ритуалу, що вже стратив своє типічне значіне, що становило его внутрішній зміст і був вже лише ділом — без діли і значіня.

Длятого враз з деякими протестантами і раціоналістами треба заключити, що наука св. Павла про оправдане була така сама, як і наука пророків. Декальгог і віра — се єї зміст. Та лише заходила ріжниця, що в Старім Завітї віра в довершене Відкуплене стояла сама без зми-слової форми.

Отже Старий Завіт і наука св. Павла не стояли супроти себе в відношеню тези і антитези, як собі уявляли критики, але св. Павло ставив ту саму тезу, що і пророки.

λ) Наука про оправдане у прочих Апостолів.

Метод наукової праці тьобінської школи не дає нам можно-сти довідати ся безпосередно від самих Апостолів Жидів, яка була їх наука про оправдане, бо критики відкидають соборні посланія яко не автентичні. І ми мусимо аж посередними до-рогами доходити до ціли. Одною такою посередною дорогою було порівнане науки св. Павла з наукою пророків. Скоро жи-дівські Апостоли були вірними учениками пророків, то і они ра-зом з пророками мусіли бути згідні із св. Павлом. — Але мож-лива ще евентуальність, що Апостоли відступили від поглядів пророків і, яко вірні сини свого столітя, поділяли погляди фа-рисеїв і юдаїстів. В сїм случаю такої заходилаб суперечність межи ними, а св. Павлом. Сему питаню буде посвячений §. 4., де із слів самого Апостола поган викаже ся нестійність такого погляду. А коли так, то відпадає головний мотив до запереченя автентичности соборних посланій

Аж таким ключем приходить ся нам отворити доступ до творів жидівських Апостолів і розглянути ся в їх науці про о-правдане.

І так:

Сьв. Яків навіть не сумніває ся, що адресати его посла-нія мають віру¹⁰⁹⁾, а лише боїть ся, аби они за много на ню не числили¹¹⁰⁾ і не занедбували добрих діл. Тому остерігає він

¹⁰⁸⁾ Рим. 3,27, Гал. 5, 5, 16—18, Твоицкій: А. П. 92 сл, Bartmann: P. и, J. 140—1.

¹⁰⁹⁾ Weizsäcker: Ap. Z. 129, Zahn: Paulus (Realenc. XV. 76), Neander: G chr. k. II. 568, пор. Bartmann: P. u. J. (про Ліпсія).

¹¹⁰⁾ Bartmann: P. u. J. 102, 146, Твоицкій: А. П. 94., Lechler: Ap. Z. 2 9.

перед мертвою вірою, що не лучить ся з добрими ділами ¹¹¹). Після сьв. Якова і віруючий може загинути на віки ¹¹²).

Сьв. Петро таксамо супонує у адресатів віру ¹¹³), а чує ся лише спонуканим упімнути їх, аби старали ся присвоїти собі всілякі практичні чесноти ¹¹⁴). Подібно як сьв. Яків розрізняє він мертво і безплodну віру — і віру діяльну ¹¹⁵).

Сьв. Юда уважає за вказане побіч віри поручати ще й поодинокі заповіді Божі ¹¹⁶).

Сьв. Йоан згідний з прочими Апостолами. Він лучить любов Бога і ближнього з одного боку з вірою Христа-Месію, яко своїм жерелом, а з другого боку — з добрими ділами, яко плодами любови ¹¹⁷).

Таким чином безсторонна студія над сьв. Письмом доводить до слідуячого результату:

Перша із основних точок тібінської школи, а імено — погляд на науку Апостолів Жидів та на науку сьв. Павла про оправдане не в згідна з сьв. Письмом яко історичним жерелом.

§. 3.

Старозавітний партикуляризм в відношеню до універсалізму сьв. Павла.

а) Партикуляризм в теорії.

Книги Старого Завіта представляють економію відкуплення в слідуячий спосіб. Первісно не робив Бог ріжниці межі людьми, але — як всіх призначив до надприродної ціли, так і на-

¹¹¹) „Кѡа польза, братѣ моѡ, ѡще вѣрѡ гл҃гоблетѡ ктѡ намѣтн, дѣка же не ѡматѡ; ѡдѡ мѡжетѡ вѣра спасти егѡ;“ 2. 14.

¹¹²) „Тѡкожде ѡ вѣра, ѡще дѣка не ѡматѡ, мертвѡ ѡсть ѡ сѡтѣ“. 2. 17. пор. ст. 20., Felten: Apg. 284.

¹¹³) „И вѣрн вѣрѡютѡ ѡ трѡпѡстѡх“ 2. 19. — Пор. Bartmann: P. u. J. 86—8., Lechler: Ap. Z. 248, Winer: B. Rvb. II. 216, Pfeiderer: Paul. 313, Belser. Selbstr. 108, Zahn: Paulus (Realenc. XV. 79), Трoвцкѡй: А. II. 114—5.

¹¹⁴) „Гл҃лою вѣрѡю сѡблюдѡемн ѡстѡ чрезѡ вѣрѡ во снѡнѡ гѡтѡвое ѡвѡтнѡ во врѡмѡ послѣднеѡ“. I. 1. 5.

¹¹⁵) „Подадѡте вѡ вѣркѡ вѡшѡй доврѡдѣтель, вѡ доврѡдѣтелѡ же рѡзѡмѡ. Вѡ рѡзѡмѡ же доврѡдѣнѡе, вѡ доврѡдѣнѡе же терпѣнѡе, вѡ терпѣнѡе же вѡгрѡчѡстѡе. Во вѡгрѡчѡстѡе же вратѡлѡбѡе, вѡ вратѡлѡбѡе же лѡвѡвѡх“. II. 1. 5—7.

¹¹⁶) II. 1. 8.

¹¹⁷) ст. 8., 16. 23.

діляв всіх средствами до досягнення її¹¹⁸). Однак ся універсальна економія спасеня не вінчала ся успіхом. Люди свідомо і добровільно відреклись ся Бога¹¹⁹) і задля свого низького морального уладку стали не лише негідні відкупленя, але і неспосібні до нього¹²⁰). Чоловік віддурав ся обявленя, пійшов за власним розумом і швидко опинив ся в ідолопоклоньстві¹²¹). Тоді вибрав Бог ившу дорогу. Упертих покинув і полишив природному розвоєви, аби они через тяжкі досвідченя пізнали власну безсильність і так бодай негативно стали спосібними до морального відродженя¹²²). — А мале племя, якого прародич через побожне жите по части заслужив на виріжене від грішного окруженя¹²³), вибрав Бог на сторожа первісного обявленя і на орудіє до просвѣченя і освяченя других. Се племя мало заховати посеред поганьских народів віру в одного Бога і таким чином позитив-

118) „Всѣхъ вѣрѣахъ, ꙗкѣ Іисъ Хрѣстоу, ꙗко вѣа рождѣнъ ѣсть : ꙗ всѣхъ любѣаі рождѣшаго любѣаіа н рождѣнаго ꙗ негѣу. Ё ꙗ сіахъ вѣрѣахъ, ꙗко любѣаіахъ чада еѣа, вѣгда вѣа любѣаіахъ ꙗ заповѣаи еѣу соблюдеахъ“. I. 5. 1—3. пор. II. ст. 6.

119) Быт. 6. 3. II. 4. пор. Рим. 1. 21.

120) Декотрі критики думають, що св. Павло не так остро судив поган, як Мойсей.

Проф. Пфляйдорф заявляє: „Після Гал. 4. 1—3 і 8. поганьство становило (немов) дитинячий вік нерозвиненої людскости, яка по Божому постановленю аж до усмотреної хвилі стояла на низькому уровени, а відтак поступила до синівської зрілости“ (Paulus 79). По думці сего ученого посланія до Галатів і Коринтіян містять погляд, немовби людскість не прогрішила ся ідолопоклоньством і апостазією від правдивого Бога. Се було впливом невіжества і тому погане заслугоють радше на співчуте, як на кару (стр. 80). Ся апостазія була Богом постановлена і тому конечна. — Але той самий учений зізнає, що у св. Павла є варіант („Ubergang“), з острійшим осудом, бо після Рим. 1. 20 сл. погане носять вину свого невіжества: Они не хотіли Бога почитати, від Нього відвернули ся до сотворіня і тому попали під власть власної похоти.

На се треба заявити, що така інтерпретація слів св. Павла в Гал. 4. 1—3 і 8. свідчила би не про варіант, але про суперечність автора з самим собою. Однакож при основнійшій студії вияснює ся причина позірної суперечности. В посланію до Римлян говорить св. Павло о перших поганах, які від Бога відступили і власною рукою стягнули Божу кару на свій рід. Они без сумніву були винні. А в посланію до Галатів має автор на гадці сучасних собі поган, які одідичили погляди своїх предків, за них мусіли покутувати, але самі тому не були винні.

121) Пор. Thiersch : K. ap. Z. 1. ff. Schwanne : D. G. I. 171.

122) Hergenröther : KG. I. 39., Döllinger : H. u. J. 54—5, Neander : G. chr. R. II. 596.

На иньшій місци предсказує Псаломник, що Помазанник Господній посяде всі народи і границі землі, запаує від моря до моря, а слава Вожа росширить ся по всіх краях і кінцях світа¹²⁹⁾.

Але потомки Авраама не вдали ся в свого патріярха. Они не радо зносили партикуляризм. Хотіли жити спільно і однаково з поганами, з ними своячити ся і кланяти ся їх ідолам¹³⁰⁾. В парі з тим ширили ся тяжкі гріхи, що пересякли всі верстви суспільні і всі покоління¹³¹⁾. Ізраїль став негідний і неспосібний виконати свою ролю дорогою щастя і слави. Тоді почав Бог грозити карою, а ся погроза вияснило дивно на позір історичне явище, що нарід побіджений і всіми зненавиджений такий сильний вплив має на своє окружене: — Месія вийде з вибраного народу, але невірні сини Авраама за се, що наперед ідейно, а відтак і фактично віддурали ся Ёго, стратять політичну незалежність¹³²⁾ і рідну землю¹³³⁾.

β) Партикуляризм в практиці.

Прийшов час, що Жиди мали виконати ролю вложену на них Провидінем. Розсіяні по цілім світі¹³⁴⁾ всюди ділали атрак-

¹²⁸⁾ Критики на основі Рим. 3 20 („Закономъ ко познанию грѣхѣ“) доходять до заключеня, що св. Павло неприписував законowi Мойсея иньшої функції, як лише усвідомлюване гріха (Weizsäcker: *Ap. Z.* 130), що більше, — закон мавби бути лише на те даний, аби люди его ломили і через те приплищ (Baur: *KG.* 53 пор. Pfeiderer: *Paulin.* 92 ff. Hausrath: *N ZG.* III. 154, Bartmann: *P. u. J.* 36—40). Але ся інтерпретація негідна з сьв. Письмом, яке учить, що цілю закона було освячене людий (Лев. 18. 5. пор. Втор. 30. 15. 19, Бар. 4.1 Лк 10. 28, Езек. 20 11. — Döllinger: *H. u. J.* 777—8). Якби критики мали рацію, то требаби сказати, що чим хто більший грішник, тим більше він сповняє волю Божу

Впрочім сам сьв. Павло на иньшій місци опрокидує сю інтерпретацію критиків, коли каже, що остаточною цілю закона є Христос (Рим. 10. 4). Тому значіне слів его Рим. 3. 20 треба не росширяти, але змодифікувати, а саме: Об'єктивна ціль закона, то Христос. Праведники, що після сего закона жили, причиняли ся позитивно до приготования людства на прихід Месії. (Thiersch: *K. Ap. Z.* 31.). Грішники, що закон переступали, сповнили лише місію негатиивно так, як погане. (Bartmann: *P. u. J.* 39.). А що фактично лише меншість народа закон виповняла, (Рим. 7. 14.), то сьв. Павло мав повне право ex post заявити, що закон був даний на ломане его. (Пор Zschokke: *H. S.* 94, f, 319, *Th. Pr.* 103 ff, Pözl: *P.* 103.

¹²⁹⁾ Пс. 44. п., Augustinus: *Or. adv. Jud.* (Opp. VI. 30—31).

¹³⁰⁾ Augustinus: тамже.

¹³¹⁾ Пс. 2. 2. 8. 18. 2 5, 71. 8, — пор. Allioli: *Aum.* 135, 155, 129, Reinhold *Th. F.* II. 135.

¹³²⁾ Езек. 20. 28. — Döllinger: *H. u. J.* 740.

¹³³⁾ Іс. 5. 7., 24. 5. 3. 16., 1. 5. 6, 6. 5, 9 16. 17, 10. 6, Мих. 7. 1—6, Дан. 9. 8. Ос. 4. 13., Zschokke: *Th. Pr.* 402—412.

ційно. По своєму успособленю ріжнили ся різко від свого окруження. Релігійному замішаню поган протиставили ясний теологічний і етичний світогляд, а їхньому цинізови і моральній депресії — протиставили одушевлене вигляданє Месії. І всюди лишали по собі слід т. є віру в одного Бога і в безсмертність душі¹³⁴).

(Далі буде).

Вражіня з краєвого здвигу „Соколів“ і „Січий“ у Львові дня 10 вересня с. р.

Не хочу входити в опис сего першого нашого здвигу, бо зробили се уже наші щоденні часописи, я хочу поділити ся з читачами лише з вражінями, які зробив на мене сей здвиг. Сей здвиг єсть для нас значіня історичного, тож відніс я і вражіне, яке відношу з читаня цілої нашої історії: радувались очи, плакало серце, уносив ся дух і налягав сум. Радувались очи, бо бачили перед собою розбуджену Русь, бачили ту забуту і упосліджену сіру масу, котра поставилась на поклик своїх проводирів, устала в боеві ряди і дала наглядно пізнати, що зрозуміла ту нашу пісню, котра каже: „душу, тіло ми положим за нашу свободу“. Радувались очи дивитись на ті непроглядні наші ряди в значній части в однострою і знати, що взяли ся они тут не під терором або оплачені, але під почутєм карности і сповненя свого патріотичного обовязку. Радувались очи видячи перед собою полки прибувші не йно з цілої нашої Галичини, але і з зеленої Буковини, та глядячи на делегатів з дрімучого сусідного царства, здвиг прибирав характер уже не краєвого, але національного, а видячи представлені ряди і нашого міноцтва, здвиг прибирав характер нашої однудушности, одушевленя загального для загальної справи.

Радувалось око, як здвиг сей робив дефіляду перед будинком „Просьвіти“ положенім в ринку міста Львова, яко перед своїм гніздом, бо інституцією, котра перша виставила народний прапор. Радувались очи видячи ті прапори, які повівали з вікон мешканців руских Львова та зливались з прапорами здвигу, бо свідчили они о нашім розвитку і нашім зрості — дивлячись

¹³⁴) Іс. 5. 5 сл. Ер. 2. 2¹, пор. Пс. 79. 9. сл. Мт. 21. 33. сл.

на все то радувались очи, але і плакало серце. Плакало серце не з радості а смутку, бо дивилось на історичного нашого баціля, яким єсть роздор, а який представив ся очам руским в виді закау верховного осаули „Січий“ д-ра Трильовского забороняючого „Січам“ під его владою стоячим участи в тім торжестві. Хоч не всі послушали сего закау, але баціль остав бацільом. І виринули в очах моїх ті желізні полки колишних князів наших, котрі на зазив Половців вирушили против Татар, і полки Хмельницького і Мазепи і хоч всі они представляли силу, котра могла замогчи противника, однак висунулась перед очи Калка, висунув ся Переяслав і виділась Полтава. І плакало серце не із за самих погромів, бо програми бувають і у других народів, і самі собою не є еще страшні, а виходять інколи на добре, але на наші погроми плакало серце, бо погроми наші виходили не зза того, щоби нас побивали другі, але що ми побивались самі.

Плакали очи, бо виділи того ворога, який єсть страшнійший від всіх ворогів, якого напаятнував уже автор слова о „полку Ігоревім“, а яким суть крамоли і роздор. Крамоли і роздор, над якими так тяжко болів автор „Слова“, панували і за доби княжої, не уступили і за доби козацкої, довели до нашої руїни і за часу нашого відродження тягнуть ся дальше.

Згадавши ті памяті хвилі в історії нашій, дивив ся я і на сей здвиг як на то зелене дерево, котре точить черв. Побачив я, що сего червака, сего нашого баціля перейняли ми якби які історичні съвятці, якби традиційне яке наше добро. Партійність єсть і між другими, але не така, як наша. Коли у других в хвилях рішаючих єднають ся всі, у нас суть то ворожі собі табори. Коли у інших поведене таке паятнує ся яко здрада, яко діло Герострата, котре повинноби щезнути в памяті людській, у нас противно єсть то дорога до вивиснення.

Партійність єсть найлучшою реклямою до вибору на посла, до почетних місць в громаді, повіті, крамоли і роздор допровадили ми до культу, перед якими бємо поклони. Зогляду на то, що крамоли і роздори стали ся предметом нашого пієтизму і чваньби будь то съвяткуєм тим поступовість нашу, дивлячись на наші пайбільші подвиги, не могу дивити ся инакше, як радувати ся очима а плакати серцем, видячи, що не зміняєм ся, а остаємо в тій точці строгі консерватисти, єсьмо все одні. І плакало серце, що серед тих обставин нема у нас апостола правди і науки, якого вижидав уже так горячо наш геній Тарас Шевченко. Жерці нашої науки і наші поети пішли на службу сему божкови. Неудачі наші за слабо приписують нам самим, а звалюють на других. Нас все ставлять в наших очах яко якихсь надлюдей, торочать вічно, які то ми одинокі між другими, що чужого ми не бажали, значить ся не завойовували других, а пильнуєм лиш свого, своєї волі, — тимчасом якбиємо хотіли приглянути ся правді і науці, вийшло би, що ми не за-

воювали других, бо не могли, а не могли, бо ми виступали против себе, параліжували ся, через наші крамоли. І та обставина єсть як раз тою умовиною, що стручує з нас німб надчоловіка а підводить під становище низше чоловіка, що не потрафилось оборонити себе, додержати свого, бодай утримати ся незалежно від обставин. Мало сказати, ми не оборонили себе, але ми упали як в історії не видимо рівні собі, ми мимо нашої численности зійшли між другими на таке становище, що не входимо в рахубу в сферах пануючих, не числять ся з нами. Се соромне положене завдячуєм виключно лиш нашої партійности, котра допроваджена єсть у нас до такого настрою, що аби мати у нас партію, вистарчає взяти ся за роботу громадску. Стати до роботи значить у нас то само, що зараз визвати против себе других, утворити партію не противну а ворожу собі. Полишаю на боці події історичні особливо з пори нашої козаччини, котрі ілюструють нами сказане, а хочу звернути ся до наших близько нам звисних часів і знайти на них докази в тій справі. Возьмім так званий наш клерикалізм і наш радикалізм. Чим єсть наш клерикалізм, як не тим, що наше духовенство стало перше до роботи в нашім народі і було тими піонерами, що поклало перші початки до нашого розбудженя, перші кличі до нашого віджитя морального, перші основи до нашої організації політичної, культурної і економічної, а головво чинником, що витворив першу нашу інтелігенцію. Клерикалізм наш визначає ся тим, що наше духовенство було перше, котре признало ся до свого язика і подбало о що раз більші права для него, отвержало народ, заводило школи, фундувало стипендії, фундувало бурси, закладало Народний Дім, творило організації політичні і йшло все перше в бій, належало перше до наших інституцій економічних і фінансових, як „Народна Торговля“ „Діістер“, і було тими першими, що заводили по селах читальні, крамниці, каси...

Так виглядає по правді історичний наш клерикалізм, де робота нашого духовенства не має нічо спільного з роботою кастою а єсть воплоченем в цілім значіню того слова роботи народної, маючи в зиску для себе лиш то, що зискують усі місіонарі і апостоли взявши всю злість часу на себе і на свої родини, всякі переслідованя з всіми наслідками, котрі відбивались на нім в прикростях і терпінях. Опісля ішло в роботі народній усе разом з нашою інтелігенцією. І праця та виказала великанське діло, витворила ситуацію, де ми мимо всяких репресій заважили на важчі найвисших міродатних кругів, котрі видали поручене до желізного тоді намістника графа Ваденього о перепроваджене згоди межі Русинами і Поляками, до допровадженя якогось ладу. Поляки мимо всего, що мали усю власть в своїх руках, знайшли ся в скрутнім положеню.

Показалось, що при вспільній праці ніяка противна сила не єсть страшна. Коли показалось, що і як желізна рука єсть

слаба, не вдіє нічо, тогди показали ся радикали яко випробованый спосіб до управи русіці Rusina na Rusina. І се не партія, а ворожий табор, котрий взяв собі за задачу не йти против наших противникам а розбивати своїх.

І дійсно кинулись з завязтостію гідною лучшою справою до роботи, на якій як раз залежало нашим противникам а то до ломаня тих стовпів і підвалин, на яких опирала ся тодішна Русь, які стояли на заваді до неподільного їх панованя і цовної самоуправи, до доказу, що в Галичині нема двох народностей, а єсть лиш племя руске а все народність польска.

Ходило о зломане поваги духовенства яко проводирів народних, о показане, що людек єсть росцеіву і уважає ся заодно з обшарниками великими, а лиш баламутить єго духовенство і він тілько під впливом духовенства відосібняє ся, — дальше ходило о захитане успіхів, до яких допрывало духовенство враз з народовцями в напрямі інституцій культурних, просвітних, економічних і фінансових, щоби не набирали характеру народного і не загрожували єдносбді народовой; потім розходилось о злюзоване в морали, котра єсть важним чинником в нашій організації і условиною гаразду, і в кінци, як в кожній важній справі, ходило єще о петрифікацію, щоби такий невідгідний стан річи, яким була тісна звязь духовенства з народом не вертав ся і усунулось з видівні перед сьвітом, що показувала історія, що руский нарід творить хлоп і поп, в яким то складі представляв ся як тая гидра з головою не до скрученя і з силою вчно животворвою.

І як раз з програмою тою противників наших зійшла єя програма нашої радикальної партії, одного і того самого ворога мали перед собою наші противники і наші радикали, а то наше духовенство і все то, що оно для народа вчинило. З огляду на то не лишало ся нашій партії радикальний нічо пильнійшого, як бити клин межи духовенство і нарід, тровити нарід на духовенство і доводити до розстрою, щоби духовенство не мало значія проводирів представителів — і дальше бити на то, що оно зробило і принесло на жертвенник вітчизни будьто не має се ніякого значія відмовити єму всякої заслуги, знеохочувати нарід до тих інституцій, як буре, Народної Торговлі, Дністра і т. д. представляючи їх яко попівскі, не журачись цілком о аргументи, чи ті попи мають яку лучшу часть з того від других. На ту роботу служив ім „Громадский Голос“, віча, сходини і агітація при всіляких нагодах. На зборах наслухав ся я того сам не зваю кілько разів, а щоби не сягати далеко придивім ся на послідний заказ до „Січій“, де здвиг „Соколів“ представленый єсть яко оргії попівскі. Для убитя морали і підкопаня поваги духовенства служить партії борба з Церквою, котра в історії нашій показала ся для нашого народа яко певна і сильна кріпость. Вправді партія має свою програму, але тая

єсть ні при чім, бо не значно ріжнить ся від програми партії націонал демократичної, тому не єсть ніякою конечністю, а головною її задачею єсть іти на своїх в напрямі, як то више я означив; в тім єсть поприще цілого її ділання, і з огляду на то єсть то партія, котра при обставинах, доки ми в управі краю не маємо голосу, щезнути на може. Щоби не виглядало, що говорю се голословно, наведу обставину, коли то партія радикальна предложила була угоду з народовцями, котра і заключилась а мимо того радикали її не дотримали. Наслідки суть тепер уже страшні. Лишаю все на боці, а хочу згадати лиш за білянс довгів селянських, який не давно виказало „Діло“. При підчеркненню каже ся там, що грубо зросли они за послідних пятнайцять літ, се єсть часу діяльності партії радикальної.

Коли зважимо, що тепер суть уже густо інституції фінансові, котрі боронять від лихви, тож білянс такий єсть переражаючий. І не дивую ся партії радикальній за її діланє. Пан др. Трильовский не єсть у нас оригінальний, а звичайною нашою появою історичною. В такій діяльності я виджу безпримірну де інде дизерцію що найкрасших синів з табору руского. Можна говорити ту о не користнім законодавстві бувшої Польщі для нашої шляхти і духовенства, але найбільше вини знаходжу такой в нас самих, в діяльності а la пан др. К. Трильовский, котра єсть напастна і нахабна. Навіть той стан, який маємо тепер на Угорщині приписую в великій части діяльності ділателів в роді дра Трильовского. Люде суть людьми і мають терпелівість лиш до певної межі. Діяльність свою охрепцують панове радикали яко поступову і заслоняють ся будьто наукою. Щоби ми такі учені були, не хоче ся мені в то вірити. Приміру до себе в Европі, щоби 30 міліоновий нарід ходив так хорошо в ярмі, як ходимо ми, я не знаходжу на нікім, хіба на Індіанах в Азії, а се чейже не буде свідчити о такім високім розумі і науці а о цілком щось противнім.

Глядячи на такий стан, я подивившись на здвиг наших „Соколів“ хоч і як радував око, зійшов на слова нашого безсмертного гєнія: і голову схопивши в руки, думавш, чому не іде апостол правди і науки? І плакало серце.

о. Евстахій Цурковский.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Найсолодше Серце Христове.

Написав о. Аким Фецак, Ч. С. В. В. Жовкві.

(РЕЦЕНЗІЯ).

В 25 літній ювілей набоженства до найсолодшого Серця Христового на Русі, дали нам ревні ісповідники, місіонарі і оборонці сего культу, ОО Василіане, гарний дарунок, книжочку під заголовком „Найсолодше Серце Христове“ написав о. Яким Фецак Ч. С. В. В., видану Видавництвом Ч. С. В. В. в Жовкі. Перше вражінє, якого зазнає кождий, що прочитає тую книжочку, єсть честь і любов до Серця Ісуса! Ті чувства снують ся крізь усеї розділи, яких єсть 66 на 249 сторонах Вони і вибивають ся на перший плян у чотирох частях, на якіб я ту розвідку розділив. Перша часть се трактат о набоженстві взагалі.

Він обіймає девять розділів. Визначною ціхою тих розділів єсть ясный виклад зрозумілий і для простолюда про те, що єсть набоженство та єго розвій історичний у католицкій Церкві. Та прикмета спонукує до читаня дальших розділів другого трактату, що обіймає розділи від 10—45. Се вже історія набоженства до Серця Ісусового. В ній представлена стріча двох сердець — людского та Божого в Богочоловіці, і в Ёго жертві для нас. І пересувають ся перед нашою душею свѣточі свѣта, Апостоли, Отці свѣяті, учені та свѣяті мужі, неучені та за те повні запалу жертви для людий і для Бога, працівники на ниві любови Бога і ближнього, побожні, свѣяті аскети, мужі та невісти, а всі вони дають один великий, непохитвий доказ, що для душі людства, для єго розуму і волі се набоженство не новість, не неприродна, накинена, але основна потреба душі, відчута таким знатоком людскої природи, як се був і єсть Богочоловік Спаситель свѣта. І якби на зазив людского серця, стає голо-сним обявлене блаженної Маргарети Алякок. Історія тих обявленень передана просто, звязло і ясно.

Яко визначену прикмету сеї книжочки, мушу піднести факт, що автор передаючи церепони і трудности ворогів Церкви у тім набоженстві, подає основний звіт із розправи перед Конгрегацією св. обрядів в справі просьби сестер Візиток о заведенє загального почитаня Серця Христового. Ся часть розправи то подавляюча відповідь на закид, що Церков тільки для агітації вводить нові набоженства, опираючись лиш на візях якоїсь там гістерички. Неоден невіра, що з легким серцем від-

кидає нові богослуження, переконавсь, як розважно і поважно бере власть церковна такі квестії, переконає ся, що пропагатори нового богослуження мусять побороти много, дуже много річевих закидів із сторони правдивих оборонців віри, та що та праця єсть тяжша, чим з ворогами такого набоженства, яких борба опираєсь звичайно на незнаню справи, або на неохоті до всякого богослуження взагалі. За сей трактат повинні авторови бути вдячними особливо всі ті ревнителі Серця Христового, які не могли нераз остоятись в борбі з ворогами сего культу, бо незнали історії его затвердження через церковну власть. Розділ 46 починає історію набоженства до Серця Христового на Русі. Хотяй Отці Василіяне і перемагаюча часть свѣтского духовенства може повеличати ся значними успіхами праці в тім взгляді то однак мушу признати радю о. авторови, коли він ту історію почав від збиваня закидів против сего набоженства, а не від історії розвою его. Бо у нас ще много, дуже много заїлих ворогів того культу! А всі вони „обрядовці“ — оборонці св. книг богослужебних, з яких власне зачерпнув автор аргумент скажу „льокальний“, для них, що читають ті книги а їх нерозуміють. Коротко і ядерно кількома цитатами збив автор твердження у того рода ворогів набоженства. Тут мимоволі насувають ся мені слова Ісуса Христа: „І з уст твоїх суджу тебе“.

Четвертий і послідний трактат се властива історія набоженства Серця Христового на Русі - Україні.

По прочитаню сего трактату, який обіймає розділи від 50-го до кінця, аж хоче ся голосно та щиро подякували авторови за те, що видвигнув на перший плян терпіня ОО. Чина, як і Сестер Василіянок, як і простолюдя, в яких потонула Україна під скиптром Росії, як ті піддержували такої свої люди — відступники, зрадники. На вид пролитої крови за св. Серце Ісуса, за католицьку віру такими людьми, як св. Йосафат, як митрополит Лев Заленский, єпископ Луцкий Дионізий Жабокрицкий, такими мученицями, як Іванна Гротковска Ч. С. В. В. якій ігуменя православного монастиря розлупала голову на двое і многі ще черниці померші в муках і катованю, на вид постріляних, порубаних людей званих по імени (ст. 233) тай незаних, лекше стає в чувстві і свѣдомости, що і з нашої крови пролитої, принесли ми жертву Серцю Спасителя з любови до Него за хулу відступників і ворогів Его, що також видали Семашка, Наумовича та иньших. Хто побідить? питаюсь, бо розвій того набоженства у нас недосягнув ще свого кульмінаційного пункту і не обняв ще всіх. Ми маємо між собою много ворогів, а ще більше обоятних для сего набоженства. Відповідь на се дає кінцевий, наче побідний клич автора: Нехай все і всюда люблене буде пресвяте Серце Ісуса! А що історія сего набоженства доказує правдивість сего клича то до него мож додати лиш одно сердечне слово „Да буде“. Вкінци мушу звернути увагу автора на дві річі!

Думаю, що остатній трактат, історія набоженства до Серця Христового на Русі оброблений троха за побіжно. З певністю тверджу, що наш нарід ледви чи що знає про наших мучеників. Життя святих, хоть появились у нас в кількох ріжних виданях, так мало, дуже мало узглядняють ту картину історії нашої Церкви і бувби автор здобув собі ще більшу вдячність всіх читачів своїх, колиб був подав обширнійшу розвідку про ті сердечні моменти з нашої історії! Хоть і се добре, що автор наче рефлекторами освітив ту тьму, яка окриває такі світлі моменти релігійного життя нашого народу! Вкінці ще друга замітка! Для того, що ся книжочка видана в ювілей 25-літній набоженства до Серця Ісуса на Русі, добре булоб додати статистичну табелю брацтв Серця Ісусового в Галичині. Така табеля показалаб нам, кілько ми ще маємо працювати, щоб сповнивсь клич любови Ісусового Серця!

Се головні замітки, які однак не уймають в нічим дійсної вартости сеї книжочки і єї великого значіння для дальшого розвою сего набоженства.

о. Леонтій Куницький.

ВСЯЧИНА.

Ювілей Маркіяна Шашкевича.

Дня 6. падолиста минає сто літ від уродин Маркіяна Шашкевича. Комітет зложений з відпоручників усіх українських, львівських Товариств робить всякі заходи, щоби не лишень у Львові, але і по цілій Україні обхід сей випав як найвеличавійше. В тій цілі видав комітет відозви до „братів Славян“ та порозсилав до всіх визначнійших інституцій славянських, повідомляючи їх про ювілей та запрошуючи до участі. Рівнож видав Ком. відозву до закордонних Українців, взиваючи їх, щоби і у себе вшанували память Того, що перший будив галицьку Україну до нового життя. Осібною відозвою, оголошеною в часописах ще в часі ферій, завізвав Комітет усіх Українців галицької землі, щоби день 6 падолиста уважали народним святком та відповідними обходами звеличили день уродин Маркіяна, який є справдешним вістником і батьком відродження галицької землі. Щоби память століття роковин не проминула скоро, постарав ся Комітет о портрет Маркіяна, кисти артиста Труша, та о его репродукції, які сими днями появлять ся в розпродажі. Рівнож

видав Комітет „Альбом М. Пашкевича“, виконаний в артистичнім заведеню в Празі та серію переписних листків з видами Підліся, памятників Маркіяна, та з перенесеня єго мощій в р. 1893 з Новосілок до Львова. Для учасників торжеств постарав ся Комітет о артистично викінчені, малесенькі, спіжеві погрудя в формі шпильок до краваток а брошок для пань, як також о дешеві погрудя з білої бляхи.

У Львові відбудуть ся торжества дня 5, 6 і 7 падолиста. В програму торжеств входить : Відслонене пропамятних таблиць в Церкві сьв. Юра і в Церкві духовної семінарії, відтак процесіональний похід на личаківске кладбище, де спочивають тлінні останки поета, панахида над гробом і торжественне, заупокійне Богослуженє в Церкві духовної семінарії у Львові.

Кромі сих церковних торжеств відбудуть ся у Львові два великі концерти, дня 6 і 7 падолиста а відтак академія.

Кромі сих торжеств у Львові відбудуть ся великі торжества в Підлісію. Дня 29. жовтня відбуде ся в Підлісію торжественне богослуженє, посвяченє памятника в пам'ять М. Пашкевича і велике просьвітне віче.

Рівнож в Бережанах, де Маркіян ходив до гімназії, відбуде ся велике торжество.

Кромі сих торжеств відбудуть ся повиспі обходи по всіх містах цілої Галичини і по читальнях Товар. Просьвіта по селах.

В справі злочинного і гідного найбільшого осудження нападу о. Камінського на особу Преосвященного Григорія пише архіпресвітер Впр. о. Гордіевский в ч. 229 „Руслана“ так : О. Павло Кам., висвячений перед 15 літ., завідаель Русова, в пов. сьвятиньскім, приїхав до Станиславова в ночі з понеділка на вторник. Переночувавши спокійно в готели, удав ся о. К. рано до цукорні, де зневажив словом і хотів ножем скалічити одного богослова. З сим самим богословом хотів відтак о. К. грати в карти. Около 11 год. вернув о. К. до готелю і намагав ся там кинутись з поверха на долину. Властитель готелю ледви єго опам'ятав, при чім не обійшлоь без бійки. Після сего пустив ся о. К. в сторону улиці Липової, де містить ся Єпископска палата. На сій улиці стрівув одєго сьвященика і крикнувши до него : „То ти Хомишин“, ударив єго два рази по голові. Відтак побіг до Єпископскої палати, де на головній брамі заступили єму дорогу о. Дугкевич і о. Яблоньский. Однак о. К. усунув обох з дороги, а о. Яблоньскому викрутив і скалічив руку ножем. Усунувши також служачого з перед Єпископских покоїв, відчинив силою двері і упав на порозі. Тимчасом Єпископ стояв о оден крок віддалений від него Коли так о. К. лежав, Преосвящений обійшовши єго, вийшов тими самими дверми на коридор і вже більше того нещасливого сьвященика не бачив. Вставши о. К. зачав шукати Преосвященного по всіх комнатах,

однак безуспішно. Коли побачив коло себе службу і поліціянта, пірвав за фотель і хотів ним їх розігнати. З великим трудом удалось о. К. спровадити на долину. Чи о. К. сам скалічив ся спизориком, чи падаючи зранив ся припадково, се невияснене. Коли успокоїв ся і опамятав ся, хотів сповідати ся, але тимчасом привезено сорочку безпечности і відвезено его до шпиталю.

Причину сего небувалого в історії нашої Церкви нападу священика на свого Епископа поясняє Впр. о. Гордієвский так: о. К. був завідателем Русова і мав бути перенесений на приватного сотрудника до Залуча, однак се перенесене послідувало не за кару, але з тої причини, що на Русів має одержати инший священик презенту. О. К. яко священик не мало і не рідко провинив ся. Він є дуже нервовий і має наклін до алькоголізму. Епископ відносив ся до него все з добротою і коли Ёму хто сказав, що о. К. вже змінив ся, то тішив ся тим, як отець евангельский своїм блудним сином. Преосвященный поводив ся з о. К. по вітцївски і ніколи не хотів его карати, але противно, хотів до поправи і опамятаня его привести.

Стільки Впр. о. Гордієвский.

Велика шкода, що вияснене сеї сумної події прийшло аж так пізно. Колиб воно било появилсь о кілька днів скорше, то думаємо, що не одна совіснійша часопись була би вздержалась від плюгавих нападів на особу Преосвященного Григорія.

За пізно трохи появилась і друга допись о. Й. Проця в ч. 230 „Руслана“, в якій автор перенесене о. К. представляє яко кару за згіршаючу чинну участь о. К. в похороні одної лютерки, жінки колятора, від якого о. К. сподівав ся одержати парохію. Крім того наводить о. Проць еше й инші слабї сторони характеру о. К., з яких він має бути загально відомий і якими мав давати згіршене вірним. Се й оправдує поступованє з ним Епископа.

Повторяємо своє: такі інформаційні дописи повинно ся слати с ей час до часописий, а не ждати, аж ліберальна преса розтрубить по цілім свїті всякі сплетні і кветети.

Про зменшене свят.

Намір Ёго Святости Пія X. що до зменшеня свят і перенесеня їх на неділі, заінтересував цілий не лиш католицкий, але й акаатолицкий свїт. Не заінтересувало ся лиш наше духовенство, а рівнодушність наших священиків для тої справи є так велика, що навіть не почато в сїм зглядї публичної дискусії анї по часописях, анї по соборчиках деканальних. Лиш по декотрих кутиках тишком шептано де-що, а із тих шептів було зразу видко якесь затревожене, але коли хтось голоснійше сказав, що наша Церков веде ся в тій справі автономічно і Рим „не має права вмїшувати ся у внутренні справи нашого обряду“,

доперва успокоєвно ся, і мабуть остане у нас, „як бувало“ — що єсть дуже вигідне для многих.

Мабуть много з тих отців инакший видали би осуд в тій справі, наколиби проєкт сей вийшов зі Входу Європи. Пригадує ся справа зрівняня календарів, як то сильний піднесено протест проти накидуваня „римского календаря“, аж коли в Пітері зібрала ся комісія *ad hoc* — в нас протести замовкли.

За той час стратили ми тисячі вірних обр. гр. кат., котрі головно через подвійний календар покинули наш обряд, не хотячи двояких свят святкувати, а міліони гроша потратили наші ремісники і робітники через свою релігійну скрупулятиєність, що в латинські свята мусіли святкувати через своїх принципалів і хлібодавців, а не хотіли своїх релігійних чувств образити, щоби в свої свята робити. Сьміло скажу, що найменше 90% прозелітів з гр. кат. обряду переходить на латинське лиш через подвійні свята (?? *Редакція*). Але се иньша річ, котрої тут не хочу рухати. Ходить о дискусію про намір Сьвятійшого Отця — число свят зменшити.

Мусимо признати Сьвятійшому Отцю, що гадка та є згідна з духом часу. Впрочім свята заведені є Церквою і Церков може їх знести. Численні свята давнійше були потрібні з двох взглядів: 1) Щоби через свята ліпше поглибити віру, котра єще не була глибоко вкорінена, а так вбити догматичне значієне декотрих таїств віри католицької в память, а також через рікрічне торжественне обходжене розповсюднити почитанє їх. 2) причина многих свят була і та, що сьвіт середновічний потребував частих випочинків: лицарство від военных походів, а підданьча людність від праці. Чим більше свят — тим лекше було ярмо паньщизняне. Нині часи змінили ся: людність живе більше з промислу, як з рілі, а впрочім управа рілі змінила ся в нинішних часах так основно, що ґрунт потребує більше рук — більше праці як давнійше. Приміром, не знано перше бураків цукрових ні паниних, котрі днесь ланами садять ся; а бараболо днесь в 10 більше садить ся, як давнійше збирало ся. Кождий день свята робить в господарстві великий застій — а в рукоділю голод. Прошу почислити зарібки ремісника а пересьвідчите ся, що він через $\frac{1}{4}$ року мусить святкувати. Рільнича людність при повній коморі і стодолі може собі дозволити на пару днів святкованя, але рукодільнича і промислова терпить через свята шкоду, і нічо дивного, що син люду — люду працюючого і з праці рук живючого, Пій Х, хоче сему зарадити. За се многі народи будуть его благословити.

Церков латинська має о много менше свят від нас, а прецінь деякі уважають, що і тих за много. І ми повинні би також упігнути ся за тими бідаками, що з праці рук живють і увільнити їх від гріха, якого допускаять ся, працюючи в свята. Инакше вони самі будуть шукати способу, щоби придушити скрупули сові-

сти... А є такі, котрі їм покажуть способи і допоможуть до заспокоєня совісти...

Спільних свят з латинською Церквою маємо :

1) Рождество Пр. Діви	8) Стрітене
2) св. Михаїла	9) Благовіщенє
3) Пренепорочне Зачате Пр. Діви	10) 2-ий день Великодня
4/5) Рождество Христове	11) Вознесене
6) Новий Рік	12) Пресвятої Тройці
7) Богоявленє	13) Петра і Павла
	14) Успенє.

Окрім тих свят ми ще обходимо :

15) Воздвиженє Ч. Креста	20) Трех святителів
16) св. Димитрія	21) Велика п'ятниця
17) Воведене Пр. Діви	22) 3-ий день Великодня
18) св. Николая	23) Рождество св. Івана
19) 3-ий день Рождества Хр.	24) Преображенє.

За се латинська Церков обходить Боже тіло і Всіх святитих.

В кождім случаю є в нас о 8 свят більше, як в них ; а коли їм тих 16 днів свят за багато, то нам 24 цілком не завдає, а ще додаємо много „церковних“ свят — обходячи їх торжественно, як Юра, Покрови, другий день Богоявленя, Анни, Варвари, Михайлове чудо і т. д..

Тим то повинноби наше духовенство порушити справу, чи то на соборах дисцепзальних, чи на соборі провінціоноальнім і домагати ся що найменше о половину число свят зменшити, касуючи їх цілковито, або пересуваючи їх на найблизшу неділю — по думці Єго Святости.

І так: ані троха Церков не стратить на тім, коли свята різдвяні і великодні будуть мати лиш по 2 дни. Дальше можна би знести такі свята, як Воздвиженє Ч. Хреста, Преображенє, Воведене Пр. Діви, Стрітене, Успенє і Собор Пр. Діви.

В кінци не розумію, для чого святи Димитрій, Николай і 3 святителі є більші і значнійші для нас, як св. Андрій, Володимир, Борис і Гліб і Юсафат. В тих справах поводили ся колісь голови Церквий восточних більше симпатіями, як дійсною потребою або значінем.

А коли Св. Отець думає о зменшеню свят — то не можна єму прецінь закинути браку віри, браку любови до Господа Бога, та браку поважання до святитих угодників Божих. Думаю, що ми повинні тут показати наш славний „лібералізм“ — і дати почин до поступу. Віра на тім лиш зискає і дуже багато.

Ю. Дуг.

Уживанє чужих слів.

Від кількох літ декотрі Русини, навіть з університетским образованием уживають і в слові і в письмі не рідних, але чужих, переважній частині руського народу незрозумілих, латинських слів.

„Дезідерати“, „постуляти“, „кооператива“, „кооперація“, ті слова учуєте і в промовах руських інтелігентів і вчитаете в кожній руській часописи.

Розуміємо ужите чужого слова тогди, коли на висказане дотичного поняття нема свого рідного слова; але уживати чужі слова тогди, коли на виражене дотичного поняття єсть своє рідне слово, і то слово не тільки навіть малій дитині зрозуміле, а до того ще від чужого о много краще, то вже таки цілком неумістне.

На закиди против уживаня чужих слів декотрі Русини відповідають, що навіть Німці уживають чужі, загально приняті слова, хотий німецька мова має далеко більший запас рідних слів і єсть о много більше виобразована ніж руська.

Коли вже Русин хоче поступати так, як „Німець скаже“, то просимо послухати, що в тій справі каже Німець.

Німецька часопись „Theologisch-praktische Quartalschrift“, виходяча в Лінці містить в зошиті II. з року 1910 на сторони 462 під числом XXIV. слідує: („Gebrauch von Fremdwörtern“). In Predigten, die in einer Predigtzeitschrift enthalten sind, finden sich u. a. folgende Fremdwörter: Plutokraten, Pauperismus, sociale Misere, Faktor, Philantropie, Humanität, absolutes Eigentumsrecht, relative Armut, Egoismus, Nationalökonomie u. s. w. Muss schon die Liebe zur Muttersprache uns antreiben, überflüssigen Eindringlingen keinen Platz zu gewähren, so ist es vor allen der Zweck der Belehrung, der es geradezu verbietet, wenig verständliche oder geradezu unverständene Worte zu gebrauchen“.

Кожний чоловік, котрому рідна мова дорога, притакне тим словам Німця і буде після них постувати.

Скромна просьба.

В ч. 230 „Руслана“, в звіті з віча священників станиславівської Епархії (з д. 10. X. 1911) читаю, що на тім вічу мала перейти така резолюція: „Зібрані на вічу д. 10. с. м. священники стан. Епархії висказують своє здивованє і біль з причини виступів „Ниви“ в справі виступлення станисл. духовенства з „Бесіди“, як також її „рецензії“ (!) книжки о. крил. дра Щепковича, „В імя правди“ і осуджують заняте становише католицької часописи яко незгідне з основами католицького світогляду і справі Церкви і народній шкідливе“. — Коли ся резолюція перейшла справді більшостию голосів всіх присутних на вічу священників (не вчисляючи, очевидно, русофілів), то я, як відвічальний редактор „Ниви“, прошу

отсим когось з учасників віча, що голосував за сею резолюцією, аби був так ласкав і подав до публичної відомости, найрадше в „Ниви“, причини, на яких підставі він і его товариші осудили „становище „Ниви“ яко незгідне з основами католицького світогляду і справі Церкви і народній шкідливе“. — Понятно, то для мене, як для відвічального редактора „Ниви“, подібний закид і то від поважнішого числа священників, не може бути обоятним. Прошу отже его уарґументувати, бо инакше не можу его брати на правду і поважно. Очевидно, що осуд має бути річевий, розумний, науково доказаний і приличний, бо на пусті теревені в роді дописий, що появляють ся в „Руслані“, я не буду зовсім зважати.

свьяц. Ярослав Левицкий.

„Roma e l' Oriente“

в ч. 10 з 25. серпня 1911 р. подає аж дві статі про з'їзд в Велеграді. Одна се звіт із з'їзду, а друга се прикрі вражіння, що будять ся в автора на згадку становиска деяких людей, котрі уважають лиш себе за найбільших католиків, прихильників Унії і котрі уважають себе за єдино управнених до сповнення сеї великої місії. З тих то зглядів чисто людських, політичних, шкодять ті люди справі святій, кидаючи колоди під ноги людям доброї волі, єдино лише тому, що се другі взялись до сего, а не вони. Щоби підорвати віру в добру справу тих з'їздів в Велеграді, ширять зневіру в висліді сеї праці, а що гірше і болеснійше, що ті люди відважують ся навіть очернювати впрост святі змаганя і стараня та працю ревних одиниць, осуджуючи цілу акцію як підозрілу, спроневірющу ся католицизмови, посуджуючи о модернізм і пр. пр. Автор збиває ті всі упередженя тих „католиків“, виказує їх безпідставність і пятнує їх підпольну роботу. — В звіті в списі найважніших учасників з поміж Русинів фігурує о д и н (?) о. Давидович, голова Тов. Золотоуєтого (?).

М. Л.

Сумно.

В „Руслані“ поміщена допись о. І. Плавюка п. з. „Попис в альбом „Ниви“.

Про вартість сеї дописи може свідчити увага редакції „Руслана“, що лишень тому єї містить, бо підписана повним іменем

„Нива“, тримаючи ся засади, що на пусту лайку і на закиди позбавлені всякої основи і розумного аргументу не відповідає, зовсім не згадувалаби про сю допись, еслиби не одна замітна, характеристична черта, слідна і у иньших дописувателів сего покрою, що о. І. Плавюк. Маємо на гадці сей хоробливий напрям, якому дає вираз о. І. Плавюк в своїй дописи, що боронить *per fas et nefas* очевидних блудів одиниць і то блудів, яких без сумніву жадною мірою не можна терпіти.

Нічим иньшим також як хоробливим симптомом є разяча зарозумілість, яка слідна є хочби в тих словах о. Плавюка звернених на адресу редакції „Ниви“: „Катехизм в руки“. З зарозумілою і комічною певністю себе, накликує навіть о. І. Плавюк владу церковну, щоби редакцію „Ниви“ потягнула до відповідальности за її конечну увагу з нагоди брошури Впр. о. Фр. Щепковича.

В „Ниви“ іменно звернено увагу, що не можна так сказати, як сказав о. Щепкович: Тайна супружества є свята, але святийший є стан дівства в безженстві. Нігде, в ніякім кат. ділі не лучило ся читати таких слів, висказуючих погляд, що стан дівства є святийший, як св. Тайна.

Короткими словами звернула „Нива“ увагу о. Щепковичеві, що треба порівнувати стан з станом, зн. стан дівства з станом сусприжим і щоби з сего порівняня витягнув конечне заключене: стан дівства є совершеннійший або коли хоче автор святийший як стан супружий так як учить Соб. Трид.: „Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel coelibatus... A. S“.

Отже після науки Церкви стан дівства є совершеннійший від стану супружого, але ніяким чином не можна сказати так, як сказав о. Щепкович: стан дівства є святийший від св. Тайни супружества. Се було зазначено в „Ниви“ і се еще раз підчеркує ся. Так як не можна говорити, що пр. стан дівства або стан монаший є святийший від Тайни священства, так само не можна говорити що стан дівства є святийший або виспий від св. Тайни супружества, бо св. Тайни є понад всякими станами.

У о. Щепковича був се звичайний lapsus, бо годі допустити, щоби він міг розважно щось подібного написати. Єлиби Тайна була менче свята, як який небудь стан на землі то она не була би тим, чим є а саме св. Тайною. Щоби се порозуміти не треба спеціальних студий, але дійсно взяти лишень катехизм в руки і перечитати уважно, що є св. Тайна.

Коли отже у о. Щепковича був звичайний недогляд, то у о. Плавюка є се непростима ігноранція в Божих річах, коли він по зверненю уваги, щось подібного свідомо дальше твердить. Сумно.

При тім забавним є се, що о. І. Плавюк прибирає зарозумілу позу авторитетного ученого і з гордовитостию не лишень сам сей нонсенс і блуд о. Щепковича задержує, але хоче єго і другим накинати яко церковний догмат і взиває владу церковну, щоби „Ниву“ покарала за се, що... она виступає проти ложних поглядів, проти понижуваня св. Тайн. „Катехизм в руки учені недоуки“... так, так! А єсли о. І. Плавюк дозволить, то ми еще єму додамо кілька коментарів до сих для него неясних катехизмових правд.

„Aliud est comparare statum cum statu, aliud statum cum sacramento; status continentiae altior est et perfectior statu matrimoniali, sacramentum nihilominus semper auget gratiam in quocunque statu susci piatur“... (Bellarm. l. I. c. 5).

„Si comparetur status cum statu, perfectior est status continentiae; at nihil impedit quominus statut ex se imperfectior consecretur sacramento et sub hac ratione praestet alteri). (D. Palmieri, de matr.).

Се неперечно сумно, що у нас треба аж доказувати такі правди, що св. Тайна супружа яко Тайна не може бути менче сьвятою, не може низше стояти як стан дівства.

Та годі, „Нива“ мусить виступати проти прилюдного понижуваня сьв. Тайн, „Нива“ не може дозволити на се, щоби понижувано достоїнство сьв. Тайни. Хочби ходило о ціль справді сьвяту, о вивисшене стану дівства, і хочби се незнати як високо поставлена одиниця писала, „Нива“ тримає ся засади, що ані ціль ані особи не освящають злих средств. Нонсенс позітає все нонсенсом, блуд блудом, зло злом, а о. І. Плавюк..

Зовсім иньший рід дописувателів „Руслана“ почав о. І. Чорнодоля. Поки що на щастє він одинокий в своїм роді. Він не руководить ся пристрастиям, як о. І. Плавюк; за се замітна у него крайна безсовістність у робленю і формулованю закидів. Читачам „Ниви“ знаний сей дописуватель „Руслана“ із сего, що для осягненя своєї ціли фалшиво наводив, щоб не сказати фалшував, декрети Ап. Престола і то в тій ціли, щоби доказати і вмовити в читачів „Руслана“ очевидний абсурд а саме, що нема і не треба робити найменчої ріжницї між заказаними книжками а часописями і таким чином хотїв умотивувати конечність виступу з казина.

Коли в Ниві виказано, що таке виступлене не є конечне, бо закон церковний в своїй практичній інтерпретації сего не домагає ся, сей о. дописуватель вмавлїв в „Ниву“ то, чого она не сказала і фалшував стан спірного питаня. В питаню було, чи казина можуть побирати всі партійні часописи. В своїй заяві він ввів в дискусію справу аброгації церковного закона і перепечатав в „Руслані“ з Паліводи цілий дотичний уступ о аброгації, який не має і не може мати найменшого приміненя в спірнім питаню хочби з тої причини, що аброгація означає цілковите знесенє дотичного закона так, що всі, все і всюди без дозволеня моглиби читати і то не лишень всі партійні часописи, але і заборонені книжки.

Коли було очевидним, що властиво нема з ким і з чим спорити, для сьвятого спокою перервано в „Ниві“ дискусію. А могла „Нива“ тим спокійнійше лишити ся при своїм погляді, коли від фахових моралістів отримала запевненє, що вї становиско є зовсім згідне з засадами католицкого сьвітогляду.

Тепер той сам о. дописуватель в дописи до „Руслана“ „Ниви у заяву“ з тої мовчанки „Ниви“ кує оруже для себе і для свого погляду, бо его, мовляв, на верху!

Крайна несовістність слідна у сего о. дописувателя „Руслана“ і в его полеміці з „увагами „Ниви“ поміщеними з вагоди брошури о. Д-ра Ф. Щепковича „В імя правди“.

О. Чернодоля ставляє до сих „уваг“ такі домагання, які ставляє ся до широкої рецензії. Тимчасом як вже сам наголовок вказує се не була рецензія, бо редакция „Ниви“ або як хоче о дописуватель, редактори „Ниви“ не мали часу і конечности широко о тій брошурі розводити ся, се були лишень замітніші уваги, зроблені з оловцем в руці при читаню сеї брошури.

Та вже за мало назвати несовістністю таке поступоване о. дописувателя, коли він закидає „Ниви“, що „она на всі ворожі затії, звернені против Церкви а навіть на вид страшних богохульств против Христа Спасителя мовчить“. Се прямо лож, клевета і то сповнена з найбільшою свідомістю, бо як раз в статі „Ниви“ „На біжучі теми“, на котру о. І. Чернодоля кілька разів покликуює ся в своїй „заяві“, він напевно читав слова рішучого протесту „Ниви“.

В своїй заяві о. І. Чернодоля сьміє робити закиди „Ниви“, послугуючи ся аргументованєм „ab ego“. Ми радилиби о. дописувателеви сего рода аргументів, в котрих він сам про себе говорить, не уживати, бо може легко вийти таке, що дехто може про него більше сказати.

В кождім разі нам сумно, дивно і жаль, а се тому, що такі одиниці мають вплив і то замітний серед частини нашого сьвященства. Дивно і жаль нам, що між резолюціями поставленими від учасників ухваленими на вічу сьвящеників в Станиславів дня 10. жовтня с. р. находить ся ось така:

Зібрані на вічу дня 10. с. м. сьвященики станисл. Епархії висказують своє здивоване і біль з причини виступів „Ниви“ в справі виступлення духовенства з „Весіди“, як також єї „рецензії“! книжки о. крил. дра Щепковича „В імя правди“ і осуджують заняте становище католицької часописи яко незгідне з основами католицького сьвітогляду і справі Церкви і народній шкідливе.

З цілим респектом відносимо ся до сего віча і рахуємо ся з кождим его словом, та власне задля сего нам дивно і жаль. Дивно нам, як можна осуджувати „Ниву“ за се, що она заняла становиско оборони нашого сьвященства перед нестійними закидами і що она рішучо виступила проти его з'огиджуваня в згаданій книжці. Дивно нам, що сьвященство робить нам за се докори і заявляє, що то становиско, заняте „Нивою“ є незгідне з католицькими основами і Церкви і народній справі шкідливе! Нам дивно..

На злобу дня.

Читаєм і не хочеть ся вірити, щоби справді вже не було СС. Василянк в їх монастирських забудованях при ул. Зиблікевича.

Совіт „Народного Дома“ вигнав їх насильно з фундаційного дома — лишень для того, що они були легковірні і спустили ся на устні запевнення жичливости і приязни.

І за щож вигнав їх Совіт „Народного Дома“? — Чи може СС. Василянки змінили ся і стали нам чужі та шкідливі для нашої Церкви або народа?!

Сего не може сказати і найбільший їх ворог!

Они завсїгди були і в католицькими монахинями по правилам св. Василя Великого. — Як колись так і тепер займають ся вихованем женської нашої молодежи.

Всі они суть доньки наших свьячеників, учителїв, міщан і селян, котрі посвятили ся на службу Богови і своему народови. В новїйших часах розширили навіть свій круг ділання, через заложене жіночої гімназії і сотки наших дітий виховувало ся і образувало ся під їх опікою. — Длячогож, питаюсь, Совіт „Народного Дома“, котрий свого часу так радо їх навіть споматав, тепер по 30 літах викидає на улицу? Прикро а однак сама відповідь насуваєсь на уста: — Коли СС. Василянки не дали причини, бо не змінились, то зміни треба шукати по другій стороні. І справді нинїшний „Народний Дім“ з своїм Совітом ані не подібний до „Народного Дома“ з перед 30-ти — 40 ліг. — Давно члени і Совіт „Народного Дома“ то були люди щиро привязані до свого народа, посеред котрого жили, таї дорожили своєю руско-католицькою Церквою, хотїя в дечім за много привязували ваги до звичайних форм і обрядів.

Нинї у членів і в Совіта „Народного Дому“ нема вже любови до свого рідного народа, — бо хто вирїкавсь єго мови, а кінче хоче уходити за руського (Москаля), той ворог свого народа. —

Нинї нема у членів і Совіта привязаня до руско-католицької Церкви, бо як назвати того, хто переслїдує і викидає на улицу руско-католицькі монахинї, — як не ворогом Церкви. — Колиж зважити, що через свій поступок Совіт „Народного Дому“ свїдомо хотїв або придусити — або що найменше утруднити християнське вихованє і образованє соткам наших дітий, то з прикростию мусимо признати, що „гірше чужих — свою матір розпинають“.

Тї, що викинули тепер безборонних монахиць з фундаційного дому — в котрий они тисячі вложили з своїх посагів і жертв — ті людці завсїгди високо тримали свій католицизм і були завсїгди дуже дражливі, если їм хто закидав нахил до схизми.

Якже тепер они оправдають свій поступок?

Чим викрутять своє поведене так перед, як і по довершеним насиллю ті католицькі сьвященники, що належать і нині еще до Совіта і до Інститута „Народний Дом“? Що більше!

Ті самі католицькі сьвященники, що належать до Совіта і до Інститута „Народний Дом“, належать також і до Общества св. Іоана Златоустого, котре поставило собі за ціль ширити і обороняти ідею католицьку межи нашим народом. І оно мовчить — чому?! Чи брак ему відваги, чи може длятого, що все сталося по „хотінію“?!

Наш побожний народ робить нові побожні фундації, а Совіт „Народ. Дома“ нищить старі.

Тож хто як хто, а сьвященники з „Совіта“ повинні очистити ся, бо публична опінія занепокоєна, з ким ми маємо властиво до діла: Чи з невіжами і неробами, чи з скритими ворогами католицької Церкви!

З прикrostію пишу ті уваги — бо знаю, що декого они болесно діткнуть — але совість не дозволяє дивити ся і мовчати на сю геростратову роботу.

На бік мусять уступити всякі взгляди, — коли йде о добро нашого народа і нашої рускої католицької Церкви! — Раз вже треба по імени назвати боляка, що точить наш організм, щоби знати, як против него виступати. — *Л. В.*

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусіли би хіба здержати їм висилку часописи.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає

сьвящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропігійської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шенцицьких ч. 29.
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить вислати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати пожичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року

3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбінаціях (на житє, посмертні капітали, посаги, релти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска Ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія“ вибудована на найсоліднійших основах.
„Карпатія“ приймає обезпечення на життє у всіх
найдогіднійших комбінаціях при найкористній-
ших умовинах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія“ дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія“ основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дивіденди членам.

„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однієїнька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кожного широго Русина є підпирати лиш свое
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИЯ“.

„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою аґентуру.

Блисші інформації що до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошення внесків на
обезпечення на життє і ренти.

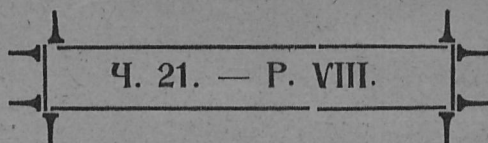

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефія.**

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 21.

З М І С Т: <i>о. Л. Т.</i> 6 XI 18II — 6 XI 1911.	641
<i>Др. О. Боцял:</i> Памяти Маркіяна Руслана Шашкевича.	644
Сьв. Євангеліє від Матея.	657
Церковна літопись.	662
Всячина: (Маркіянове сьвято. — Заклучене супружества без сповіди і причастія. — Уживані почтові значки на Р. Т. П. — Зялва).	668
Від Адміністрації.	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

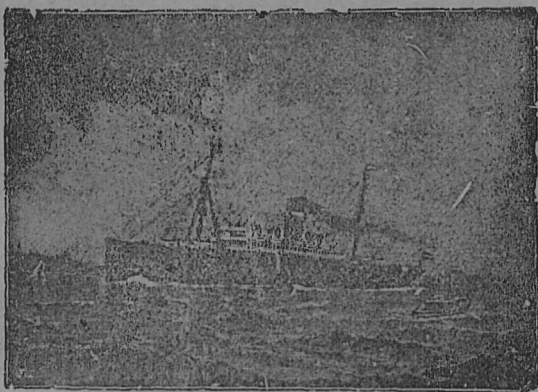
1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезия в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студий над почаївским „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважания о терпінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважания о терпінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апольоґетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпиньского. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дісципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану вплиньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) Лосифінський патент	6 сот.
3) Про чернече житє	6 сот.
4) Децџо про суспільне питанє	10 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлопа	6 сот.
6) Значіне праці в сьвітлі віри	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришкџу	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.
9) Дві науки	10 сот.
10) Торговля дівчатами	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита А. Шептицького	6 сот.
12) Житє сьв. Йосафата	10 сот.
13) Пісня моя	30 сот.
14) Тарас Шевченко	10 сот.
15) Жєбрачка з Єрусалиму	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвященника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

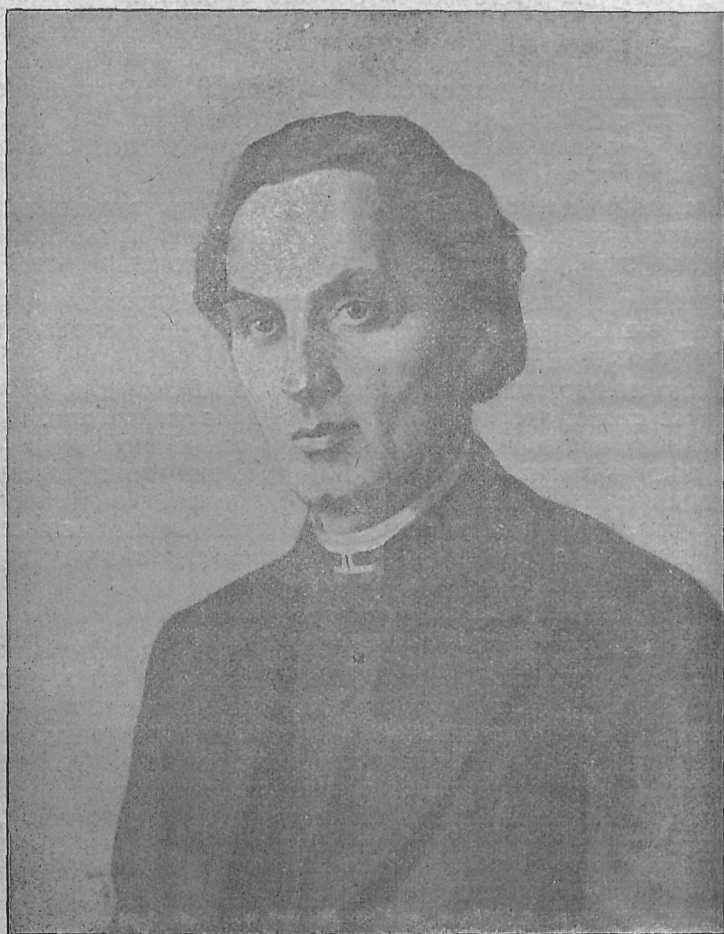

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 21.

Львів, 1. падолиста 1911.

Рік VIII.

6/XI 1811 — 6/XI 1911.

На скрижалах історії австрійської Русі день 6. падолиста 1811 р. виписаний товстими буквами. Колиб не було его, тоді дармо шукав би літописець хвилі, від якої міг би числити відроджене українського народу в Галичині і Буковині.

В тім дни, в сімї сільського сьвященика, прийшов на сьвіт Сей, якому австрійська Русь дня 6. падолиста 1911 р. ставить у Сьвятоюрській Церкві пам'ятник і якого називає „поетом, вістником і подвижником“ свого відродження — М. Шашкевич.

Хто не знав би історії руского народа, не знав, в якім стані прийшов руский народ під австрійське панованє, по довголітнім панованю Польщі, сей мігби поставити собі питанє: „Чи не за багато написано на сій пропам'ятній таблиці? Поет, вістник, подвижник... І сим всім має бути один чоловік — чоловік, якого літературна спадщина не обіймає більше, як чотири аркуші друку“.

— Так!

Пропам'ятна таблиця него, що не говорить за багато, але ще і не вичерпує цілого значін'я о. Маркіяна! Не лишень поетом, вістником і подвижником, але справдешним батьком є Він для австрійської Русі.

Погляньмо на всі поля нашого церковного, громадянського і потітичного жит'я — шукаймо за тим, що дав почин до него, за тим, що звернув его у се русло, яким воно плине нині.

Зачнім від сего, що нам найближше, найдорожше нашому серцю — від Церкви, яка має засяїти у серце народа зерна відвічної правди.

Якою мовою голосили єї слуги Боже слово для руского народа, се слово, яке має подати ему знанє найвисших і найпотрібніших правд, має бути правилом его ділан'я, і яке мусить він не лишень знати, але і полюбити так, щоб воно стало его природою, товчком его діл? У всякій, тільки не в тій, яку народ розумів, якою одною можна було промовити до его серця. Проповідувано в мові польській, старословенській або в чудерначкій мішанині обох.

І не знати, чому дивувати ся? Чи тому довголітньому, засліпленому, національному гнетови, що для вдоволення своїх шовіністичних забаганок готов був віддати на поталу вічне жите мілліонів, чи байдужности та бракови второпности у тих, що его голосили, чи вкінци овечій терпеливости та духовому пригнобленю тих, що не розуміючи, слухали его. О. Маркіян Шашкевич був тим, що в тім напрямі зробив рішучий перелім. Правда, вже кілька літ перед рускою проповідію Маркіяна були в тім напрямі проби, але Маркіян був тим, що розвіяв всякі сумніви, будьто би народна мова не надавала ся до взнеслих, релігійних висловів.

В своїх „Русланових псалмах“ висказує Він глибокі правди філософічні в чистій, народній мові, а переклад діла сьв. Томи з Кемпіс „Про наслідуване Христа“, за який взяв ся Маркіян ще питомцем, а який, хто зна, чи не загинув зовсім, є найліпшим доказом, що Він не бояв ся язовикових трудностей. Не бояв ся Маркіян взяти і за переклад сьв. Письма, бо знав, що в народнім лексиконі таке багатство висловів, що ними можна висказати і найтрудніші правди Божої обяви.

— Взятись за таку річ, змірити орлиним зором небосяжні трудности, які для інших здавали ся непоборимими, сказати собі, що їх можна поконати і поконати їх, се діло генія. — і таким був М. Шашкевич.

Тимто і діло Маркіяна, звичайно як діло генія, здавалось сучасним, які не могли знести ся так високо гадкою, дивним, нечуваним, неможливим до здійснення, прямо проступним. Говоримо про людей доброї волі, бо без сумніву були і такі, що у своїм серци признавали слушність Маркіянови, але в дійсности уживали всяких способів, щоби в самім зародку знищити Єго ідеї. Боялись, щоби з „цвітки дрібної“ не виросло мугутне дерево, яке буде в силі остояти ся, хоть „вихор свисне, мороз потисне, буря загуде“.

І не здержали...

І нині леть ся Боже слово з церковних проповідниць в чистій народній мові і нині в тійже мові сьпівають ся набожні пісни, що своїми ніжними звуками вдирають ся аж у глибину серця народа.

Загляньмо до школи — доньки Церкви...

У всіх, від найвисшої — університету — аж до найнизшої школи сільської, має народна мова право горожанства. Правда, що є ще і нині такі, що хотіли би єї право ограничити до крайности, але їх затії то піскові насипи — не здержать филь великої, рвучої ріки.

Нема області науки, в якій українська література не могла би виказати ся хоть яким-таким дорібком. Книжковий та часописний рух росте з дня на день і коли кількадесять літ тому назад поява одной книжечки була подією, про яку говорили всі, то нині вже потрібні катальоги з різних наук, щоби можна яко тако визнати ся.

А Тим, що перший зложив „Читаночку“ для шкіл, що перший пустив в сьвіт книжку зложену в чистій народній мові — Русалку Дністрову — був М. Шашкевич. А від появи „Русалки“, від р. 1837 — зглядно від р. 1848, коли то она увільнена від опіки цензури в дійсности побачила сьвіт — не так багато проминуло часу. А яка зміна? Знать здоровим було зерно, яке посіяв Маркіян, правдивою була Єго ідея, коли поборолла тисячні трудности, цілі гори ложі і насильства і скупана кервавим потом найліпших синів народа, яснїє повним блеском народної осьвіти.

А „Просьвіта“ зі своїми філіями та півтретя тисячами читалень, а „Руске Товариство педагогічне“ зі своїми бурсами для шкільної молодіжи, зі своїми народними, виділовими та середними школами, а „Наукове Товариство ім. Шевченка“ зі своєю книгарнею та друкарнею, а десятки иньших Товариств, що своєю працею обіймають Галичину і Буковину, чиж се не діти ідеї М. Шашкевича, який в супереч поглядам сучасних, важив ся сказати, що осьвіта народа може відбувати ся тільки в народнім язичі?

А на чийй ідеї виросла ціла політична та економічна організація австрійської Русі, як не на ідеї Маркіяна? Не будь Єго, так хто зна, що булоби з австрійскою Русію.

Наколиж нині ціла Україна - Русь сьвяткує століте уродин М. Шашкевича, то сьвяткує память Того, що одну її частину — австрійську Русь — пробудив до житя, частину, правда, розмірами меншу від російської України, але частину, яка не-то-що жие своїм житєм, але завдяки кориснійшим умовам конституційним, буває Піємонтам для цілої України.

Сто літ тому не було і сліду житя на галицькій Україні, нині, в столітні роковини уродин Маркіяна, жие воно повним житєм. Що буде в столітні роковини появи „Русалки Дністрової“, від якої починаєсь властиве відроджене, се в Божих руках.

Одно тільки знаємо, що віра руского народа в будучність „тверда і висока мов Бескид, основана на любови“, а віра творить чуда.

о. Т. Л.

Памяти Маркіяна Руслана Шашкевича.

Ювілейна проповідь *).

„Во імя Тройці Найсвятійшої“.

Восхвалених мѣжи славы и отцы наши кх
вытїи. Многъ слава созда Господь кх нїхъ
величїемъ своимъ отъ кѣка. Иже имениты
силою, обкѣтвюще рѣзвмомъ своимъ, про-
кѣщакши кх пророчеткахъ. Премѣдраа сло-
веса кх наказанїи нїхъ: ищще гала мѣтї-
кїйска и покѣдающе покѣсти кх писанїнхъ.

*) Слова Маркіянові в знаках наведєня.

Всі сін вх рѣдѣхъ проглаголени вѣша и во
днехъ ѣхъ похвала. До кѣтка преведетхъ сѣма
ѣхъ и слава ѣхъ не потребитѣа. Премѣдростѣ
ѣхъ похвалѣхъ людѣ и похвалѣ ѣхъ испокѣти
цѣркови.

Прем. Сірах. гл. 44, 1—14.

„Милі люди,
„Богумилі христіяни!“

Серед осіннього суму, на передодні зимової мертвоти „несе ся воздухами до Вас, мої миленькі“ весняна радість. Не „зелень розвилась геть царинами“, а „радість розплилась всіми сьвітами“ з золочівської землі, з підлиської гори, де наш український нарід звигнув величавий хрест, віковичний пам'ятник своєму духовному вітцеві.

„Хоть з дерева лист упав,
„Моріг половіє,
„Весілочко Господь дав,
„Радо нам ся діє!

„Нині нам ся радувати, нині нам ся веселити“, бо нині велика наша руська родина обходить сотні роковини уродин свого будителя і воскресителя, який перший нашу Галицьку Русь збудив з мертвого сну вікової чужої неволі до свого сьвідомого руського житя. Сто літ тому назад ми Русини-Українці були на сім Божім сьвітї, але ми не жили своїм житєм, руським житєм. Сто літ тому з весною народів вже другі славянські племена: Чехи, Поляки, наші братя на Україні, Великороси, Хорвати, Сербі, розбудили були свою народну сьвідомість, мову, єдність і почали обновленими силами орати і сіяти на своїх народних облогах.

Сіяли і стали збирати.

Коли наші сусіди вже на добре двигали ся, „коли другі Славяни вже вершка дохаплювали ся і небаком мали побратати ся з ясным сонцем“ свободи і самостійности, „судило ся нам послідним бути, на долинї в густій студенній мраці гібїти“. Було колись „мали і ми наших півців і наших учителїв, але найшли тучі і бурі, тамті занїмили, а народови і словесности на довго ся здрімало. Однакож язик і хороша душа руська була серед Славянщини як чиста слеза дївоча в долони Серафима“. Лиш не було кому до сеї душі промовити, сю душу з просоня збудити.

І ось Сей Предвїчний Творець, який кождому цьвітови дав его питому красу і кождїй птичцї єї голосочок, який і кождому народови дав его питому мову і звичаї, — Сей добув з забутя і пониженя, неначе перлу із сьмітя ту нашу рідну українську мову, на якій я нині до Вас, рідні Братя і Сестри промовляю.

Він, Безсмертний, звелів, щоби не занімили на віки наші рідні уста, а щоби наш рідний язик „як нова зірочка, як яснобілий ангел приступив до тьмавої громади ангелів, співати Отцєви Небесному аллилуя“.

До сего великого діла Провидіне і милосерде Боже вибрало не хороброго полководця, щоби мечем здобув нашому народови волю і славу; вибрало не дука-богатиря, щоби викупив его з панщини і золотом обсилав его волю; вибрало не політика і великоможного заступника, щоби силою обстав за право народа. Ні, Воно вибрало слабого тілом, але великого духом молодого сьвященника, щоби не мечем а огненным серцем, не золотом а працею, не борбою а вірою і любовію двигнув свій нарід.

Тим висланником Божим є бл. п. наш О. Маркіян Шашкевич.

Мої Любі! Нині як раз 100 літ, як недалеко від нас, в Золочівщині, в селі Підлисю, він прийшов на сьвіт. Нині ціла наша руська країна віддає его заслугам і памяти всенародну славу. Годить ся і нам нині, его дітям духовним згадати про его жите, працю і доробок, про то, як сам праву дорогу найшов і нам єї показав.

„Мудрости вічна, доброто прекрасна!
 „Що з віку водиш сьвіта воздухами,
 „Що ублажаєш народи мужами,
 „З котрими весь вік, вся сторона щасна,
 „Милости безконечна! Ти, жерело сьвіта“,
 Просьвіти нас і благослови!

I.

„Кому Бог в груди дав серце мягеньке
 „І дав вродитись в добрую годину,
 „Щастє як літом сонічко тепленьке,
 „В житю му всяку огріває днину,
 „І сьвіт ему милий і солодка нічка,
 „Мисли веселі і серденько грає,
 „Як у дуброві тихенька керничка,
 „Днина за днинов так ему спливає“.

Тої щасливої долі не судилось було мати нашому Маркіянови. Син бідного народа не міг жити у розкоші. Він мав лиш тільки щастя і спокою, що в дитячім віці. Як в слотяну весну по соняшнім поранку темні хмари злягають на сьвіт, та снігом і дощем прибивають до землі цьвітку, що рветь ся до сонця, — так і у него пісня щасливого безжурного дитинства, коли то

„У садочку соловічик
 „Щебетав пісеньки
 „розвивав му пісеньками
 „літа молоденькі“, —

прийшла скоро недоля і журба, яку его „серцю учинила з гараздом розлуку“. Послухайте, Миленькі, як він сумно і тужно описує свою долю.

„Ой місяцю місяченьку
 „Тихенько думаєш
 „Моєй тяжкой недоленьки
 „Ти певно не знаєш.
 „Тобі хиба тільки смутку,
 „Що хмара насуне,
 „А радощів з зірочками
 „Змежи вас не труне.
 „А мені ось на сїм сьвітї
 „Своє серце їсти,
 „Бо з недолев бороти ся
 „Як під воду плисти.
 „Десь за морем за горами
 „Мій гаразд здрімав ся
 „Десь з безвістий з темних лісів
 „Мій смуток пригнав ся“.

Слабе здоровлє, недостаток, тяжка праця, труднощі і переслідування від своїх і чужих чорним вороном над ним літали, били „серце тяжким крилом, радість розбивали“. А вже найбільше туги завдавала его серцю недоля рідного руського народа, забутого, пониженого, недолею приспаного. Свої его відрекли ся, а чужі поневолити. Князі і шляхта відрекли ся свого обряду, свого язика і народа і перейшли до чужого, чужим, нераз ворожим сусідам вітчину будувати. За ними пішли на чуже будівництво і ті, що виростили з народа і мали бути его просьвітителями, та завели у себе чужу, польську або німецьку мову. Вже навіть із сеї сьвятої проповідниці говорили не по нашому. Сьвята Русь, руське слово, руська пісня, руський дух остав ся вже лиш під курною стріхою і ждав, як заметене снігом зерно, сонця і весни.

Но сонце довго не сходило. Маркіян глядїв, як в народї

„Сонце ясне померкло, сьвіт пїтьма насїла,
 „Вшир і вздовш доокола сум ся розлягає,
 Чагарами густими тьма вовків завила,
 „Над тином опустїлим галок гамор грає.
 ...„Нещасен думаю мов тяжка могила,
 „Серед степу о північ сумненько думає,
 „Згадка в душі печальній тужно згомонїла,
 „Бо сплинули радощі, як Дністер спливає“.

Хоть боліло его серце на такий вид, но воно „неподало ся на таке нещастє народа“. Неначе Мойсей станув він серед поневоленого і обездоленого народа і могучим словом закликав до него :

„Відкинь той камень, що ти серце тисне,
 „Дозволь, в той сумний тин
 „Нехай свободоньки сонічко заблисне,
 „Ти не неволі син!“

II.

Дивне чудо, Милі Братя і Сестри! Сей, що сам був прибитий недолею і горем, що кругом себе бачив лишень неволю і мертвоту, сей найшов у собі тільки сили, щоби двигнути міліони сердець, вдихнути в них весняну надію і житєву радість. Звідки взяв ся в его груди такий нечуваний огонь, що таким сильним, пламенним словом промовив до наших батьків?

Мої Миленькі! Сей огонь зняв ся в его душі з живої віри в Бога і любови свого народа. Наділений від Бога ніжним серцем він полюбив цілим его жаром свою рідну сторону-країну.

„Підлісецка горо біла!
 „Як тебе не бачу,
 „Так ми тяжко, так ми сумно,
 „Що трохи не плачу.
 „Веселая сторононько,
 „До серцясь припала!“

Він ділить ся своєю журбою з рідним Бугом.

„Гей річенько бистренькая!
 „Гей стань, подиви ся,
 „Як я плачу, як горюю,
 „Зо мнов пожури ся!“

А коли він в своїй журбі бачить еще більшу від своєї недолю народа, не тратить надії, не відрікає ся его, благородним серцем тим сильнійше прилягає до него, бо его недоля, „студенная тая доля к серденьку припала“.

Він вірить, що Бог его не опустить, і коли дав ему на свїті жити, дасть ему і кращу долю. З тою вірою і надією він кликав до свого народа: „Ти не журись, не вдавай ся в розпуку, бо хто яко Бог? — Той, що звелїв нічому зродити свїті, величне сонце і місяць і тьми зьвїзд; що звелїв і темноті перекинути ся в свїтло; з котрого долоні сверкнули огні і вдарили води, котрого невидиме око водить гадки душ наших; котрий спряг собою безначаток і безконєць; котрого серце, всему свїту серце, а воля гаразд всіх віків і всіх сторін щастє, Той з тобою, Бог з тобою!“

„Смуток твій знидіє, а радість сліди его позамітає, а сумна північ буде ниним полуднем і звеселиш ся, а око твоє заблищить зірничкою в бурній пітьмі житя твого, і огорнеш ся зоревою світою тихоміря, і линияє над тобою милость Божая, бо надія серця твого не втекла, — бо хто яко Бог!“

Ся віра і надія на Бога влила в его душу віру в невмирущу силу народа і надію на его красшу, щасливішу долю.

Крісь мраки він став по неї дороги шукати. Щоби бути близько свого народа і жити его житем він вибирає собі духовний стан; вступає до духовної семинарії у Львові. Тут віще серце скоро злучило его з двома ідейними товаришами: Яковом Головацким та Іваном Вагилевичом, здружило в „руську трійцю“. Вона стала спільно думати і працювати над тим, якби то підняти руський народний дух, просвітити нарід і супротив пануючої тоді польщини привернути забуте право своїй руській мові в розговорі і письмі. В тій думці найсмілійший в трійці Маркіян з'організував ціле товариство з семинаристів, якого члени поданем руки і чесним словом з'обовязали ся до смерти працювати для рідного народа і відродин руського письменства у своїй народній мові. Кругом себе він всюди вводив руське жите: в товариські розмови, в публичні промови а навіть проповіди.

Дорогі Братя і Сестри! Старі люди межи нами єще памятають, як то по наших церквах з того святаго амвона говорили науки по польски. Нині вже такого не чувати, а заслуга у тім нашого Шашкевича, який не цілих 80 літ тому перший відважив ся і других заохотив говорити всюди і по містах лиш руські проповіді.

Вже заблисло на вні сьвітло народного житя руського, загомніла руська мова. Дехто встидав ся єї. Тоді Маркія відкликав ся до рідної неньки.

- „Руська мати нас родила,
- „Руська мати нас повила,
- „Руська мати нас любила.
- „Чомуж мова єй не мила!
- „Чом ся нев встидати маєм?
- „Чом чужую полюбляєм?

Сьвідомість руського походження додавала відваги.

- „Русин я си з роду, там ся величаю,
- „Люблю просту ширість, храню руські нрави“.

Йшло лишень о то, щоби ту мову поставити на свічнику, щоби сяєвом засіяла широкому сьвітови. „Руська трійця“ зладила книжочку „Зорю“, щоби зірницею воскресеня засьвітила руській країні. Та добрі люди не допустили до сего. Крісь густу темноту Зоря не змогла пробити ся на сьвіт Божий. Тоді творча сила „Руської трійці“ перемінила „Зорю“ в „Русалку

Дністрову“ і казала їй з'явити ся над тихим Дунаєм, межі чужими, але прихильними людьми.

Таким чином, хоть „не прибрана, в наряді, який від природи і простодушного і добросердного нагода свого приймила, станула „Русалка Дністровая“ перед своїми славянськими посестрами як перша руська книжка написана народною мовою.

Як по довгій тяжкій зимі весняне сонічко приносить радість і жите, так радісну обнову несла нашому народови „Русалка“. Рідним щирим словом вона промовляла єму до серця всім тим, що тому серцю дороге. І ніжними пісоньками і історичними думами, образами рідної сторони, житя і науки, „мовзеркало як вода чиста, в котрім не змушене з'явило ся лице столітій“. Так влучно з'умів відгадати і з'образити духа иашого народа лиш той, що цілим серцем до него приляг, лиш впорядчик і видавець „Русалки“ Маркіян.

Та, на жаль, не зазнала „Русалка“ щасливої долі. Прийшла до своїх, але свої не уміли єї прийняти. Друг Маркіянів і співробітник, Головацкий ось так нам переказав про єї першу долю.

„В нещасливу годиноньку уродила ся тая Русалка... Замість помочи та підохочуваня найшли ся посьмівки та недовольність бай ворогуваня, — показало ся, що голова то розум, — були такі, котрі би радо єї витали, але не в тім строю. Одному за се, другому за тое невподоба; одному в сім, другому в тім недогода. Не взяв враг і таких, що зовсім цурали ся такого невидальщиною і косом на неї дивили ся. А нікому тільки біди терпіти, тільки гризи зносити, як бідному видавцеві. Зарозумілість, односторонність, невжество від ровесників нераз доїдали єму до живого. Але Шашкевич, переконаний о правости своїй в чистоті серця терпеливо зносив всі наруги і укори, лишень часом з під жалісного серця вирвала ся яка журна думка. Не упав він був на душі, лиш замкнув зранене своє серце несвідомим, а отворив лишень невеличкому кругови приятелів і знакомих, котрі поняли єго гадку і горнули ся до него як до старшого соколонька молодшая брат'я. І від того часу не опустил Маркіян жадної пригоди, де би ся дало щось зроби́ти для свого язика, коли би можна піднести дух народний, де би можна хоть дорогу показати або провести колибаючих ся. Не зважаючи на слабovitість здоровля (бо навіть із семинарій мусів виїздити на село, весну веснувати і лічити ся), робив, що здужав в всякім заводі. Чи стихом чи словом до питомців і співучеників старав ся поострити увагу краянів своїх: одно було у него завсїгди на думці: свій рід, свій язик, своя словесність, своя народність“.

Мої миленькі! Ходило єму передовсім о розбуджене завмерлого руського серця. Треба було єму пригадати нашу славну бувальщину, „як весело колись було“, треба було засьпі-

вати йому тих пісень, які наш нарід висьпівав із свого серденька, в яких зложив всю свою любов, всю свою силу, все своє жите. Засьпівати рідних пісень, щоби воскресили нарід, як труба Архангела, бо „відомо, що думка українська і стіну перебе“.

Тому то з тугою він кличе: „Верніть ся пісні родимі!“ Другим народам вони вже принесли весну воскресення.

„Де поглянь, з землі цвіт прозябає,
 „По вчорашній поводі;
 „В чудесні барви луг прибираєсь,
 „Но мому цвітку, щось годі, годі!
 „Докиж тя, доки, весно молити:
 „Приспій на Галич лучи теплими,
 „І чадам руским верни їх цвіти,
 „Верни їм пісні родимі!“

З тою тугою почав Маркіян за ними шукати, мов хорий за цілющим чар зіллям. Не найшов тих рідних пісней межі сьпівцями-поетами, бо ті, мов соловейки в студінь заніміли. Рідну пісню Маркіян найшов в груди і устах свого сьпівучого народа. Найшов і відотхнув, бо

„українські вірлята
 „І веселять душу й серце загрівають,
 „Отак побратиме руські соколята
 „То в голос, то з тиха матери співають.
 „Аж мило згадати, як то серце беть ся,
 „Коли з України руськая пісенька
 „Так мило солодко коло серця веть ся,
 „Що трохи не скажеш: пусти мене пісне!“

Як же серце не має забити ся, коли воно сьпіває:

„Про давні літа,
 „Про давні часи,
 „Як слава гула
 „Сьвітом навкруги;
 „Про руських батьків,
 „Боярів, князів,
 „Про гетьманів козаків
 „Про спис про шаблюку,
 „Про орду Канюку,
 „Як руським тілом згодувала ся,
 „Як руськов кривлев напувала ся,
 „Як руська шаблюка все єї витала!“

У сій народній пісні віщій Маркіян найшов живчик народного жита, в его бувальщині зарід его будуччини. Своім

пророчим духом він передчув, що з неї вийде воскресене народа. Він заповів, що вона

„луну розпустить ген ген долинами,
 „І гомонем шибне ген ген дубровами,
 „Ни то комусь то десь там повідає,
 „Як то колись то красою за сяє

„Під небо до сонця ген ген полетить,
 „Під небо край сонця сонічком повисне,
 „І буде лїтати і буде сьпівати
 „Іо руській славі крісь сьвіту казати!“

Тому то він запопадливо дорожив сим скарбом. Як де найшов народну пісоньку радів нею і другому наказував: „Колись може деякий знайшов жемчуг, що мати наша Русь розронила, заховай або до нас передай. Всьо то разом нанизане вчинить ся великим сяючим намистом для шиї пишної Цариці“. А коли хто найшов ся, що передав ему цілу збірку наших народних пісень, витав єї „як заране по довгих тьмавих ночах, як радість на лиці нещасного. коли лучша надія перемчить скрісь серце его“. В них то він бачив „здорові повносильні рістки, о котрих нам цілою душею дбати, огрівати, плекати і зрощати, док під крилом часу і добрих владнувателїв хорошою і кріпкою засіяють величию“.

Нїжне серце Маркіяна цілою силою бажало, щоби ся благословенна година чим скорійш витала. Вдохновенний від Бога віщим даром поета-сьпівача він складав під лад тих любих народних пісний, з душі свого народа, свої сьпіванки і думи, мовби цвїтоньки садив.

„Ростїть ми цвїточки,
 „Райскїї дїточки!
 „Ростїть ми весною,
 „Розвиньтєсь красою,
 „Лїтом ми зацвїйте,
 „Головку пристрійте“.

А коли заблисла вижидана провесна відродженя, він іменем воскресшої пісні, молодої народної поезії-музи молив, неначеб

„Цвїтка дрібная
 „Молила неньку
 „Весну раненку:
 „„Нене рідная
 „„Вволи ми волю
 „„Дай менї долю,
 „„Щоб я зацвила,
 „„Весь луг скрасила,
 „„Щоби я була

„Як сонце ясне,
„Як зоря красна,
„Щобим згорнула
„Весь сьвіт до себе!“

Сего маю розцвіту та слави народної поезії і думки Маркіянови не судилось еще було бачити. На него треба було еще довго ждати. Він мав лиш тільки щастя, що мостив до него дорогу. Коли яко молодий сьвященик, повний надії, вийшов з семинарії у нарід працювати на ниві духовної просьвіти, у сталім безпосереднім зіткненю ся з народом відчув его крайну недолю. Нива народної просьвіти стояла тоді не тронута, несправлена, запущена. Треба було першому орати переліг і кидати перше зерно народної праці. Як першу основу початкової елементарної просьвіти дає о. Маркіян „Читанку для малих дітий до шкільного і домашнього ужитку“.

У ній ось як заохочує вітця виховувати і образувати свого сина:

„Навчи Бога знати,
„Навчи го хорошо
„Читати, писати,
„Місто іміна
„Дай му розум ясний,
„Тогда твій синок
„По вік буде щасний“,

— бо бачив, що просьвіта є в силі облегчити недолю і принести щасте народови. А просьвічаючи релігійно і морально він просьвічував і в душі національним, учив рідної мови, історії і рідного письма.

Мої Дорогі Братя і Сестри! Було се в часах, як чулись, неприхильних, ворожих для нашої народної мови, але і небезпечних для єї зверхної свитини, для руського письма, нашої азбуки. Наші нерозумні сусіди хотіли тоді відобрати бідному Русинові его послідну прадідну спадщину, руську азбуку, і замінити єї чужою, польскою. Вже навіть межі нашими найшли ся такі писателі, що по волі-неволі „відвергши азбуку питому руську прийняли букви латиньські, котрі ціло не пристаяють к нашому языкови“. Проти такої затії у книжочці „Азбука і абетцадло“ вже вранці своєї просьвітної роботи Маркіян закладає публичний і рішучий протест, а на ньшій місци питає ся з обуренем: „Чи годить ся безчестити сьвятиню? Азбука сьв. Кирила була нам небесною незборимою твердиною перед доверженим знидіньом, була найкріплішим стовпом, несхолибимою скалою, на котрій Русь сьвятая через тільки столітий люто печалена кріпко стояла. Єї то чудне діло, що ми доси Русинами!“ Жива правда перемогла. Народне жите зачало будити ся, рідна мова стала зеленіти. Народний український язык двиг

ся з забуття, у „Русалці Дністровій“ підніс ся з тісної сірої буденщини до поважної науки і зисших понять, а зрівнявши ся з другими у своїй люцкій гідности мав дальше розвивати ся з народним житем. Перший, угольний камінь п-клав до сего наш безсмертний Маркіян. Склонім, Братя і Сестри голови перед Ёго великою душею!

III.

Докопавши ся до основ народного житя і поклавши на них угольний камінь храму народньої культури мов неструджений робітник о. Шашкевич будував дальше без упину. Чим скорше він бажав свому народови дати в ёго питомій одежі все то, що ёго серцю дороге, що змоглоби піднести ёго християнську душу, ёго люцке і народне достоїнство, Зачинає перекладати сьвяті евангелії, жите Христа, духовну книжку: Зеркало християнське. Бажає духовно двигнути своїх собратів-сьвящеників, щоби були сьвятими пастирями і переводить для них „Пропамятну книгу сьвященничого житя“. Над всім тим працює серед незвичайно тяжких обставин. Слабе здоровле, недостаток, тяжка душпастирска праця серед убогого народа в Гумнісках, Нестаничах і Новосілках, переносини з місця на місце, далеко від більших міст і наукових осередків — все то зовсім не сприяло ёго праці. Мимо сего він працював, працював усильно, на ріжних полях, працював за десятьох, бо праці треба було для народа. Сї надмірні зусилля вичерпали всі ёго сили і в 32-ій весні житя зложили ёго знеможене тіло до сирої могили. Люта вчасна смерть невмолимою косою перетяла поначинану ним золоту пряжу, не дала довести до кінця розпочатих писань, а доля всім ёго творам доховати ся до наших часів. Хоть не дійшли до нас всі ёго письма, але праця ёго не пішла марно, дух ёго весь доховав ся в нас, Дорогі Братя і Сестри! Нині не в одній трійці, не в тіснім кружку, не в малім гуртку, а в мільонах сердець нашого українського народа сей дух жиє і щораз сильнійше підіймає до сонця-правди, краси і свободи. Ми нині жиєм, правда не могучим еше, не свобідним, але вже власним житем. Вже нині наша рідна мова в устах цілого народа. У тій мові молим ся і співаєм з наших молитовників, чуєм науки всюди по наших церквах; у тій мові учимо ся по наших руських школах; для сеї мови добиваєм ся і вже найвисшої сьвятині науки, університету. У сій мові читаєм і пишем навіть далеко поза границі нашого краю: у сій мові співають наші родимі соловії-поети, на сій мові працюють наші учені сьвітової слави. А хоть деякі з наших нерозумних або збаламучених нещасних братів сеї мови цурають ся; хотять ёї покидати, вона нам тим доросша і ми ёї на віки не покинем. Ми не спроневерім ся Маркіяновому завітови ніколи! Ніколи! Ми ним дорожимо, ми ним жиєм, ми заслуг Маркіянових не хочем

доплати, ми за нас і дітий наших присягаєм їм вірність на віки і віки! Вірність руській католицькій вірі і церкві, вірність руському серцю: руській мові і руському народови! Ся присяга нехай буде у столітні роковини уродин Маркіяна нашою подякою і поклоном для Єго безсмертного духа, — від нас, єго духових дітий. Ми о сїм памятаєм і се нашим дітям і внукам перекажем, що в тїм є перша Маркіянова заслуга, коли ми, Українці, є нині чим межи другими народами.

Мої Ви Рідненькі!

Ми бачим і чуєм се наскрізь, як віщий Маркіян зазрів до нашої народної душі, полюбив єї і віддав їй цілу свою душу і серце своє, весь свій талант і огонь, всю свою працю і силу. Сам погас від сего, як палив огонь на жертівнику народної просьвіти. Він зажег в наших душах огонь любови своєї рідні, нехай же-ж він у нас і горить. Нехай горить з почести для сего великого подвижника-мученика-святика! Нехай горить єго вірою, єго витревалістю — а розгорить ся в сонїнько слави і свободи!

Віра двигає гори і люцким серцям дає силу Бескида. Жива віра в Бога зродила в серці Маркіяна непохитну віру в не-пропашу силу живучого народа в єго велику будучність і викресала з неї ту чудотворну енергію, яка розбудила приспані серця руські і з каменів здвигла дітий Авраамових. Вона справила нас з бездорожа на простиї шлях питомого житя і своєї рідної культури, з якого ми вже не зібєм ся, а будем вже ним простувати у безвість віків на добро і славу нашої України. Від Маркіянових часів до нас нині єще далеко до сотки літ — час в житю народа дуже короткий — а вже всюди кругом себе бачим плоди Єго віщого посїву. Мов з євангельского гірчичного зерна виросло з него вже нині велике, як підлиські дуби, дерево народної культури і сили. Воно запустило глибоко коріня у свідомости свого народа і росте назустріч сего Маркіяном вижданого дня, коли „свободоньки сонїнько заблісне“. Честь тому, що перший своїм духом єго засадив і трудом підливав. „Честь єму нехай буде і слава, а в руських дітий найусерднїйша подяка!“ Амінь.

Др. О. Боцян.

Товариство св. Ап. Павла

у Львові ул, Коперника, ч. 36.

видячи у нас пекучу потребу св. Письма в народній мові з поясненнями, забрало ся в сім ювілейнім році до роботи над перекладом і присвячує зачатку грацію пам'яті о. Маркіяна.

Комісія з сімох богословів і сімох язикознавців потверджена церковною Властю має надію, що протягом 1912 р. зладить ціле евангелиє, а відтак з часом ціле св. Письмо.

Як буде виглядати се діло, показує прилучена картка з него :

Господа нашого
Ісуса Христа

СВЯТЕ ЄВАНГЕЛІЄ

✉ від Матея ✉

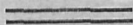
українською мовою з поясненнями.

Ювілейне виданє

в сотні роковини уродин

МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА.

Прихід і поклін мудрців.

2, 1—12.

- II. 1. Колиж Ісус народив ся у Вифлеємі Юдейським, за ца
ря Ірода, то прийшли в Єрусалим мудрці від схід-сонця, тай
2. кажуть: Де є народжений Цар юдейський? Бо ми бачили

1. *Вифлеєм Юдейський...* для відріжнення від другого Вифлеєма Галилейського в землі Завулон (Іс. Нав. 19, 15). Вифлеєм по нашому „дім хліба“, так названий по причині урожайности тамошної околиці.

Ірод, пізнійше названий Великим, був з походження Ідумейчик. Царську власть над Юдеєю одержав від Римлян около 40 р. перед Хр. Се перший цар вибраного народу Ізраїльського, що не походив з покоління Юди. Тим вказане є сповнене пророцтва патріярха Якова, що доти не прійде Мессія очікуваний усіми народами, доки покоління Юди не втратить цілковито власти над жидівським народом. (Бит. 49, 10.)

2. Називають Ісуса „*царем юдейським*“, т. зн. правосильним царем, який не потребує власти від людей, але має її з неба. Є він правдивим царем предсказаним пророками, а царству його не буде кінця.

Що се була за *звезда*, годі певно означити. Деякі думають, що се було незвичайне світло дане від Г. Бога, щоб в той спосіб сповнити і усовершити пророцтво Валаама о появленю ся Мессії під образом зьвізди (Числ. 24, 17...) Мудрці знали се пророцтво, а як спостерегли на небі невидану до тепер зьвізду, ведені світлом божим, вибрались шукати народженого царя. Інші новійші учені приймають, що се було природне получение планет Юпітера і Сатурна, котре після обчислень Кеплера в 747 р. по збуд. Риму три рази показалось. Однак прикмети і заховане ся зьвізди Євангельської вказує на її природний характер.

- звїзду его на сходї і прийшли поклонити ся ему. А по-
3. чувши се царь Ірод стрівожив ся і весь Єрусалим з ним.
 4. Та зібравши всіх первосвящеників і книжників народа, допитував ся у них: де має народити ся Христос? А они
 5. сказали ему: у Вифлеємі юдейським, бо у пророка напи-
 6. сано так: І ти, Вифлеєме, земле Юдова, нічим не менша
 7. пасти ме на рід мій Ізраїля. Тодї Ірод тайком закликав до себе мудрців і випитував у них про час, коли звїзда явилась. І посилаючи їх у Вифлеєм, сказав: йдїть і пильно розвідайте про дитя, а коли найдете дайте менї знати,

3. Ірод чужинець і загально ненавиджений, яко неправий наслідник престола Давида все тремтів о свою владу. Знав він, що всі Жиди очікують приходу якогось великого і незвичайного царя. Коли протє дійшло до его відома, що до Єрусалима прийшли з далекого сходу мудрці, котрі вже проголошують народженого царя юдейського і снішать поклонити ся ему, то се ще більше *затрівожило* заздрісного царя. Рівночасно і мешканці Єрусалима вмїсто тішити ся, що сповнилась надїя Ізраїлева, затрівожились і засумувались: Іродіяни і садукєї, як сторонники Ірода, а прочі з боязни перед звїрскою злобою царя.

4. *Всіх первосвящеників...* можна розуміти або властивого первосвященика разом з тими, що перед ним справували сей найвищий священичий уряд, а опісля задля політичних причин зістали через римську владу усунені, або начальників 24 відділів священиків, або членів великої ради званої синедрион. *Книжники* були учені жидівські, що занимались пояснюванєм закона і книг старозавітних. За часів Ієсуса мали они великий вплив на нарід. (23, 2. 3).

5—6. Зібрані у Ірода священики і книжники опираючись на *висказї пророка Міхєя* 5, 2. кажуть, що Мессія має народити ся у Вифлеємі Юдейським. Змисл сего пророцтва такий: хотїя Вифлеєм є малим і незнаним містом, мимо того не остане послїдний межі знатними містами юдськими. Він одержить вічну славу, бо в его мурах народити ся давно ожиданий Мессія. Тут бачимо, як жидівські священики показують поганам дорогу до Ієсуса Христа, але самі не думають йти, щоб поклонити ся Мессії. Се пророцтво сильно скріплює і підносить на духу мудрців.

7. Ірод *тайком* кличе мудрців, щоб не звертати на них еще більше уваги народу. Випитує ся про час, коли они перший раз побачили звїзду, щоби довідати ся, в яким віці є тепер народжений цар.

8. Г. Бог уживає нераз в своїм провидїню злости людий для хїсна добрих. Ірод каже їм *розвідатись про дитя*; з заисти і страху не хоче назвати его царем. В тім поступованю Ірода

9. щоб і я пішов та поклонився йому. Вони же, вислухавши царя, пішли. І ото звезда, що бачили вони на сході, йшла попереду їх, аж поки прийшла і стала над тим місцем, де
10. було Дитя. Якже вони побачили звезду, зраділи радістю
11. великою дуже. І коли вийшли в хатину, побачили Дитя з Матерію Єго Марією і, впавши, поклонилися Єму, та відкривши скарби свої, піднесли Єму дари: золото, ладан
12. і смирну. І прийнявши у сні вістку, щоби не вертатись до Ірода

видно, як пристрасть затемнює розум. Слупно каже св. Йоан Золотоустий: „або вірив Ірод в пророцтво, то як міг надіятись знищити Ісуса; або не вірив, а тоді не мав чого боятись“. Злоба все діяльніша в переслідуваню правди і Бога, чим чеснота в шуканю его. Як запопадливо працює Ірод над загладою Ісуса а з тисячів мешканців Єрусалима не найшовся ніхто, щоб старався пізнати, не то охоронити новонародженого Мессію.

9. Господь Бог так зділав, щоб на якийсь час не було видно *звезди на небі*. Мудрці проте примушені були шукати ради в Єрусалимі, а через те причинилися до розширення радісної вістки про народжене Ісуса. За те по виході з Єрусалима знов являє ся звезда на небі і веде їх до Вифлеєму і задержуєсь над вертепом, де тимчасово перебувала Найсв. Родина. Мудрці самі булиб може і не трафили до стаєнки, а ще може булиб і згіршилися крайним убожеством небесного царя; а так чудесний провід звезди підтримував і кріпив у них віру.

10. Побачивши звезду правдоподібно над Вифлеємом, утішилися дуже, бо тепер щезла цілковито їх тривога, сум і непевність. Щасливий, кого Бог провадить. Він все дійде до цілі, хотяй як тверда і темна булаб его дорога.

11. Перший погляд на боже дитя на руках дівственної матери відразу збудив в їх серцю сильну віру в божество сего царя, так дивно укритего перед очима сьвіта в глибокій покорі, пониженю і убожестві. На се вказують *дари*, що їх мудрці зложили у стій Спасителя. „Гляди, що они дають, а пізнаєш в кого они вірують“ каже св. Фульгентий. Дари ті мають також глибоке значіне аллегоричне: *кадило* означає божество Ісуса (Ігнатий, Іларій, Оріген); *золото* его царский уряд, а *смирна* людску природу призначену на терпіне смерть і погребане. Деякі добачують тут три монаші обіти: золото се убожество, кадило яко найвзнеслійша жертва послуху, а смирна то ангельска чеснота невинности, яка даєть ся заціпити і утримати в умертвленім тілі.

12. Поучене в сні о підступі Ірода було для мудрців запевненем, що Ісус Христос є правдивий Бог, та що провидіне боже чуває над ним. Після старинного християньского переданя

13. иншим шляхом пішли в свою країну. А як они відійшли, ось Ангел Господній явив ся у сні Йосифови, тай каже: Встань, візьми Дитя і Матір Єго, та втікай в Єгипет і будь там, поки не скажу Тобі: бо Ірод хоче шукати Дитяти,
14. щоб погубити Єго. І він встав, узяв Дитя і Матір Єго
15. ночи тай пішов у Єгипет. І був там до смерти Іродової, щоб справдило ся сказане Господом через пророка, котрий мовив: з Єгипта покликав я сина мого. Тоді Ірод, побачивши, що єго підійшли мудрці, дуже розгнівав ся і післав повбивати всіх діттий, цо були у Вифлеємі й по всіх околицях єго від двох років і менче згідно з часом,
17. про який вивідав ся у мудрців. Тоді справдилось, що мовив пророк Єремія, кажучи: Голос чути було в Рамі, плач і риданє і голосіне велике: Рахихь плаче за дітьми своїми
19. й не хоче потішити ся, бо їх уже нема. Колиж помер Ірод, ось Ангел Господній у сні явив ся Йосифови в Єгипті, тай каже: Встань, возьми Дитя й Матір Єго, та йди в землю Ізраїлеву, бо померли ті, що шукали душі Дитяти.
21. І він встав, узяв Дитя й Матір Єго тай прийшов у землю Ізраїлеву.

мало бути мудрців три, хотяй що до їх числа нема нічого певного. Заховались також їх імена: Мельхіор, Кастар і Вальтазар.

Церковна літопись.

Ювілей Преосвященого єпископа-суфрагана Дра Едварда Ліковського.

Дня 26. вересня с. р. закінчив Преосвящений єпископ-суфраган познаньско-гнєзненський, Др. Едвард Ліковський, 75 рік життя. Сего року обходив він також ювілей 50 літньої праці священичої і наукової. В р. 1866. був покликаний на професора церковної історії і канонічного права в познанській семинарії. В р. 1869 був як богослов з єпископом Лєдоховским в Римі на ватиканськїм Соборі. В часі „культуркампфу“ в Німеччині стратив посаду. За архієпископа Діндера покликано Дра Ліковського на каноніка, а в рік пізнійше став він єпископом-суфраганом і частим адміністратором дієцезії. Єпископ Ліковський звисний як церковний історик, передовсім як історик рускої Церкви. Критика нераз з великими похвалами призвала прикмети основних его праць і руска Церква має в нїм побіч єпископа Пелєша одного з своїх найліпших історіографів. Тому що єпископ Ліковський є також догледним презесом познаньского Товариства Приятелів Наук, то д. 21. жовтня с. р. торжественне засіданє Товариства замінило ся в сьвітлу овацію для сїдоголового єпископа-історика. На се сьвято наспіли ґратуляційні письма і телеграми від Академії Умітностей в Кракові, від Сьв. Отця і від рїзних інституцій наукових та приватних, високо поставлених осіб. Не було лише привіту від тих, для котрих він ціле своє житє трудив ся, значить, від членів рускої гр. кат. Церкви...

П'ятдесятьлітній ювілей сьвященства Єпископа Юліяна Фірцака.

Унівар, резиденція гр. кат. руского єпископа Мункачівської дієцезії, Юліяна Фірцака, був д. 27. вересня с. р. з нагоди п'ятдесятьлітнього ювілею его сьвященства, сьвідком величавого сьвята. Після торжественної Служби Вожої в катедрі, на якій явили ся представителі властей, відбуло ся сьвяточе засіданє міської ради. По отвореню засідання звеличав ґімназіяльний професор Блянар заслуги ювілята, який протягом 20 літньої єпископської діяльності збудував в своїй дієцезії 79 церков и близко 200 шкїл, а в Уніварі оснував учительську семинарію і щедро спомігав убогим міста. На внесене міського лікаря Оршаґа іменовано єпископа почетним горожанином міста, названо одну улицю его іменем і основано під его іменем міський фонд убогих. Ювілят з нагоди ювілею жертвував 43.000 кор на католицькі і добродійні ціли. У всіх церквах дієцезії відправлено того дня благодарні Богослужєня, а по католицьких школах відбулись торжества з сьпі-

вами, викладами і промовами. З нагоди ювілею свого єпископа ухвалило дієцезальне духовенство зложити від голови по 100 корон (ратами) на діли шкільництва. В імені правительства вислав до ювілята президент міністрів граф Куен-Гедервари градуляційний лист писаний на пергаміні, а комітати, належачі до дієцезії ювілята, доручили йому артистично виготовлену адресу.

Католицькі конгреси.

Сегорічний конгрес німецьких католиків відбув ся в Могунциї. Була се рівночасно величава мавіфестація на честь великого могунцикого єпископа Кетелера. В конгресі взяло участь до 60.000 мушци. Конгрес стояв під вражієм ідеї згоди і єдності. З радостію ствердив президент конгресу гр. Гален, що німецькі католики, хоч в неодній kwestії суть ріжної думки, заховують єдність в вірі і послусі для Церкви, заховують єдність головнотам, де ворог взиває до спільної боротьби. Велике вражіє на учасниках зробила бесіда єпископа зі Спіри, Фавльгабера, в якій він взивав клир до праці над інтелігенцією, щоби її позискати для віри і Церкви. Про заслуги Кетелера для католицької Німеччини говорив монахівський професор Гертлінг. Вкінці рішено не улаждувати на будуче великих конгресів, бо се і коштовне, і непрактичне, а тільки скликувати частійше поменші віча по ріжних провінціях держави.

В Австрії загального католицького віча сего року не було. Було лише віче моравске в Оломунці і Марійске віче в Перемишли.

Польський Марійський конгрес в Перемишли випав надзвичайно величаво. Зїхало ся передовсім багато польського духовенства і польської аристократії. З руских єпископів явив ся Преосвященный Чехович. Перемський конгрес виказав немалозначні вже висліди суспільної католицької праці Поляків в Галичині.

„Католицько-суспільний Союз“, „Марійські Содаліції“, „Товариство імени Петра Скарги“, „Союз католицьких Жєнщин“, товариства опіки над слугами, союзи католицьких ремієників, челядників і т. д. — отсе католицькі стоваришєня, що ставили ся в Перемишли, аби виказати ся своєю вельми успішною католицькою працею перед конгресом. — Конгрес ухвалив численні резолюції в справі оборони віри, чистоти, релігійности в сімі, в дитині, у робітника і селянина. Знамениту бесіду виголосив єпископ Валєнта. Її зміст: час вже перейти від слів до діла; кождий має зачати працю від себе. Діяльність треба опєрти на житю в ласці і любови Божій — черпаючи сили до неї в молитві, т. є. приставаню з Богом. — При кінци конгресу відбулась спільна сповідь і єв. Причастіє. До одної і другої єв. Тайни приступили всі учасники конгресу.

Спори серед німецьких католиків.

Професор університету в Фрибурзі швейцарським, Домініканин о. Альберт Марія Вайс, автор звісної апольгоїї і многих інших творів, видав сего року два томи своїх „Lebens- und Gewissensfragen der Gegenwart“ (у Гердера). Поява сеї книжки викликала в німецьких католицьких кругах страшну бурю. І слушно. Німецькі католики придержують ся в своїй католицькій роботі двох методів. Одні, під проводом кардинала Фішера обстоюють за роботою католиків спільно з особами інших віроісповідань в політичних і соціальних організаціях, на широкій основі загального християнського світогляду, надіючись на тій дорозі osiąгнути красні результати для самої католицької Церкви. Другі, під проводом кардинала Коппа, домагають ся строгого відосібнення католиків в роботі, щоби не ослабити внутрішньої сили католицизму через приставане з іновірцями. — Вайс в своїм творі виступив проти пануючого тепер в Пімеччині першого методу т зв. (кольоньського напрямку). Вайс закидує сему напрямку, що він бажає усунути католицький принцип з публичного життя і освободити ся від впливу Церкви в політичній і соціальній області. Коротко — Вайс закидує кольоньському напрямку (до котрого належить також „центрум“) — модернізм. При тім допускаєсь не рідко несправедливого посуджування, обвинувачування і переборщування. Сі закиди Вайса підхопила зависна на Німпів італійська і французька преса і почала трубити голосно про модернізм німецької католицької Церкви. Очевидно, що зачеплені не могли мовчати і мусіли оборонитись перед напастями старого пезиміста. І почалась жива полемічна борба... Насамперед виступили в обороні свого сторонництва центровці, доказуючи свою правовірність помимо того, що в політиці тримають ся разом з віруючими протестантами. Так само виступили в своїй обороні представителі християнських робітничих союзів. Як центрум в політиці іде разом з віруючими протестантами, так ті союзи, аби створити більшу силу проти соціалістів, працюють соціально разом з віруючими робітниками протестанцькими. Про справи релігійно-догматичні католицьких робітників дбають інші інституції і організації німецьких католиків.

Проти закиду модернізму виступили енергічно так поважні часописи, як „Augsburger Postzeitung“, „Deutsches Volksblatt“, „Allgemeine Rundschau“, „Kölnische Volkszeitung“ і богато інших. Всі вони рішучо осуджують несправедливі напасти Вайса, котрий до модернізму теологічно-філософичного, єдино осудженого Церквою, додав власного винаходу модернізм літературний, політичний і соціальний. — Найбільш діймаючими для німецьких католиків кольоньського напрямку були статі римської часописи, яка уходила доси за орган Ватикану. Тимчасом в імени Ватикану заявив монахівський нунцій, що згадана часопись, „Correspondance de Rome“, не є ані офіційним, ані півофіцій-

ним органом римської курії, а приватним видавництвом. Те саме заявив кардинал Мерри дель Валь, додаючи, що Ватикан в своїх рішеннях руководить ся не газетними вказівками, а реляціями єпископів.

Видавниче Брацтво під візванем сьв. Йосифа.

Крім католицького товариства ім. Петра Скарги, якого ціль між иншим видавати католицькі книжки і часописи, мають галицькі Поляки також друге католицьке товариство видавниче, а саме „Видавниче Брацтво під візванем сьв. Йосифа“. Брацтво оснувалось в січні с. р. у Львові. Ціль Брацтва — ширити релігійну просвіту і науку через видаване книжок. Брацтво potwierдив цілий польський єпископат, а Рим наділив его численними відпустами. Членом Брацтва може бути кождий, хто зголосить ся писемно або устно до заряду. Члени одержують безплатно щорічно видані Брацтвом книжки і можуть зарядови поручати відповідні твори до видання. Яко вкладку річну платять члени 3 кор., а то на конечні видатки стоваришена.

Католицький союз людвий.

Католицький австрійський союз людвий, котрого осередок знаходить ся у Відні і котрий існує заледви півтора року, взорує свою діяльність на організації католиків в Німеччині. Після найновішого звіту числить сей союз в Австрії 9 місцевих комітетів і 15 груп мужів довіря з 599 мужами довіря. Загальне число членів виносило 1 серпня с. р. — 7394. В часі свого короткого існування відбув Союз 208 людвчих зборів і 250 конференцій мужів довіря. Уряджено доси 7 курсів апологетичних і суспільних. В посліднім році вислано з канцелярії Союзу 1.050.000 брошурок зглядно примірників часописей. Союз має бібліотеку суспільно-наукову і апологетичну зложеноу з 2000 томів і 160 фахових часописей.

Греко-католики в Петербурзі.

Полемізуючи з деякими часописями подає католицький російський журнал „Вѣра и Жизнь“ в 6 ч. з с. р. ось такі інформації про греко-католиків в Петербурзі:

Поперед всего — читаємо там — зовсім невірними і безосновними являють ся твердження, будьтоби організація петербурських греко-католиків — се діло Єзуїтів. Греко-католики, по правді, ніколи не переводились в Росії. По знищеню (в р. 1839) Унії на Білій Русі, уніяти полишились в хомекій єпархії до 1875 р. Коли в р. 1875 наступило „возсоединеніє (?) уніятовъ съ православіємъ“ — як каже делікатно „Вѣра и Жизнь“ — то більше як сто тисяч людий відказалось признавати себе православними протягом 30 літ, не зважаючи на строгі кари правительства. А невдові після сеї події і серед великоруского загалу найшлось декілька одиниць, що перейшли на католицизм, заховуючи східний обряд. Єще на довго перед указом з 17 цвѣтня

1905 р. приступило до католицизму (в східнім обряді) кількох православних священиків. І так в р. 1894 прийняв католицьку віру о. Николай Толстой, в р. 1896 о. Александер Зерчининов (за що его арештовано і замкнено в однім суздальськім монастири) і т. д. Так отже до указу з 1905 р. були вже в Росії греко-католики священики і міряни. По указі 1905 р. перейшло на католицизм ще кілька священиків, як о. Сергій Верігін, (1907), о. Іван Хондру (1906) і інші. В р. 1909 удало ся греко-католикам відкрити малу каплицю на Полозовій улици в Петербурзі, де від того часу відбувають ся правильно богослуженя. Душпастирює там о. Алекс. Зерчининов, освободжений з кріпости в році 1901. В церковній службі о. Зерчининовому помагав о. Евст. Сусалев, що перейшов на католицизм в р. 1908. Через два роки існувала та каплиця як зовсім приватна інституція, аж 17 цвітня с. р. зареєстровано її офіційально. Парохіянами каплиці суть по части Великороси, по части Українці з Холмщини, що переживають в Петербурзі. — Крім Петербурга існує ще малий гурток гр. католиків в Москві.

Католицькі монастирі в Росії.

Колись в теперішній Росії було чимало католицьких монастирів, як латинських, так східного обряду. Не говорячи о білоруських і українських губерніях, в самім Петербурзі мали бзуїти заведене для виховуваня молодіжи. Від часу Николая I. починає ся упадок монастирів в наслідок переслідовань правительства. За Александра II. переслідованя змагають ся. По 1863 р. майже всі монастирі знесено, а немногим, які лишили ся, дозволено мати не більше як 14 людей, з виїмком монастиря Ченстоховского, котрому дозволено мати 24 монахів. В р. 1905 осталоє в Росії 7 монастирів мужеских (1—оо. Павлінів, 1—оо. Капуцинів, 1—оо. Реформатів, 3—оо. Вернардинів і 1—оо. Кармелітів) а около 10 женських. Після указу з 17. цвітня полекшало трохи монастирям. Дозволено навіть приїждати в Росію деяким заграничним монахам на місію. Та не довго тревала та „прихильність“ правительства. В маю 1910 р. муєли полишити Росію оо. Редомптористи, а в осени оо. Францішкани. Оо. Домініканам не дозволено відкрити в Петербурзі монастиря помімо горячихь заходів о. Макса Саксоньского. В р. 1911 ограничено знов число монахів Ченстоховского монастиря. Всіх майже заграничних монахів видалено з границь Росії. Сучасний напрям правительственной політики ясно вказує, що годі ожидати під нинішню хвилю відродженя католицьких монастирів в Росії. На відкритє нових монастирів також мало поки що надії. Та як би там не було, можна сподіватись красшої будучности для католицьких монаших чинів через те, що католицизм тратить в Росії звільна спеціально польський характер, за який головно спадали на него кари в наслідок повстань з р. 1831 і 1863.

В чім сила католицького духовенства ?

Під таким заголовком помістив Петербурский „Церковный Вѣстник“ в ч. 35 с. р. інтересну статю, якої зміст такий: В по-

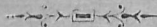
слідних часах російське православне духовенство дивить ся за-вистно на католицтво і на організацію католицької Церкви. Послідна робота над реформою духовної школи носить на собі в деяких випадках явні сліди наслідування католицьких взорів. Особливо бачійшу увагу звернено на католицьку церковну організацію після недавно відкритих успіхів католицизму в Москві серед православного населеня. У чім лежить висшість католицького духовенства? Передовсім в тім, що оно безженне. Безженний священник є далеко більш пригожим робітником для Церкви, як жонатий. Він може всеціло віддати ся свому ділу, бо его не відтягають численні родинні обовязки. Безженний більш независимий і свобідний, чим жонатий. Завдяки целібатови католицька Церква має до своєї розпорядимости многочисленну армію відданих їй агентів, котрими можна командувати як військом, завсїгди готовим до бою. Обязкова женитьба російського православного духовенства має, розуміє ся, також свої добрі сторони. Целібат католицького духовенства приводить звичайно до незаконного співжитя. Правда, довга привичка виробила у латинників взгляд на подібні гріхи ксьондзів. Та все таки незаконні звязи духовних осіб — се поява зовсім небажана. Обязкова женитьба духовенства хоронить від таких соблазнів. З моральної сторони жонате духовенство стоїть висше від нежонатого латинського. Та все таки жонате духовенство носить на собі і всі відомі невигоди свого родинного положеня.

Висшість католицького духовенства лежить дальше в тім, що воно є сильно з'організоване. Ціле католицьке духовенство то з'організована армія, якою управляють єпископи, а єпископами знов папа. Такої єдности, такої карности, такої організації в церкві православної не знайдеш.

Вкінці сила католицького духовенства опирає ся на одноцільний, випробований, мудрий і доцільний церковний політиці. Отсе тайни католицьких успіхів і видимої сили католицизму. Аби дорівнати католицькій Церкві мусила би православна церква переймити від неї головні умовини її могучости. Та се для неї неможливо — кінчить статію „Церковний Вѣстникъ“.

Статистика католицького єпископату латинського обряду.

Із всіх європейських держав найбільше число єпископських кафедр знаходить ся в Італії, а саме 146. В Австро-Угорщині є кафедр 57, в Бельгії 6, в Франції 54, в Альзації-Льотарингії 1, в Баварії 8, в Прусах 12, в Люксембурзі, Гессені, Бадені і Віртембергії по 1, на острові Мальті 2, в Англії 15, в Ірляндії 29, в Шотляндії 6, в Греції 8, в Монако 1, в Чорногорії 1, в Голяндії 5, в Іспанії 54, в Португалії 12, в Румунії 2, в Росії 15, в Сербії 2, в європейській Турції 8, в Швайцарії 5, в азійській Турції 4, в Перзії 1, в Східній Індії 30, в Японії 4, в Африці 4, в Канаді 25, в Сполучених Державах 83, в Мексику 27, в Середній Америці 16, в Полудневій Америці 61, в Австралії і Океанії 27.

ВСЯЧИНА.

Марніянове св'ято.

В комітеті обходу столітя уродин Маркіяна Шашкевича (Львів, Ринок ч. 10) можна дістати:

1. Шпильки до краваток і аґрафки (брошки) зі спіжу з погрудем Маркіяна по 60 сот.
2. Портрети Маркіяна (оригінал кисти арт. I. Труша) по 1 К. — сот.
3. Альбоми Маркіяна в твердій оправі 1 К. 50 сот.
4. Відзнаки для учасників торжеств з білого металю з погрудем по — К. 20 сот.
5. Переписні листки, серія по — К. 50 сот.

Філіям, Базарам, Торговлям і Комісантам при замовленю понад 100 корон 25%о рабату. Зі замовленнями належить спішити ся, бо наклад не надто великий.

До кожного замовлення належить долучити 35 сот. на рекомендовану посилку. При замовленнях понад десять примірників оплачуємо почту самі.

Заклучене супружества без сповіди і причастія.

Такий случай розв'язує о. Авґ. Лемкуль Т. Іс. в. IV. випуску за р. 1911 Theol. prakt. Quartalschrift ст. 811—815 в той спосіб:

До св'ященика Н., який заступає пароха в его не присутности і має до всього уповажнене, згослошує ся несподівано одного дня пара суджених і жадає церковного вінчання. На питане, чи на перед хочуть висповідати ся, відповідають рішучо „ні“, навіть прийняти св. причастіє не хочуть, бо власне, додають, що йно заклучили цивільне супружество а жадають еще церковного вінчання. Як має поступити о. Н.?

Длятого, що случай не є близше означений, треба наперед розрізнити, чи для тої пари, той парох, якого заступає о. Н. вель парохом власним, чи ні.

Если не є їх парохом, може о. Н. допустити заклучити важно супружество, так, як він має всі права пароха; але до дозволеного заклученія супружества треба важної причини, або мусить мати делеґацію від власного пароха. Або инакше: если бодай одно з наречених не мешкає стало, або хотяй оден місяць в парохії о. Н., має перш усього запитати їх, чи мають они поручене від їх власного пароха, або що за причина, що хочуть оминути свого пароха.

Если справді мають делеґацію, тим самим є вже і всі потрібні документи або пояснене, що всі оповіди церковні виго-

лошені і що нема жадної перешкоди до важности супружества. Але, если нема делегації а дійсно мають важну причину омилити свого пароха, тоді, після обставин, треба би їх похвалити, що не вдоволяють ся самим цивільним шлюбом, лише желаютъ церковного і з регули не повинно ся їм відмовити своєї помочи, щоби осягнули свою ціль, однакож треба і звернути їм увагу, що перед заключенем церковного супружества, треба виповнити і церковні приписи, як оповіди і доказ, що нема жадної перешкоди; сейчас зробити, то майже неможливо.

Чи існує яка перешкода, чи ні, то можна остаточно в великій потребі через присягу вивідати; увільнити від оповідій парох не може, лише з важної причини єпископ. Лиш в крайнім випадку, коли відносити ся до єпископа булоби неможливо, мігби парох, тут о. Н., вияснити при помочи епікії, що случай і потреба є крайна, аби опирати ся на обовязку голошеня оповідий.

Вже в декреті *Ne temere* допущено такі случаи, як в небезпеченстві смерти або довше треваючої неможливости, як се з № VII і VIII сього декрета виходить

Такі случаи, де можна би заступити ся евікією лучають ся очевидно дуже рідко, але не є немислимі.

Еслиж наречені сього случаю походять з парохії о. Н., то всі дотеперішні питання злишні, лишає ся тільки вияснити квестію, чи їх відмова прийняти тайну сповіди і Євхаристії, була би також причиною, що они мусілиби або моглиби зрештунувати з церковного шлюбу.

Однак треба добре розважити, чи ставити таке питанє; поставити можна тоді, если они не хочуть сповідати ся і причащати ся не для того, що недавно то робили, але взагалі абсолютно таки нехочуть. Єсть прецінь цілком ясно, що не можна конечно звивати до прийнятя обох тих тайн безпосередно перед заключенем супружества: в такім разі ледво чи булоби можливе заключене супружества „дома“, яке допускає римске *Rituale tit.* 7, cap. 1. n. 16.

Про попередде прийняте обох тих тайн згадує що правда *Rituale Rom.* n. 17:

Admoneantur praeterea conjuges, ut antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur et ad SS. Eucharistiam, atque ad matrimonii sacramentum suscipiendum pie accedant. Причина, хотая не конечна полягає на тім, що християнське супружество є тайною і то тайною живих, длятого повинне бути приймаєне лише в стані ласки. До того є найвідповіднішим і найпевнішим прийняте тайни сповіди. А позаяк з стародавним побожним звичаєм християнським є получене зі сповідію і прийняте причастія, длятого хто находить ся в тяжкім грісі, має тяжкий обовязок через сповідь і розрішене съвященника знов придбати собі стан ласки.

Беручи стисло можна те саме помирене з Богом перед супружеством виеднати через совершенний жаль, длятого то уживає *Rituale* лише виразу „*admonentur*“, бо виключає абсолютний і стислий обовязок сповіди.

З того власне можна набрати способу пасторального поступованя, в тім случаю о. Н. Тож треба наречених поважно остерегти, коли лиш можна сподівати ся успіху, щоби і они заховали прадідний звичай, висповідати ся і запричащати ся перед шлюбом. Приступати до вінчання в грісі булоби тяжким святотатством і замість Вожого благословенства постигла би те супружество кара Божя. Колиж они вже не моглиби, чи не пригтовані до причастія, то повинні хотяй висповідати ся, так, як сповідь є конечна, щоби бути в стані ласки, остаточнo, если свідомі тяжкого гріха, повинні взбудити бодай совершенний жаль. Як можна зміркувати, що они належать до таких, які власне находять ся в грісі і енергією можна би спонукати до сповнення обовязку, то можна додати:

Если би ви не могли рішити ся прийняти сповідь і св. причастіє (вже бодай сповідь), я не мав би відваги повести вас до престола, до святотатского заключеня супружества. Той спосіб проби є навіть обовязком о. Н., бо хотяй він не є служителем тайни, все таки в певній мірі тому конечно спіділає, тож коли може недопустити до святотатства, тоді власне вимагає сего его уряд з обовязку любви, зглядом Бога і наречених.

Если ті его змаганя даремні і навіть з гори можна предвидіти, що се не доведе до ціли, насуває ся питане: Чи має відмовити їм церковного вінчання? Треба відповісти рішучо: Ні; доказати можна се порівнанем двох наречених.

Нема сумніву, що дівця католицка може вийти з важних причин замуж за некатоліка, так охрещеного, як і неохрещеного за церковною диспензою; рівнож ніхто не заперечить, що та сама католицка може віддати ся за католика, який не виповняє практик своєї релігії. В обох тих случаях є она служительскою тайни недостойному і длятого причинає ся, як служителька до святотатского принята тайни, а однакж то не вмінєє ся їй в гріх, бо она з умови є управнена до супружества а недостойне приняте тайни по стороні другого супруга треба уважати лише як допущенє. Тим більшим є тут дійство святиченіка, який виступає, як авторитативний свідок тої угоди; він не доповняє гріха, лише допускає гріхи других, навіть тоді, як виступає активно т. є. коли взаємно їх вишитує і відбирає взаємне приреченє.

Треба вкінци вияснити, чи в поодинокім такім случаю мусить заходити важна причина, щоби допустити до такого супружества. Коли ходить о пароха не власного, треба прийняти, що так, колиж о власного пароха наречених або его офіціального

заступника, в такім разі ні. De Lugo твердить, що парох навіть не має права, комусь відмовити супружества длятого, що мавби єго заключити в гріховнім стані Іменою в своїм De Sacramentis in genere disp. 8 п. 216 сл. говорить: „Перешкоди, які не допускають до заключеня супружества, яко тайни, як стягнене на себе кари церковної або стан гріховний, не більше перешкаджають парохом виповнити свій уряд, як при уділюваню Євхаристії і елепомазаня, яких не можна публично відмовити, задля якоїсь не публичної перешкоди. Та сама рація поступованя обовязує при супружестві ще в більшій степені, як при иньших тайнах, бо прочі тайни треба конечно відмовити публичному грішникови, але при супружестві не може парох відмовити того публичному конкубінарєви або публичному лихварови, бо тут він не є служителем тайни, лише виключно присутній, як свідок або публичний нотар, до котрого не належить судити о достойности приймаючого, тільки умові надати публичної стійности, того, що видить. Співділанє пароха до недостойного заключеня супружества, яко тайни, є чисто материяльне і не вміняє ся єму в вину. Він не може відмовити своєї присутности там, де мусить виступати, як публичний урядник. В тім є він подібний до публичного нотаря або судді, який не може відмовити стороні своєї участи в законній умові. Єслиж взагалі може кого упімненєм відвести від недостойного прийнятя тайни, то чинить се з любови; навіть коли хто усильно стоїть при своїм і (без сповіди) хоче заключити супружество, тоді, як сказано, не може відмовити своєї участи“. З того видно, що сей ученій богослов уважає важною причиною для власного пароха, щоби допустити до заключеня супружества навіть таких женихів, які находять ся в стані хріха і яких він не годен склонити до сповіди і причастія, що більше, не повинен того відмовити аж так далеко, хиба, що женихам стоїть властива перешкода до заключеня супружества або суть виключені цілком з церкви. —

о. Мел—ий.

Уживані почтові значки на Р. Т. П.

Всякі почтові значки і стемплі, а також приватні значки товариств і організацій мають вартість і за усякі старі і рідкі окази платять неімовірні суми.

Р. Т. П. займає ся від трех літ збутом зібраних марок і осягає із сего жерела по кількадесять корон річного доходу. Се не є навіть тисячна часть із сего, що у нас марнує ся. Наш загал не привязує ваги до збираня значків, хоч сего жерела доходів на просвітні ціли не легковажать собі богаті супроти нас народи і вкидає значки разом з копертами до коша.

Кому не рівнодушні ціли Р. Т. П., повинен пильно кождий значок складати і передавати збірку при нагоді до Товариства. Хто не має такої нагоди, може переслати значки в коперті яко прібки без вартости, або в 5 кґ. пачці до Товариства, ул. Мошняцкоґо 12.

Хто має доступ до реєстратур і архівів, особливо урядники, учителі і священники, міг би там вишукати для Р. Т. П. цінні окази, яких є також много майже в кождім домі між старою приватною перепискою і старими урядовими актами без вартости.

Нехай батьки дадуть лиш дозвіл, перешукати дітям свої шпартгали а они певно займуть ся охотно зимовими вечерами витинанєм значків для Р. Т. П.

Марки мають бути неушкоджені, длятого найліпше витинати їх з папером.

Заява.

В „Ниві“ була допись про мнимий „упадок моральний серед молодіжи рускої гімназії“. Понеже дехто підозріває нас о авторство згаданої дописи, прото заявляємо, що не єсмо авторами згаданої дописи і уважаємо такий спосіб боротьби з рускою гімназією за невідповідний.

Тернопіль дня 27 жовтня 1911 р.

о. Іван Колляковскій
парох Білої

о. Йосиф Кравчук
управитель парохії з Кутковець.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусли би хиба здержати їм висилку часописи.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
свящ. Ярослав Левицкий.

В друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шенцицьких ч. 29.
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСІЯВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6%,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селяньских будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10⁰/о.

„Дністер“

оцінює та вишачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селяньські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у **всіх великих банках** і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року
3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертві капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей ґраф Шептицкий.

„Карпатія“ вибудована на найсолідніших основах.

„Карпатія“ приймає обезпеченя на життє у всіх
найдогідніших комбінациях при найкористній-
ших условинах: на дожитє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія“ дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішний стан техніки обезпеченя і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія“ основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

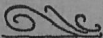
„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

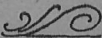
Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш свое
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ“.

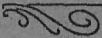
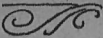
„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блишні інформації що до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на
обезпеченя на життя і ренти.

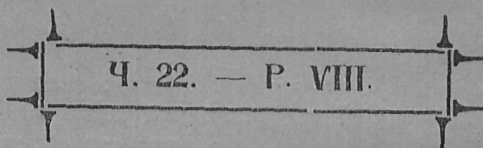

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 22.

З М І С Т:	
Заява.	673
святиц. Володимир Герасимович: Проект церковної контролі над нашою еміґрацією до Америки.	675
Промова Високопреосвященого Митрополита Є. Е. гр. Андрея Шептицького.	689
Збиране матерьялів до діяльности руского духовенства в Галичині.	693
<i>Л:</i> 3 духовної ниви.	698
Всячина: (Загальні збори Товариства свв. Ап. Павла. — Унія — Велиград. — Накладом Товариства свв. Ап. Павла у Львові. — В справі церковних різьб).	700
Від Адміністрації.	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

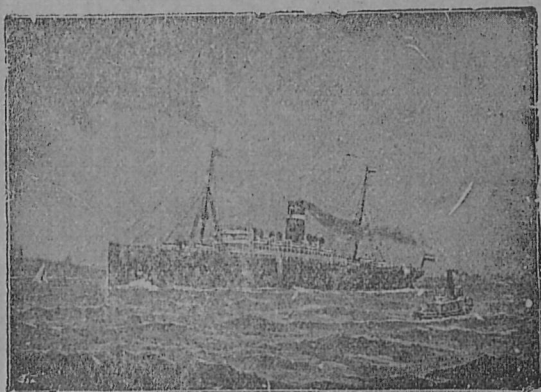
1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Руси Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезия в пророка Ісаїі, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студий над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціяльна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свеніцкый: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Гердог: Сім голосів взиваючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану виплиньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) „Іосифинський патент“	6 сот.
3) Про чернече жите“	6 сот.
4) Дещо про суспільне питанє“	10 сот.
5) За що мають соціялісти нашого хлопа“	6 сот.
6) Значіне праці в свѣтлі віри“	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришкку“	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі“	6 сот.
9) Дві науки“	10 сот.
10) Торговля дівчатами“	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита А. Шептицького“	6 сот.
12) Житє свв. Йосафата“	10 сот.
13) Пісня моя“	30 сот.
14) Тарас Шевченко“	10 сот.
15) Жебрачка з Брусалину“	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

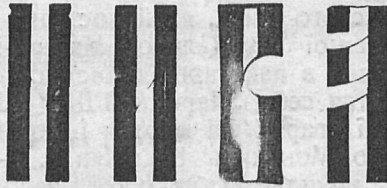
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 22.

Львів, 15. падолиста 1911.

Рік VIII.

З А Я В А.

В нинішніх часах, ворожих для католицької Церкви і церковних інституцій, велике значінє має непохитна вірність єї слуг-святеників і ніжна любов єї вірних. Се єї внутрішня сила, яка виростає з основ живої віри, кріпить ся любовію Христа і Єго обручницї, св. Церкви, і жиє надїєю, яка понад дочасні інтереси і незгоди має на оці добра вічні.

Серед тернистого шляху, по якому ступала історія руської Церкви, є много сьвітлих періодів, у яких ревно привязане пастирів і вірних до Церкви і церковних традицій були сильною підмогою церковного і народного духа і життя і полишили ся грядучим поколінням на славу і заохоту. Однак, на великий жаль, поруч сеї сьвітлої минувшини є і кілька темних тіней, які тяжким пятном і проклятем тяжать на нашій церковній історії, співчасним на сором, а потомности на пересторогу. Досить згадати з одної сторони про сьв. священомученика Йосафата, а з другої про його братів-вбійців, про сотки мучеників за віру на Білій Русі а наших Галичан святеників-апостатів, про наших американських Місіонарів а їх ворогів-схизматиків, які вийшли з лона нашої Церкви.

Єще ті рани не загоїли ся, а вже нині ми є знова сьвідками ворожого роздвоєня і братовбийчої політичної борби серед нашого клира, яка задля земських справ компромітує наш духовний характер, підкопує силу нашої Церкви, дає соблазн вірним і тим підриває віру в народі. Скрита, а навіть отверта борба святеників і екс-святеників з церковною єрархією, загадочне мовчанє на схизматичку пропаганду, посиланє дітий за кордон для виховуваня на релігійних апостатів — се факти, які жалем сти-скають серце кожного віруючого, а жалем переймають синів і слуг католицької Церкви...

До сего тернистого вінця, який послідна доба сплела і поклала на голову нашої страдальної Матери-Церкви прийшов новий біль. Ото одна з найстарших інституцій, які здвигнув український нарід для себе, „Народний Дім“ у Львові, забуваючи на довіре церковної ерархії, на жертви і бажаня народа, на повну посвятити працю Монахинь Василиянок, — в найприкрішу хвилю для них, викидає їх з хати, завдаючи тим самим тяжкий удар їх монастиреви і дівочому інституту, та і серцям тих соток побожних душ, що серед бурі безвіря і душехвацтва шукали пристани в монастирській Церковці.

Факт незвичайно сумний! Головно зза того, шб культурно-народний інститут „Народний Дім“, опираючи ся на мертвих буквах закона, не пошанував права природного і Божого, що з політичних мотивів пішов в розріз з бажанем Церкви, і став до борби з безпомічним жіночим монастирем-інститутом, одиноким у нас, і безглядно подоптав пієтизм для церковного і католицького вихованя доньок рідного народа.

А вже найбільшим болем у сій трагедії є то, що се стало ся з рамени товариства, до якого майже через половину належать католицькі свьященики, на якого чолі стоїть також свьященик, а побіч него в Совіті засідає аж п'ятьох других католицьких свьящеників, поставлених на визначних і важних церковних становищах. Вже два місяці минає від хвилі, коли Сестри Василиянки по 30-літнім побуті зістали з монастиря і інституту викинені. Руске свьящєнство, згуртоване в товаристві св. ап. Павла, з терпеливостію ожидало від своїх Собратів свьящеників, членів Совіта і Общества, якогось виясненя їх загадочного становища у тій справі. Однак, на жаль, доси нема такого виясненя. В виду сего запитуєм їх прилюдно, чому в хвилі досьвіду не дали доказу *sentiendi cum ecclesia*, чому не обстали за католицьким монастирем і інститутом, на які свого часу збирало ся по церквах жертви і складки, чому, маючи так великий вплив в товаристві не доклали конечних старань, щоби не допустити до сеї сумної події, яка кидає темне пятно на нашу церковну історію і викликає велику соблазнь в народі, чому нарешті своїм мовчанем і дальшим засіданем в Совіті здають ся сей факт апробувати?

Від Виділу Товариства св. Ап. Павла у Львові дня 13. падолиста, 1911.

О. Евген Гузар

голова.

о. Д-р. Йосиф Боцян

заст. голова

О. Д-р Д. Яремко

секретар.

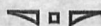
о. Т. Лежогоубский, о. Л. Лузницький, о. Д. Лопатинський, о. В. Лиско, о. Н. Будка.

св'ящ. Володимир Герасимович

парох Терпилівки.

Проект церковної контролі над нашою еміграцією до Америки.

Контроля над нашою зарібковою еміграцією з церковного боку поки що представляєть ся вельми не світло. Мимо останніх розпорядків і поучень наших Духовних Властей*) в с'ім напрямі, ми, св'ященники, особливо ті, що душпастируємо на території, де переселенчий рух найбільш оживлений, не нехочемо, але не можемо контролювати, коли і куди наші парохіяни емігрують. Аж часом десь случайно по яким місяци двох довідуємо ся, що сей або ся виїхали до Америки. Очевидно криють ся з тим і то особливо перед св'ященником, бо лякають ся, щоби їм не віраджував виїздити. А криють ся мабуть під впливом нашептів всіляких покутних агентів, особливо жидків, які їм шифкарти вирабляють, а які їм торочать, щоби не слухали св'ящеників, „бо то неправда, що повиходили якісь заострення в американських імміграційних законах, то лиш „ксьондзи“ навмисне відстрашують людей від еміграції, бо вони в змові з „панамі“, і хочуть в краю людей притримати, щоби мати дешевшого робітника“. І виходить на жаль на їхне і недовіре до св'ящеників змагаєть ся. Я се бачу прим. в своїй парохії. Хоч в американській і нашій пресі час до часу оголошують всілякі заострення американських імміграційних законів, як хвороба очий, недостача опіки над малолітками, коначність знання грамоти, погроза завершення і т. и., то мимо сього з усіх моїх парохіян-емігрантів, (а їхали і неграмотні і не дуже здорові і малолітки самі), дотепер за 10 літ „від води“ завернули всього двох. Решта всі щасливо заїхали мимо сього, що завсїгда їдуть (бодай з моєї парохії) голіруч себ-то без ніяких метрик або родинних витягів.

І то їдуть: чоловіки молоді (дуже часто внедовзі по вінчаню) самі без жінок і жінки без чоловіків і парубки підлітки (переважно між 15—18 літ) і дівчата. Опісля лиш часом доходять глухі вісти, що з Америки дописують, що той там Іван Н. . . . який дома покинув молоду жінку, в Америці в друге

*1) Пастирське Посланиє Гал. Єписк. з 31. III. 1910.

2) АЕп. Льв. Вѣдом. 1911. ч. II. стор. 36.

3) АЕп. Льв. Вѣдом. 1911. ч. VII. стор. 30.

оженив ся. А се дуже можливе, коли всякий їде без ніяких метрик а тамки знов в Америці при вінчаню мабуть ніяких документів не вимагають. Америка ратує особливе нашу сільську молодіж з одного великого клопоту, (таке бодай дієть ся дуже часто в нашій околиці).

Як звісно, у нас звичайно молодята побирають ся не тому, що одно другому сподобало ся та що вони полюбили ся а тому, що старі батьки і свати вradiли, що „так буде добре, бо єї морги добре пасують до моргів його“. І таких „сторгованих“ вінчань буває найбільш. Але часами лучаєть ся виїмок від сього правила. Полюбив хлопець дівчину в свойому або в сусідному селі і обоє покляли ся, що або з собою повинчають ся, або з ніким иншим. Та батьки ані суди Боже, бо. . . морги не пасують. Тоді хлопець заявляє, що він ще не буде женити ся, що йому ще пора, що він ще хоче дещо гроша заробити і тому має намір поїхати до Америки. Батько радий, що синок як поїде в світ, то забуде за свою дівчину. Продає морг поля синові на шифкарту. Зібрав ся, поїхав. Ба по якімсь часі оттак де за пів року розходить ся по селі чутка, що „тамтої ночі тихцем поїхала до Америки та а та дівчина“, (якраз любка сего синка). А епільог такий: По двох роках з'являють ся в парохіяльній канцелярії двоє джентльменів: він в елегантнім одязі, ковнірець à la Roosevelt, сороката краватка, шеврові черевики а вона в модній сукни.

— Слава Ісусу Христу! —

— Слава на віки! —

— Єгомость собі нас не пригадують? Таж ми ті, що то нам таті перед двома роками не дали пібрати ся. Я поїхав на самперід до Америки — каже джентльмен — прислав їй шифкарту, потім вона приїхала і ми в Нью-Йорку взяли слюб. —

— А маєте метрику слюбу? — питаю.

— Yes! — відповідає джентльмен і витягає з кишені свідоцтво вінчаня, виставлене парохом з Нью-Йорку.

— А ми і дитинку привезли, прошу єгомостя, минуло їй 5 місяців, Петро називаєть ся. —

— А метрику хрещеня маєте? —

— No!, бо воно хрестило ся на другім плейзі — в Northampton Pa, а ми тепер їдемо зі Скрентону. —

— Тай щож ви будете робити, як воно підросте, а то ще й хлопець. —

— Not at all, прошу єгомостя, ми вертаємо назад за який місяць або що, бо ту годі буде жити. Старі сварять ся, що ми пібрали ся, нічого не хтять „писати“ то ми ту не маємо що робити. Поїдемо до Northampton Pa, тай там станемо до роботи. Ну, то метрика нашого Петруся тамки є і всьо буде all right. —

І якось за два місяці, як довідав ся я, поїхали. А деякі такі пари полишали ся в селі, бо якось дійшли опісля зі „старими“ до порозуміння. —

Матеріальної користи з тої еміграції дуже мало або противно, ще й шкода виходить а про моральну вже й не згадувати. Яка може бути користь, як ті емігранти раз враз волочать ся, то до Америки то назад до свого села. Я маю таких парохіян, що вже по три і чотири рази їздили і назад вертали. Найгірше буває з дівчатами і молодими молодицями. Як поїдуть то і слух про них загибає. Звичайно пишуть з початку, що дуже їм добре, що або мають роботу в фабриці тютюну або в фабриці ниток, а опісля нічого не пишуть аж хтось звідтам приїде і скаже, що та а та „Маринка пустила ся на пси“, що ся або ся „жиге з якимсь жидом на віру“ і т. и. Такі то користи з тої нашої еміграції,... бо їдуть без ніякої контролі, без ніяких паперів і хоч там в Америці записують ся в члени наших парохій, то видко, ніхто їх о якісь документи не питає, лиш вірять на слово. Контролі отже якоїсь конечно треба.

Така проба контролі переселеного руху у нас була можливою в перве сього року в січні підчас спису населеня. Можна бодай було довідати ся про загальне число неприсутних в громаді. І так я, приміром, довідав ся, що в моїй матірній громаді Терпилівці з днем 31 грудня 1910 було присутних в селі 953 душі а не присутних 124 моїх парохіян; між тими 103 в Америці а 21 в Прусах. В дочерній знов Климківцях присутних парохіян 430 а неприсутних 37 в Америці, 5 в Прусах а 2 на службі в краю. Та при тім обчисленю виявило ся еще щось цікавого, а то: що на тих 103 емігрантів до Америки лиш про 76 родина успіла подати їхню адресу а про 27 ніхто з найближшої рідні навіть не знав, де вони в Америці обертають ся, бо нічого вже кілька років не пишуть.

Ввиду отже сказаного не дивно, що нема що й балакати про се, щоби ми кожного року до половини червня могли подавати докладний статистичний виказ переселеного руху з парохії, коли навіть рідні родичі не знають, куди їхні діти помандрували. Таке саме мусить діяти ся і з приписом відбирати від майбутніх емігрантів торжественне прилюдне приреченє, що від своєї сьв. віри не відступлять в чужих краях. Дехто, правда, перед виїздом приходить до сьв. сповіди і я тоді такому кажу, що такий а такий припис, що я його кілька разів в церкві пригадував, нехай отже в найблизшу неділю зложить прилюдно дотичне приреченє. На те звичайне дістаю відповідь, що добре, приреченє зложить, але лиш тут при сповіди, бо „пощо має хто наперед знати, що я вибираю ся до Америки“. З досьвіду отже бачу, що всі сі способи подані в висше згаданих розпорядках не можуть бути (бодай в нашій околиці) виконані як слід. —

Роздумуючи над невідрадним станом сеї справи, прийшов мені до голови один проєкт, з яким я і поділив ся з моїми Впр. о. о. кондеканальними на соборчику нашого Новосельського деканату, який відбув ся 24 серпня с. р. в Супранівці. Сей мій проєкт Всч. Собратя однодушно одобрили і його в головнім начерку вписано у протокол соборчика. Тепер я хотів би його піддати під ширшу дискусію (наколи на се Вп. Редакція „Ниви“ позволить*) Всч. Собратіі цілої нашої церковної провінції, а може Господь дозволить, що по виміні гадок якось наша церковна контроля над еміграцією управильнить ся. Нині не тямлю дослівно як ми сей проєкт в протоколі соборчика сформулували, але се річ меншої ваги. Він представляєть ся менше-більше так:

1) Духовенство Новосельського деканату просить: Високопреосвящений Митрополитальний Ординаріят зволить вселаскавійше в порозуміню з обома другими Преосвященими Епископськими Ординаріятами нашої провінції, як також в порозуміню з нашими Преосвященими Ординаріятами на Угорщині в ціли управильнення церковної контролі над еміграцією до Америки, зайти в договір з Преосвященим нашим Архієреєм у Філядельфії: що лиш такий переселенець буде прийнятий у звязь котрогось з американських душпастирств, який викажець ся віроісповідною легітимацийною книжочкою, виставленою його питомим старокраєвим парохіяльним урядом. Зміст сего договору, поміщений в Епархіяльних Відомостях всіх епархій маєть ся в кожній Церкві оголосити і пояснити. —

2) В тій легітимацийній книжочці має старокраєвий парох докладно вписати імя і порекло переселенця, його родовід, дату уродин, хрещеня і миропомазаня, місце замешканя, число дому, парохію, деканат, епархію, повіт і край. Дальше стан: безженний чи жонатий, як жонатий, дату вінчаня і родовід жінки. Як має діти, дати уродин і хрестин всіх діттих і їх імена. Вкінци: чи виїздить до Америки сам чи з родиною і в якій місцевости в Америці має намір осісти. По приїзді до Америки має переселенець замельдувати ся з сею книжочкою в дотичнім парохіяльнім уряді і тамошний парох має йому те замельдоване в книжочці потвердити датою, печаткою і підписом. При переїзді з одної парохії до другої, має переселенець в своїй книжочці з дотеперішної вимельдувати ся а в новій замельдувати ся. Те саме має зробити при евентуальнім повороті до рідного краю. Так само американські душпастирі мають переселенцям в дотичні рубрики їх книжочок вписовати всі їхні родинні акти як вінчаня, хрестини, похорони.

3) Таку книжочку може кождий переселенець набути за ціну пр. 10 сотиків у деканального отця референта справ емі-

*) Дуже радо — Редакція.

траційних, тойже о. референт зараз впише його у свій деканальний спис переселенців і книжочку заосмотрить в біжуче число. Відтак питомий парох переселенця виповнить йому **безплатно** всі потрібні рубрики книжочки, наколи переселенець перед тим висповідаєть ся, запричащаєть ся і зложить приписане приречене, що від своєї сьв. католицької віри ніколи не відступить. Те приречене, уміщене в відповіднім місци книжочки оба і переселенець і парох потвердять своїми підписами.

4) Для управилення подружних відносин і уникнення всяких надужить в сьому згляді, можливости двоженства, або що, зволить Преосьвящений Архипастир в Філядельфії вселаскавійше приказати своїм душпастирям, щоби відповідно до приписів декрету „*Ne temere*“ про кожде вінчане емігрантів, яке благословлять в Америці повідомляли тих старокраєвих парохів, в яких парохіях молодята породили ся, щоби акт їх вінчання можна було при акті їх хрещеня занотувати.

Родовід переселенця (-ни).

3

Імя і поректо	Теодор Таврилюк
Вироєпоповіданє і обряд	католик, греко-руського обряду
Народність	українсько-руська
Занятє	хлібороб
Безземний (везамужня)
Вдовець (рдова)
Жонатий (замужня)	так, з Марією Завць від 29/I 1894
Дата уродив	Терпільвка, ч. д. 87. Дна 2/III 1869
" хрещеня	того самого дня
" миропомазаня	того самого дня
Метрик. кн. том і стор.	том II. стор. 68 числ поряд. 12
Імя батька	Павло
" матери	Марія з рогу Осадчух } господарі
Уміє читати	Уміє по українськи і по польськи
" писати	" " "
Де сам ч. з родиною	їде з цілою родиною

За згідність з метрикою

Гр. кат. парохіяльний Уряд

Терпільвка, 16/VL 1911 р.

о. N. N.
парох.Парохіяль-
на печатка

4

Звінчав ся (-ла ся) в Терпільвї в церкві Св. О. Миколая дна 29/I. 1894 р. з Марією з роду Завць з Терпільвки Том кн. вич. II. ст. 51 ч. 7. Гр. кат. Уряд парохіяльний о. N. N. Терпільвка, 16/VL 1911.

Родовід Дружини :

Імя і поректо род.	Марія з Занців, Гаврилюк
Вироєпоповіданє, обр.	католичка, греко-руського обр.
Народність	українсько-руська
Дата уродив	Терпільвка ч. д. 78. дн. 20/IX. 1875
" хрещеня	того самого дня
" миропомазаня	того самого дня
Метр. кн. том, ст. чис.	том II. стор. 130 числ стор. 47
Імя батька	Андрій Завць
" матери	Катерина з Палвинців } господарі
Уміє читати	Уміє по українськи
" писати	" "

За згідність з метрикою

Гр. кат. парохіяльний Уряд

Терпільвка, 16/VL 1911 р.

о. N. N.
парох.Парохіяль-
на печатка

Діти сего подружжя

5

Ч.п.	Імя	Місце урод.	Парохія	Д А Т А		
				урод.	хрщ.	мирл
1	Марцеля	Терпильківка	Терпильківка	12/VІ. 1895	dto	dto
2	Анна	"	"	28/VІ. 1896	29/VІ. 1896	dto
3	Агафія	"	"	10/ІV. 1898	dto	dto
4	Катерина	"	"	22/ІІІ. 1900	30/ІІІ. 1900	dto
5	Варвара	"	"	7/V. 1901	10/ІV. 19 0	dto
6	Семен	"	"	24/ІV. 1903	26/ІV. 1903	dto
7	Ярослав	"	"	24/ІІ. 1905	dto	dto
Терпильківка 16/VІ 1911 р. о. Н. Н. парох.						
8	Іван	Уолкерс N.У	dto	18/ІІ. 1913	dto	dto

6

Случай смерти в сій родині

Ч.п.	Імя помершого	Член родини	День смерти	День похорон.	Поховано в
1	Марцеля	Донька	17/VІІІ. 189,	19/VІІІ. 1895	Терпильківці
2	Катерина	Донька	27/ІІІ. 1900	29/ІІІ. 1900	Терпильківці
Терпильківка 1/VІ 1911 р. о. Н. Н. парох.					

Евентуальне друге вікчане переселенця :

7 Ч. книги парсел. в Терпінгівій 7/1911

Дня 16/VІ. 1911 р. вимельдував ся з тулешної парохії Фельд Тавригток з жінкою Марією і дітьми Анною, Алафедо, Варварою, Семенов і Ярославом з наміром виїхати до Зєдінених Держав північної Америки і осісти в тамашній гр. кат. парохії Уолкєрс N. Y. Перед виїздом дня 14/VІ 1911 виповідав ся він і родина і запризначили ся а сегодня зложив приречєне.

З гр. кат. парох. Уряду
Терпінгівна 16/VІ 1911

о. N. N. парох.

Парохіяль-
на печатка

Ч. кн. імїр. 63/1911.

Дня 3/VІІ 1911 р. зголосили ся до побуту в тулешній парохії Фельд Тавригток з Терпінгівки в Галичині враз з родиною і замешкали 37. Ohestnitz Str. Уолкєрс, N. Y.

З гр. кат. парох. Уряду
Уолкєрс N. Y 3/VІІ 1911.

о. M. M. парох.

Парохіяль-
на печатка

8

Ч. кн. емїр. 14/1911.

Дня 8/X. 1911. вимельдували ся Фельд Тавригток з родиною до побуту в Нью-Йорк, N. Y.

Гр. кат. парох. Уряд
Уолкєрс N. Y. 8/X. 1911.

о. M. M.
парох.

Парохіяль-
на печатка

Ч. кн. емїр. 42/1911.

Дня 10/X. 1911 зголосили ся до побуту в тулешній парохії Фельд Тавригток з родиною з Уолкєрс N. Y. і замешкали 427 East 30 Str. New-York City.

Гр. кат. парох. Уряд
New-York 10/X 1911.

о. П. П. парох.

Парохіяль-
на печатка

Таких сторінок на мельдушки може бути приміром до 16-тої включно. Відтак на 17 помістити такє

Пригадки для переселенців.

17

Глава Ієсусу Христу!

§. 1. Зараз по приїзді до Америки маєте з тою книжочкою зголосити ся до тамашнього греко-католицького парохіяльного уряду, де Ваше приняте до парохії буде в книжочці potwierdжене. Тільки добре розпитуйте, чи та Церков, до якої Вас справлять, є зачартерована на нашого Епископа Преосвященного Сотера Оргинського, що мешкає у Флінделсфїлді. Во, як ні, то знак, що Вас до новоїшої церкви заведи, яка тільки під назву греко-католицької підшиваєть ся. —

§. 2. Відтак розвідуйте ся, де містять ся канцелярія місцевого відділу товариства обезпечень "Гурький Народний Союз" і там в члени випишіть ся. —

§. 3. Потім випишіть ся в члени місцевого церковного братства і в члени місцевої українськоруської читальні. —

§. 4. Пам'ятайте про се, що як Ви написали ся до місцевої греко-католицької парохії, то не забудьте парохіями тільки на папери, але будуйте ними з ділого серця і ділої душі і все сповняйте радо обовязки, які до доброго християнина належать. Завітайте з Богом а Бог поблагословить. Не опускайте щоденних молитов, в неділі і свята ідіть

18

на Службу Божу і духовну науку, як найчастійше приступайте до св. Сповіді і св. Причастія.

§. 5. Пам'ятайте на се, що все і воюди маєте живно і свміло визнавати, що Ви є католиком грекоруського обряду, т. є. що наложите до єдиної, святої, соборної і апостольської Церкви, яку осунув Господь і Бог і Спаситель Наш Ієсус Христос, назначаючи Своїм намісником, заступником і видлимим головою Церкви св. Ап. Петра, який був першим єпископом в місті Римі і якого наслідником в уряді і власті є кождохочасний Сьвятійший Оєць, Папа Римський. Се є одна одинока правдива Христова Церков на землі і в ній лиш одній можна осалтути вічне спасєне. Се Церков, яка науку Христа Спасє, передану Ним св. Апостолам без ніякої зміни чисту і правдиву передавала і глосила по нинішній день і переходувала і глосила їй буде до кінця свїта. Се Церков, якої ніяка ворожка сила, ні земска, ні невольна зпичити не зможуть, бо Г. Н. Ієсус Христосє вразно сказав до єї першого видимого Голови св. Ап. Петра: "Ти єси Петро і на твоєму камені збудую Церкву мою і ворота невольні не подужають її. І дам я тобі ключі царства небесного і що звяжеш на землі, буде звязане на небі, а що розвяжеш на землі, буде розвязане

в небі". — (Мат. ХVІ. 18, 19). Ване нише то-вариство, яке називає себе християнською Церквою, не є Церквою лиш звичайним людським товариством, заложеним злобними і гордими людьми, які хотіли би вєво на свій тад накручували і Божу волю змінити до своєї вигоди. —

§ 6. Пильнуйте ся в чуужині перед облесними людьми-іновірцями, які будуть Вам придобувати ся: що вони такою християни; будуть Вас заманювати до своїх фальшивих церков, будуть Вам говорити, що їхня віра правдива, християнська і тіша від Вашої. —

§ 7. Всіх таких зараз спитайте, чи вони вірять:

а) що є один Бог в трьох Особах Божих, з котрих Отець є сам від себе, Син родив ся від Отця а Святий Дух походить від Отця і Сина, б) що Син Божий, відвічне Боже Слово став ся в часі Чоловіком через сьв Духа і як чоловік уродив ся від Пречистої Діви Марії, котру Господь Бог задля того, що мала стати Матерію Божого Сина, винищував особливою ласкою, бо ше в першій хвилині Її Зачаття охоронив Її від первородного гріха і ми Її славимо як Пренепорочно Зачату і сьвято Її Пренепорочно Зачаття обходимо щорічно дня 22 н. ст. грудня. Ми Її вшануємо більше як Всіх Сьвятих і Ангелів не-

19

20

бесних і називаємо Богородицею, бо породила Сина Божого, що є і Богом і Чоловіком, — в) що видимою головою Церкви є кожочасний Папа Римський, як наслідник сьв. Ап. Петра, котрий, коли зі своєїго престоло в тих сьправах в що і як маємо врівувати, або як маємо жити і новодити ся, щоби воно було по християнськи, щось олопощує і пояснює, помилити ся не може, —

г) що по смерті ті, що бодай з одним смертним гріхом умерли, підуть з своїми душами до пекла на вічні муки, звідки вже ніколи нема повороту, а праведники, що умерли без гріха в Божій ласці підуть на вічне щастє до неба, але то лиш так, що в хвили смерті не то не мали ані одного смертного гріха на совісти, але так, що за свої давні гріхи вже немають ніякої кари відбувати. Бо хто ще має таку кару відбувати, хоч би умер без гріха, мусить ще іти до чистилища, де мусить за кару відтерпіти муки, але звідтам по відпущуванню конечно колись прийде до неба, —

д) що до вкорочени тих мук в чистилищі зісталочих душ причиняють ся молитви нас живучих на землі а особливо відправляне за ті душі заупокійних Служб Божих, —

е) що Папа Римський, як завідатель небесної скарбниці засугл Г. Н. Ієуса Христа і Сьвятих

Божих Угодників має власть і право з тої скарбниці уділяти нам відпустів т. є звільнення і дарованя кар, які би ми мали за наші, трихи терпіти колись в чистилищи і що ми ті відпусти можемо приміновати для себе а також для душ, що терплять в чистилищи, —

е) що Г. Н. Ісус Христос установав сім съвѣтних Тайн, і ані менше ані більше лиш сім як середники і способи одержаня і помноженя Божої ласки, без якої ми нічого доброго зробити не можемо і перед Богом заслужити ся не можемо, —

ж) що в одній з тих съв. Тайн а то в Найсвятійшій Тайні Евхаристії перебуває чудесним способом між нами сам Г. Н. Ісус Христос, живий і правдивий як Бог і як чоловік з Тілом і Душею під видами хліба і вина. Що та Н. Тайна є безнастанним повторенем Його кровавої Жертви на Хресті лиш безкровним способом. Що він єї сам установав на Тайній останній Вечері в Четвер перед Своїми мучками і дав приказ своїм Апостолам, щоби єї раз враз повтаряли. А через Апостолів іменно через съв. Тайну Сьвященства се право повтарян^я безкровної Жертви дістали всі свьязчені на Епископом і свьязчеників а ніхто з не свьязчених Епископом на свьязченника свьязчьких людий тої Жертви приносити не смеє. Що в тій свьязчій Жертви чудесним спосо-

21

22

бом перетворює Господь Бог через свьязченника або Епископа хліб в Тіло Христове а вино в Кров Христову і то лиш в тій хвяти Служби Божої а ані перед тим, ані по тим, коли свьязченик говорить над хлібом слова самого Спасителя: „Прійміте мачит, сіє єсть Тѣло мое....“ а над вином: „Пийте сткнаєтє, сіє єсть Кровь моя новаго заветѣа....“ і що від тої хвяти вже там нема ані хліба ані вина, лиш єсть правдиве Тіло і правдива Кров Г. Н. Ісуса Христа і то так довго, доки види хліба і вина не улягнуться зісхнутю. Дятого доки бачимо осявчені Чесні Дари в незіпсованім ані не зміненім виді, то доли під ними видами є утаєний Сам Живий Г. Н. Ісус Христос і доли Осьвяченим Чесним Дарам належить ся від нас Божий Поклін і Вожя слава. —

§ 8. Все і всоуди сьміло і отверто визнавайте і того не стидайте ся, що Ви належите до українсько-руської народности, якої 4 мільони живе в Австро-Угорській Монархіі а 30 мільонів стогне в тяжкій неволі в Російськїм царстві. Хто спитає, якої Ви народности, кождому кажить: я Русин-Українець, а не говорить, як то давніше деякі темні наші люди робили: „я Галиційця“, або „я Австрійця“, бо на цілім свьяті нема народу ані „Галиційського“ чи там галицького, ані народу австрійського. Є лиш край Галичина в австрій-

ській державі і в тім краю живють Русини-Українці, Польяки, Німці і Жиди, а такі самі наші Русини-Українці живють ще на Буковині, в північній Угорщині і в полудневих землях Російського царства, які називають ся: Поддіє, Волинь і Україна. —

§. 9. Завсігди між собою, зі своїми жінками і дітьми і зі своїми кравцями говорять лиш видкожно своєю рідною українсько-руською мовою, бо для нікого не повинна бути ніяка чужа мова красою і милійшою, як його рідна мова, себ-то ся мова, якої навчив ся від рідної мами і тата. То дуже поганий звичай мають деякі наші переселенці, що за час свого побуту в Америці навикнуть до своєї рідної мови випхати деякі чужі слова з англійської мови і не говорять по своему приміром **"тан"**, тільки з англійська **"ес"**, або не кажуть **"ні"**, тільки **"но"** і т. и. Вчить ся по англійськи, то добре і в роботі придасть ся, але уживайте чужої англійської мови тільки з Американами а своєї не кадітьте. Припадайте собі, як о тій справі висловив ся наш найбільший поет Тарас Шевченко:

Учіте ся, брати мої,
Думайте, читайте
І чужої мови наука й тесть
Свого не цурайтесь.

23

24

Бо хто матір забуває,
Того Бог карає
І люди цураться ся,
В хату не пускають "...,
а другий наш поет Данило Млака про рідну мову так пише:

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько
Но лиш камінь має! "...

§. 10. Пам'ятайте, що Ви пішли до Америки не на те, щоби грішити, дармувати, кєрвавицю марнувати, але на те, щоби тяженькою а уцїливою працею придати собі і своїй рідні красшю долю. Дякото зацїдаженого з праці гроша не марнуйте і своїй рідні до дому відсилайте. Не забувайте також, що наш нард в старім краю дуже бідний а багато потреб має, тож як Вал там в Америці часом ліпше діє ся, припильть якого долара або бодай пару центь на свою Перков в ріднім селі, або на потреби якого народного товариства а особливо для товариства "Рідна Школа". —

§. 11. Пам'ятайте, що налеките до народу, який мав колись свою славу і свїгду мнучишину і який хоч тепер в біді і недоді колись таки красшої і свїгтішшої будуччини сподїваєть

ст. Лож чести того свого дорогого, рідного народу берекіть як ока в голові і не виставляйте на поневірку між чужинцями. Покажіть перед ними, що Ви член народу побожного, трудячого, чесного і поважного. Від чужинців переймайте те, що у них бачите доброго, хосенного, а уникайте їхніх злих норівів і налогів. —

§. 12. Стерекіть ся цінства, бо се пштовавий наліг, який нищить душу, здоров'я і майно а вкорочує жите. Сей гидкий наліг вже багато лиха накоїв в наших народі осытут в старім краю, покиньте-ж його на чужині зівсім. Стерекіть ся також розпусти, бо се трих завейдди смертний, тажкий під кожним своїм видом. Памятайте, що в сьв. Письмі сказано, що ані пивки ані розпусники не вийдуть до Божого Царства. Та хоч розпуста щось найпштовавшого, то вона ще пштовавійша, коли їй віддають ся в чужині люди жонаті, або замужні, які своїх чоловіків чи жінок в старім краю допшпали. Такі люди крім того, що стаяють розпусниками, стаяють також кривовприсяжниками, бо допшпять присягу, зложену при вінчаню. —

О такі книжочки, більше менше такого вигляду повинно постарати ся наше „Товариство сьв. Рафаїла“ і повинно їх порозсилати всім деканальним референтам еміграційних справ в цілій нашій церковній Провінції в скількості відповідній рухови переселенчому даної околиці. Книжочки повинні бути вигідного формату в м'якій цераговій оправі а ціна повинна назначитись можливо найнижша. —

Впрочім дискусія свобідна і дуже пожадана, бо крайна пора щось вже раз ясного в сій справі порішити. —

ПРОМОВА

**Високопреосвященного Митрополита Є. Е. гр.
Андрея Шептицького,**

**виголошена в столітні роковини уродин Маркіяна Шашкевича
дня 5/XI. 1911. над могилою поета.**

Рідко кому дане в довгі літа по смерті збирати навколо свого гробу представників цілого свого народа. Великі заслуги, великий талант, навіть великі діла на те не вистарчають. І великих людей могили коротко по їх смерті присипує порох забуття.

Стоячи над гробом Маркіяна Шашкевича кожний з нас певний, що сеї могили руский нарід не забуде через довгі століття, кожний чує, що ми тут зібрали ся не лиш на те, щоб звеличати великого поета, заслуженого для церкви і вітчизни робітника. Нас зібрала днесь велика ідея, котрої Маркіян був неначе прапором. Ся гадка, що перед літами була могучим товчком цілого нашого народного відродження, єсть днесь єще для нас всіх і на віки остане керницею живої цінної води, що зрошує лани нашого церковного і народного житя і все відсвіжує зелені надії на будуче.

Щоб здати собі справу з того, яким генієм був Маркіян, треба нам перенести ся в ті давні часи.

Нарід дримає в неволі панщини, сьвітської інтелігенції нема, духовенство виховане на засадах Йосифинізму. Нікому і не снить ся о якійсь колись свободі, ніхто о свободі не сьміє і говорити. Ніхто не думає, щоби дрімучий темний люд міг колись дійти до переважаючого впливу в якіхось епохах нових державних устроїв, щоб мертві, як здавало ся, маси могли пробудити ся народом. Ніхто не підносить живої могучої гадки. Загіпногизовані неначе бюрократизмом, не думали наші батьки о зближеню до селянства, над котрим однак працювали з великим нераз пожертвованем.

Не бракувало в тім поколїню сьвящеників, що попередили Маркіяна, людей висшої інтелігенції, європейської культури, були між ними люди прямо великі гадкою, організаційним змислом, талантом кермованя публичних справ.

Але не було чоловіка, котрий видів будучність і вказував дороги будучности. Було в культурі наших людей в тих часах щось не широкого, щось офіційного, щось формального, щось мертвого. То були покоління, що без надії клали ся в гріб — послідні свого народа і свого типу.

При тих відносинах піднести прапор новий, кинути іскру нової великої гадки, на се потреба було великої душі, душі великого апостола, чоловіка, що „отъ Бога посланъ“ став би ся великаном грядучим у перед і ведучим у перед весь народ. Тим апостолом для Галицької Руси став Маркіян Шашкевич. Молодий, слабенький, умирающий на сухоти, парох в убогій селі, був однак великим апостолом і провідником народа. Формалізмови, мертвоті бюрократії минутих поколінь протиставив не плян реформатора, не розмах агітатора, не мудрість політика, а простоту і щирість доброго сільського священика.

Его апостольский дух, его священича ревність вказувала єму, що душпастир мусить трафити до сердець вірних, а щоб трафити до сердець своєю проповідію, треба до людей промовляти їх бесідою. Гадка покірненька, без шуму, без претенсії, стала ся однак підставою нашого народного відродження. Ми днесь розуміємо, що се гадка апостольска, примінювана від апостольських часів в проповіданю Євангелія в душпастирській праці. Але на Руси в першій половині ХІХ. стол. сего не розуміли. Ми тепер знаємо з власного шоденного досвѣду, що до людских душ не можна трафити лиш сею дорогою, що зі взглядів душпастирских євангельских треба до народу промовляти его бесідою і не лиш бесідою, треба добирати его способів говореня, его образів, порівнань винятих з уст народа. Ми се знаєм і розуміємо, чому першою школою проповідничої форми се розговори, оповіданя, переданя, пісні підслухані від тих простих і неписьменних, поміж котрими однак частійше знайдуть ся правдиві користи в уживаню слова, чим поміж нами, що кінчили школи. Аж дивно, що тоді ніхто з наших батьків сего не розумів, я сказав би аж встидно, если би Євангеліє не було переповнене таких гадок, котрих довгі передпокоління „видяще не видять“, аж прийде геній, котрий в старих переданях находить скарби животворної гадки.

Що Маркіян уживаючи бесіди народа, був великим естетом, лінгвістом, поетом, не мені в се входити. Не буду також розводити ся над тим, як ревним був, побожним святим священиком. Зверну лиш Вашу увагу, мої Панове, на одну еще сторону Маркіянової ідеї, що прямо і виразно не висказана в его творах, єсть однак дном его душі, тлом его цілої творчости.

Зворот до народної бесіди, був лиш внішнім знаком-символом, сказав би я, иншого звороту, більше внутрішнього — і для того укритого, менше свідомого, а більше геніяльного і житедайного звороту до культури народа — сеї культури несвідомої, неписьменної, котру ми, інтелігенти, мало знаємо, котра однак всім нам дорога, бо своя, бо рідна, і не лиш дорога, а так потягаюча, як ніяка инша сила. Зворот Маркіяна до народа став ся для Галицької Руси, а передовсім для нашого духовенства могучим голосом, на який днесь еще дрощ зв о-

рушення переходить нам по тілі: В Народ! Днесь еще, з віддаленя 60 літ і з кожним днем більше се слово стає ся прапором руского духовенства. Ити в народ, щоб его підносити, боронити, просьвічати, щоб его спасати, за него вмирати — се наш ідеал.

Се праця духовенства — се історія нашого відродження. Значія суспільного і економічного, які тому слову надає наше покоління, в Маркіянових творах не знайдемо, але без сумніву наша гадка, наша праця — праця цілої рускої інтелігенції, чиж не є она консеквенцією Маркіянової ідеї, чи не містить ся в ній?

Ціле наше народне відродженє має сей характер — повільного пробуджуваня народних мас; а сего характеру не мала би сама історія ХІХ. столітя, если би наш патріотизм не мав сеї ціли, сего значія і напряду в люд, в народ.

В рускім патріотизмі Галичан мало історичних традицій, мало державної політичної гадки, але за те на цілій лінії визначне, характеристичне елементарне: в народ! Всі маємо се понятє, що люд се наша сила, що праця для него — наша задача, що его добро то наша будучність.

Що Маркіян був першим, котрий сю дорогу вказав більше житєм своїм і діланем як словом — в тім треба подивляти его геніяльність, інтуїцію, що кільканайцять літ наперед видить прямо, то до чого нарід іде.

Нам днесь легко зрозуміти, що віддаляти ся від люду се є сказувати себе на смерть, що в его руках житє, що треба нам до народа зближати ся, йти в нарід, щоби его піднести, не щоби утверждати в нім те, що в нім може злого, що треба ему давати те, що маємо доброго, — а не відбирати ему те, що доброго має, і не накидати ему те, що у нас злого, або не відповідає его потребам, его душі, его житю. — Се днесь добре знаєм і розуміємо, як конечно річю знати нарід. Але днесь ще нераз не вміємо трафити в сю міру, коли зближене до народа, если не перестає бути житевим впливом — не стає ще самою цікавостію фолькльориста, — днесь ще часом трудно відчути більше чим порозуміти, що можна, що треба, що вже не годить ся живому організмови нашого люду давати або відбирати.

Маркіян зно ва чи незвичайно субтельною інтуїцією, чи високим естетичним змислом, чи апостольским духом, що всюди каже добра улюбленого шукати, є типовим клясиком між писателями, котрі з уст люду учили ся бесіди, ніколи тривіяльним, не уживає майже ніколи слів, котрих не уживає нарід.

Що сей, котрий в Галичині перший до люду звернув ся, був сьвящеником, добрим, ревним, побожним сьвящеником, се наша слава, з того днесь ми, сьвященики, гордимо ся; але се

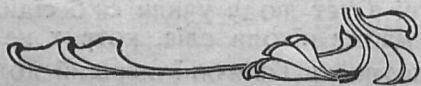
знаменне в історії нашого відродження, се знаменне і в теперішній добі.

Хотіти рішати о культурі, о долі руского народа без руского сьвященика, се така сама доктрина, віддалена від жита, перенесена десь з иншого сьвіту, як та друга, котра хотіла би о народній бесіді і культурі без народу, без люду рішати.

Стоячи днесь над гробом того сьвященика, що в праці для народа положив молоде жите, а так могуче вплинув на его долю, як же не спімнути о тих довгих рядах і численних поколіннях руских сьвящеників, що нераз при недостатку, при трудностях і клопотах, однак так вірно і щиро ділили долю руского селянина. Жертвою, трудом цілого жита, нераз майном, а завсїгди щирою, доброю радою, і завсїгди готовою помочію, а при тїм так як сей Маркіян, з простотою і з ревностию апостола, всуди ставав сільський, руский сьвященик до бою чи до праці, де лиш сего вимагала потреба руского народа. Якже не тішити ся, що днесь над гробом Маркіяна навіть ті, що воліли би не видіти сьвящеників в народних торжествах, мусять признати, що если наш нарід в тисячлітній недолі і долі не стратив своєї мови і культури, если діждав ся сьвітлої епохи відродження, если має поважні — Богу дякувати — ряди інтелігенції, котра его хвалою і силою, то не малу в тїм заслугу мають ті наші сьвященики, що, як Маркіян, ціле жите бороли ся з противностями і десь з позичених грошей видавали якусь хосенну для народа книжочку, і послїдний грїш на народні видавали ціли, щоби в трийцять-котрімсь році жита вмирати на сухоти.

Але коли могли при слабих силах віддавати великі услуги народови, если могли самі під тягаром упадати, а однак нарід вести до лїпшої будучности, то лишень длятого, що були, що суть учениками того, котрий в 33. році жита по довгих трудах і борбах, по житю убогїм, але переповненїм надлюдських жертв і зусиль, жите за нарід поклав на Голгофті.

І если днесь, стоячи над гробом Маркіяна, маємо неначе почуте, що хотяй в могилі спочивають мертві кости, дух его жие і жие его ідея. Если днесь мимо волі могилу, над котрою стоїмо, уважаємо за символ жита більш чим за знак смерти, то в великій части для того, що грїб ученика, християнина, апостола все здалека подібний до гробу учителя, з котрого людскість від віків і во віки черпає все божественну силу до божественного вічного жита.

Збиранє матерялів до діяльности руского духовенства в Галичині.

Відозва до Всечесних Отців-товаришів, кінчивших св. богослове в р. 1871.

Дня 6. жовтня 1910. відбув ся в Перемишли в домі най-достойнішого нашого товариша, преосв. єпископа Константина, з'їзд колеґів-святиеників, що укінчили перед сорок роками, р. 1871, св. богослове. Обговорюючи на тім з'їзді перебуті часи і нашу діяльність в них, постановили ми в памятку нашого сорокового ювілею видати альманах, в котрім кождий товариш помістив би свою автобіографію і подав в ній очерк свого житя, пануючих тоді відносин і своєї праці.

Се виданє могло би мати поважне значінє. Ми, Братя, жили в важній переломовій добі нашого руского народу. Бож тямимо що инші були відносини в цілім житю як народа так і духовенства, коли ми находились в молодечім віку, — а зовсім инакше стали они витворюватись, коли ми яко святиеники ступили на арену публичного житя і відняли нашу діяльність, — тай еще инші заповідають ся відносини в народі і клирі в недалекій будучности. А позаяк наше духовенство було в тім часі тісно звязане з руским народом, творило величезну більшість рускої інтелігенції і брало в єго житю важну участь, — то й природно, що нарис нашої праці як і сучасного руского духовенства був би в значній часті також історією всего галицько-руского народа з того часу. Наші автобіографії стали би отже колись для історика важним жерелом для пізнаня і зрозуміння наших времен.

Ся сторона не єсть маловажна. Ми відчуваємо нині, яку похибку сповнили наші батьки і дїди, що так мало вістий лишили нам із своїх трудів і часів. Еволюція, яку переходив наш нарід і клир у всіх напругах, хоч би від занята нашого краю через Австрію, була так незвичайно інтерна і важна, а ми маємо о тім всім так мало відомостей. Наші предки уважали ті річи звичайними і буденними, тай не уважали потрібним їх записувати. І нині слїдители тих часів жалують ся справедливо на брак всяких матерялів, і примушені з ріжних малих і відірваних вісток складати образ, котрий виходить і дуже неповний, непевний, а може декуди й невірний. А прецінь тодішнє духовенство творило весь цвіт руского народа!

Та не лиш для історії обовязані ми до списаня пережитих часів, але й супроти нас самих. Ми сходимо зі свїта і повинни як ті євангеличні слуги здати одвіт з повірених нам від Господа талантів. Нашому духовенству робить ся вже тепер инколи заміт, що ми не сповнили належно своєї місії в народі; а сї за-

міти готові ще зростати, коли настануть нові генерації, котрі наших часів і трудів зовсім не будуть знати. Ми обов'язані отже виказатись, що вложили таку а таку працю в жите церкви і народа, що терпіли за се не раз ріжні переслідованя, і що значна часть тих результатів, що зістала народом осягнена, єсть плодом нашої праці. Певно, що розслідник подій може й догляне, що ми в наших трудах се і те не доповнили — бож оно завсїгди лекше по довершених вже фактах і наступивших наслідках судити діла, — але совістний слїдитель зрозуміє, що ми, хоч й були дітьми свого часу і виходили з сучасного світогляду, потрудились після наших сил і положили таки певні заслуги для суспільности.

Так отже, Вратя, заберім ся до списаня того, що ми в нашім житю бачили і перебули, і що на поли церковнім і народнім зробили. Даймо по можности вірний образ наших трудів і часів.

Щоби Вам дати бодай приближне понятє, в якім напрямі мали би іти ті записки, позволимо собі дати тут деякі вказівки.

Взагалі хотїли би ми мати живі ремінісценції зі всіх відносин, в яких ми від малку аж до послїдних часів жили і трудились, а які дотикали би життя-бутя наших родин (св'ященничих чи селянських), з котрих ми вийшли, — шкїл, в яких ми учились, — а дальше всіх відносин і еволюцій, які в церкві і в народі поступенно довершались, — і праць, які там положили.

В подрїбности. Що до молодечого віку: коли, де і з якої родини ми родились? в яких школах побирали початкові, а в яких дальші науки? в якій мові вела ся там наука, якою методою, які були учителі і як поводили ся з учениками? який був приближний склад молодїжи в середних школах (Русинів, Поляків, Німців), і які товарискі відносини між ними? які були материяльні потреби учеників, як мешкали? які струї і коли зачали порушати молодїж (обрядові, національні, всесвітні), що читали ми, чим займались, і який дух проявляв ся у нас? чи належали може до студенских громад і який вплив мали они на нашого духа? — Відтак, які були відносини в духовнім семинарі: яка праця, який дух, яке товариске жите? яке відношене настоятелїв, які зносини з свїтскими колеґами? чи користали з філїзофічного факультету? як витворювались у нас погляди на справу церковні і народні, і з якими намірами опускали ми семинар і вступили в публичне жите? в яких кругах обертались ми тоді в часі вакацій? яке жите було в загалі в св'ященничих родинах, яка була там наша позиція, як ми одружились і коли висв'ятились? Подаючи сї згадки з молодих лїт було би оно важне зазначити, які були тоді родинні, товарискі, просвїтні і материяльні відносини, потреби і звичаї в наших родинах (св'ященничих, селянських чи инших), з яких ми вийшли? які громадскі, просвїтні, суспільні і економічні відносини в прочім

народі? які були тоді відносини різних властей до руского духовенства і народа? Збіране сих послідних ремінісценцій було би важне іменно на те, щоби виказалось, які великі ріжницї зайшли у всіх тих наших відносинах в послідних роках.

Колиж ми вступили в духовний стан: на яких посадах і як довго перебували? який стан просьвітний, релігійний і економічний заставали ми в народі, і як він опісля зміняв ся? як ми трудились, які трудности стрічали і що осягнули? які були відносини родинні, товариські, господарські в самім духовенстві? які звичаї парафіяльні? як вели ся справи церковні (будоване або реставроване храмів і будинків господарских) і що ми тут зробили? яке було відношене властей духовних? яке відношене дворів (як надавали презенти, як сповняли свої обовязки конкуренційні і др.)? які витворювали ся відносини нових польских властей до духовенства і народа? може терпіли що від них і через що? (Тут не завадило би подати і деякі драстичні епізоди). Яке було відношене латиньского духовенства до нас і до руского обряду, і що зазнавали ми з тої сторони? яка була місцева школа, яка викладова мова, які учителі, які відносини їх до церкви і народу, і який успіх для громади? Як поступав народ в осьвідомленю і в просьвіті? які вибирались вийти і громадські ради, і які були вадужитя в сім ділі? як переводились вибори повітові або політичні, які діялись тут безправности і з чієї сторони, і який був резульат виборів? чи і коли основано брацтво церковне або тверезости, читальню (і яку), задаткову касу, громадський шпіхлїр, якусь спілку, Січ або Сокіл і т. п., і який був їх розвій? Які еволюції ішли в народі в різних напрямках, корисні чи некорисні, з яких причин, і яке було тут наше становище.

Розуміє ся, ми подаємо тут лиш загальні вказівки і лишаємо кождому повну волю, що і як схоче перебути часи представити. Се поле так широке і в многих случаях так ріжнородне, що тут зможе кождий вже сам найлучше знати, що він пережив, що сотворив, або й що перетерпів.

Зарівно даємо Вам повну свободу, в якій формі схочете довершити Ваші записки: чи в стисло упорядкованім представленю свого житя, чи в роді кинених образків і епізодів, чи й в формі мішаній. Одна і друга форма може мати свою добру сторону для вірного схарактеризованя дотичного часу. Ми звернули би лиш Вашу увагу на се, щобиєте не підтягали всі події зі свого житя під один погляд з послідних літ, а віддавали їх в сучаснім осьвітленю.

Ви, Братя, зрозумієте, як важні були би для потомства такі вісти з родинних, громадских, суспільних і політичних відносин, які ми пережили, хоч би они дотикали на позір й поменших сторінок нашого житя. Ми згадали вже, що відносини в духовенстві і в народі, які бачили в молодечих літах, змінили ся нині вже зовсім, — тай те, що тепер бачимо, підпаде

небавом значній зміні. З нашим відходом готові ті річи пропасти для попомности. Зібране тих вістий мало би отже важне значіне для будучого слідителя наших часів. Оно було би наукою для наших наслідників, бо вказувало би: як вело ся у нас давнійше, що пішло опісля на ліпше а що на гірше, що ми заведбали і чоґо не будуче вистерігатись.

Додамо, що лишаємо кождому з Вас повну свободу, зазначувати в своїх споминах своє партійне становище і діяльність, — а за сим помістимо в альманаху наді слані річи в таким язику і праводиси, в яких будуть нам подані. Най дає альманах і відтім зглядом вірний образ струй, які мали у нас місце. Ми увірені, що під сим зглядом колізій не буде, бо хоч були між нами ріжні погляди, однак они були більше теоретичні; на ділі жили ми всі в дружних зносінах і стреміли до одної народної і церковної цілі.

Вкінци не можемо поминути, що дуже богато наших добрих товаришів розтало ся вже з сьвітом. Та ми не хотіли би пропустити їх в альманаху. Взиваємо тому їх синів або свояків або й других близьких їм людей, що би зволили подати їх біографії. Многі з них займали в працях нашого духовенства і суспільности визначне становище, тож було би великою шкодою, коли би в нашім виданю забракло о них вістий. В тій цілі подаємо тут реєстр наших покійних колеґів wraz з роком їх смерти.

З давньої львівської диецезії: Алексевич Єроним, б. парох в Чернихові, 1910; Балицкий Володимир з Испаса; Батіг Александер з Розвадова; Боднар Михайло з Худиковець, 1901; Вовчук Данило; Грибович Юліян з Дзвинячки, 1881; Дилиньский Володимир з Ляшок Горішних, 1907; Еліясевиц Дионизий з Чабарівки, 1900; Єзерский Ізидор з Золочева, 1900; Карачевский Александер з Лисовець, 1890; Климкович Волод. з Новоселиці, 1898; Кобрянський Теофіль, 1882; Куніньский Антоній з Крехович, 1906; Левицкий Юліян з Жизномира, 1900; Левицкий Роман з Турки, 1890; Левицкий Стефан з Ляцкого Вел.; Лепкий Сильвестер з Поручина, 1901; Майковский Павло з Хомяківки; Маланюк Александер з Павшівки, 1910; Марчак Василь з Балич подорожних, 1898; Матковский Клементий з Зарудець; Новосад Станислав з Підгаєц, 1904; Обушкевич Іван з Потока Зол. 1894; Сабат Володимир; Сіминович Євґен з Станіславава, 1883; Смольницький Йосиф з Глубокого; Стефанович Антоній з Щирця, 1906; Ульванський Антоній з Чернушович; Черняньский Ємиліян з Томашовець, 1903; Чировский Йосиф з Кального, 1882.

З перемиської диецезії: Іван Борсук з Кракова, 1909; Северин Гойнацкий, 1881; вийшовший в холмску епархию; йосиф Граб з Лучиць; Грушкевич Александер з Волі Олещицької, 1881; Тимогей Дорош з Росох, 1908; Кирилович Петро (яко укіл. пн-том); Косак Маркил з Полян, 1888; Куділь Лярий з Кальникова, 1893; Лодинський Петро з Дверника, 1894; Лучко Константин з Перемишля, 1880; Николай Сенета з Бикова, 1910;

Терлецький Антоній з Полнятич, 1886; Дмитрій Ядлош, з Дошниці, 1902; Атаназій Яминський з Радич, 1903.

Так берімося, Братя, до діла. Деякі товариші передали вже свої записки, інші зволють не гайтись і поспішити з ними. Дотичні праці просимо пересилати на руки котрого нибудь з підписаних, найлучше львівських, — а поки що повідомити нас о розпочатім труді. Ми упорядкуємо все і віддамо до печати.

О. Юліян Федусевич, ем. професор у Львові (ул. Японська 4), о. Александер Стефанович, ем. професор у Львові (ул. Чарнецького 26); о. Евстахій Цурковский, парох в Настасові (п. м.); о. Николай Темницький, парох в Устю Зеленім (п. м.); о. Кирило Пачовский, парох в Богородчанах; Іларій Туна, парох в Чорній коло Устрик; Климентій Копистянський, парох в Регетові, п. Гладивів

Примітка Редакції.

Подаючи сю відозву всеч. Отців, мусимо признати, що підняте діло, наколи би оно як слід осушило ся, мало би добре значіне для історії нашої церкви і народа. Нині будять цікавість істориків не раз дрібні записки хоч би звичайних господарських річий, кидаючи світло і на ту сторону житя; а щож говорити, если в автобіографіях буде зображене ціле жите-буте нинішнього часу. Надіємо ся проте, що дотичні Отці доложать труду, щоби свої досвіди подати як найповнійше і представити вірний образ своїх трудів і часів. — При сій нагоді позволим собі піднести й другу, подібну гадку, щоби всі наші святицик постарали ся для парохіяльних актів о окрему книгу і вписували в ню все, що в тій місцевости або в окрузі стало ся, або в чім они самі брали участь. Се був би рід літописи, котра продовжувана наслідниками послужила би, мимо льокального характеру, колись в будучности цікавим материялом для слідителя дотичного часу. Гадаємо, що і ся думка повинна би, бодай у значної части клиру, прийнятись, а відтак між Братями поширитись.

З духовної ниви.

I.

Спільна молитва.

Сих вакацій пробув я три тижні місяця вересня гостем о. пароха парохії В. Одна з хвиль тодішнього мого житя — так вбилась в мій ум і душу сердечностию згадки, що хочу поділитись нею з читачами „Ниви“. Може вона декого і поучить і заохотить самому собі таке зробити і пережити.

Перший день гостини добігає полудня. На веранді, якої великі шкляні вікна передають нам тепло осіннього сонця, сидять при шахах о. парох, який щасливо найшов вільну хвилину, один докторанд богослов'я, син о. пароха, один правник і я. Нашу борбу о мата перериває милий голос все ласкавої і щирою добротою серця усьміхненої господині „прошу до обіду“. Встаємо і ідемо у їдальню. Нас поважний гурток, бо у їдальні привітали нас ще три малі панночки. Між ними особливо одна звертає мою увагу на себе — ясним отвертим поглядом доброї дитини, яка незнає, ще злих чувств, лиш саму сердечність, ласкавість, доброту і покору. Така її постава і вираз погідного отвертого лиця!

Хвилька вижидання, а Лідзя, так вона звалась, глядить питаючими очима на о. пароха, свого вуя. Чую поважний запит „огешус“, молюсь! І безпосередно несеся по хаті тоненький, звінкий голосочок: „Во Імя Отця і Сина і святаго Духа амінь“. Лідзя проводить нам всім молитву. І я молюся — та серед молитви промайнула мені гадка, що ся дитина, яка ходить до четвертої нормальної, мусіла вже нераз, ба літа цілі чути латинське слово „огешус“, коли вона его розуміла, і не тільки розуміла, але ждала на него, щоб почати спільну молитву. Вже за ту хвилину пережиту я почув вдячність для о. пароха, якого я все високо поважав, за духа молитви. Обід скінчився знова спільною молитвою. Слідують подяки за обід і товариство. Я жду. Та не дають ні папіросів, ні овочів, ні чорної кави, — лиш Лідзя отворила двері до салі і побігла вперед. Усьміхненої о. парох — вказуючи рукою на салю каже „прошу“. Я здивований — бо несподівався і не хотів, щоб зі мною так церемонилися і водили по сальонах. Та нічого не кажу іду. Але і в сальоні не бачу жадного з тих присмаків — але бачу ще іншого! За вікнами сальону, з якого видно через дорогу величаву церкву — промайнула силуетка Лідзі і ще двох дівчаток. Напереді біжить Лідзя — з великим ключом і книжочкою в руці. Вже догадуюся — але для певності питаюся: „ідемо до церкви?“ „Так“ чую поважний і радісний голос о. пароха. Ідемо і входимо в Вожий дім. Починається тиха молитва — шепіт усіх. Втім — великі а тихі простори церкви прошибає живий, милий, повний дитячий сопран „О Мати Божа, до серця Твого мечами болю прободеного. Кличем до Тебе з стоном з сльозами, потіхом грішних, молись за нами“. Я стрепенувся — слухаю! Се з заперстола іде той срібний голосок сердечної дитини „Лідзі“. Там вона сховалася, щоб нам провести сьвів-молитву до Матінки Вожої — відвідуючи Її Сина — Спасителя укритого в Найсв. Тайні. Я був одушевлений, так, що вже і нестарався сам молитися, а піддавався цілком проводови в молитві, яку молило сьпівуючи чисте серце дитини. Яж так мало стрічав по наших домах спільної молитви — а вже про відвідуване Найсв. Тайн по обіді і не говорю, хочай в нас так много цер-

гов близько домів, що часами нетреба і вулиці перейти — а лиш город і фіртку від него, щоби вже дістатись до церкви.

А в нас вже тільки говорило ся і писало ся про спільну молитву! Та щоб відчуті її потребу і силу — треба таку хвилю бодай раз в житю пережити. Я її пережив — і то хвилю, в якій дітина вела ту молитву і нас старших в її спільности лучила. Вийшовши з церкви — я немав слів подиву для о. пароха, немав слів подяки для тої дитини за хвилю, яку вона мені дала пережити! Я знаю лиш то, що я того дня лишив ся довше в церкві як всі, щоби помолитись за о. пароха, що так по божому веде свій дім, щоби помолити ся за маму, що дала дитині таке добре і побожне серце, щоби помолитись о Боже благословенство для тої доброї розмоленої дитини! Так ми що дня відвідували Найсв. Тайни — бо у тім домі кождий гість мусить піддатись тому великому, сьвятому обовязкови, якого там ніколи неопускають.

Аж кортить мене сказати повне імя того о. пароха і місце єго побуту Та не скажу, бо знаю, що Він погнівав би ся за се на мене. Він слави нелюбить! А я нехочу знова втратити ні приязни ні гостинности так мною поважаного приятеля. Досить знати, що той дім, то дім нашого сьвященника, одного з тих, від якого можна ще навчити ся і умілости провадження парохії в трудних обставинах, так, щоби та парохія була взірцевою. — П.

II.

Апостольство Молитви — Братство Найсолідшого Серця — богословів русского дух. Семинаря у Львові — О. Маркіянови Шашкевичови.

Минали Маркіянові торжества. З них кождий відніс одно непобориме вражінє, що о. Маркіян буде вже вічно жити в чести і любови, як довго буде жив український нарід. На престолі нації буде той геній пишав ся у славі. Та в наших серцях ворушилось ще одно бажанє велике, сердечне. Хотілось би віддати єму честь нетілько на могилі, але і на престолі! Так радо, дуже радо помолилась би наша душа — душа віруючих людей до Нєго, до сьв. Отця Маркіяна! Та годі! Господь Бог ще неявив в тім взгляді своєї волі — творячи чуда через о. Маркіяна. Ми не єсьмо певні, чи душа Єго в небі — між сьвятими угодниками Божими. Із серця виринає трівожне питанє — де тепер душа о. Маркіяна? І трівожить ся наше серце, бо, може ще і тепер, у ті хвилі, коли Єго Імя у нас всіх на устах, коли ми Єго Іменем живі торжествуєм — може Єго душа тепер в чистилищи очищуєсь із решти провин і блудів свого людского життя — і прагне хвилі лєвої злуки з Богом — у раю і щастю непроминаємім? Се питанє без відповіді піддало Братчикам Серця Ісусового гадку, допомочи душі бл. п. о. Маркіяна, коли вона такої помочи потребує. Користаючи з брацких відпустів, поставили Братчики відбути одну сповідь, прийняти сьв. Причастіє.

і відмовивши приписані молитви і в той спосіб узисканий повний відпуст жертвувати душі бл. п. о. Маркіяна. В той спосіб хотіло братство виявити свою честь і любов для праці і жертви Бґо, і хотіло дати вираз бажаню віруючих душ — бажаню спільності душ сьвятих на лоні Бога-Отця.

Се Маркіянове сьвято відбуло ся в днях 9 і 10 листопада с. р. Дня 9/XI. т. є. в четвер приступили всі Братчики до сьв. сповіди. В п'ятницю 10/XI, відправив о. пралат Ізидор Дольницький, внук Шашкевича *) Службу Божу за душу о. Маркіяна, — а всі ВПр. ОО. Настоятелі станули до парастасу. На тетраподі поставили ми чашу, дискос, Агнца і епитрахиль — символи жертви і жертвенника, якому так вірно служив бл. п. о. Маркіян. Підчас Служби Божої приступили Братчики до сьв. Причастія, а по скінченій відправі навколїшки молили ми Бога за щасте раю і спокійности для душі бл. п. о. Маркіяна. Просьпівавши єму „Вічную пам'ять“ ми розійшлись, кождий до своєї праці, щоб живі живим словом нашого ґенія зійтись з ним у спільної мети праці на славу Бога і розвій народу.

ВСЯЧИНА.

Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла відбудуть ся дня 7. грудня с. р. в дух. семинарії у Львові зі звичайним порядком дневним. Звіт з діяльности виділу Т-ва сьв. Ап. Павла за послїдний рік подасть ся до відомости членів в слїдуючїм числі „Ниви“.

За виділ Т-ва

о. Евген Гузар
голова

о. Д-р Д. Ярвко
секретар.

Унія — Велиград.

Справа ks. Бородзїча звісна читачам, так само і становище Поляків що до зїздів в Велиградї. Книжку Бородзїча, як і погляди Поляків на унію піддав немилосерній критиці Велиградський Вістник в статї „Bol'noe mѣsto“, а таксамо „Roma l'Oriente“, місячник Греків-черцїв з Гротта Феррата, о чїм згадано вже було в „Ниви“ ч. 20.

Статї сї розумїєсь дуже не понутру „naszym katolikam“ і длятого сейчас постарались в якийсь спосіб ослабити вражїне

*) Мати Шашкевича і бабка о. Дольницького були рідні сестри.

тих статей, а навіть погляди висказані Бородзїчом, що лиш латинський обряд надаєсь до навернення Сходу, еще ствердити і тимсамим всякі говореня на Поляків представити як безпідставні.

Ролі сеї підняв ся дуже зручно о. Смолковский — Резурекціоніст — перебуваючий в Римі. В ч. 11 „Roma l'Oriente“ подає він житєпись Іполита Терлецького, потомка-своєнка звісного в історії унії єпископа луцького Кирила Терлецького.

Сеї Іполит будучи студентом медицини в Вільні брав участь в повстаню 1831 р. Потім лишив ся в Кракові, де ходив на університет, а коли видалили его з границь Австрії, виїхав до Montpelier до Франції, де покінчив медицину.

Як раз тогди (1836 р.) Яньский заложив в Парижі серед ємігрантів Конгрегацію Резурекціоністів, маючи на цілі наверненє схизматиків Славян. Першим его учеником був Петро Семененко з роду Біло-Русин, що змінив обряд і скінчив теологію в Римі. Сюди вступив також Терлецький, будучи вже доктором медицини, скінчив теологію в Римі в Collegio Romano і одержав степенє лявреаата.

Насильства російського царату над уніятами навели на нововисвяченого (1842 р.) Іполита гадку, чи би не добре було перемінити обряд черцям Резурекціоністам на славянський і працювати для Русинів. Сею гадкою поділив ся він листовно з Семененком, що по смерті Яньского зівстав суперіором Конгрегації. Послїдний однак в листі до него виступив проти его гадки як неумістної, представляючи висшість обряду латинського і т. д. (так як се робить Бородзїч, котрий властиво переповідає гадки Семененка), а в листі до настоятеля Терлецького звертає увагу на него як неспокоїного духа, вказуючи, що Терл. є ворогом Єзуїтів і їм приписує упадок унії через се, що перетягнули руску шляхту на латинство.

Тимчасом Терлецький виїхав до Австрії до Відня вистаратись о дозвіл побуту в Галичині.

Не діставши его однак виїхав до Парижа. Там був кілька літ, але гадками все був на Сході. В листах до Кайсевича, генерала конгрегації, писав, що би сеї старає ся переконати папу про потребу утвореня конгрегації місіонарської для Русинів, Росиян і полудневих Славян на взір Резурекціоністів. Та думка не давала ему спокою і він зачав гадати, чи би не виступити ему звідтам, а ідучи за потребою своєї душі, за покликком Бога основати сю місійну конгрегацію. На авдивнції у папи Пія IX. представляє цілий свій плян і просить о позволенє зміни обряду.

Св. Отець на се згодив ся.

Терлецький покидає дотеперішний чин і з титулом апостольського місіонара (1847 р.) їде на Схід до Турції. По якімсь часі побуту в Царгороді вертає через Галичину, Відень до Риму.

Успіхів его місіонарської праці не було багато. В 1849 р. їде до Парижа і там фундує інститут (при співучасті згідно ласкавій помочі архієпископа Парижа, о. Лякордера, князя Чарторийського і графів Браніцького та Замойського), щоби виховати славянських місіонарів під назвою „Воскресенці“ і збирає до новіцятю (між першими був бл. п. митрополит Куїловський).

Тимчасом відносини нунція і Риму стали до него остигати через се, що Терлецький незвичайно вивисшав обряд східний і п'ятнував блуди латинян супроти східних.

Двох его новиків скінчило теологію, треба було старатись для них о виординоване. Поїхав з ними до Риму, був приязно прийнятий папою Пієм ІХ, новики зістали виординовані. Терлецький просив папу о вислане сих двох сьвящеників на місію до Славян. Папа — як пише Терл. — по намислі згодив ся вислати їх до Болгарії. Коли однак заявлено ему, що они будуть залежні від латинського єпископа з Нікополіс (тогда еще не було уніяцького єпископа) він супротивив ся сему.

Замкнувши свій інститут їде Терлецький на Схід а 1858 р. вступає до монастира ОО. Василян на Угорщині, прибираючи імя Володимира. 1860 р. приїжджає на ново до Риму тримаючись здалека від Резурекціоністів, як просе сьвідчить лист Мосевича. В 1864 їде в Галичину, бере участь в житю політичнім, а проповіді его дали притоку до переслідованя его так в Галичині, як і на Угорщині, де він переносив ся з одного монастира до другого. В 1871 р. удаєсь до Росії, пристає на схизму і там вкінці умирає 1889 р. опущений і забутий всіма.

Біографія ціла намазана виписками листів (знаних авторви особисто) мала за ціль, як зазначує редакція в увазі, опрокинути гадки деяких, будьтоби папа Пій ІХ. відносив ся неприхильно до східних обрядів. Противно з поступованя папи з Терлецьким, котрому позволив змінити обряд і заложити місіонарську конгрегацію, бачимо якраз щось противне.

Не можемо однак і недобачити і не вичитати *inter lineas* і задушевної ціли, яку мав автор статі, іменно переконати читачів, що заходи, щоби унію переводити при помочи східного обряду, се річ не доконче практична, чого доказом особа Терлецького.

При зображеню подій за царя Николая вказує на витревалість всіх латинських єпископів, а легке перехиленє ся на сторону схизми уніяцьких єпископів апостатів. З висказу сего чужин читач набирає переконаня, начеб уніяцький весь клир такий був однак ми мали і своїх Волгаків, мали і сво ревних сьвящє в, що уміли постояти за своїми переконанями католицькими. Правда, що були в нас і відступники негідні імени Христа, але кілько то причин нераз було, що вплинули на виробленє їх такими. Чи лиш сама суета житейская в звійкій формі? Гадаю, що ні — але о сім натякнено вже в ч. 20 Н и в и.

Зрештою і Поляки не такі то зовсім вільні від того рода злих людей в тих часах. От хочби такий Станіслав Сестрженцевіч, або Ігнатій Павлович.

„Dalla Polonia dipende — cosi volle la Providenza, — la grandezza della Chiesa in Oriente, la salvezza di tante razze slave“ писав Семененко до свого приятеля і о. Смолюковський хотів се відай сказати світови, зглядно пригадатись через сю статю зі своїм орденем Резурекціоністів. *о М. Л.*

Накладом Товариства св. Ап. Павла у Львові вийшла книжка п. з. „Де знайти правду?“ написана о. Т. Лежогубским. Спонуку до написаня сеї книжки дали брошури, писані російско-православними агітаторами, а передовсім брошура п. з. „Гдѣ искать истины?“ Тому, що сі брошури, розкнінені поміж нашим народом в Галичині і Америці, в ложний спосіб представляють католицьку віру, як також історію рускої Церкви в тій цілі, щоби нарід збаламутити і приєднати для православя, длятого заходила потреба книжки для народа, котра би в популярний спосіб подала історію руско-католическої Церкви і пояснила єї науку і важніші обряди та установи, а заразом, щоби виказала різницю між Церквою католицькою а православною в тій цілі, щоби нарід утвердити в правдивій вірі і привязаню до католицької Церкви. Сій задачі знаменито відповідає згадана книжка „Де знайти правду?“

Задля свого багатого змісту, як також актуальности порушених питань, заслугує ся книжка на як найбільше розповсюджене між нашим народом не лише в околицях, zagrożених православною агітацією, але всюди она стане в пригоді і послужить за добру лектуру для кожного християнина.

Ціна 1. К. без поштової пересилки.

Набути можна в Товаристві св. Ап. Павла у Львові, ул. Коперника ч. 36., або в книгарні ім. Шевченка у Львові, ринок ч. 10.

В справі церковних різьб.

Подаємо до відома Всеч. Духовенства, що в сій хвилі маємо вільних кількох різьбярів дуже солідних, добрих і не дорогих, котрі виконують іконостаси, престולי і другі утвари, а котрих для їх ретельности могли би поручити. Просимо Всеч. Отців зголосити ся зараз, а ми вкажемо дотичним артистам, щоби предложили потрібні рисунки і порозуміли ся зі сторонами. Не потребуємо додавати, що оно користнійше віддавати різьбярські роботи в сій зимовій порі, бо тепер можуть они стараннійше виконатись, як при навалі замовлень літом. — Дирекція „Достави“ (Львів, ул. Домініканська ч. 11).

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еше доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми му- сіли би хиба здержати їм висилку часописи.

ЄРЕЙСКИЙ

ПРОПОВІДНИК ДУХОВНИЙ

М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2.) прим. опр. в шкірку за 8 кор. 55 с. вже з поштовою реком. пересилкою.

Просимо ширити між народ християньский
двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37)
і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
свьящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропігійської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шенцицьких ч. 29.
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів

для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить виселати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,

уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Ставіславі
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Рипок 16.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Доміциканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“ рахує найтаньші оплати за обезпеченя селяньских будинків.

„Дністер“ звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10%.

„Дністер“ оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“ дав підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селяньські діти.

Люди асекурованы в „Дністрі“ можуть дістати пожичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року
3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбінаціях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.
„Карпатія” приймає обезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористніш-
ших умовинах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішний стан техніки обезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

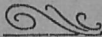
„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незаладальними.

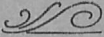
Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однієнька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

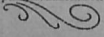
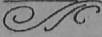
„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агєнтуру.

Блисші інформациї що до обезпечень і агенций уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на
обезпеченя на життє і ренти.

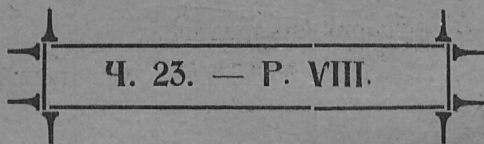

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 23.

З М І С Т:			
Православна пропаганда.		705	
На історичнім становищі.		709	
о. Теодозій Кудрик: Методичні стремління в науці катехизму.		714	
Церковна літопись.		718	
Рецензії. о. М. Ш.		722	
Всячина:	(Звіт діяльності Товариства свв. Ап. Павла за час від 3 грудня 1910 до 7 грудня 1911. — Примітка про суплікацію. — Щедрий дар Є. Е. Преосвященого Митрополита Андрея Шептицького для „Сільського Господаря“. — В справі осудження „Ниви“ на вічу в Станиславові. — Єще о. Щепкович і его брошура. — Бюджет на рік 1912. — Евхаристичний конгрес свѣтовий у Відни. — Вистава церковної штуки у Відни).		728
Від Адміністрації.			

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

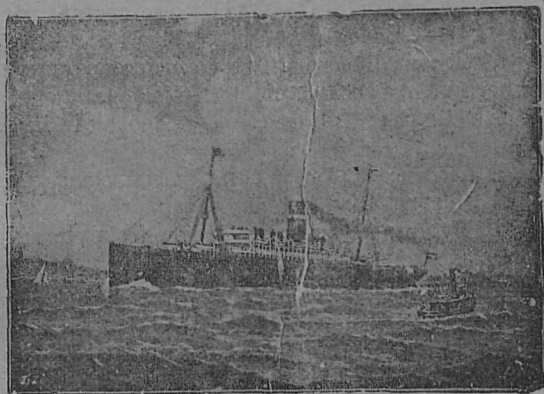
1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезия в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студий над почаївским „Богогла-
сликом“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважания о терпінях Іс. Христа,
Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважания о терпінях І. Христа, для
шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологетично-соціална діяльність
русского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів
1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів звиваючих грішника до по-
каяня, — переклад о. Пл. Карпинського Львів 1909 ст. 80 —
1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів,
1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дісципліна грецької церкви, Львів 1910.
ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсеї книжки:

1) „Ану вишліньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) „Осифівський патент“	6 сот.
3) Про чернече житє“	6 сот.
4) Дещо про суспільне питанє“	10 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлопа“	6 сот.
6) Значіне праці в світлі віри“	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку“	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі“	6 сот.
9) Дві науки“	10 сот.
10) Торговля дівчатами“	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита
А. Шептицького“	6 сот.
12) Житє св. Йосафата“	10 сот.
13) Пісня моя“	30 сот.
14) Тарас Шевченко“	10 сот.
15) Жебрачка з Брусалиму“	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького Lloyd'a
у Львові, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 23.

Львів, 1. грудня 1911.

Рік VIII.

Православна пропаганда.

По смерті царя Соломона самозванець Еровоам розбив єдність Божої держави Ізраїля.

Користаючи з хвилевого невдоволення між народом, він потягнув за собою десять поколінь, заложив окреме царство та виключно ему присвоїв ізраїльське ім'я, колись спільне цілому народови. Щоби дорівнати матери городів, Єрусалимови, при яким остали ся лишень два вірні покоління, збудував собі в Сіхем нову столицю, укріпив її та прикрасив бундючно. Але на хитких ногах стояла его сила: душа народа прилягла до Єрусалима і его сьвятого храму. Недовіряючи своїм, він так думав собі: „Коли ті люди будуть ходити до Єрусалима приносити жертви в Господньому храмі, то серце сих людей наверне ся до Господа і пана свого, до Ровоама царя Юдиного і вони вбють мене і знова вернуть до Ровоама, царя Юдиного“ (3 Цар. 12, 27). Отже йшло о то, щоби відірвати нарід від Єрусалима. В тій ціли пригадав народови від віків симпатичний ему культ теляць, казав вилити два золоті телята, поставив одно в Ветилі на полудни, а одно в Дан на північ. Сьвящеників, що піднесли протест проти ідолопоклонства, вірних сторожів віри, повиганяв „и изгна их отъ крѣпхъ колѣнихъ Израїлевихъ, иже вѣдѣша сердце свое, да възвѣстѣхъ Господа Бога Израїлева“ (2. Пар. 11, 16). Поробив жрецьями простих людей „и сотвори жрецьовъ часть отъ людей, иже не вѣдѣша отъ сьнобѣхъ Декіиныхъ“ (3 Цар. 12, 31), а навіть присвоїв собі найвисшу сьвященичу власть (ст. 32 і 33). Нарешті оповѣстив народови: „Не треба вам ходити до Єрусалиму; ось тобі свої боги Ізраїлю, що вивели тебе з Єгипту!“ І таке слово довело до гріха: і люди йшли перед телятем аж до Дану „и оставиша храмъ Господенъ“ (3 Цар. 13, 28. 30).

З ниських політичних мотивів цар нищить найвисше добро в народі, сьвяту віру, рве злуку з єї осередком, сьвятим городом, над яким спочиває особливша Божа опіка і любов, кидає на поталу вірних слуг і долю народа — і у всім тім находить повільне собі орудє в ступайках! Над міру ярка картина, щоби не добачити у ній богато анальої до нашої церковної історії минувшого і послідного віку.

Сумна то історія!

Читати Тайнерові *Die neuesten Zustände der katholischen Kirche beider Ritus in Polen und Russland* *), чи рівночасно появившу ся книжку: *Persécution et souffrances de l' église catholique en Russie* **) чи нарешті Ліковського Історію уніяцкої церкви на Литві і Русі XVIII і XIX в. — і здає ся, що бачить ся перед собою часи Еровоамів, Неронів, Декіїв, Діоклеціанів, їх знущанє ся над душами і вірою рідних братів, неначе в часах найлютейших переслідувань. Минуло тяжке лихоліте Білої Русі 1839 і Холмщини 1875 року, та здавало ся, що вівісекція на нашім народі аранжована убиваючими тіло а душі не могучими убити, вже покінчила ся. Т. зв. толеранційний указ з 17 цвітня 1905 р. проголошуючий віроісповідну свободу в Росії, заповідав нову еру.

І справді, прийшла яка така свобода для всіляких вір, тільки не для нашої католицкої. Спеціально для нашої уніяцкої, греко-католицкої церкви він не існує. Та всяка несправедливість мстить ся. Так мстить ся тепер на Росії ограниченє свободи і давленє уніяцкої церкви, викликавши собою загально державну трудність, т. зв. холмске питанє.

В сути річи йде тут о уніяцкій обряд і український язык насильно давлений, який однак чує в собі непропашу силу на давній своїй території, і могучо підіймає ся на перед. Російске правительство несподівано нашло ся межі двома обухами. Дасть волю уніяцкій церкві, пропаде православє і обрусїне. Недопустить до воскресеня унії, то нареді таки перейде явно до католицкої церкви, але рівночасно через латинський обряд скріпить ся польонізаційний напір в західнім і привіслянськім краю. І знова удар православію і обрусїню, хоть вже иньшою, дальшою дорогою. Так натискає або унія і український язык, або римський обряд і польський язык. Місто сего, щоби нашій церкві і нашому народови признати свободу і свобідний розвиток і мати спокій, правительство хватає ся адміністраційних мір. Гадає виділенєм Холмщини від Польщі загатити прірву, яка скорше чи пізнійше таки мусить добити ся свого А тим-

*) Seit Katharina II. bis auf unsere Tage. Von einem Priester aus der Kongregation des Oratoriums d. hl. Ph. Neri. Augsburg 1841.

**) Ouvrage appuyé de documents inédits par un Ancien Conseiller d' état de Russie (Lescoeur?) Paris 1842.

часом воно у своєму безрадію і заслїпленю задумує ратувати себе півсередниками в роді послїдного проєкта думи о введеню за згодою Римської куриї додаткових набоженьств „на російськїм язичї і єго нарїчах в костелах римско-католицьких парохій з руским населенем“. Хоть воно ніби то і гарно мотивує ся, що „польскій язык являє ся головним чинником ополяченя руских католиків, котрих чисельність в будушій Холмській епархії опредїляє ся на 135.000 людей, а в цілїм царствї на 2¹/₂ мїліона і лишень при услївю відполяченя костела Білорусини і Малорусини католики можуть зберечи своє національне обличє“.*)

Очевидно, що концесії в користь католицької віри та української чи білоруської національності для російського правительства річ не так конечна, як передовсім немила. Воно передовсім не жаєє собі, щоби се питанє стало ся дуже актуальним і пекучим, а вже найбільше боїть ся напору з католицької та національно свїдомої Галичини. Отже щоби нашу увагу і акцію відвернути від Росії а звернути на Галичину, російскї національнї і духовнї круги, то є стояче за ними російське правительство, кидає до нашої країни і церкви рзтлїлі віхті православя.

Нинї се несумнівний факт, що в Галичинї вже є православе!

Коли два роки тому „Нива“ в ч. 2 з дня 15 сїчня 1910 на основї певних, неоспоримих фактів перестерїгала перед православними затїями в Галичинї, стрїнула ся в деяких кругах з завзятим протестом. Однак мимо нагінки на „Ниву“ і єї редакторів, архипастирскій голос збірного посланія Преосвященних Єпископів Галицких ствердив сей факт і перестерїг наше духовенство і вірних перед грозячою небезпекою. „Послїднї часи (читаєм на 18 ст. посланія до духовенства) поставили нас перед фактами, супротив котрих мусимо заняти без порівнаня яснїйше положенє, як було доси потрібне. В Галичинї зачала ся на цілій лїнії пропаганда, котра би дійсно могла стати, если вже ним не єсть, правдивим грізним небезпеченством, а з другої сторони відступство многих наших вірних в Америцї відкриває перед нашими очима слабї сторони в християнськїм вихованю наших вірних, на що деякї з нас не звертали достаточної бачности“.

Від сего часу минає два роки а зашкірний боляк, який передше сям то там дав ся відчувати вже явно виступив на верх: на кількох місцях вже стало нести заразою. Вже навіть офіціяльний орган петербурского синода Церковные Вѣдомости подає; (ч. 45 з 5 падолиста. Прибавленія ст. 1933) „Після наших відомостей в Галичинї проживає тепер трох православ-

*) Прибавленія къ Церковнымъ Вѣдомостямъ издаваемымъ при С. Пр. Синодѣ. XXIV. 1911, № 46, 13 нояб. ст. 1974.

них священників, що перейшли в православє з унії і одержали ставлені грамоти і антими́си від патріярха (?), а іменно о. Гудима, о. Сандович і о. Ілечко. Но, конечно, трох священників для цілої Галичини зовсім мало (!), так як масові переходи в православє діють ся тепер у многих місцевостях, пр. в Залучу, в Конотопі, в Сокальщині, в Теляжї на Лемківщині. У сусідну з Галичиною Угорську Русь був посланий Константинопольским патріярхом (на чію понуку? прим. авт.) еромонах о. Алексій Кабалюк, родом з Угор і угорский підданий, що жив передше на Афоні, строгий подвижник, маючий незвичайний вплив на нарід, що переходить на православє завдяки его проповіді тисячами. Є у нас вісти і про другі місцевости... Сей рух від унії до православя цілковито свобідний від політичної закраски і на православє переходять так рускі (-русофільскі), як і українофільскі (-українські) села“. Під статиєю, якої заголовок: „Православє вь Галиціи“ підписаний початковими буквами С. Т. (-роицькій). Натиск покладений на се, що в схизматичкій агітації нема політичного підкладу, що агітацію ведуть галицькі і угорські апостати, австрійскі піддані, що вони є емісарами аж царгородского патріярха, дальше загадочний додаток „про другі місцевости“, каже як раз додумувати ся чогось противного, іменно, що се є широка, плянова, політична акція!

Акція передовсім від давна уплянована і то уплянована в Росії, як видно з апостатів там підготовлених. Дальше уплянована хитро, бо орудем до неї мають стати ті, яким би австрійскі закони не ставили перепон, австрійскі піддані. А щоби лучше затерти сліди і бачність, підсуває ся ніби то непричасну третю особу, патріярха! Нарешті акція горячкова, нуртуюча вже по багатьох місцевостях, з яких сейчас йдуть як найточнійші вісти аж у Петербург...

Ся акція не може бути нічим иньшим, як дальшим тягом неуданих шпіонаж по наших кріпостях з послідних літ. У теперішнім положеню Росії, Галичина стає для неї великою небезпекою. Зрієт українства і напір католицької акції загрожує єдності і силі російської держави. А що Галичина стає тут піємонтом української і католицької сьвідомости народа, то треба Галичину загарбати, а здавить ся одно і друге. Справа холмска і українска не буде тоді грізною марою! Звідси така усильна акція явних і скритих, платних і неплатних агітаторів та емісарів. Коли общерусска ідея національна задля своєї безсильности серед народа і нечуваного компромітованя ся єї подвижників на цілій лінії збанкрутувала, розпочата акція перекидає ся на церковне поле, щоби темні маси нашого народа иньшою, зглядно крок на перед дальшою дорогою підготовити для Росії. — (Конець буде).

На історичнім становищі.

II.

Пристаючи до обговорення закидів кс. Бородзіча проти нашої гр. кат. Церкви і нашого духовенства в Галичині, не можемо з гори не зазначити, що робимо се нерадо. Всі закиди, які підносять кс. Бородзіч в своїх обох публікаціях проти галицького гр. кат. духовенства і руської Церкви аж надто вже нам звісні і з нашої історії і з сучасної польської преси. Повторяти їх — значить нудити і себе і читачів. Збивати їх — значить говорити до телеграфічних стовпів. Наші „гайдамацькі“ уши вже давно при звичаєні до такого братнього сьпіву.. Колиж помимо того займаємось тими закидами, то єдино тільки з публіцистичного обовязку.

Як вже звісно, кс. Бородзіч помістив свої уваги про Унію і нашу Церкву в кінцевих розділах публікації „Pod wozem i na wozie“. Сі уваги він відтак розширив, доповнив і видав їх в о-сібній брошурі п. з. „Na Rusi galicyjskiej schyzma się gotuje“.

Головна ціль сеї брошури, як се вже вказує сам заголовок, переконати, що в Галичині заносить ся на схизму. Причину сеї прояви добачує кс. Бородзіч в руськім духовенстві, яке знаходить ся в стані цілковитого релігійного і морального упадку. Причиною знов сего упадку се женитьба нашого духовенства.

Ось головні оси, довкруги яких кружляють закиди кс. Бородзіча.

Пригляньмо ся ближе деяким закидам, придержуючись поданих нами в горі головних точок.

В Галичині готуєть ся схизма..

Не перечимо, що в Галичині є пропаганда і то сильна — за схизмою. „Нива“ перша звертала на се увагу, широко і основно писали про се наші щоденні часописи, потвердив се також урядово наш Високопреосвящений Єпископат, Але при тим всім кождому ясно, що ся пропаганда іде лише з боку русофільської партії, яку попирають якраз Поляки. В сьвіжій еще памяті кождому, як навіть церковні польські часописи писали, що „trochu schyzmu w Galicyi nie zaszkodzi“. Викликати отже формально схизму, а відтак кричати, що ось то всі Русини тягнуть до неї — се стара штучка Поляків. Та тепер нам вона вже, Богу дякувати, не страшна. Сьвіт перестав вже дивитись на нас кризь польські окуляри.

Кс. Бородзіч, вірний польській традиції, підозріває о симпатії до схизми всіх Русинів. Що більше, навіть наш Високо-

преосвящений Митрополит Андрей не заслує на віру кс. Бородзіча! „Прихильними“ для схизми засадами переняв ся (кн. Макс) в часі свого довшого побуту у Львові. Завдяки сему нині знаємо, що жерело, з якого виплила така вода, дерево, яке видало такі овочі, напрям, який довів до таких послідовностей, є злий, переворотний, ворожий для Церкви, віри“...

Нині, говорить далі кс. Бородзіч, в Галичині з Унії не полишилось нічо. Ненависть до латинників і Поляків, яка не є нічим иным, як тільки укритою ненавистю до католицтва, навіть до Папи — се ціха галицьких Русинів. Наш галицький клир жиє „в атмосфері пересяклій схизматичьким духом“, якої „не міг еще доси позбути ся, бо єму на се не ставало часу і нагоди“.

Які докази має кс. Бородзіч на схизмофільські симпатії в сїх Русинів?

Першим доказом се вбійство намісника Потоцького... Дальші докази: напад руських гайдамаків на польську школу в Коківцях, справа Коропужка (!!), союз Русинів з сионістами, сварка о. Курила з Фльоріянки з учителем п. Кульматицьким, лист пастирський Преосвященого Константина з р. 1909 в справі схизмофільської пропаганди, виступи „Прикарпатської Руси“, участь Д-ра Трильовського в масонськїм конгресі в Празі, на якім стверджено, що „оборона Русинів проти Поляків се одна з основних точок програми вільнодумців“ і відтак політична боротьба нашого парламентарного та соймового представництва з польськими верховодами. Вкінци доказом схизмофільства, а навіть невірства у нас се брошура русофільського „мораліста“ о. Кобилянського „Три уваги“, дальше донесеня українсько-руських часописий про русофільський рух в Галичині і взаїмна партійна ворожнеча між Русинами.

Чому наведені кс. Бородзічом факта з політичної і партійної борби Русинів мають бути доказами зближуючої ся схизми — се вже єго лична тайна. До її прослідження ми — на щасте — зовсім не покликані.

Щож до пастирського листу Преосвященого Константина, а ми додамо: і спільного посланія цілого нашого Високопреосвященого Єпископату, як також що до донесень руських часописий про русофільско-схизмофільський рух, та вкінци що до виступів „Прикарпатської Руси“ і інших того рода органів, то се, як ми вже в горі зазначили, відносить ся преці виразно тільки до русофільської партії, а не до цілої нашої суспільности!

Другий рід закидів звернений з окрема проти нашого жонатого духовенства.

Воно „під Божим проклятем загадує уніятам сповідати ся перед польськими сьвященниками“.

Серед него є не лише схизмофільські симпатії, але в значній мірі також формальне невірство („wyteżcie wasze siły na nawrócenie tych setek kapłanów... co wiary już nie mają“... (ст. 247).

Наше духовенство се правдива каста; воно рекрутує ся не дорогою покликаня, як духовенство латинське, а дорогою дідичтва (!).

Воно на кождім кроці ломить Конкордію і „краде“ польські душі...

„Poziom moralny unickiego duchowieństwa w Galicyi bardzo wysokim nie jest... Przy wykształceniu i zewnętrznej oglądzie salonowej, bardzo wielkiej, w cynizmie i przewrotności przewyższają (наші сьвященики) swych szyzматычких kolegów“.

В висших сьвяченнях видить руський клир лише сьвіцку карієру... Своє покликанє уважає за ремесло; єдиною его річю — доходи, які дозволяли би єму жити вигідно і широко.

Супроти польского духовенства наші сьвященики поступають собі брутально і цинічно. Вони польских парохів шикають, зневажають, оклеветують, зухвало допчуть їх права, аби викликати яке нерозважне слово, спричинити який нерозважний крок: тоді знов крик, галас по шпальтах всіх газет... Як польський парох осторожний, то щось видумує ся. „Na wschodzie bizantyskim i kłamstwo bywa w użyciu“.

Каста руського духовенства ошукує і тероризує свою власть, яка мусить сліпо сповняти волю своїх підвладних.

Руський сьвященик терором рутенізує учителя Поляка.

І так далі без кінця...

Читаючи отсю, повну „християнської любови“ і „справедливости“ характеристику нашого духовенства, мимоволі нагадуєш собі давні польські часи, коли то латинський клир так само трактував своїх товаришів (вже, розумієсь, уніятів) і церкви їх звав жидівськими синагогами... Навіть Хмельниччина ані гайдамаччина не здужала вилічити польского духовенства... Воно видержує гідно на своїм історичнім становищі... Щасть Боже і на дальше...

Причиною так низького морального урєвня руського духовенства в Галичині се, по думі кс. Бородзїча, єго женитьба. Женитьба нашого клиру се найбільше нещастє для Русинів. Коли руські сьвященики хотять дорівнати латинським, мусять конечно завести у себе целїбат. Целїбат се універсальний лік на всі суспільні хороби.

Не думаємо зовсім виказувати кс. Бородзїчови велике значіне жонатого духовенства головно для нашого народа і Церкви, як також незмірні заслуги і кольосальну церковно-народну працю наших жонатих сьвящеників, заслуги і працю, якими — сьміло можемо сказати — мало котрий нежонатий клир в користь свого народа може повеличатись — бо се було би киданєм гороху об стїну. Ми мусимо лише висказати своє

здивоване по тій причині, що так горячим пропагатором целібату є член клиру тої польської церковної провінції, в якій сьвященики загально і публично допчуть ту евангельську, запряжену собою, раду...

Що робити? — питаєсь при кінци кс. Бородзіч.

1. Всі добре думаючі духовні і сьвіцкі по однім і другім боці повинні доложити стараня, аби приписи Конкордії що до переходу з обряду на обряд були заховані як найдокладнійше, передовсім, коли розходить ся о обряд латинський. Справа сего обряду є в тім випадку не лише справою польського народа, але і справою католицизму, Церкви та сьв. віри.

2. Полякам східного обряду улешити перехід на обряд латинський, охоронюючи їх через те від варварских і поганих експериментів ріжних „народних героїв“ в сьвященичій одежі, які своїм першим обовязком уважають не провадити їх до Г. Бога, але переробляти їх на Русинів.

3. Без проволоки в обряді східнім завести григоріянський календар. Кілька разів до року відправляти місії (реколекції) всюди, де тільки дасть ся. Запровадити у всіх костелах катеїзмові науки, процесії, відпусти, набоженьства...

4. Сьвіцкі власти повинні замість робити трудности, всіми силами попірати в східній Галичині основуванє латинських парохій...

Такі ради для ратюваня Унії в Галичині подає кс. Бородзіч.

Як ми вже в горі зазначили, відповідати і збивати ті закиди се річ зовсім безхосенна, отже через те злишна. Хто цілі столітя навчив ся видіти в Русині лише гіршого сорта людску породу, з яким невідлучно звязаний нахил до схизми, сего переконувати про щось зовсім противне не з'уміє хочби навіть публіцист з польською культурою...

Одно хиба горяче жаданє і просьба тиснєсь нам під перо на адресу кс. Бородзіча і єму подібних місіонарів „католицизму“.

— Лишіть нас в супокою!

Про грозу схизмофільского руху в Галичині ми знаємо і відчуваємо єго наслідки. Але знаємо також при тім, що як би не ви, Поляки, сего руху не було би. З політичних причин ви навязали тісні зносини з нашими русофілами, з політичних причин ви їх попіраєте (ваші колятори єще й нині виключно тільки русофільским сьвященикам надають презенти на парохії) при ріжних виборах, з політичних причин ви пособляєте навіть впрост пропаганді православя (гляди наведений нами в горі висказ польської церковної часописи). За се ви сподієтесь ослабити ненависних собі Українців, а з другого боку зискати ласку царату. Поступаючиж дальше своєю історичною доро-

гою, ви рівночасно знімаєте крик, де треба, про наші схизмофільські симпатії..

Так, ширить ся у нас викликана і пособлювана вами схизмофільська пропаганда, але ширить ся не серед руської суспільности, а між її відступниками, вашими союзниками. Лишіть нас в супокою, а ми самі дамо собі раду з гангренною, що точить наше тіло. Помочи вашої ми не потребуємо. Ви вимітайте сьміте радше з поміж себе самих та з поміж вашої власної суспільности, а нашу, еще раз повторяємо, лишіть в супокою!

Лишіть в супокою також руське духовенство! Воно тепер не те, що було за польских часів. Воно тепер і науки і опіки вашої не потребує, воно тепер і не лякаєсь ваших підозрінь. Особливо католицизму воно від вас учити ся не буде. Минули безповоротно часи вашого панованя над „ruskim popem“. Недостачі, які є де між нами, ми викорінемо самі при помочи наших Епископів. Але не думайте, що позбудемось коли тої „хиби“, яка в ваших очах є найстрашнійша і від якої ви хотіли би нас передовсімвилічити — а се того духа у нашого духовенства, який ви згідно зовете „гайдамацтвом“ або „радикалізмом“. Знайте, що руський клир все буде з народом; проти народа ніколи не піде, хиба нечисленні, збаламучені одиниці дадуть ся зловити на приману „porządności“ і „zgodliwości bratniej“...

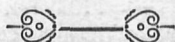
Не частуйте нас також целібатом! Працювати для Церкви і народа уміють і жонаті сьвященники. Запізнайтесь з історією галицких Русинів за послідні десятки літ, з побачите, що можуть жонаті сьвященники. Польський нежонатий клир не зробив і десятої части того для свого народа, що зробив жонатий руський сьвященик для руського народа. І нащо нам загального целібату? Аби обсадити місця, призначені виключно для целєбсів, на се у нас, Богу дякувати, ставало завсїгда людий. Маємо також доволі сил (розмірно до наших сил взагалі) до облуги ниших переселенців за морем. Треба буде з часом місіонарів до иншої роботи, в Бозі надія, і такі знайдуть ся.

Дайте нам лиш дихати, увільніть нас від своєї „опіки“, зійдіть лиш з свого історичного становища а супроти нас, накажіть мовчанку всяким шовіністичним, загорілим і неосудимим „місіонарам“, а радше клеветникам і провокаторам в роді кс. Бородзїча — а тоді мара царе — і православа зникне серед українського народа в Галичині без слїду.

о. Теодозій Кудрик.

Методичні стремління в науці катехизму.

Від часів Коменія та Пестальцоого шкільництво на поли методици незвичайно розвинулось, а в особенности народне шкільництво і то на всіх областях науки. Лише одна одинока нива науки релігії лишилась облогом. Не можна сказати, щоби бракувало робітників, однак та робота йшла одинцем. На новійші погляди не звертано уваги. Довгий час взагалі не знано в школі жадного філософічного систему, длятого учено ненауково. Наглядність в научуваню катехизму була неоцінена. Причина сего була така, що наука катехитики була цілком занедбана або усунена на послідний плян. Не диво, що декуди панувала засада: учитель се найкрасша метода. Хто терпів? Малі катехумени, які прямо зражували ся до науки релігії. Відчували то катехити, що їх праця не приносить бажаних плодів тай поволи, по застанові, підняв ся методичний рух в области научування катехизму. Підняв ся новий клич: хто хоче взірцево учити, поступованє его мусить бути методично-дидактичне т. зн. свою чинність мусить вміти психольогічно пояснити*). А той клич і праця в области методици уділювання катехизму виринули недавно, бо від кільканайцяти літ. Тьма робітників станула до праці. Педагогію починають опирати на психольогії і етиці. Виходить тепер відворот праці: чим більше поступає метода тим більше праці має учитель-катехит, але за то лекше стає ученикови.

Перелом в методиці зачав ся кілька літ перед 1900 роком а перелом той творить нині так звана: Монахійска метода. З виступом отсеї (синтетичної) методи прихильники „старої“ (аналітичної) методи дають о собі знати досить виразно. Повстає борба а радше рішуче питанє: аналітична чи синтетична метода в науці катехизму? Передовсім, нїм представимо в короткости монахійску методу, опинимось на самих висловах: аналіза і синтеза**). До часу катехитичного курсу в Сольногогороді 1903. р. понятя: аналіза і синтеза баламучено. Ріжні ріжно понимали ті понятя. Щоби раз можна вже в тім згляді поро-

*) I. Scholasticus: Die Analyse und Syntese im Religionsunterricht. Würzburg 1902. стр. 4.

**) Dr. Anton Weber: Die Münchener Katech. Methode. Kempten München. 22. теза стр. 27.

зуміти ся, унів. професор Dr. O. Willmann з Сольногороду, перша повага на поли дидактики і методик, поставив внесене вернути до значіня тих висловів (аналізи і синтези) в розуміня Арістотеля. Розуміє ся, що внесене се принято одноголосно і то з тим застереженем, що від сего часу все і всюди тих двох понятя має уживати ся не інакше, як тільки після розуміня Арістотеля.

Аналіза є отже розвязка, розклад, але не цілости на части, лише сути з появи, загального з частинного, змислу з вислову*).

Пр. що є пекло? Коли поясняє ся се питанє понятя за понятєм і приходиться ся до змислу сего питання то таке поступованє зове ся аналізою і то властиво поясняючою аналізою (erklärende A.).

Сли однак перше оповідаю притчу: о богачи і Лазари і доперва з сего оповіданя випроваджую саму правду катехизмову, то се також аналіза, але так звана розвиваюча аналіза (entwickelnde A.).

Синтеза**) означає зібранє але не цілости з частий, но зібранє подрібних пояснень до одного загального понятя; є се дорога від причини до факту, від сути до прояви, від змислу до вислову. Пр. сьв. Петра представлено дітям яко взір ісповіданя віри на вні. Відтак питаю дітий, щоби вказали ще деяких героїв у вірі або вказую їм, як они мають заявляти свою віру на вні.

Є ще так звана генетична синтеза (genetische S.) або історична катехиза***). Ся однак рідко в уживаню. Така синтеза має місце прим. в четвертій заповіді церк., бо представляєсь дітям жите перших християн історично, доходячи вкінци до тексту IV. зап. церк.

Властивими творцями монахійскої методи є Д-р. Антін Weber, проф. ліцею в Dillingen та Генрих Stieglitz, парохіальний проповідник в Монахії. Перший обробив методу теоретично і видав осібним ділом під наг: Die Münchener katechetische Methode в 121. тезах (висше цитовано). Другий випрацював перші катехизи після думок і плянів Weber-а. Нині тих взірцевих катехиз після монах. методи є шість томів самого Stieglitz-а. А є ще також катехизи Weber-а і K. Bühlmayera.

Що спричинило появу нової методи? „Відносини теперішних часів є причиною, що катехитика мусить шукати нових доріг, щоби евентуально без співділаня школи і батьківського дому дійти до цілі“****). Отсе власно головна причина.

*) Н. Stieglitz: Die Münchener Methode в Münch. Kath. Kurs 1905. стор. 167.

**) Н. Stieglitz l. c.

***) Н. Stieglitz l. c. стор. 170.

****) L. Nusser: Katech. Blätter (Монах.) 1900 за март.

Основні точки монах. методи є: 1) Кожда катехиза мусить творити методичну єдність. Значить: година шкільна посвячуєсь виключно одній якійсь правді і ся становить для себе цілість. Деколи одну правду можна поділити на два рази. 2) Кожда катехиза мусить як найбільше заінтересувати діти. 3) Кожда катехиза мусить ублагородняти серця дітей в християнськїм дусї. 4) Перше річеве поясненє а опісля поясненє слів. 5) Річєвого поясненя не вільно подавати в абстрактній формї, але способом конкретним*).

Кожда катехиза складає ся із пяти степенїв, три головних і два побічних.

1. Введенє з поданєм ціли. 2. Виклад. 3. Поясненє. 4. Зібране. 5. Приноровленє. Виклад, поясненє, приноровленє се головні степенї; протї побічні.

У введеню з поданєм ціли подає ся вже знанє або з давна або з послїдної лекції. Пр. говорячи о грїхах против віри. Відтак зазначає ся (цїль) о шо розходить ся, щоби діти знали, куди будуть поведенї катехизою. Се однак робить ся дуже коротенько, в кількох речєнях.

Виклад. В сїй части подає ся сьвіжу правду, але в той спосіб, що оповїдаєсь якусь подїю або з біблії або з Житя Сьвятих або з історії або навіть образець з дитячого житя (низші кляси). Порівнанє можливе лише у висших клясах. Сли катехиза має історичний характер (пр. воскресєнє І. Х.) то наводить ся має історію. Щоби найти відповідне оповїданє треба перше приглянутись питаням, до якої кляси они належать: а) чи до питань фактів, б) чи до питань научних, в) чи до питань систематичних. Пр. ad а). В який спосіб сотворив Бог сьвіт? Кого вибрав Хр. головою церкви? ad б). Що значить Бог є найсьвятїйший, наймилосерднїйший? Що се такого чуда, небо, жертва? ad в). Як зовуть ся сїм сьв. Тайн? Які грїхи заборонює пята запов. Божа? Котрі то є десять запов. Божих? Як відразу можна замїтити, в третім родї питань не дає ся оповїдань, они полягають на попередних родах питань і їх обробляє ся головно в четвєртім степенї: зібраню. До питань першого роду винаходить ся оповїданє в біблійній історії. За то що до питань другого роду то мусить ся вишукати таке оповїданє, яке індивідуально здійснювалоб заключенї понятя в питаню. У них понятя є абстрактні. Треба отже добре приготовити ся, щоби вишукати відповідне оповїданє. Належить тому перше в питаню вишукати загальні понятя а відтак доперва оглянутись за оповїданєм пр. пит. 341. велик. кат.: Що значить Бога над всьо любити? . . . що ми готові скорше всьо віддати, як через тяжкий грїх утра-

*) I. Eising: Die katechetische Methode vergangener Zeiten. Wien 1905. стор. 26. 27.

тити любов і приязнь божу. На два поняття треба тут звернути увагу: всьо віддати і як через тяжкий гріх утратити... Оповіданє, яке має унагляднити отсе питанє, мусить показати на певній особі утрату становища, майна, чести і життя тому, що не далась наклонити до гріха*).

Той спосіб, як поясняє Stieglitz**), є найкоротша дорога до зрозуміння і найпевніший вплив на чувства і волю.

Поясненє. В який спосіб і що? Поясненє ся лише конкретний примір катехизмом і то в той спосіб, що опреділяєть поступки чи діланє і при кожній поодинокій точці ставить ся загальні основи. Річеве отже поясненє подає ся висказами катехизму і то так, що если є незрозумілі вислови, то заступаєть їх зрозумілими а пізнійше аж підставляє ся докладно катехизмові слова. Значить, йде о то, щоби діти мали перше понятє одиничне а відтак з того понятя переводить ся їх на загальне понятє. Пр.***) Бєсїда є о прикметах віри (пит. 23. вел. кат.). Яко взір такої віри ставить ся сьв. Петра. Пояснюючи, будемо отже около питаня: яка була віра сьв. Петра. І при тїм поясненю уживає ся вислову катехизмового. Коли прикмети віри були пояснені дітям на тїм одним примірі, тоді доперва переходить ся до загального понятя. Отже: яка повинна бути наша віра?

Зібранє. Тут в сїй части ще декотрі поясненя повторяє ся або докладнійше маркуєть. Властиво в зібраню дає ся коротенький зміст цілої лекції. Той короткий перегляд улекшує спамятанє правди і єї виученє на память. В сїй то части праця дітїй має дійти до найвисшої інтензивности а можна помочи їм, о скілько конечність буде вимагати, питаннями.

Приноровленє. Обговорені правди мають лишити ся дитині на все і то не мертві, але має після них жити. Як раз до сего наклонити дитину є задачею приноровленя. Для скріпленя знаня поданої правди можна привести тут давні оповіданя або деякі нові навести, однак в той спосіб, щоби оповіданє в тїй части було контрастом до оповіданя у викладі. Пр. коли у викладі була бєсїда о дитині говорячій неправду то у приноровленю має ся вишукати таке оповіданє, в котрім дитина оперлась ложи і говорить правду. Щоби вплинути на волю звиває ся діти порівнати своє жите з новою правдою а опісля акт жалю. Можна також зазначити наслідки злого, піднести нагороду за чесноту і т. д. так щоби діти були формально обкидані новою правдою. Конєць катехизи якісь золоті слова, молитва або пісня.

Ось так в короткости виглядає монах. метода зі сторони теоретичної. Щоби ще красше можна з'орієнтувати ся і прак-

*) Dr. A. W. Die Münch. M. стор. 137. 138.

**) Die Münch. M. (Kath. Kurs 1905) стор. 174.

***) Stieglitz. M. M. стор. 176

тичну сторону побачити, наведемо таку катехезу після сеї методи а ім. катехизу о семій заповіді божій*) після монахійського катехизму, держачись цілковито оригіналу.

Подане ціли. Нині приступаємо до VII. заповіді Божої.

Введенє (приготованє). Нині хочу вам оповісти примір, який я сам видумав. То, що в сім примірі оповіджено, не лучає ся так часто. Примір сей відносить ся до двох людей, котрі початково поповнили малий проступок, а опісля стали ся цілком лихими, аж вкінци постигла їх заслужена кара.

(Конець буде).

Церковна літописьь.

Цій X. про короткі науки при кожній Службі Божій.

В червни с. р. вислав св'ятійший Отець до єпископів Бразилії лист, в яким говорить між иншим про обовязок св'ящеників почувати вірних при помочи катехитичних проповідий, а головно гомілій. Відтак пише: „Було би вельми корисно для християньского народу, коли би і у вас введено надзвичайно спесенний звичай, практикований вже пильно в инших єпархіях, а котрий лежить в тім, що кожний св'ященик св'яцкій і монах що неділі і св'ята в часі Служби Божої промовляє до вірних від вівтара о якійсь правді віри“... До сих слів Пія X. додає зальцбургска „Katholische Kirchenzeitung“ такі уваги: Християни повинні що неділі і св'ята в той спосіб слухати навіть читаної Служби Божої, щоби рівночасно мусіли почути хоч кілька слів о науді віри і обичаїв. Всеюди, де заведено такі коротенькі промови побіч парохіяльних проповідий і катехитичних наук, досвідчено надзвичайно красних наслідків тої практики. Де є більше св'ящеників і через те відправляє ся більше Служб Божих рівночасно, там треба би знайти для тої практики відповідний modus procedendi. В Америці північній і в Голандії зовсім справедливо уникає ся рівночасної відправи кількох Служб Божих в неділі та св'ята і в заведєнях та монастирах, що мають багато св'ящеників, celebранси непотрібні до безперервного Богослужєня в церкві відправляють в приватних каплицях, аби унеможливити вірним вислуханє Служби Божої без короткої науки. Зрештою можна би остаточно відправляти рівночасно

*) A. W. M. katech. M. Katechese über die Habsucht стр. 197.

перед великим вівтарем і перед бічними або в каплицях. Але в такому разі требаби заказати usługуючій причті дзвонити при Службах Божих, що відправляють ся при бічних престолах. Таке дзвоненє рівночасно при кількох престолах є і так непотрібне і викликає лише замішанє в церкві: одні встають на Євангеліє, нараз побіч дзвонить ся на кляканє і люди не знають, що з собою почати.

Церковна статистика Галичини в р. 1911.

Львівська архієпархія має 754 парохій і 7 експозитур. Матерних церков 754, дочерних 397, каплиць 37. Число душ 1,335.890. Сьвящеників має: в духовній семінарії 8, в душпастирстві 876 і 4 о. о. Василян. Богословів було: 50 (укінчених), 6 в Римі, а у Львові 120. —

Епархія Перемиська має парохій 688, сотрудництв системізованих 58, приватних 25, експонованих 35. Церков має: матерних 715, дочерних 575, каплиць 44. Число душ 1,200.784. Сьвящеників: в душпастирстві 805, на емеритурі 4, на інших становищах 48. Богословів в Перемишлі 24. у Львові 72. Василянських монастирів 7. —

Станиславівська епархія: парохій 433, експозитур 16, сотрудництв експонованих 14, системізованих 36, приватних 25 і катехитур 26. Число душ 979.118. Церков: матерних 431, дочерних 295 і каплиць 63. Сьвящеників сьвіцких 534, а ОО. Василян 9.

Для порівняня подаємо кілька дат про епархії латинські. І так лат. архієпархія львівська має парохій 252, експозитур 98 і каплиць 362. Число душ 984.973. Сьвящеників сьвіцких має 455, монахів 231. —

Лат. епархія перемиська має парохій 271 і 30 експозитур. Число душ 1,210 994. Сотрудництв 158, а парохій 501. Сьвящеників сьвіцких має 462, а монахів в душпастирстві 9. —

Епархія краківська: парохій 180, експозитур 25, сотрудництв 49. Душ 922.519. Сьвящеників в душпастирстві 347. —

Епархія тарнівська: парохій 177, експозитур 21, катехитур 41, сотрудництв 114. Душ 833.354 обряду лат., а 21.665 обряду грецького (?). Сьвящеників 354.

Загалом є в Галичині 3,516.792 Русинів і 3,951.840 Поляків, зглядно латинників. Цікаве, що Поляки дбають головно про ті сторони, де є латинники, яких вони звать Поляками. В епархіях чисто польських не будує ся ані каплиць, ані не слідно такого числа сьвящеників, що приміром в архієпархії львівській. „Gazeta kościelna“ (ч. 46 с. р.), з котрої беремо отсі дати, кінчить дотичну статью словами: „Врешті що до числа сьвіцких сьвящеників, Поляки мають їх лише (в Галичині) 1.593, а Русини 2.287, або о 694 більше, удержуваних, розумієсь, коштом краю і фонду релігійного польського (!)“. — Насамперед те хитре поминене в зіставленю польських монахів! А відтак назва-

не релігійного фонду „польським“ — чи се не сьмішне? Чи редакції „Gaz. kośc.“ не відомо, що тверджене про польськість релігійного фонду основно опрокинене еще кардиналом Левицьким і нині належить вже до казок?

Вірменський синод в Римі.

Недавно відбув ся в Римі синод єпископів католицької вірменської Церкви. Вірменські католики мають свого патріярха, трьох архієпископів і чотирнацять єпископів. Число Вірмен-католиків виносить 130.000. Крім того в Росії є їх близько 50.000, а в Галичині 5 000; сі однак від патріярха суть незалежні. Ухвали синоду в Римі доси еще невідомі. Причина скликаня синоду така: В вірменській церкві великий нелад. Завдяки відносинам, які панують в турецькій державі, великий вплив на вірменську церкву сягнули люди сьвіцкі, що становлять церковну раду, звану „Народним Збором“. Теперішній патріярх Терціян старав ся завести лад в своїй церкві і в першій мірі бажав позбути ся небувалої в католицькій церкві інгеренції людий сьвітських в церковні справи. Се викликало спір між ним а „Народним Збором“, який жагадав усуненя патріярха. Здає ся, що Папа буде таки змушений примінити ся до жадань „Народного Збору“ і іменувати иншого патріярха.

Польська церква в Росії.

В останніх часах вийшло з боку російського міністерства внутрішніх справ кілька розпоряджень, вимічених проти польско-католицької церкви. Перше розпоряджене забороняє виїздити польським католицьким єпископам з власної єпархії до иншої без дозволу правительства. Друге розпоряджене постановляє, що катехитів в наукових заведеннях назначають власти наукові, а до єпископа належить лише їх апробата. Третє розпоряджене дозволяє на катехізацію тільки в шкільних заведеннях затвердженних властями, а по костелах тимчасом лише толерує. Четверте розпоряджене забороняє монахам без дозволу державної власти видаляти ся поза монастирські мури з душпастирською помічю парохіяльному духовенству. Крім того про відносини російського правительства до польської церкви сьвідчить також недавня ревізія державними урядниками римо-католицьких консисторій. По ревізії появил ся урядовий комунікат, в яким закинено між иншим польським консисторіям, що уживають в офіційальних зносинах мови польської, що ідентифікують католицизм з справами народними польськими, що поминають приписи державні про заключуване супружа, що безпосередно зносять ся з Римом, що зносять ся з сьвіцкими організаціями, що основувають потайні монаші організації і т. п.

Упадок протестантизму в Німеччині.

Німецькі протестанти щедро запомагають проти-католицький рух в Австрії, а тимчасом між ними самими протестантизм

хилить ся до упадку. І так в Берліні число вінчань зменшає ся значно понизше нормального стану. Коли в р. 1907 було там 17.442 церковно звінчаних протестанцких пар, то вже в р. 1908 було їх лише 9.390. Число протестантів в Берліні, що приступають (раз в рік!) до свого „причастія“ вносить 7—8%. Єще гірші відносини в Шлесвіг-Гольштайн-і і в Бравншвайг-у. В сій послідній місцевости богослуженя майже не відбувають ся, бо нема для кого. На богослуженю являє ся найбільше дві-три особи. — Мимоволі насуваєсь тут анальоґічне поступоване наших латинників і православних. Замість поширювати сильно шванкуючу реліґійність своєї суспільности, вони, непрошені, впахують ся на „місіонарів“ руского народа...

Італійско-турецка війна.

В сучасній італійско-турецкій війні симпатії цілого культурного світа суть по стороні Турків. Також і католики всіх народів осуджують рабункову виправу Італії на Тріполіс. Одні католики італійські, ба навіть найвисші італійські круги церковні, з виїмком, розумієсь, Римскої курії, поділяють загально-італійське одушевлене війною. Всі католицькі італійські часописи уважають нинішню війну сповненем бажань цілої нації. Єпископат зарядив публичні моленя за успіхи італійского оружя. Коли зважимо, що італійські католики, головно церковна єрархія, не зачисляють ся зовсім до прихильників свого правительства, а тепер враз з ним одушевляють ся війною, то мусимо таки хиба сказати, що ся війна є справді бажанем цілої нації. Дальше з огляду на повисше становище католицьких церковних кругів годі хиба також уважати сю війну звичайним рабунком Італійців. — Що тичить ся католицько-церковних відносин Тріполітанії, то вона становить апостольску префектуру, завідувану Францішканами. Після послідної статистики числить Тріполітанія 1,260.000 мешканців, між тим 5.541 католиків латиньского а 61 католиків грецкого зглядно вірменьского обряду. Крім 29 Францішканів є ще в Тріполітанії 7 Маріаністів і 17 монахинь чину сьв. Йосифа. Католики мають кілька шкіл і заведень для сиріт. Навернення на католицизм дуже рідкі. —

Культурна борба в Португалії.

Борбу з Церквою веде португальське правительство витривало дальше. При тім послугує ся старим і завсїгди ворогами Церкви при недостатчі чесних способів уживаним оружем, а се: представлюванем католиків як ворогів вітчизни. Їх акція звернена тепер головно проти єпископату і клиру. Між иншим прим. закинув офіційально міністер справедливости архієпископови з Гуарди Мануелеви, що сей конспірує проти республіки. Архієпископ на публичний закид відповів публичним письмом до президента республіки. Відповідь архієпископа так характеристична, що варто записатись з нею бодай в скороченім виді. „Я про-

грішивби ся — пише архієпископ Мануель — проти мого покликаня, коли би хотів вязати Церкву з означеною формою правління. До недавна мала Португалія монархічне правитель-ство і Церква ішла з ним в згоді, як се було і в інших краях. Колиж тепер волею народа є республіка, гаразд, та Церква не потребує через те зміняти ані своїх догм ані науки морально-сти. Се було би нерозсудно, наколиби я поборював форму правління, яка відповідає бажанням народу; навпаки, я маю обовязок ту форму правління акцептувати і її спомагати в інтересі загального добра. Хто так думає і після сего поступає, чи сего можна назвати ворогом республіки? Але я добре розумію, чому офіційальна нота виступила проти мене: я був противником деяких законів республіканського правительства і ті закони осудив; а вчинити се дозволила мені свобода, яку запоручає республіканська форма правління. Колиж протест проти кривдячого закона є в очах правительства і суду злочином, тоді я є „злочинцем“. І сего „злочину“ я не відпекуюсь та беру на себе також наслідки, які він може евентуально для мене мати. Се буде для мене честію потерпіти за справу, яку я заступаю. Я не можу одобрити жадного закону, що нарушає мою католицьку совість... Ми католики не єсмо зовсім ворогами республіки, ми бажаємо, щоби з неї мала наша вітчизна як найбільший хосен, але через те не потребує республіка нас гнобити“. — Послідні вісти доносять, що автора сего письма, архієпископа з Іуарди, видалило республіканське правительство з границь Португалії за „опір введеню закона про розділ держави від Церкви та підбурюване населеня проти республіканського правительства“!! Нема то як „свобода“ і „правдомовність“ та „чесність“ всяких „вільнодумців“...

РЕЦЕНЗІЇ.

Де знайти правду? написав *святиц. Теодозій Лежогоубский*, катехит ц. к. реальних шкіл у Львові, 16^о (стор. 282), Жовква, Накладом Товариства св. Ап. Павла, з печатні ОО. Василян 1911.

Вже давно відчували ми потребу книжки, котра бодай побіжно обговорювала би питання, які під сучасну хвилю стають завдяки ріжним непрощеним оцікунам нашого народу питаннями дня. А питання сі, се не звичайні, буденні, а такі, які вже не

дотикають чисто природних, дочасних потреб народу, але цілять глибше, запускають сонду в душу народа, розсуджують про його віру, вічне спасенє. „Ми не хочемо відбирати тобі віри в Бога, — зауважує Автор у вступі до своєї книжки про проповідників нової науки, — ми самі християни і то ще ліпші як Ти, руський народе. Ми хочемо навчити Тебе віри ліпшої, як ся, яку ти визнаєш, бо ті, що Тебе її учать, се твої вороги, а ми твої одинокі приятелі (стор. 4).

Що се за питання, які се „приятелі“, яка їх наука, що має дати нашому народови „ліпшу віру“ — вказує, хоч не прямо, зміст нашої книжки. Кажу не прямо, бо Автор не так займає ся їх наукою, як радше позитивно представляє науку тих, котрих вони вважають за народних ворогів, через що виступає перед нами ясно їх наука.

Думаю, що зміст якої не будь книжки можна найвірнійше передати, коли се можна зділати по можности словами її Автора. Ми знаходимо ся в тім щасливім положеню, бо Автор постарав ся сам о як найточайшу диспозицію змісту своєї праці, яку зазначив на маргінесі книжки. „Було се в неділю“ — починає Автор в першій устуні „Нещасний збіглець“. — Отець Петро, парох села Р. на самій російській границі вийшов як раз по Сл. Божій з церкви. Доносять йому, що на границі пограничний сторож пострілив якогось чоловіка, що хотів перекрасти ся на наш бік, і що знайдено його іще живого в лісі. О Петро, яко добрий християнин і душпастир, збирає ся сей час, щоби помочи нещасному. На самім місци довідує ся, що незнайомий збіглець, се питомець духовної семинарії в Росії, що хотів утічи на наш бік перед службою в війську. Рана від кулі показує ся не дуже небезпечна, однак тому, що хорий потребує опіки, о. Петро оставляє його у себе. Тут розпочинають ся розмови між молодим незнайомим а о. Петром на тему ріжниць спершу обрядових, а потім догматичних між нашою а російською, зглядно католицкою, а православною церквою, які остаточно доводять до того, що Василь Іванович Ломанин, бо так звав ся незнайомий, пересвідчений о правдивости і єдиноспасительности католицької Церкви, приймив католицьку віру по грецькому обряду.

Ось теми тих і для нас цікавих розговорів.

II. Перші питання та відповіді.

Який обряд є у Русинів? Як Русини називають свій обряд? Чи обряд у Русинів є златинщений? Чи є у Русинів нові Богослуження? Чи в російській Церкві є які звичаї з латинського обряду? Чи в російській Церкві є чистий давний грецький обряд? Які звичаї бувають в російській Церкві? Чи вільно заводити зміни в обряді? Змінив обряді за св. Йоана Золотоустого.

Звідки пішло бриве бороди? Як давно є віра, якої придержують ся Русини? Причини ненависти. Чи винен російський народ?

III. Коли настала схизма в Церкві.

Яку віру визнавали Греки перед Фотієм? Хто був Фотій? Роздор Фотія. Від кого походить Св. Дух? Що каже св. Письмо? Осьма часть символа віри. Як вірили грецкі Вітці? Додаток „і Сина“. Єдність Церков по Фотію. Яку віру прийняли Русини? Роздор за Керулярия. Відпадене грецкої Церкви. Чи Русь відпала від католицької Церкви за Керулярия? Роздор на Руси. Підроблюване письм руських Святых. Чия віра є православна? Чи російска Церков є католицька? Чи в грецкій Церкві є єдність? Притча про ерихонську рожу. Змаганя Унії на Руси. Унія на Руси. Св. Сьвященномученик Йосафат. Навернене Мелетия Смотрицького. Доля греко-католицької Церкви в Росії. Розвій греко-католицької Церкви в Польщі. Гонене греко-католицької Церкви в Росії. Русини греко католики в Америці. Пресьвященний Сотер Ортинський. Матрополит Андрей Шептицький.

IV. Сьв. Петро видимий Голова Церкви.

Спаситель обіцює поставити св. Петра видимим Головою Церкви. Що учили грецкі Вітці Церкви? Що кажуть богослужбні книги греко російської Церкви? Думки хорого. Симон — Петро. Петро серед Апостолів. Відречене св. Петра. Сповнене великої обітницї. Як вірили св. Вітці перших сімох вселенських соборів? Чи Апостоли признавали св. Петра Головою Церкви? Петро новозавітний вожд. Чотири стовпи Церкви.

V. Сьв. Петро перший Папа римський.

Чому в Римі а не в Єрусалимі осів Голова Церкви? Призначене Риму. Чи сьв. Петро був в Римі? Сьв. Петро перший єпископ Риму. Хтож каже правду? Яка-ж сему причина? Хто є головою російської Церкви? Двоєка власть.

VI. Папа римський — видимий Голова Церкви.

Хто є головою Церкви? Потреба видимого Голови Церкви. Хто є видимим Головою Церкви? Що кажуть про се Вітці Церкви? Єпископи Риму виконували найвисшу власть в Церкві. Наука вселенських соборів. Докази з богослужбних книг. Як називали вірні єпископів Риму? Сьвятїйший Отець папа римський. Непомильність Церкви. Непомильність католицької Церкви. Непомильність папи. Молитва Христа за св. Петра. Камінь віри і пастир стада. Як може бути чоловік непомиль-

ний? Наука католицької Церкви. Ложі ворогів Церкви. Бл. п. єпископ Штросмаєр Чи наука про непомильність папи є нова правда віри? А чому ж Церков не оголосила сеї науки давнійше? Розвій догм. Чи кожний папа є непомильний? Страшний ворог Божої правди. Чи папою була коли жінка? Чи були папи грішники? Що то була інквізиція? Чи потрібна церковна держава?

Засноване церковної держави. Авініонська неволя. Хто старший, папа, чи собор?

VII. Відпуст в день Непорочного Зачатя.

Що спонукало Василя Івановича утікати з Росії? Який храм був в парохії о. Петра? Що є непорочне Зачате П. Діви? Чи давнійше було сьвято в честь Непорочної Діви? Як величає Пр. Діву східна Церков? Що говорить сьв. Письмо про Пречисту Діву? Що учать сьв. Вітці Церкви? Як вірила грецька Церков по Керулярию? Як вірила російська Церков в XVII ім і XVIII-ім століттю? Братство Непорочного Зачатя в Полоцку. Віра Старообрядців в Непорочне Зачате Пр. Діви. Слова Пресьвященного Митрополита Андрея. Наука Католицької Церкви. Чи можна купити відпуст? Що то є чистилище? Що учить сьв. Письмо? Яка була віра з давен-давна в Христовій Церкві? Що се є сполученє Сьвятих? Хосен із сполученя Сьвятих. Що є відпуст? Хто має право удіювати відпуст? Що є часний відпуст? Відпуст для душ в Чистилищи?

VIII. Побіда Правди.

Я нарочно виписав точний зміст праці о. Лежогубського, щоби пересвідчити читача, як всесторонно зістали опрацьовані усі спірні історичні і догматичні питання між нами а православними; не зістав там поминений найменший навіть сумнів, який православним дає причину до упереджень зглядом католицької Церкви, як брите бороди через наше духовенство і т. п. Не треба думати, що так широкий матеріял зістав дуже побіжно оброблений або недостаточно доказаний Протівно, кожда правда св. віри є там так сильно узасаднена, що мусить полонити ум і серце і робить, если послужу ся порівнанєм, вражівне по мистецьки вирізьбленої статуетки з бронзи, де ні одна чертка не остала пропущена, де всею як найсовершеннійше викінчене і вигладжене. Тут не знайдем ні одного слова зайвого, не потрібного, а кожде слово, кожда думка точно розважена, обдумана. Се дало Автору спроможність в розмірно вузких рамцях опрацьовати широкий і досить скомплікований матеріял.

Докази на догматичні правди св. Віри вибрані з св. Письма, церковного переданя і історії церкви так, що як найнаглядній-

ше представляють дану правду. При тім Автор старався головно покликувати ся на тих Вітців Церкви, котрих письма і у православних мають високе поважане. Тоюж самою гадкою руководив ся, коли брав докази з богослужебних книг, яких уживають православні, а навіть з писань учених богословів, знаних стовпів російської православної церкви. (Докази на Непор. Зачате Пр. Діви). Одним словом під тим зглядом має ся прадя дуже велику вартість, бо хіба треба бути дуже закаменілого серця, щоби так наглядно представленим правдам не дати ся переконати.

Лишень до доказу з св. Письма на походжене Св. Духа можна зауважити, що є другий текст, який наглядніше доказує походжене Св. Духа від Отця і Сина, чим текст наведений Автором. Доказу того ужив в своїм „Катехизм“—і св. Йосафат (гл. Д-р Д. Дорожинській, Матеріялы до історіі життя і смерті св. священномученика Йосафата Кунцевича, архієпископа Полоцького. Львівъ, 1911 стор. 4), а важний він тому, що Сам Спаситель вказує на зависимість Св. Духа від Себе і Отця: „Гдѣ же прийдець онъ, дѣхъ истины, наставитъ вы, на всѣку истину.... Онъ мя прославитъ „якъ ѿ моегѣ прийметъ ѿ козѣститѣхъ кама. Вѣд, елика йматъ шѣхъ моѣхъ свѣтъ: сегѣ радн рѣхъ, якъ ѿ моегѣ прийметъ ѿ козѣститѣхъ кама“ (Ів. XVI. 13 слід.). Однак се доказам о. Лежогубського не відбирає вартости, бо пояснене, яке дав до наведеного собою тексту (Ів. XV. 26) рівноважить більший наглядности того другого тексту.

Тим переходимо до другої прикмети книжки о. Лежогубського, іменно, до способу ясного, живого, плястичного, одним словом, гарного представлення річи. Того від нашого знаного „золотоустого бесідника“ можна було вповні сподівати ся. Автор представляє, як то вже з початку зазначено, предмет в діяловій формі. Се дало йому спромогу знаменито розвинути свій бесідницький талан. Мова тут проста, без всяких риторичних прикрас, пристосована до понять простолюдина, однак світла, блискуча, просто пориваюча. Розумові докази на абстрактні правди св. Віри так ясно тут переведені, що, здасть ся, трилітня дитина їх зрозуміла би; при тім попереплиганий текст гарними порівняннями, взятими головно з життя тих, для котрих книжка є призначена. Завдяки тим і иньшим прикметам читаєть ся книжка легко, інтересно, дає душі естетичне і етичне вдоволене, як який гарний твір красної літератури.

Се вражінє відчуваємо тим більше, що Автор зглядом противника надзвичайно дискретний, благородний. В цілій книжці не знайдеш ні словечка ні навіть натяку, котрі свідчили би про зневажливе поступоване Автора з противником; навіть там, де відпирає уличні назви, якими поклонники православя величають нашу Церков, приміром „калакутска, попиштатска“, а яких повно в знаній какографічній брошурі „Гдѣ искать и-

стину“ або хоч би наших „галицько-руських“ часописях, він умів заховати рівновагу і високий позем християнської любови. Зглядом противників — є так делікатний, що такі пороки російського духовенства, як „об'єдненія пустозвони“, що заслугоують радше на громи найбільшого обурення, він називає тільки „змінами“ або „звичаями“, які „заводить ся у вас таки самими св'ященниками“. Із сказаного нехай однак ніхто не заклучує, що через те розвідка о. Лежогубського виходить може млава, занадто анемічна, що так скажу, в осуді того рода пороків або відпираню клевет на нашу Церков. Овшім, читач відчуває після прочитаня сеї книжки повну сатисфакцію, відчуває цілим серцем живий біль Автора задля кривди своєї церкви, та не тільки відчуває, але і сам ним переймає ся. (Приміри: відперте клевет киданих православними на св. Іосафата, Преосв. Сотера і нашого Митрополита); без лайки, без обидливих слів, без роздражнення і гніву, ціхуючих звичайно того рода письма, він з найбільшою енергією і силою відпирає всі закиди против св. Церкви. Ся прикмета дає по моїй думці нашій розвідці найбільшу вартість, бо більше перекоує, чим всякі иньші докази.

Я не скінчивби, колиб хотів підносити усі добрі прикмети тої праці. Се дійсно знаменитий дороговказ до того, „де знайти правду“. Наша Церков, як колись, так тепер перебуває часи внутрішнього кипіння, тихої, але опірної боротьби і, хоч не отвертих, всеж таки бодай до якогось часу таєних переслідувань. При тім, ніде правди діти, спеціально наша галицька церковна провінція не конче похвально записала ся в історії тоїж церкви. Звідси рекрутували ся добровольці, що помагали російському правительству добивати страдальну Мученицю в Холмщині, а і тепер на наших очах то саме дієть ся. Часописи доносять вість про шесту станицю російського православ'я у нас в Галичині а агентами його показують ся, аж сором заливає очі, наші таки рідні братя, діти тоїж самої католицької Церкви, на котру вони підносять св'ятотатську руку. Видно, що ще за мало у нас духа молитви, духа саможертви, духа покаяння, любови для своєї Матери, коли Всевишній зсилає на нас таку страшну кару, такий допуст. Треба нам проте подвійно взяти ся до праці, аби переблагати строгого, але милосердного Судию за наші давні і теперішні прогрішеня, та направити зло, до якого ми самі довели. Книжка о. Лежогубського буде для нас в тій тяжкій праці побіч щирої молитви і св'ященничої ревности, без котрих нич нам не вдасть ся, дійсною підмогою, дорадником і учителем, як в данім случаю нам поступити. Нехайже вона сотками тисяч розходить ся по наших краю; нехай не буде ні одної селянської стріхи, кудиб вона не, заглянула та не скріпила захитаного ума, не успокоїла занепоковного серця її жителів; нехай вона перерве кордони і там скаже нашим братям, хто вони і що вони, де їх ціль, дійсна правдива свобода.

о. М. Ш.

В С Я Ч И Н А.

Звіт з діяльності Виділу Товариства сьв. Ап. Павла за час від 8. грудня 1910 до 7. грудня 1911 р.

Послідні Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла відбулись дня 8. грудня 1910 р. Вибраний на тих зборах виділ уконститував ся в сей спосіб під проводом голови Т-ва о. Євгена Гузара:

Заступником голови вибрано о. Д-ра Йосифа Боцяна, секретарем о. Д-ра Дмитра Яремка, скарбником о. Никиту Будку, бібліотекарем о. Николу Щепанюка. Прочі виділові ввійшли в склад комісії видавничої і кольпортерскої а се: о. Лужницький Леон, о. Лежогоубский Теодозій і о. Лопатинський Дамян.

Засідань Виділу було в протягу року 16.

Виконуючи рішене послідних Загальних Зборів, які uznали „пекучою потребою з'організоване руського духовенства в деканальні кружки для оборони руського народу перед атеїзмом, схизмою і нагіркою на руський обряд“. — Виділ заняв ся енергічно введенем в жите деканальних кружків. В тій цілі уложено кружковий статут, постарано ся о его потверджене через духовну і сьвіцку власть і розіслано его до всіх деканатів. Протягом сего року уконституували ся деканальні кружки в 39 деканатах львівскої Епархії а се в деканатї:

1. Бережанським, 2. Бобрєцкім, 3. Брідскім, 4. Бускім, 5. Войнилівскім, 6. Глинянським, 7. Городецкім, 8. Грималівскім, 9. Долинським, 10. Жидачівскім, 11. Зборівскім, 12. Золочівскім, 13. Калускім, 14. Козлівскім, 15. Львівскім, 16. Любінецькім, 17. Микулинецькім, 18. Нарайвскім, 19. Новосельським, 20. Озірнянським, 21. Олеським, 22. Перемишлянським, 23. Підгаєцкім, 24. Підкамянецькім, 25. Поморянським, 26. Радехівскім, 27. Рогатинським, 28. Рожнітівскім, 29. Скалатскім, 30. Стрийскім, 31. Струмиліво-Камянецькім, 32. Стріліскім, 33. Терєбовельскім, 34. Тернопільскім, 35. Тухлянським, 36. Унівскім, 37. Ходорівскім, 38. Щирецкім, 39. Янівскім.

Крім сего вже прислано до потвердження статут з 6. деканатів а се з деканату: 1. Лопатинського, 2. Винницького, 3. Яричівського, 4. Збаражского, 5. Журавеньского, 6. Милятинського. Уконституоване кружків в тих деканатах наступить в короткім часі.

Лишень з девятьох деканатів не прислано еше статутів до потвердження, а се: 1. з Волевського, 2. Бурштинського, 3. Галицького, 4. Зарванецького, 5. Залозецького, 6. Николаївського, 7. Олівського, 8. Перегінського, 9. Скільського.

Число девяти деканатів за поважне, щоби вже тепер можна назвати з'організованим ціле духовенство нашої львівської Архієпархії, хочби проти 9. було число 45. Можна надіяти ся, що і ті 9 деканатів підуть за приміром всіх прочих.

Згадати належить, що в Перемишлі засновано філію Т-ва сьв. Ап. Павла дня 27/ХІІ 1910. Та філія заповідає як найкрасший розвиток між сьвященством перемискої Епархії.

В Станиславові еще не засновано філії нашого Т-ва; в однак надія, що в короткім часі і в станиславівській Епархії буде заснована філія так, що Т-во сьв. Ап. Павла буде могло небавом розвивати свою діяльність в цілій руській, галицькій провінції церковній.

Працюючи над з'єдиненем нашого духовенства Виділ не залишав сповнити і прочі рішення Загальних зборів.

І так: Обговорено статут для видавничого товариства, ухваленого на послідних Загальних Зборах. З проєктованих статутів прийнято як найвідповіднійший статут вже існуючої у нас укр.-рус. Видавничої Спілки. Один уділ виносить 50 К. з порукою обмеженою до висоти подвійного уділу. Членами Спілки можуть бути лишень члени Т-ва сьв. Ап. Павла.

Від введеня в жите сеї Спілки вдержав ся Виділ поки що тому, бо рівночасно розпочав акцію Комітет для будови реклекційного Дому. Сей Комітет почав збирати деклярації на уділи між нашим духовенством; дотепер має вже декляровану суму 20.000 К. Через те годі було в сім році покликати до життя видавничу Спілку. Та мимо сего Виділ при скупих доходах Товариства зміг видати дві книжочки в поважнім числі примірників а саме: о. Л. Лужницеого „Оставьте дѣтей приходити ко мнѣ“ ІІІ. пояснене до науки катехизму в 4.000 примір. і дуже пожадану і потрібну в теперішнім часі збільшеної схизматичкої пропаганди книжку о. Т. Лежогубского „Де знайти правду?“ Книжка ся богата змістом обіймає 18 аркушів друку, сторін 282; ціну назначено 1 К. Друковано єї в 5.000 примірників. Є надія, що ся книжка дуже скоро розійде ся, бо зараз по першім оголошеню вплинули численні замовлення. Також з огляду на існуючі вже деканальні кружки можна надіяти ся правильного широкого розповсюднення так згаданих як і всіх прочих книжок видавництва Т-ва сьв. Ап. Павла.

Поза рішеннями Загальних Зборів підняв ся Виділ дуже важного діла.

Коли головно заходами Т-ва Катихитів одержано дозвіл на авторизований переклад щоденних молитов на народну мову і на уживанє єго при науці релігії в школах, Виділ постановив зарадити иньшій пекучій потребі. На 7. засіданю дня 28. цвѣтня 1911. ухвалено покликати Комісію богословів і рутеністів, яка заняла би ся переводом сьв. Письма на народну мову. До

Комісії ввійшли: о. Д-р Йосиф Воцян, о. Никита Вудка, о. Д-р. Теодозій Галущинський, о. Теодозій Лежогубский, о. Леонід Лужницький, о. Плятонід Філяс, о. Д-р. Дмитро Яремко, п. Д-р. Іван Брик, п. Д-р. Іван Копач, п. Д-р. Остап Макарушка, п. Ілярій Огоновский, п. Д-р. Михайло Пачовский, п. Д-р. Кирило Студинський, п. Д-р. Василь Щурат. Ся Комісія зістала одобрена Високопреосвященим Митрополитчим Ординаріатом. В місяці вересня с. р. розпочала Комісія свою правильну працю над перекладом сьв. Письма на щотижневних засіданнях. Доси переведено 11. глав євангелія від Матея. Коментар до переводу сьв. Письма ладить о. Д-р. Теодозій Галущинський Ч. С. В. В.

З посеред иньших справ і діл, які вьжуть ся з діяльністю Виділу, належить згадати про реколекції. Реколекції для сьвящеників, уладжені Товариством сьв. Ап. Павла в днях 27. лютого до 3. марта с. р., згуртували небувале доси число учасників а се 302. Тим реколекціям проводив наш Високопреосвящений Митрополит. Другі реколекції відбули ся заходом Т-ва сьв. Ап. Павла в днях 4—8. вересня с. р.

За ініціативою Виділу відбуло ся маніфестативне і гідне привітання Є. Митрополита по Ёго повероті з Канади, як також відсвятковане десятиліття Ёго Митрополитої діяльності. З сеї нагоди одержав Є. Е. Митрополит в січні с. р. до 500 писемних привітів з околи 100.000 підписами вірних львівської Архiepархії.

Згадати також належить, що Виділ через свого відпоручника брав участь в Комітеті, який приготував у Львові величавий обхід столітної річниці уродин Маркіяна Пашкевича.

Кромі тих сьвітлич моментів, з якими вьже ся діяльність Виділу, годі не згадати про сумний факт викинення і покривдження СС. Василянок через Інститут „Народний Дім“ у Львові. З сего приводу Виділ оповістив свою заяву, напечатану в „Ниві“.

Також змушений був Виділ реагувати на клевету, напечатану в „Церковнім Востоді“, органі „Общества ім. сьв. Іоана Златоустого“. В часописи „Церковный Востокъ“ ч. II. напечатано іменно допись о. прал. А. Бачинського, в якій Впр. о. пралат твердить, будьто би на послідних Загальних Зборах Т-ва сьв. Ап. Павла між иньшим поставлено і ухвалено резолюцію, щоби українське сьвящєнство не являло ся з ніякою духовною помочію у своїх собратів русофілів. Виділ нашого Т-ва вислав спростованє, яке редакция Цер. Востока помістила, але в своїй дописці піддержує дальше кинєну клевету. Як таке поведєне згаданої часописи скваліфікувати і назвати і як дальше поступити се осудять Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла.

В звіті з бібліотеки Т-ва сьв. Ап. Павла треба зазначити значний зріст книжкового руху. За час від 8/XII 1910 р. ро-

зійшло ся книжок в числі понад 10.000 примірників за суму 1.582 К. 80 с., з того вплинуло до каси 1229 К. 94 с. решта на довгах.

Звіт касовий представляє приходи в сумі 3.647 К. 45 с. враз з готівкою, яка лишила ся з попередного року в квоті 630 К. 27 с. На ту суму доходів зложили ся вкладки членські в квоті 586 К., прихід з книжок, побраних сего року і попередних літ, в квоті 1.450 К. легат бл. п. о. І. Залуцького в квоті 200 К., решта з дарів і жертв.

Розходи виносили суму 2.768 К. 89 с., в ній містять ся такі більші видатки: друкарня ОО. Василян в Жовкві 832 К. 42 с., авторам 365 К., для продавців книжок 291 К., канцелярія 249 К. 77 с., писарам 140 К., штампі до статутів 133 К. 50 с. і иньші. Лишає ся готівка в квоті 1229 К. 94 с.

о. Евген Гузар

голова

о. Д-р Д. Яремко

секретар.

Примітка про суплікацію.

Від непамятних часів уживає ся по наших церквах „умпительна“ піснь, так звана з латинська суплікація. Дехто думає, що ся піснь зайшла до нас від західної — себ то від латинської Церкви. Се як раз противно стало ся, бо Церков латинська переймила сю піснь від нас, а понеже звичайні латинські Богослуженя є недостаточні для людей, тому Церков латинська доповнила латинські Богослуженя додатками в мовах народних; між тими додатковими піснями перше місце займає суплікація, котра днес увійшла в латинське Богослуженє як невідлучна часть вечірні і иньших, як „маєве“, а радше „майске“ Богослуженє.

Перша точка тої пісні є складовою частю нашої Літургії, а була она так симпатично принята цілим руским народом, що Козаки сьпівали єї перед кождим бойом (стрічою) з неприятелем.

В послідних двох десятках літ увійшов і в нас звичай уживати сеї пісні наперед на великі торжества, опісля що раз частійше, а то через впровадженє Богослуженя в честь сьв. Йосифа, а опісля через загальне принятє майского Богослуженя, котре днес править ся майже по всіх церквах. А в церкви, в котрих править ся на кождій вечерні — що неділі.

Доси спосіб правленя суплікації ніяким Ординаріятским розпорядженєм не унормований.

По більшій часті править ся вона в нас з так страшним „набоженством“, що чоловік мимоволі стягає болоєи в ушах — щоби що не повадило на слух: а правлять так, що оден стих відсьпівує сьвященик 3 рази, а народ 3 рази — переплітаючи ся. Підчас сьпіву народа дзвонять у всі можливі дзвінки, які находять ся в пресвітерії. Є сей сьпів з дзвоненєм так страшний,

що попросту робить з Богослуження якусь дику какофонію — і час би се „побожне“ відьспівуване цілком скасувати.

Але чого маємо ми сьпівати аж по 6 разів кожду точку суплікації, се вже є тайна, і як раз слушно запримітив Преосвящений Митрополит, що в рускім 6 разовість є незнана: 3 рази, 12 р. 40 р. — се знане, але 6 ніколи.

Се хіба для продовженя „короткого“ нашого Богослуження...!

Інші сьвященики сьпівують самі лиш перший раз кожду точку, а нарід по 2 рази, а вже „Ми грішні“ йде на 6 разів на старий лад — і все magno cum strepitu! Для піднесеня духа до Бога...!

В самій річі ария суплікації є красна і дуже подобає ся, на коли відьспівана в моль — тонах спокійно — без галасів дзвінків! І найкраще виглядає, коли сьвященик лиш зачне, а нарід протягне решту сам — без дзвінків — до кінця, або скажім отверто: на латинський лад! Нехай мені ніхто не бере за зле — але до такого традиційного сьвіву суплікації, як по многих церквах еще практикує ся — маю по просту, — відразу. Се за надто — sit venia verbis — по грубому!

При тій нагоді годі здержати ся від замітки, що мимо того, що суплікація находить ся в кождім літургіконі і в кождій книжочці — молитвеннику, однак дуже мало сьвящеників сьпівав єї так, як всюди надруковано. З того виходять дуже часто непорозуміння між сьвящеником а народом — там де сьпівав ся кожда точка по 6 разів — особливо при точці „Ми грішні“! Яких туг добирають собі декотрі сьвященики слів — нераз аж сьмішно — а може гнівно — слухати. Ми грішні.. благаєм — молим, причини ся за нами, моли ся за нас грішних і т. д. Окрім того комбіноване точки до сьвятого Храма — не має ніякого сенсу.

Час би було, щоби з одної сторони Архиереї унормували спосіб відправи суплікації, з другої сторони — щоби сьвященики правили єї — з книжочкою в руці. — Ю. Дутк.

Щедрий дар Є. Е. Преосвященого Митрополита Андрея гр. Шептицького для „Сільського Господаря“.

Є. Е. Преосвящений Митрополит Андрей гр. Шептицький, який від ряду літ щедрою рукою дотує і підпомагає наші народні змагання і кладе підвалини до щораз нових культурних інституцій, наділив наше Краєве Товариство господарске „Сільський Господар“ щедрим даром, даруючи єму свій двір в Коршеві разом з приналежними господарскими будинками, парком і овочевим та яринним огородом в просторі около 15 моргів. Тим актом даровизни дав Є. Е. Митрополит Товариству „Сільський Господар“ можливість в дуже вигіднім місци і серед дуже сприяючих условій утворити господарску стацію з взірцевим огородом і садом, зглядно також умістити там школу рільничу

або школу селянських господиць, якої потреба відчувавсь у нас від давна.

В справі осудження „Ниви“ на вічу в Станиславові одержуємо такі інформації: Дуже добре зробила Редакція, що візвала тих, які голосували за резолюцією проти „Ниви“, аби оправдали свій крок і доказали, що „Нива“ є шкідлива Церкві і народови, бо инакше годі брати і віче і его резолюції на правду і поважно. Доси ніхто в тій справі не відозвав ся, отже вже з того конечне заключене про вартість віча і резолюцій. Та не тільки з того. Редакція „Ниви“ мала мабуть кецкі інформації про хід станиславівського віча, коли взагалі з ним числила ся. Як учасник згаданого віча можу як найсовіснійше запевнити Редакцію, що спеціально резолюції проти „Ниви“ віче зовсім не ухвалило. На віче прибуло 150 священників. Коли вони з ранішних промов та рефератів дізнались про заміри хитрих ініціаторів віча, зараз і розіхались домів так, що на полудневих нарадах було всього около 35 священників і то переважно самі молоді. При ухвалюваню резолюцій і з сих „відважнійші“ виходили, а лишились самі такі, що видячи, як перші ОО. мітрата та каноніки підносять руку, не могли і своєї не піднести. Сегож вимагало благородумє пастирське. Коли прийшла черга на резолюцію проти „Ниви“, на сали було всього кільканадцятьох наймолодших священників, з якими аранжери віча вже безпардонно поступали і лише відчитали резолюцію (цілком не таку, яка відтак появилась в часописах!), признавши її безголосованя ухваленою! Додам, що проти „Ниви“ було лише чотирох священників, а се звісний о. Фацієвич (він поставив резолюцію), его інспіратор о. Гордієвский (аранжер віча), також звісний о. Чернодоля і еще якийсь невідомий мені ближше молодий катехит, що має старатись о сталу посаду. Отсе всі вороги „Ниви“. Сі й „ухвалили“ резолюцію проти неї. Загал священників станиславівської єпархії не є на стільки добродушним, щоби ухвалював такі резолюції. Прошу Редакцію „Ниви“ прийняти се до відомости і не переставати уважати нас помимо всього своїми прихильниками. — С.

Еще о. Щепкович і его брошура.

В кількох послідних числах „Gazet-y kościeln-oj“ поміщена довжезна статя „Ze sfer ruskich“, в якій редакція сеї русиножерної часописи залюбки виписує цілі уступи з відомої брошури руского крилошанина. Розумієсь, добирає уступи лише такі, що представляють в найгіршій світлі і нашу Церкву і наше духовенство і нашу свідку інтелігенцію і наш цілий народ. На вступі рекомендує „Gaz. kośc.“ о. Щепковича в той спосіб: ...w ostatnich dniach odezwał się ze strony ruskiej głos bardzo stanowczy i śmiały, ... wypowiedający bardzo gorzkie prawdy (?) narodowi (!) ruskiemu і jego duchowieństwn (!). X. kano-

nik Dr. Szczepkowiec w Stanisławowie wydał obszerną broszurę p. n. „W imię prawdy“, w której ubolewa nad zamieszaniem pojęć, nad upadkiem wiary i ducha kościelnego w społeczeństwie ruskim i wśród znacznej części jego duchowieństwa (! sic!). Niepodobna go posądzać o lekkomyślną przesadę ani o chęć oczerniania własnego narodu, a zresztą możemy mu wierzyć tem łatwiej, że obraz, przez niego nakreślony, zgadza się w ogólności z tem, co wiemy skąd inąd (rozumieć z „Gońca“, „Słowa pol“, „Dziennika pol“ i t. p. часописий) o dzisiejszym stanie Cerkwi unickiej... Ну і нема чого дивуватись „Gazet-i kośc.“, що покликуюсь на брошуру о. Щепковича, сеж руский крилошанин, чоловік старший, поважний, котрий знає, що пише і про що пише. А дальше, як не покликуватись на ту брошуру, коли вона так гарно годить ся у всім з тим, що пишуть в тій самій справі всі русоножерні польські часописи? Досить, що станиславівський професор і крилошанин своїм геніяльним (або як „Руслан“ пише лише „знаменитим“) твором прислужив ся дуже і рускому народови і рускій Церкві і рускому духовенству. Гратулюємо!

Бюджет на рік 1912.

Видатки міністерства віроісповідань і просвіти виносять після бюджетного проєкту на віроісповідання в Галичині 6,843.766 корон. Видатки релігійного фонду в Галичині виносять 6,295.370 кор., а в Кракові 510.914 кор., разом 6,806 284. Звичайні видатки в Галичині в порівнянню з біжучим роком суть висші о 64.955 кор. з причини висших емеритур, як також підвищення етату руских питомців в Перемишлі о 20. Видатки надзвичайні виносять в Галичині 332.269 кор., в Кракові 15.000 кор. Між сими знаходимо лише рату 3.000 кор. на будову гр. кат. церкви в Радимі і останну рату 20.000 кор. на реставрацію гр. кат. катедри у Львові. З основного капіталу релігійного фонду призначено квоту 229.998 кор. на будову нової гр. кат. духовної семінарії в Перемишлі. — Дотація гр. кат. митрополії у Львові виносить 49.132 кор., гр. кат. єпископства в Перемишлі 50.913 кор. Дотація духовенства гр. кат. львівської архієпархії виносить 1,177.885 кор. перемискої 1,111.280 кор. а станиславівської 695.960 кор. — Доходи релігійних фондів і дібр виносять в Австрії 9,811,239 кор., в Галичині і Кракові 1,099.050 кор. — Державні субвенції для цілий віроісповідних католицких в Галичині виносять 26.482 кор. Субвенції одержить церква в Жидачеві (1.333 кор.) і церква в Старім Самборі (656 кор.).

Евхаристичний конгрес світовий у Відні.

В місяці вересни 1912 р. відбуде ся сей конгрес у Відні під протекторатом цісаря Франц Йосифа І.

Приготованя до сего конгресу вже тепер почато. Займає ся ними центральна канцелярія конгресу — Zentralkanzlei

des eucharistischen Weltkongresses — Wien I. Stefansplatz 5. До неї треба звертати ся по всякі інформації. Щоби успішно поробити всі приготування, установлено значне число комісій, а на їх чолі як найвизшу інстанцію президіяльне бюро під проводом кардинала Д-ра Наґля. Пропаґандою для сего конгресу займає ся центральне бюро під проводом Еп. Д-ра Чоккого. Крім сих покликані до праці слідуєчі комісії: комісія для літурґіки, комісія для dokonання робіт декоративних, комісія фінансова, комісія займаюча ся прийнятем учасників, комітет прасовий, комісія для бесідників конгресових, комісія для комунікації і руху, жіноча організація, комісія для штуки і ин.

Вистава церковної штуки у Відни.

Та вистава буде уладжена в часі і при нагоді інтернаціонального Евхаристичного конгресу в вересни слідуєчого року. Обняти буде всі предмети і діла штуки, які належать до церковного і приватного релігійного культу і набоженства передовсім ті, що відносять ся до культу Евхаристії. Зголошеня про участь в виставі приймає виставовий Комітет (Wien, I. Bäckerstrasse 8.) до 15. січня 1912. До зголошень належить додати відповідні шкідци і т. п. Не буде ніяких оплат за винайім місця. Річи будуть обезпечені перед всякою шкодою. Програми, формулярі і всякі інформації уділяє згаданий Комітет безплатно. — Наша „Достава“, яка зєднала собі признане на сегорічній виставі в Одесі, без сумніву схоче взяти участь в тій спеціальній виставі. — Я.

Вже вийшов „Господарский календар“ на 1912 рік котрий обіймає: I. Календаріюм. II. Часть літературну. III. Часть економічну.

1. Часть обіймає календаріюм, календар астрономічний і часть інформаційну. — В части літературній поміщені оповідання, поезії і сьмішне. В части економічній є такі статі: Як закладати молочарську спілку? Вказівки для доставців молока до сироварської спілки. Корисги сироварських спілок. В який спосіб найлучше платити за молоко. Свій до свого. Видатність масла. Перший курс молочарської школи у Вижниці. Економічні інституції в Галичині. Історія українського молочарства в Галичині. Про поживу. Господарські поради.

Господарский календар повинен знаходити ся в кожній хаті, в Січч, в читальни а головно у хаті кожного рільника.

Господарский календар коштує всего лиш 60 сот. з пересилкою 70 сот. Хто замовить 10 календарів дістане оден даром. Замовляти проситься на сю адресу: Адміністрація „Господарского календаря“ (Союз молоч. сировар.) у Вижниці.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам ещє доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми му-сіли би хйба здержати їм висилку часописи.

З нагоди ювілею Маркіяна Шашкевича

виголосили наші сьвященики чимало прекрасних патріотичних проповідий, які варто би видати друком, тим більше, що у нас на подібні проповіди велика посуха. В тій ціли просимо тих Вр. проповідників, що голосили ювілейні проповіди, щоби зволили їх переслати нашій Редакції до напечатаня в „Ниві“, зглядно навіть в осібнім ювілейнім виданю. Збірник тих проповідий не тільки звеличив би память незабутнього Маркіяна, але мігби також служити до практичних цілий. — *Редакція.*

Просимо ширити між народ християньский
двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37)
і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
сьвящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропольської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шептицьких ч. 29.
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовленя іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовленя на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, скларані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві
взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного
тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дав підмогу Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

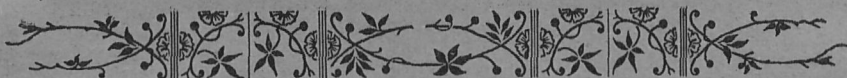
Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року
3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень
„Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ОПОВІЩЕНЬ.

Знані суть нашому Всч. Духовенству товариство сьв. ап. Павла і єго видавництва. Про товариство не раз уже в „Ниві“ писало ся, а видавництва — ті просто залягають магазини. В надії, що найдуть ся прецінь сьвященики, яким розвій товариства сьв. ап. Павла і ширене християнської ідеї лежить на серци так, що й ні труду, ні гроша на се не пожалують, подаємо отсе спис видань тов-а і просимо поспішати з замовленнями.

1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова апольогія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а зьвірина	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставьте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. сьвящ. Т. Лежогубский — Теорія розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ сьвящ. Т. Лежогубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скільність сеї послідної книжки одержують 20% рабату).

З дрібної бібліотени для народу :

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки !

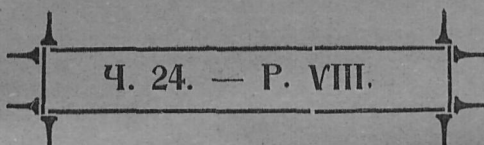
Адреса : Львів, ул. Коперника ч. 36.

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ З друкарні Ставропільського Інститута
під зарядом М. Рефця. 1911.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 24.

З М І С Т:	Довірочні збори руського духовенства	737
	Православна пропаганда.	749
	<i>о. Юстин Гірняк</i> : Раціоналізм а початок християнства.	755
	Загальні Збори Товариства св. ап. Павла.	760
Всячина:	(Відозва в справі „Основи“. — Бібліографічна нотатка. — Загальні Збори Товариства св. Ап. Павла. — Переписка Редакції).	764
Від Редакції.		

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуючі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (криптична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.

2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі. Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.

3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету сушрже-ського „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.

4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.

5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогла-сником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.

6. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.

7. о Е. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.

8. о. О. Волянський: Апольоґетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.

9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.

10. Франц Герцог: Сім голосів ззиваючих грішника до по-каляня, — переклад о. Пл. Карпинського Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.

11. о. Мих. Дороцький: О християнській родшні, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.

12. о. Н. Вудка: Дісципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

Видавництва Товариства свв. ап. Павла.

1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова апольоґія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звірину	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. свящ. Т. Лежогубський — Теорія розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ свящ. Т. Лежогубський	1.00 К.

(Замовляючі більшу скількість сеї послідної книжки одержують 20% рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевости північно,
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 24.

Львів, 15. грудня 1911.

Рік VIII.

Довірочні збори руського духовенства.

Дня 7. грудня с. р. о год. 4. по полудни зібрало ся в салі „Сокола“ при ул. Руській зверх 400 руських св'ящеників з всіх трьох диєцезій, львівської, перемиської і станіславівської, на довірочну нараду.

Нараду отворив о. крил. Войнаровський, вказавши на причини скликаня наради. Задля ріжних обставин — говорив бесідник — заострили ся у нас національні відносини і посередно втягнуто в сю боротьбу і руське духовенство. Не займе духовенство ясного становища, то се без сумніву принесло би необчислені наслідки для церкви, але рівнож підірвало би дотеперішній престиж духовенства в народі. Се й було приводом до скликаня довірочної наради.

Пояснивши так ціль скликаня наради запропонував о. Войнаровський покликати до президії зборів оо. Городецького, Галущинського і Негребецького, а на секретарів оо. Нижанковського і Кальбу, що й послідувало.

Предсідатель о. Городецький уділив голосу референтови о. Теодорови Савойці.

Реферат о. Теодора Савойки.

Рік сей — століте уродия Маркіяна Пашкевича — велить кождому свідомому Русинowi-Українцеви глянути позад себе та змірити дорогу, якою йшов руський народ в Галичині в отсю сотку-літ. А передовсім мується се зробити руське духовенство, раз тому, що Сей, що пробудив галицьку Русь до

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ 119 50829

житя, був сьвящеником; по друге тому, що руське духовенство, сповняючи свій обовязок слуг Христових, служило народови в його духових народних потребах, та з початку майже виключно саме, а опісля при помочи сьвітської інтелігенції вело його до цілковитого відродження; по третє тому, щоби на початку нового столітя від уродин Маркіяна сказати собі, що має робити дальше: чи спочати на лаврах трудів своїх попередників і народну працю віддати в руки иньших, чи тримати і дальше руки при живчику народа, вслухувати ся в біте його серця, відчувати його потреби і бажаня, наколи би вони в яким-небудь напрямі зраджували хоробливий стан, кермувати ним так, щоби вийшла слава Божа і добро народа.

Сими гадками руководив ся комітет, запрошуючи Всечесних Вітців Товаришів на отсею спільну дружну нараду.

Який був стан руського народа в Галичині перед 100 літами, злишнім довго обговорювати. З під панованя Польщі прийшов руський народ під австрійське панованє знищений материяльно, в цілковитім духовім занепаді. Він не мав спроможности побирати навіть елементарної науки, йому не вільно було займатися яким-небудь ремеслом чи промислом. *Adscriptus glebae* був живим інвентарем властителя. Недобитки руського дворянства, щоби ратувати останки своїх родинних дібр таї користати з прав і привилеїв, признаних лиш для пануючої польської нації і церкви, відступили від свого руського народа і церкви, таї перейшли у чужий ворожий народови табор. При руськім народі остало лиш саме духовенство, яке і було його одинокою, інтелігентною верствою і яке одиноке співчуло його недолі та разом з ним двигало тяжке ярмо чужого панованя. За се його почуванє з народом спадали на него „благодати“ в виді таких, що руське духовенство не мало в Польщі забезпеченої церковної землі, котра залежала від волі дворів — та що жінок та дітий руських католицьких сьвящеників, змушував католицький, польський уряд до робленя панщини. В році 1764 видав польський ряд конституцію „*Convocationis*“ о поповичах, яка постановляла, що діти руських католицьких сьвящеників є обовязані до чинностей підданчих своїм колятарам на рівні з селянами. Сею конституцією віддано правно руське, католицьке духовенство, польській шляхті в підданство на рівні з селянами. Се крайне, нечуване пониженє католицького духовенства католицьким урядом доходило до такого степеня, що члени сьвященичої родини, жінки і діти, підлягали на ланах навіть тілесній карі, на рівні з „хлопом“.

З хвилею приходу руського народа під австрійське панованє настає для него нова доба. Цісарева Марія Тереса та цісар Йосиф II., овіяні духом того часу, старають ся дати руському народови деякі полекші. Для вишого образования духовенства основують семинарії у Відни та Львові, та дають йому спроможність побирати више образование на університе-

тах. Ограничують в певній мірі самоволю дідичів в виконуванню прав панщини, хоч в практиці тяжіла панщина цілим важким ярмом і дальше над народом. І тут співчуло руське духовенство з народом та ставало в обороні сих мінімальних прав, признаних руському селянству австрійським правительством. Одержавши висше образование стало воно працювати над освітою народа. Користаючи з того, що Марія Тереса завела загальний примус шкільний в своїх краях зачало руське духовенство заходити ся коло основаня народних шкіл для руського народа. Овочами сеї праці руського духовенства являють ся численні школи парохіяльні. Духовенство заходить ся коло зладження шкільних підручників та вводить в школах исані таблиці, з яких учить читати та писати. З браку учителів сповняє часто само обовязки учителів. Ролиж шляхотські домівії стали спинювати розвиток народного шкільництва тим, що віддавали учителів в довгу, дванадцятьлітню військову службу, тоді руське духовенство одиноким обстало за ними і на деканальних соборчиках в рр. 1787, 88 і 9 закладає рішучі протести проти сего ворожого для народної освіти поведеня шляхотських домівій та висилає скарги до центрального правительства. — В тих часах старав ся тоже руське духовенство відвести народ від пиянства та піднести його морально, і закладає селянські хори. — Щоби поправити долю своїх прихожан, робить вже в рр. 1790—1800 заходи о піднесенє домашнього промислу, особливо виробів ткацьких і вовняних, як свідчить о тім диссертация д-ра Івана Шептицького. Коли в році 1815 піднесено в державі на ново клич загальної, народньої освіти, основало руське духовенство в Перемишлі Стіваришене (*Societas praesbyterorum*), котре в своїм статуті поставило собі задачею нести освіту в рідній мові (*in lingua ruthenica vernacula*) і в руській мові видавати книжки. За сим пішло, особливо за Митрополита Михайла Левицького, оживленє закладанє сільських шкіл.

В сорокових роках девятнадцятого столітя пішла незвичайно енергічна і успішна праця духовенства до закладаня брацтва тверезости, яка, по-при ідеал відтягненя народу від гріха, мала також на меті вирвати той народ із тих сітій, які закинула на него польська шляхта тим, що заводила всюди горальні та накидувала на кожду голову певну з гори означену скількість горівки, яку кождий, хоч не хоч, мусів закупити. Та сю культурну працю духовенства спинювала знова шляхта, яка через мандаторів допускала ся різних репресій над селянством, та довела до того, що губернія стала неприхильно відносити ся до сего руху.

В тих прикрих панщиняних часах трудять ся многі связники також на поли науки і стають тим важними керманічами для будучого освідомленя і житя свого народа. Згадаємо знаменитого історика о. Михайла Гарасевича, котрий в своїм творі *Annales ecclesiae ruthenae* став, з наукою в руці, в обороні

прав руської церкви і народа. Звідси виходять й перші зірничі нашого духового відродження, Маркіян Шашкевич і др., котрі поклали основи до нашої національної літератури і до просвіти народа.

Така праця духовенства на полі отверезія і просвіти народа мусіла по часті підривати материяльний бит шляхти і тому викликала у неї неохоту, а то й ненависть до руського клиру.

Духовенство стало терпіти за народ, сповняючи високу християнську місію терпіти за безпомічних.

II.

Коли настала „весна народів“ р. 1848, на чолі руського народа стає знова духовенство, що бере у свої руки просвіту та політичну роботу, чим природно стягає знов на себе неохоту польських верховодів, та мусить на власній шкірі відчути тяжкі наслідки своєї праці. Проявою сего руху було основане „Головної Руської Ради“ і „Руської Матиці“, видаване руських часописий, організоване руських дружин по селах, а дальше здвигнене просвітно-культурної Інституції „Народний Дім“. Одиноким, що осолоджувало духовенству тверду його працю було се, що народ став при Церкві та духовенстві, та що удари, які спадали на духовенство за його народну працю зближували той народ ще більше до своїх пастирів.

Та затії польської шляхти не обмежили ся на ворогованю супроти духовенства в краю, а сягнули дальше у висші круги правительственні, та стали з'ображувати його, як вороже католицькій церкві, династії і державі.

З наданем конституції в шістьдесятих роках слідує новий живий рух, який стремить до просвітнього та національного освідомлення мас в цілі вироблення політичних прав для руського народа. Борбу о сі права руського народа так в соймі як і в державній раді ведуть представителі руського народа, якими були майже виключно съязищеники. Щоби здобути права для рідного народа та віддячити ся за знесені панщини в 48. році, стає руська репрезентация по стороні правительства, бо має надію, що воно візьме в опіку руський, мало освідомлений народ, який недавно тільки що вийшов з неволі тіла і духа, та допоможе йому добути належних йому прав супроти так можливого противника, яким була польська шляхта. Та надія, яку покладав руський народ на центральне правительство завела, а причиною сего була головно катастрофа з року 1866-го. Сю нещасну хвилю для держави, використовують Поляки та узискують для своєї мови домінуюче становище в школах і урядах краю.

Се критичне положенє австрійської держави використовує і Росія та в тім часі починає вести пропаганду російської ідеї в Галичині і позискує для неї кілька десятків руської інтелігенції, які і проголошують в „Слові“ єдинство руського і російського народа. І сей момент використовують Поляки. Вони стали змальовувати перед короною руський народ як ворожий династії та державі; а що руський народ не мав своїх представителів в коронній раді, довели своїми хитрими реляціями до того, що центральне правительєтво видає протягом літ цілий ряд розпоряджень в користь Поляків, якими односторонно і надмірно розширює права польського народа, а раз по-раз відбирає й мінімальні права Русинів та віддає їх на поталу Полякам.

В тих трудних часах, в часах ворожих затій з двох боків, польського і московського, вачинає ся серед руського народа свідома просвітна робота, котра доводить до основани товариства „Просвіта“, де визначну участь бере руське духовенство.

В слід за організацією просвітною йде і робота економічна, що проявляє ся головню в продагованю тверезости серед народа та в основуваню громадських шпихлїрів і зециїв збіжа. Цілий сей просвітно-економічний рух був звернений майже виключно на сільське населенє, а праця в тім напрямі спочивала майже виключно в руках духовенства.

Попри сю просвітну та економічну роботу веде руське духовенство, одинока більше независима верства руського народа, борбу о його права, яка обявляє ся в організації народа при нагоді виборів до державних, краєвих та повітових репрезентацій, та стає в обороні простолюдина супроти надужить чи то правительственних чи автономічних властей, як і супроти визиску та деструктивної роботи польських дворів по селах.

Се обстоюванє за правами народа витворює між духовенством а народом тісну звязь, що в визначній мірі підпомагала працю духовенства на поли релігійно-моральнім і церковнім. Народ йшов радо за вказівками своїх душпастирів, до яких мав повне довіре, і яких уважав своїми досвідченими приятелями, що не опускають його так в потребах дочасних як і духовних. Народ радо горне ся до церкви та для здвигненя богослуженя закладає хори. Тисячами спішить на місії, щоби його піднести морально та отверезити. Цілі села приступають до брацтв тверезости. За почином духовенства будує та украшує народ величаві церкви; не жалує на се послїдного керваво запрацьованого гроша, чим дає найкращий доказ, що готов все йти за проводом своїх душпастирів.

Ся невпинна робота духовенства не лише скріплює тісну звязь між ним а народом та підносить його релігійно-моральні почуваня, але також збільшує його добробут та його національну і горожаньску свідомість.

Але у сій праці зустрічає духовенство всякі перепони зі

сторони адміністраційних властей, які захопили в свої руки Поляки і зазнає різних переслідувань.

Священики, які в напрямі уморальнення чи отверезія народу розвинули видатнішу діяльність, знайшли в коляторах, якими були виключно польські пани, непримиримих ворогів, через що найспосібніші і найдіяльніші з них карали ся на найгірших посадах.

Міродатні польські круги, яким національне освідомлене народа, що йшло в слід за його уморальненем і отверезінем, відбирало всяку надію на цілковите його зденаціоналізоване, бачать в руськім духовенстві оден з найважнійших чинників розвитку народу і тому попирають всякі змагання, щоби з одного боку підкопати його повагу у народа, а з другого захитати до него довіре в найвищих кругах правительственных. Доскулювання зі сторони польських властей, правительственных, котрі ширять межі народом перестарілий Йосифинський патент, грошеві кари, засуди на вязницю, стають для руського духовенства річю зовсім буденною.

Та на жаль, не весь загал руського духовенства зрозумів свою задачу. У виду репресий та шикан знайшли ся такі, що для личних користий і з'єднання ласки коляторів відтягнули ся від культурної та економічної праці. В тих місцевостях, як також в тих, де часть москвофільського духовенства не співчувала з народом і відтягнула ся від роботи народної а свою працю духовну обмежила до відправ церковних, занедбуючи проповідь, катихизацію і школу, проявляє ся між народом рух неприхильний для духовенства. Народ, не видаючи серед сих священиків, прихильности для своїх громадянських справ, став до них відносити ся холодно та став податливим на всякі підшепти деяких молодих людей з руської інтелігенції, які ідеї, позичені з авторів західної Європи, нав'яні духом ворожим для церкви, переціплювали на наш ґрунт, звертаючи вістре головно проти духовенства, а затим і проти церкви. Сей рух спричинив, що часть духовенства знеохотила ся безнастанними напастями радикалів на вічах, та стала відтягати ся від народної праці а свою діяльність обмежила на справи чисто церковні. Тим мимохіть причинила ся до розвитку того руху, бо полишила йому вільне поле до агітацій шкідних для загальної справи народної під зглядом релігійним, моральним, соціальним та економічним.

Рівнорядно з сим рухом радикальним, що стремів до цілковитого підорвання значія духовенства серед народу, вів агітацію ворожу руському духовенству режим польський, який добре зрозумів, що коли йому вдасть ся відтягнути народ від духовенства, свого природного опікуна і провідника, тоді освідомлене руського народа, його економічне і політичне двигнене здержить ся на довгі літа.]

На сім польській режим не обмежив своєї діяльности, бо ще

навіть в останньому десятилітті, коли українське духовенство своєю працею в душі католицьким і народним рішучо звернуло ся проти православ'я і москвофільства, той польський режим удержував найвищі круги правительственні заєдно в переконанню, що загал руського духовенства працює в напрямі антидинастичним та антиавстрійським в користь російського православ'я та царизму.

Та в останніх літах се переконанє в найвищих центральних кругах правительствених стало змінювати ся, бо правительство, провіривши стан річи на місци, пізнало, що як-раз православ'є та сей антидержавний, антидинастичний і антикатолицький рух скріпили і піддержують міродатні круги польські. Сі міродатні польські круги зрозуміли, що національне освідомленє має грозить москвофільству цілковитою загрозою, а тимчасом се москвофільство служило Полякам знаменитим оружєм проти визволеня руського населеня. Отже стали поспирати русофілів при виборах до державної ради, краєвого союму, повітових рад, форитувати при урядах та аванзах. Не остають позаду колятори римо-католики і з виїмком двох-трьох одиниць, надають презенти на ліпші парохії виключно священикам русофілам.

Колиж міродатні, польські круги пізнали, що центральне правительство відкрило їх підпольну і облудну роботу та стало відносити ся з певною резервою супроти польської репрезентації у Відни, звалили цілу вину скріплення і піддержуваня царо-і православ'я в Галичині на партію вшехпольську, яка в тім напрямі виступала найкрайнійше.

Щоби дати центральному правительству позори льояльності супроти династії і держави, міродатні польські круги, які і так мали свої народні порахунки з вшехполяками, виступили проти них з цілою силою при останніх виборах до державної ради, а новий презес кола польського проголосив, що Поляки будуть вести політику в інтересі держави і династії та, що готові перевести угоду з українською нацією в Галичині.

Чи се проголошенє прем'єра кола польського було щирим, покажє найблизша будучність. Нам наученим досвідом здає ся, що се тільки зручний маневр політичний Поляків, раз щоби успокоїти найвищі круги державні, по друге, щоби приспати чуйність руського народа та обнизити його оборонну чинність в краю. На сі здогади наводять хоть би се, що вже заздалегідь міродатні польські круги вишукують серед руської суспільности елементи більше податливі та старають ся витворити з них партію, з якою могли би заключити угоду, але таку, яка не то, що не дала би руському народови належних йому прав, но навпаки, на довгі літа запевнида би Полякам супремацию над ним.

І знайшли!

На терені русько-польської борби в Галичині лишили ся останки фракції новішого курсу „нової ери“. Через тих то прихильних собі людей, кинено в руську суспільність новий клич, на котрий хотять приманити руське духовенство, а через него і частку народа, з якими могли би заключити позірну угоду та виказати ся перед центральним правительством, що ось то в Галичині супокій і згода, та що иньші домаганя, се тільки домаганя несупокійних елементів, ворожих суспільному порядку та мирному пожитю двох братніх народів, — клич, який і серед кругів центрального правительства знайшов би прихильний відгомін.

Користаючи з невдоволення, яке проявило ся в клирі ізза антицерковних агітацій радикалів як також і з сего, що національно-демократична преса кілька разів своїми виступами прикро обидила релігійні почуваня руського загалу — хотяй проти волі і интенції самої партії — задумали вони з'організувати нову партію — християнсько-суспільну, котра, вивіслюючи симпатичний для духовенства прапор оборони інтересів Церкви і духовенства, втягнула би до себе загал руського духовенства та довела до розлому серед руського народа, ослабила його відпорність і дала ся ужити до русько-польської псевдоугоди на условинах догідних для Поляків, а яка відібрала би руському народови всяку можливість оборони своєї народної екзистенції в Галичині.

Переведене такої угоди на услівях понизше мінімальних жадань руського народа, вийшло би не тільки на шкоду народа, але і Церкви та духовенства. На порядку деннім польсько-руської угоди стоїть нині справа виборчої реформи до галицького сойму. Мінімальні жаданя руського населеня в сій справі є точно спрецизовані і загально звісні.

Польські верховодячі круги не хотять признати тих мінімальних жадань і хотіли би мати в соймі репрезентантів, котрі були би склінні згодити ся на таку реформу виборчу, яка обнизала би значіне руської репрезентації в соймі до того степеня, що вона не то, що не могла би мати ніякого впливу на справи кравчі, але навіть не була би в можности не допустити до ухваленя законів засадничо загрожуючих інтереси руського народа в Галичині.

Нині вже не є се тайною, що сойм буде розвизаний, і міродатні польські круги вже оглядають ся за кандидатами на послів серед християнсько-суспільної партії, числячи на се, що загал духовенства піпре їх при виборах. Займе ж руське духовенство при найблизших виборах до сойму супроти таких кандидатів становище індеферентне, що гірше, попре їх своїм впливом у народу, а вибрані при помочи польських впливів послаи згодять ся на виборчу реформу погубнау для руського народа, тоді народ не лишень усі наслідки і шкоди для своїх найжизненніших інтересів припише духовенству, але і обви-

нить його, що воно власні інтереси поставило вище чим добро народа. Позори до сего закиду дасть саме клич християнсько-суспільний, під яким будуть вибрані отсі кандидати, а який вороги церкви та духовенства пояснять народови як клич чисто становий сьвящеників. Позори дасть також обставина, що польські колятори свої дотеперішні симпатії супроти русофільського духовенства поділять між них а сьвящеників, членів партії християнсько суспільної. Тоді дотеперішне значіне руського духовенства, яке воно здобуло собі столітною працею для добра народа, упало би цілковито, а його місце заняло би крайне огірчене та відчужене, яке розтягнуло би ся до збільшеня рядів радикалів, а головно могло би скріпити православному пропаганду в Галичині, яка вже і так в послідних часах зачинає займати сталі осідки.

Становище, яке в сій преважній хвилі займе руський клир, буде рішаюче для будучности нашої русько-католицької церкви в Галичині, і будучих відносин руського народа супроти духовенства. Проте руське духовенство, як з одної сторони уважає конечним мирне житє з польською суспільностю, так потрібне для культурного і економічного піддвигненя обох народів, і щиро бажає згоди, так з другої сторони ніколи не приложить руки до угоди, котра була би заключена понизше мінімальних жадань, поставлених репрезентациєю руського народа.

Коли-ж проте польські менери думають, що при помочи духовенства, яке хотять приманити християнсько-суспільним кличем, впровадять таких репрезентантів руського народа до сойму, які заключили би угоду односторонню, на шкоду руського народа, то наї знають, що в своїх надїях заведуть ся.

Має бути дійсна угода, то лежить се не тільки в інтересї руського, але і польського народа, щоби була заключена з дійсними репрезентантами народа, на основі справедливости, бо тільки така угода може бути трівкою.

Як висновок гадок висказаних в сїм рефератї предкладаю Сьвітлому зборови до прийнятя отсі резолюції :

Резолюції :

І. Русько-католицьке духовенство всіх трех диєцезий галицьких, зібране на довірочній нараді дня 7. н. с. грудня 1911, констатує, що руський клир в Галичині розвивав протягом послідного столїтя інтензивну діяльність серед руського народа не лишень на полі церковнім, але і на просьвітнім, горожанським і економічним, та що найбільше причинив ся до нинішного його культурного розвитку. Що праця в тім напрямї вповнї відповідає духови католицької церкви і вельми пособляє сповненню її задачі, стверджує ціла історія католицької церкви, а в послідних часах численні енцикліки Папи Льва XIII., в котрих усилено загриває ся духовенство до живої участі у всіх куль-

турних і суспільних змаганнях народа, а через се до веденя його в дусі християнським.

Зваживши се, довірочні збори духовенства взивають духовенство усіх трех диєцезий, щоби і на будуче видержало в сій своїй праці та не дало знеохотити ся личними прикростями й шкодами, а будучи природними провідниками народа в його культурнім поході, не ограничувало своєї праці виключно на поле церковне, а йдучи за покликом Преосвященого Митрополита, висказаним в промові над гробом М. Шашкевича, йшло „в народ“ та розвинуло як найінтензивнійшу працю у всіх напрямках.

II. Зваживши, що руське духовенство вложило велику силу праці в культурну та економічну роботу над народом, та що ся праця не з'організована належно, не видала таких оwoчів, які видати могла — довірочні збори духовенства рішають віднести ся з уклінною проською, щоби Високопреосвященні Ординарияти поручили Всч. Духовенству з'організувати „Союз наукової помочи“ на взір товариства Марцінковського в Познанщині, яке припоручене горячо латинським архієпископським Ординариєм познанським в р. 1841, а відтак в р. 1842, розвинуло в сім напрямі так успішну діяльність, що нині в кождім повіті поосновували ся за почином і під проводом духовенства повітові союзи наукової помочи, які подають грошеві підмоги молодим людям, щоби образували ся в тій галузи науки, яка як раз передівсім потрібна в данім окрузі. Щоби просвітно-економічну роботу у всякім напрямі з'організувати в міру розвитку потреб народа й ідею її серед загалу як найбільше спопуляризувати і поширити, духовенство зіbrane на довірочних зборах уважає відповідним і конечним, щоби на деканальних соборчиках, по полагодженю справ церковних, обговорювати також справи просвітно-економічні даного деканату та рішення в сих справах подавати до відома Преосвященних Ординариїв в цілі поданя їх до відома прочих деканатів і втвореня одноцільної, успішної праці в сім напрямі в цілій церковній провінції.

III. З огляду, що в послідних літах цареславна і православна агітація, піддержувана материяльно і морально зза границі, і в наслідок репресий українського руху в Галичині зачинає прибирати в нашім краю чим раз грізнійші форми, взиває ся духовенство, щоби в інтересі релігійного і національного добра, осьвідомлювало та остерігало народ перед сею погубною струєю, щоби хоронило його перед сим подвійним спроневерієм найвзнеслійшим ідеям та утверджувало його в вірности для католицької церкви, руського обряду та української нації.

IV. Зваживши, що руський народ в Галичині знаходить ся в критичній хвилі боротьби о свої природні права, духовенство зіbrane на довірочних зборах взиває своїх собратів, щоби не

дали заманити ся до акції, заініціюваної противниками руського народа, які надуживають до своїх політичних цілей взнеслих християнських кличів, а постояло „за народом для народа“. Взиваємо проте тих, що в добрій вірі дали заманити ся противникам руського народа та взяли провід в сій акції, щоби поки ще не скоїло ся лихо, звернули із тої дороги та станули солідарно в ряди тих, що борять ся о добро народа.

V. З огляду на те, що радикальна агітація, звернена проти духовенства, а тим самим проти церкви, відбирає народови найвисше добро, яким є католицька віра, з огляду, що, як свідчить історія, підорване релігійно-моральних засад спричинює розклад суспільности і веде до занепаду нації та, що відсуване духовенства від народної праці мусить вийти на шкоду народа, а навіть противить ся бажаню народа, а з другої сторони сконстатувавши відрадную появу, що духовенства, відданого народній роботі, противники позбавити впливу на народ не в силі, взиває ся духовенство, щоби як найінтензивнішою працею в церкві і поза церквою протиділо сій деструктивній роботі.

VI. Довірочні збори духовенства констатують, що більшість світської інтелігенції національно-демократичного стороництва відносить ся прихильно до церкви і духовенства, признає їх вагу в житю народа і хоче спільно з духовенством вести культурну працю над народом, а констатуючи се, висказує рівночасно жадане на адресу управи національно-демократичного стороництва, щоби в пресі того стороництва не повторяли ся на будуче виступи проти засадних правд християнської віри, які на жаль до тепер лучали ся, а які діймаючо вражали католицькі релігійні почування.

По відчитаню шан. референтом резолюцій уложених скликаючим комітетом, вивязала ся формальна дискусія над тим, чи прийняти резолюції *en bloc* без дискусії, чи піддати поодинокі точки дискусії. Через те, що загал присутних заявив ся за прийнятем резолюцій, аклямованих грімко при самім їх відчитаню, без дискусії, внесене на отворене дискусії цофнено, почім резолюції відчитані по раз другий прийнято серед грімких оплесків одноголосно.

Крім висше наведених резолюцій поставив о. Ал. Стефанович, після гарної, патріотичним духом овіяної промови слідууючу резолюцію, прийняту рівнож без дискусії одноголосно.

VII. Від довшого часу огорнув ціле латино-польське духовенство в нашім краю горячковий рух, звернений проти руського обряду, а змагаючий до перетяганя як найбільшого числа руських вірних на латинський обряд. — Сю акцію веде латинський клир з великою завзятістю на проповідниках, в школах і в приватнім житю, не перубираючи в нїяких средствах. — За почином латинської ерархії будують ся всюди по руських селах, де найде ся лиш дрібна горсточка латинників, латин-

ські костели, з тою очевидною цілю, щоби загортати для них прозелітів з руського обряду. — В останніх роках прилучила ся до сеї акції й сьвітська польська суспільність, змушуючи тих наших людей, що стоять в зависимости від них до зміни свого обряду, або деморалізують шкільну молодіж обіцянками стипендій за зміну руського обряду. Наслідком того зголошують що-річно многі з руських вірних, іменно по містах, в ц. к. урядах свій перехід в латинський обряд. — Латинський клир приймає сі зголошення до своєї відомости, а навіть голосить явно, що папська конкордія з р. 1863 його не обов'язує. — Всі відклики до латинської єпархії остають ся на диво безуспішні.

Уважаємо такий стан річі незгідним з церковним законом, іменно з приписами конкордії з р. 1863. Він є шкідним для справи католицької церкви, бож ми становимо лиш малу частку східного обряду, — на нашу долю дивиться цілий Схід, — і таке поступоване польського латинства з руським обрядом в нашім краю не може одушевляти Сходу для єдности з католицькою церквою.

Священники, зібрані зі всіх сторін краю, бачучи, що у всіх наших дієцезіях на поли церковнім діє ся, протестують проти того безправства, яке довершує ся всюди на нашім обряді, — і відкликають ся до Сьвятійшого Римського Престола і молять, щоби чим скорше вглянув в ту справу і положив кінець тій борбі і ненависти, яка веде ся у нас проти руського обряду.

По прийнятю всіх резолюцій вивязала ся вільна дискусія на теми церковні і національні, в яких також виявила ся повна однодушність бесідників. Промовляли отже О. Гірняк, Кончевич, Лепкий (про патронат, вказуючи на те, що патронат, який в інших краях, а навіть у лат. духовенства в Галичині є лише чистою формальністю, у нас виконує ся в спосіб понижаючий духовенство), Боярський, Чехович, Сендецький, Винницький, Онишкевич, д-р. Юрик, Корольок, Гарматій, Дуткевич, М. Бачинський, Лопатинський і інші.

По вичерпаню дискусії з президії проголошено слідууючу заяву:

„Довірочні збори духовенства всіх трьох єпархій, зібрані 7/12. 1911, заявляють рус.-кат. єпископатови галицької провінції свою синівську любов і вискази преданности і просять Високопреосвященний Єпископат, щоби зволив ласкаво прийняти до відома ухвалені нинішніми зборами резолюції“.

Наради закінчив предсідатель о. Городецький, констатууючи з вірадою однодушність наради.

Православна пропаганда.

(К і н е ц ь.)

Чи по правді схизматицка агітація серед нашого католицького народу і в нашій католицькій краю є акцією політичною в хосен російської держави? Чи не є вона може, як кажуть заграничні часописи, чисто релігійним рухом, який впливав би з розросту і сили російського православ'я, та з занепаду нашої католицької віри і церкви?

Правда, на здоровий пень не кидає ся рак. Коли би „опіка“ російського правительства не була здеморалізувала польського клира в Королівстві, не було би нині серед него маріявітизму. Наколи би і серед нашого клира всі священники як перед десятками літ, так і нині, сповняли точно всі свої завдання, як годить ся католицьким душпастирям, не було би тепер в нашій народі ані сліду схизми. Як нібудь се і правда, що там, де у нас нині кидає ся православ'є, не все в ладу. Там або вже від давних літ парохія запущена, або затроєна не здоровим духом, або буває підміновувана ворожою протицерковною агітацією зо вні. Але не мож сказати, що схизматицка агітація є доказом безсил'я нашої уніяцкої церкви.

Коли як коли, то передівсім у послідних десятиліттях замінний у нас на всіх областях церковного життя значний підєм духа, акції і сили. Реформа монастирів мужеських піднесла духовну свідомість і в білім духовенстві. Духовні вправи для св'ящеників і мірян, духовні місії для народа, апостольство молитви, почитанє найсолодшого Серця Ісусового і и., колись то уходили за річи противні нашому обрядови, а нині суть на порядку дневнім яко велика моральна підмога. Реформа, чи радше організація, С. Висиліянок, дала нашій Церкві і народови релігійно-моральне і патріотичне вихованє жіночої молодіжи. Основанє і гарний розвиток згромадження так С. Служебниць, як і Студийских стротих монастирів, розріст всіляких брацтв, часте і щоденне сьв. Причастіє, свідчать про велике піднесенє ся побожности в нашій народі і сили званя до совершенного життя. Щораз то живійша католицька свідомість, щораз то інтензивнійша душпастирска і суспільна праця нашого духовенства, підєм духовного вихованя і богословського образованя молодшого клира — все то разом взяте є наглядним доказом, що як раз в теперішну пору розбудило ся у нас церковне житє, релігійна свідомість росте, наша Церква живе, єї внутрішня сила розвиває ся. Є вправді села, парохії, навіть поодинокі округи, де еше з давних давен нема живійшого проблеску духовного розбудженя, де релігійне і католицьке освідом-

лене в занепаді дримає, де під покришкою обрядової чистоти криє ся мертвота і безчинність, коли вже не скрита симпатія до так само мертвого православ'я, словом, є глухі кути, де справді мож в народі добачити релігійно-моральний застій, — але се є лиш нещасні виїмки, замітні в кожній церковній суспільности. Про сих людей мож хіба запитати ся словами євангельськими: „Сеї ли согрѣши или родители его?“ але годї сего брати на рахунок цілого стану нашої Церкви. Він зовсім нормальний. Навіть у многих місцях висше чим нормальний. Отже поява схизми у нас не є доказом упадку нашої Церкви.

Жерела сего нещастя треба шукати де инде. Невжеж хіба в духовнім і моральнім зростї православної Церкви в Росії, яка би силою елементарного розвитку запускала коріне аж у нашу країну?

Про се можна би було хіба тоді думати, коли би російське православ'є було у себе дома впорядковане, здорове, сильне, у фазї розвою. Тимчасом там кругом не то що мертвий застій, але прямо моральний і духовий упадок. Не хочемо бути голословними, покличем ся на свідків і факти.

Духовна сила і моральне обличє нинішного православ'я російського є в головних чертах зображене в книжці О. Аврелія Пальмієрі: *La chiesa russa, le sue odierne condizioni e il suo riformismo dottrinale.**) Автора, прият-ля російських богословів, який свою працю опер на церковних документах, богатій, майже повно використаній літературі і автопсиї ніхто чей не буде підозривати о незнанє Росії, або знова о неприхильність для неї. Се, що він розкриває у своїй незвичайно інтересній, а за мало у нас знаній і ціненій монографії, одна сумна чорна картина. Вицьвіт релігійного життя, монашество російське є прямо „нарість на здоровім тілі церкви“ (ст. 119). „Лучші елементи російської православної суспільности мають як найбільше обмерзїне до монашества, у котрого находять релігійний фанатизм, неморальність, брутальність, захланність, егоїзм касті. І на нещастє всі ті закиди основані на дійсности“ (ст. 117 ув.) „Монашество, як розсадник єпископату, робить вражїне досить пригнітающе. Кандидати на єпископські престоли, які виховують ся в монастирях, часто не заслугоють на імя монахів, а часами анї навіть християн. Хіба заслугоє носити рясу єромонах Димитрій, інспектор Тамбовської семинарії, відданий п'янству і розпусті, або єромонах Єронім із тої самої семинарії, який голосить безвіре? Щоби придбати будуїщих єпископів, монастирі отвирають свої ворота для людей непевної слави, або амбітних, без скрупулів“ (ст. 131). „Найбільші нещастя походять із ведостачі апостольського духа в російськїм єпископа-

*) Російська Церква, єї нинішний стан, і наукова реформа. Фльоренція 1903.

ті. Ради єрархії народови, єї упімнення остають без морального впливу. Нарід не має довіря до неї і єї нехтує (ст. 129). „Єрархія є дійсно відокремлена від стада, а коли революція буде мала успіх в Росії, вона зазнає гірких днів“ (ст. 159). „Російські семинарії не виховують священства перенятого своїм післанництвом. Духовна преса признає, що священники по більшій часті приймають духовний стан проти своєї волі, присилувані своїми обставинами. Всі заявляють, що будь се в їх волі, покинули би священство, щоби віддати ся званю і станови підходячому під їх вподобу. Тому духовна преса домагає ся, щоби знести ограничення, які не дозволяють сьвященникам вернути до сьвіцього стану. Слідство переведене в московській духовній академії відкриває цілковитий брак апостольского духа в російській клирі. Кількох семинаристів відповіло, що ніколи не бачили товаришів, які прийняли би сьвященство з переконання, або з внутрішньої понуки“ (ст. 238—9). „Сьвященство не є ідеалом семинаристів, які глядять лишень здобути собі кусень хліба і беруть жите матеріялістичною мрою“ (ст. 234). „В семинариях жиють індивідуа інертні, які думають лишень про женячку і про місце в церковній бюрократії, щоби дармувати“ (ст. 237.) „На богослуженнях бувають семинаристи з мусу. Заховують мовчанє, доки чують ся під наглядом; коли нема або перерваний нагляд, говорять і сьміють ся. Відважнійші приносять до церкви часописи, та сьвіцкі книжки, щоби спокійно читати недобачені в часі молитов“ (ст. 234). „В часі богослуженя семинаристи важуть ся ховати ся по темних кутах або незамешкалих піддашах семинарий і так утіка и з перед острих очий своїх настоятелів. По міських улицах кишить від семинаристів, які по ночах тиснуть ся по концертних саях і театрах. По дворцях, реставрациях, публичних городах, політичних зборах семинаристи своєю присутністю дають доказ сьвіцких ідеалів свого житя. Ректори добре знають лихе поведене молодежи повіреної своїй опіці, пороки, які нівечать їх моральний характер, розпусту, яка нераз пятнує їх тіла знаком нечести. А проте так глибоко закорінене лихо, що їм здає ся найліпшою радою на се, замкнути очи. Один інспектор семинарії сказав, що єго завданє є правдива мука. Зрештою, як могли би семинаристи вести себе добре і обичайно, коли їх учителі допускають ся тяжких ломань правила, забавляючи са в присутности своїх вихованців тим, що правила наказують під строгими карами?“ (ст. 236). „Надприродний елемент є цілковито залишений у вихованю тих, які мають стати слугами надприродного в народі і тому то російський клир буває виджений як полк поліцаїв в духовних рясах“ (ст. 237).

Коли затроєні керниці, з яких пливе духовна, релігійна моральна сила і обнова народа, нема дивоти, що внутрішнє жите російского православя звиродніле, безсильне, мертве. Клир сьвіцкий крайно невіжий, розпичений, неморальний, захланний, лінивий, недбалий в богослуженю, в проповіді, спра-

вованю сьв. Тайн (ст. 343—363). Звідси по словам „Церковного Вѣстника“ (1906 ч. 26 ст. 261.) „росийский нарід має зверхний вигляд побожності, але его сердце не має великих і основних переконань релігійних. В его культі і проявах релігійного почування переважає дух дресури“ (ст. 350). „Не маєм, пише російский сьвященик Конторский (Язвы пастьрства), не маєм в нашім житю сьвітлих ідеалів, а тих кілька, що стало жие серед нас є затемнених журбами земскими. Не єсьмо в стані піднести себе до висоти апостольского ідеалу. Ми є людьми слова, та не діла, а дійсність нашого житя не відповідає правилам, які голосим. Наша мораль не є така, щоби заслуговала на похвалу“⁴. „Моральне багно низшого клира православного відбиває з більшою плястиком, коли в однім і тім самім селі піп стас чоло в чоло з католицким сьвящеником. Перший думає про свою родину: другий віддає ся цілковито душпастирству; перший є типом бюрократа лакомого, грубого і неука: другий є апостолом, якого свої вірні шанують як вітця і пастиря своїх душ. Контраст ярко разячий а ті самі органи православного клира не встидають ся прийати його“ (ст. 350). „Недостача солідного релігійного обученя спричинила, що нарід російський став охрещений, але еще не оглашений“ (ст. 351.)*)

Вже тих кілька черт ярко сьвідчать про теперішний стан російского православя. В книзі о. Пальміерія таких картин не перебране богацтво. Требаби хіба цілу книгу перекладати. Але вже се, що сказане, є достаточним сьвідомством убожества російского православя, чи радше посмертною карткою для него. Немає в ньому житєвих основ, немає животної сили, воно принципіально нездарне до експанзивного розвитку — і то еще в католицькім краю!

Але готов хто подумати, що може о. Пальмієрі чужий чоловік, та еще над міру песиміст, тай тому і чорно все виходить. Та щож, коли все то тими самими чорними красками зображене в російській духовній пресі, з якої він зачерпнув своїх відомостей: — а еще чорнішими в самім житю. Для ілюстрації сказаного вже не будем покликувати ся на сьвідомства польского місионаря в Росії кс. Бородзїча, автора знаних і замітних памятників *Pod wozem i na wozie*. Готов хто взяти єму за зле нехїть для Росії і російского православя. Радше нехай забере слово знаний і під теперішну пору дуже впливовий в Росії публіцист муж стану М. О. Меньшіков, стовп Нового Времени і его курсу. Єго чей ніхто не стане підозрівати о ненависть до Росії і єї підпори, православя. В згаданій часописи з дня 30 жовтня мин. року він в арт. „Монако у монахов“ ось яке дає сьвідомство російському православю.

*) Рачинскій, Писма къ духовному юношеству о трезвости, Москва 1899 ст. 12.

„Трагедія російського православ'я розгріває ся не в нисших верствах народних, а в висшій богословській школі, передовсім петерсбуржській. Суцність сеї трагедії, як я починаю її, містить ся в безвір'ю сего стану, котрий навчає віри. Очевидно я не говорю о всіх наших єрархах і богословах, — всіх їх я не знаю: я говорю о типі над міру розповсюдненім, о ліберальних батюшках і владиках. Богато має змогу обсервувати їх, а я покликую ся на загальне вражінє. Разом з ліберальними офіцірами, що перечать війну та кричать проти власти, разом з ліберальними юристами, що піддержують переступнів, разом з учителями, голосячими негацию всего, що до сеї пори твердила цивілізация, — появив ся дуже розповсюднений тип богословів нехтуючих богослове. Хто чеснійший з них, той зараз — еще зі шкільної лавки — уходить з духовенства „удирає, куди очи несуть“ — хочби і на поліцію, коби лиш не служити найвисшому Божому Престолови. Другі, хитрійші, придержують ся в духовнім підчиненю, але на державних урядах, та дослугують ся державних генералів. Треті, кругом хитренькі, приймають монашество і скорістю курерского поїзду мчать ся межі архієпископів і митрополитів. Ось у чім тяжка драма церкви: зверху все виглядає як так доладно, — але у внутрі бачиш крайний нелад, повне вимиране Христового духа. Невчена часть духовенства розкладає ся в релігійнім індиферентизмі і в агностицизмі. Чи мож говорити про народне православє, коли наша апостольска кляса упала так низько? Протягом пів сотки літ наші духовні академії і семінарії підготовляють в особах св'ященників — „інтелігентів“, людей з інтелігентским, то є в своїм корени поганьским світоглядом. Коби так ще з поганьства брали добру, моральну школу, прим стоїцизм. О, колиби так, як деяка часть католицкого духовенства, наші батюшки були проникнуті стоїчними принципами! На глубокий жаль, із св'яцких і поганьских елементів вони беруть оден лишень спачений епікуреїзм і цинїзм. Все еще убирають себе в золоті ризи, все еще кадять і відчитують положені після ранги молитви, але незаметно і несподівано не тільки що душею вернули до поганьства, але і в поганьстві йдуть на его дно...

Наша державність від часів Петра лишень сего жадає від церкви, щоби була про око існуючою, але нічим не доказувала свого істнованя. Як не могуча була восьмисотлітня енергія віри, що споїла духа народнього і збудувала Росію, — здавлена чужостороннім елементом, вона зниділа. І розклад обичаїв серед низшого духовенства і політичний розклад его висших верств є наслідком корінної причини, — загального розкладу церкви, якого лиш Бог може застановити. Спасти церкву від глубокого упадку мігби добір до верхів єрархії фанатиків віри, людей давної трагічної побожности, людей духов-

ного подвига. Лиш такі змогли би еще раз охристиянити споганїлу суспільність і духовно дичіючий нарід“.

Стільки гірких слів правди М. Меньшикова. Прикро бачити так сумний стан російської церкви, бож се інституція призначена на славу Божу, бож се свідчить про духовний занепад братнього нам російського народа. Під нинішну пору се для нас незбитий доказ безсильности, занепаду і банкрутства російського православя і его внутрішньої корінної неспосібности до експанзивного розросту. Отже і теперішня православна пропаганда в нашім краю непоходить, бо не може походити з висших релігійних мотивів. Як наглядно видно, таких взагалі нема в нинішнім державнім російскім православію. А супроти католицької віри навіть бути не може.

Віками, серед найбільше сприяючих обставин, воно не могло дати собі ради зі старообрядцями. Нині сектярство навіть бере верх над православем, а „начитанець“ *Θ. Є. Мельников* явно витикає агностицизм богословский православних в своїй кн.: „Блуждающее богословіе. Обзоръ вѣроученія господствующей церкви“. В. І. (Москва 1911, ц. 75 коп.). Не змогло російське православє еще доси охрестити поган своєї держави, не може загатити зросту католицької віри в Росії, у себе, не дасть воно ніколи ради нашій католицькій вірі і церкві. Але шкодити може. Пропаговане і пропагуєче політичною ціллю, борбою і ненавистію, воно грає на низших інстинктах темного народа, може счинити багато заколоту і погубити багато душ. Саме тепер Росії йде о сей заколот у нас.

Ми католицькі св'ященники, поставлені на сторожі віри і церкви, яко пастирі, що мають, коли вовк йде, і душу свою покласти за вівці, станьмо чуйно на сторожі, подвоім любов до душ християнських і католицької церкви, в десятеро збільшім нашу апостольську працю і ревність. Коли би хоть одна душа мала згинуту через нашу наємничу недбалість, тяжкий за неї здамо рахунок перед Богом. Не пустім, ко́лка грядуща!

Сїи на колесніцахъ, и сїи на конѣхъ, мы же ко йма Гда Нга нашего призокемъ. Тїи спати вѣша, и падѣша, мы же когтахомъ и испрѣвихомъ. *Уал. ді.*

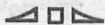
О. Б

о. Юстин Гіряк
парох в Тязові.

Рационалізм а початок християнства.

(К о н е ц ь).

Надармо боронило ся могуте державне поганьство проти впливу ненависних Жидів¹³⁵⁾. З початком нашої ери признає Сенека виразно: „Жиди розширили свій світогляд всюди; ми поневолили їх політично, а они нас духово“¹³⁶⁾. Наглядним доказом такого поневолення треба уважати прозелітизм, що робив поступи від Іспанії аж до Етіопії¹³⁷⁾, а ще більше — привязане прозелітів до єрусалимського храму та напружене вижидане якогось релігійного перевороту, яке власне в часі Христа було опанувало не лише Жидів, але і поган¹³⁸⁾. Єсли правда, що в тім часі релігійне питане становило питане дня, то се безперечно було заслугою Жидів.

І Жиди не сповняли своєї місії несвідомо. Праведники читані в сьв. Письмі гляділи ясным оком на історичну місію свого народа і здавали собі справу з єї поступів. „Хваліть Господа, діти Ізраїля“ взиває своїх домівників Товія „і величайте єго серед поган. Бо на те Він розсіяв вас mezi язичниками, що Єго не знають, аби ви їм голосили Єго чуда і їх научили, що нема иньшого всемогучого Бога, крім єго одного“¹³⁹⁾. А старенький Симеон так сильно пересвідчений, що наближає ся епохальна хвиля в історії єго народа, що випрошує собі життя, доки не побачить власними очима Христа Гґґа¹⁴⁰⁾, що мав просвітити поган¹⁴¹⁾.

З сего слідує, що провідна ідея Старого Завіта і історія жидівського народа не лишає за собою

¹³⁵⁾ Ам 5 27. Ос 8. 13. пор Іс. 36. 10., Ер. 40. 2, 50. 7.

^{1 7)} Ще за Соломона повстали в Іспанії жидівські гандлеві оселі, опісля скрізь по Греції, Македонії і Італії. Ассирійська і вавилонська бюро: кратія розкинула їх по над Евфрат, Тигр, по Єгипті і Малій Азії так, що в поселостях пізніших Рвмлян і Партів не було більшого міста без Жидів. По упадку фенікійських огнищ гандлевих перейшла світова торгівля майже виключно в руки Жидів, а в слід за тим поступила експансія сего племена до тої міри, що в часі Христа були їх кольонії скрізь від Індії аж до Британії (Hefele: C. G. I. 178, Hausrath: N. Z. G. I. 91. ff. Stade G. Isr. II. 274., Hettlinger: Apl. V. 572).

¹³⁸⁾ Hausrath: N. Z. G. I. 91—98, Корелішъ: П. А. 57 сл. Mommsen, KG. III. 659, Weiss: Apl. 3. 1. 81 ff.

¹³⁹⁾ Weiss: Apl. 3. 1. 212.

¹⁴⁰⁾ Weiss: Apl. 3. 1. 165, Döllinger: Н. ц. J. 629.

ні сліду такого партикуляризму, який мають нагадці критики. Був партикуляризм, але він стоїть в повній гармонії з універсалізмом сьв. Павла.

Правда, що в часі Христа стрічаємо ивший зразок партикуляризму, який ту представлено. Тоді виступають фарисеї, що висше ставлять букву закону від его духа, висше право церемоняльне від морального, висше формальну побожність від дійсности¹⁴²⁾. Але з сего, що сказано, слідує, що они не були вірними репрезентантами своєї Синагоги, ані вірними синами свого патріярха, ані послушними слугами Законодателя¹⁴³⁾.

Як они вкривили ідею Старого Завіта, так неофіти з фарисейської партії хотіли вкривити науку Христа¹⁴⁴⁾. Однакож з ними не солідаризували ся Апостоли Жидів, хотий часом їм потуриали¹⁴⁵⁾. Колиж розходило ся о принціпіальну заяву, то Апостоли солідарно з сьв. Павлом їх постуляти опрокинули¹⁴⁶⁾, ще й допильнували, аби їх слова віднесли успіх¹⁴⁷⁾.

Отже була теза і антитеза в апостольській Церкві, як говорять критики, але не такі були обох напрямів репрезентанти, і не такий був кінець борби, як они собі уявляють.

§. 4.

Метод критичної школи.

Доси занимали ся ми лише вихідними точками, на яких оперла була критична школа свою теорію про початок християнства. Остає нам ще приглянути ся методови єї наукової праці.

Не будемо вдавати ся в широку студію, як обходили ся критики з тими історичними жерелами, що перечили їх поглядам. В тім случаю певна тенденційність, хотий ніколи не є оправдана, то бодай дасть ся поняти. Ми звернемо свою увагу на те, як користала критична школа із жерел, яким сама признає автентичність і які становлять жерела історичні їх теорії. Ту маємо право вимагати повної консеквенції і згоди із самим собою; маємо право вимагати строгої об'єктивности навіть від таких учених, що за основу своєї праці кладуть суб'єктивізм.

Як було висше сказано, критики признають автентичність посланій сьв. Павла до Римлян, Коринтян і Галатів. Із них

141) Hefele: CG. I. 178. Дія. 8. 27.

142) Поп. Hergenröther: KG. I. 65, Brück: Lb. KG. 14.

143) Тов. 13. в. 4.

144) Лк. 2. 25. 26

145) Лк. 2. 32.

146) Мт. 12. 2. 10, 15. 2, 19. 3, 23. 11. 16. 17. 23.

147) Мт. 21. 33 сл. Мр. 7. 4, Лк. 11. 42, 39, 44.

найважнішим є останнє, бо оно подає конкретний факт списий межі сьв. Павлом, а сьв. Петром і тому самі критики уважають его за головне жерело історичне їх теорії.

На жаль треба заявити, що се жерело незгідне з їх теорією.

Сьв. Павло заявляє, що Петро їв в Антіохії при однім столі з поганами¹⁴⁸⁾ (с. є. погано-християнами). Як се було би можливе, если би він приписови Мойсея про їду признавав обовязуючу силу, а поганьство уважав за терен собі заборонений, як собі представляють критики? Вайцсекер поясняє, що Петро в сїм случаю спроневірив ся своїй засаді, але се тому, що его партийна загорілість змякла на вид ідилічної згоди юдео- і погано-християн в Антіохії¹⁴⁹⁾. Справді субективне пояснене без ніякої підстави в текстї. — А до того оно незгідне з психікою Петра. Чому ся ідила сподобала ся сьв. Петрови, а не зробила ніякого вражїня на его товаришів, що опісля також за ним наспіли?¹⁵⁰⁾ Петро навіть не чекав, яке вражїне зробить на них ся будуюча згідливість, але на їх вид сейчас змінє фронт: з хвилевого універсалїста стає нагло знов послушним учеником Мойсея.

Та не лише сї негативні мотиви промовляють проти інтерпретації Вайцсекера, сам сьв. Павло виключає її позитивно. Він нелишає місця на домисли, але сам поясняє, чому Петро зміняв своє поступованє і за причину сего подає — страх перед єрусалимскими юдохристиянами¹⁵¹⁾ та пятнує сей перескїк із сторони Апостола Жидів як облуду¹⁵²⁾. Вправді критики і тим не бентежать ся, та впевняють, що і сих слів Автора не треба буквально розуміти, бо те, що він ту з пересердя називає облудою, було в дійности лише браком ясного сьвітогляду і догматичною непевністю¹⁵³⁾. Але сїм запевненєм перечать самі собі. З одної сторони представляють обі партії як рішучих ворогів і загорілих борців, а з другої відмовляють одній із воюючих сторїн ясности сьвітогляду і певности пересьвідченя.

Таке розумінє апостольского спору є не лише суперечне із словами Автора, але замикає погляд критиків в блуднім ко-

148) (Дїя. 14. 5.), Гал. 5. 2.

149) Гал. 2. 12.

150) (Дїя. 15. 28), Гал. 2. 4. сл.

151) (Дїя. 15. 22. сл.) Гал. 2. 11. пор. Pözl: P. 55.

152) Гл. 2. ст. 11. Ёгда же прїиде петръ ко антїохїи, въ лицѣ емо противъ стѣхъ, ѡкъ взбрѣхъ вѣ. ст. 12. Прѣжде ко даже не прїитї нѣкимъ ѡ ѡкъва, съ ѡзыки ѡдѣше: егда же прїидѣша, ѡпрѣташея и ѡбсчѣшея, содѣя, сѣщїхъ ѡ ѡверѣзанїа. ст. 13. И лицемѣриша съ нимъ и прѣчїи їсѣе, ѡкъ и варїавк прїстѣти лицемѣтствъ ѡхъ. ст. 14. Но ёгда вїдѣхъ, ѡкъ не прѣвхъ хѣдатъ ко истинкѣ вѣрѣкствованїа, рекохъ петрѣ прѣдъ всѣмъ: ѡце ты їудей сїи, изычески, а не їсѣйски живїши, почѣдъ ѡзыки нѣдїши їсѣйски житѣствовати;

153) Ар. Z. 159.

лесті: з одного боку має сей історичний факт свідчити, що межі обома Апостолами заходила принципіальна різниця, — а з другого боку, аби вірно представити апостольський спір, треба його інтерпретувати із становища принципіальної різниці спорячих.

Если стихи 11—13 лишають ще місце суб'єктивним мріям, то вже 14. стих їх прямо виключає. Там не лише Автор заявляє, що св. Петро не узнає приписів Мойсея, але на сій підставі доказує, що тим більше п'яно-християне повинні бути свободні від старозавітного ритуалу. Ся конклюдія не була би оправдана, якби Петро був лише сей оден раз, на коротку хвилю і то під впливом поетичного вражіння вилонив ся з під Мойсейового закона. Протівно: конклюдія св. Павла вимагає преміси, що свободне від церемоніяльних приписів жите Петра, бодай в деяких обставинах, було у нього звичайне і засадниче.

Тож треба з Троїцким заключити, що одинокий доказовий свідок, яким свідчить ся критична школа, замість доказувати — збиває кожним реченем її погляд ¹⁵⁴).

Переїдїм тепер до контексту.

В главі 1. ст. 13. каже св. Павло, що він колись переслідував Церков Божу ¹⁵⁵). Якже міг Автор ворожу собі групу називати так почетним епітетом? А если Церков собі ворожу уважав за Божу Церков, то як він сьмів не лише не вступити до неї, але і гонити її? Єго поступованє було би в рамках зачеркнених критичною школою незрозуміле. За те оно цілком ясне із становища Церкви, яка учить, що св. Павло в часі, коли писав посланія до Галатів, не був вже ворогом Церкви.

Але цікаві собі були би і вороги св. Павла. Во автор каже дальше, що єрусалимска громада, як учула про успіхи єго першого місійного подвигу, дякувала Богу за се ¹⁵⁶). Хтож дякує Богу за успішні подвиги свого ворога? Сї слова свідчать ясно, що св. Павло не лише в часі, як писав лист до Галатів, але богато вчаснійше, бо вже перед єрусалимским Собором, працював в інтенції юдеохристиян в Єрусалимі, отже вже тоді був в принципіальнім порозуміню з ними.

Ще одно не ясне. Св. Павло каже, що він по своїм наверненю прийшов був до Єрусалима „видіти Петра“ і що перебув у нього 15. днів ¹⁵⁷). Дивна і небувала була би то візита у свого ворога. Неупереджений бібліст легко найде виясненє на се. Автор каже, що в 14. літ пізнійше знов відвідав начальників першої громади ¹⁵⁸) і ту вже каже ясно, що ходив до них,

¹⁵⁴) Гал. 2. 12.

¹⁵⁵) Тамже.

¹⁵⁶) Гал. 2. 13. Cornely: Cursus III. 445, Felten: Apg. 10, Pözl: P. 159—160, Weber: Apüber. 174. Sieffert: Petrus [Realenc. XV. 193].

¹⁵⁷) Pfeiderer: Paulin 303, Urchr. 52, Mayer: K. E. K. VII. 10, Lipsius: [Sch. BL. I. 197].

¹⁵⁸) А. II. 114.

аби їм предложити науку, яку голосить поганам і пересвідчити ся, чи він з ними згідний, чи може случайно віддалив ся ідейно від них, а тим самим без хісна трудив ся¹⁵⁹). — Єсли єв. Павло по якимось часі самостійної місіїної праці уважав за потрібну річ сконстатувати і немов відсвіджити свою ідейну єдність з головою Церкви, то зовсім зрозуміле, що він і перед тим, коли чудесним способом пізнав Євангеліє, чув потребу порівнати свою віру з наукою Церкви. — А се не лише не доказує принципіальної ріжницї, але протівно: оно євїдчить, що єв. Павло уважав своїм обовязком удержувати ідейний контакт з головою Церкви.

З сего слїдує що: *„Посланиє до Галатів не лише не доказує, немовби межє Апостолами Жидів, та Апостолом поган заходила якась принципіальна ріжниця, але оно таку ріжницю прямо і ясно виключає. А в слїд за тим: Критична школа сформулувала теорію про початок християнства єсупереч своему одинокому історичному єзерелу.*

Не дивнаця, що і самі раціоналісти відступили від основних пунктів критичної школи. Наглядним доказом на се є їх становиско єсупротив Апостольских Дїяній. Нинї признають ученї раціоналісти отверто, що єя книга єв. Письма не є тенденційним твором ані не є продуктом так пізної пори, як гоєсили критики¹⁶⁰).

ЗАКІНЧЕНЄ.

А сей зворот учених в справі Дїяній має для студії над початком християнства єпохальне значїне. З одной стороны раціоналізм тратить одиноку історичну основу, на якій будував свою теорію. Єя теорія тратить навіть характер гіпотези, за яку доси могла уважати ся, та являє ся єсупротив постулатів нинїшної науки чистою примхою. З другой стороны приходить знов серед ученого євїта до голоєу той погляд на початок християнства, який все голоєила Церков, бо-є ся квестія становить виключно зміст Дїяній.

А з сего виходять слїдуючі заключєня:

1) *Наука Церкви про початок християнства видержує доси єсєяку критику і євїдповїдає нинїшним вимогам науки.*

2) *Щирїй із самим собою раціоналіст мусить признати, що початок християнства, ако євїще чисто природне, становить по нинї для науки загадку.*

¹⁵⁹) пор. Фил. 3. 6.

¹⁶⁰) 1. 22—24.

¹⁶¹) 1. 18.

¹⁶²) 2. 1.

¹⁶³) „Бывдѣхъ же по ѿкровенїю ѿ предложїхъ ѿмъ євѿнгелїстаєванїє, єже проповѣдѣю во ѿзыцкѣхъ: ... да не кѣкъ вѣтцїє текѣ, ѿл текѣхъ“. 2. 2. 3.

¹⁶⁴) Лєялєр заявляє: „Було би порадно трохи критично вїдноєити єя до традиційного аксієма т. єв. критичної школи про неїсторичний характер єєї книги і не подїляти на слїпо недовїрї єсупротив єєї очерненої книги єв. Письма“. Ар. З. 10. 11. пор. Belsler: Arg. 11. Funk: Bam [W. u. W. KL. II. 74]. Brockhaus: Con. Lex. I. 771., Meyer: Kon. Lex. II. 524, Pözl P. VII., Sieffert: Petrus [Realenc. XV. 197].

Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла.

Дня 7. грудня с. р відбулись у Львові в духовній семінарії Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла, попереджені Службою Божою. Явилось 90 членів, між ними делегат Преосв. Ординарія в Перемишли. О год. $\frac{1}{2}$ 10 відкрив Збори голова Товариства о. совітник Гузар, зазначаючи в своїй промові, що головна заслуга сегорічного відділу лежить в тім, що він перевів майже в цілости організацію духовенства львівської архієпархії. Число дійсних членів Товариства зросло сего року до 621.

На внесенє о. сов. Гузара вибрано предсідателем Зборів о. сов. Богачевського, заступниками оо. дек. Молчка і Вілевича, а секретарями оо. Фединишина і Олійника.

О. предсідатель уділив першого голосу о. совіт. Герасимовичеві з Терпилівки, який відчитав знаменитий реферат на тему російско-православної пропаганди в Галичині. (Реферат о. Герасимовича буде в цілости випечатаний в найблизшій ч. „Ниви“.) По рефераті ухвалили Збори таку резолюцію:

„З огляду, що в останніх літах царе- і православна агітація, піддержувана матеріально і морально зза границі, зачинає прибирати в нашім краю чимраз грізнійші форми, взиває ся духовенство, щоби в інтересі релігійного і національного добра освідомлювало та остерігало народ перед сею погубною струєю, хоронило его перед сим подвійним спроневеренєм найвзнеслійшим ідеям та утверджувало его в кріпости для католицької Церкви і української нації“.

Після сего вивязалась жива і довга дискусія.

О. декан Цурковський хвалить реферат о. Герасимовича, заявляє однак, що самим освідомлюванєм селян небогато вдіє ся. Треба, щоби наші власти взялись рішучійше до русофілів. Ми лишені своїй власній судьбі. З сего користають і Поляки, перетягуванєм на латинство і русофіли, пропагованєм православя. Також обовязком правительства взяти нас в оборону, а не еще попірати русофілів.

О. сов. Гірняк констатує, що навіть таке чисто церковне Товариство, як Ставропігійський Інститут, ширить (головно своєю книгарнею) православно пропаганду. Належало би отже компетентним чинникам запобічи в відповідний спосіб схизматичним заходам сего церковного брацтва.

О. сов. Рибчук виголошує довшу бесіду, якої зміст заключаєсь в отсих резолюціях:

1) Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла протестують проти православної пропаганди веденої обома русофільськими таборами, а головно їх пресою, висказують їм по тій причині своє обуренє, а з окрема висказують своє обуренє русофіль-

ским священникам, членам тих партий, та комітетовим русофільських часописий“.

2) „Загальні Збори протестують проти ширеня між нашим народом культу релігійних і народних апостатів в роді Наумовича і Цабика“.

3) „Загальні Збори висказують русофільским товариствам своє обуренє, що вони прикладають рук до так брудного діла, як пропаганда православя і ширене культу апостатів“.

4) „Загальні Збори, заявляючи нашому Преосвященному Єпископатови свою синівску любов і преданість, просять Ёго рівночасно, щоби не приймав до духовних семинарій вихованків русофільських бурс та щоби не надавав священникам русофілам посад в загрожених православною пропагандою місцевостях, бо русофіл не може ніколи бути щирим католиком“.

О. посол О нишкевич ставить такі дальші резолюції:

1) „Загальні Збори просять Преосв. Ординаріяти, щоби звернули увагу на тих священників, котрі посилають своїх синів до схізматицких духовних семинарій або інших виховавчих закладів“.

2) „Загальні Збори просять Преосв. Митрополичий Ординаріят, щоби зніс заказ їхати священникам-Українцям в ролі делегатів „Просьвіти“, „Сільского Господаря“ і інших подібних товариств — в парохії, де парохом є русофіл“.

3) „Загальні Збори просять Преосв. Ординаріяти, щоби місця чільні в нашій Церкві, як також парохії в околицях загрожених православем не обсаджували русофілами“.

4) „Загальні Збори поручають Виділови зголосити ся до лемківского Кружка при товаристві „Просьвіта“ з своїми услугами“.

Резолюції о. Рибчука і о. О нишкевича ухвалили Збори однодушно.

О. Плакида промовляє за поділом праці між руским духовенством і пропонує основанє осібногo товариства місійного в цілі протиділаня православної пропаганді.

О. декан Садовский радить вести роботу пропоновану о. Плакидою через парохіяльні кружки Товариства сьв. ап. Павла.

О. совіт. Гузар стверджує, що се лежить в можности і компетенції нашого Товариства.

О. ректор Др Бодян просить не рухати на публичних зборах справи неприниманя русофілів до духовних семинарій. Дальше радить оснувати при Товаристві сьв. ап. Павла місіонарський кружок.

О. протоігумен Філяс подає до відома, що ОО. Василіяни вже заложили в Бучачи школу для вихованя місіонарів. Понад чотири тисячки людей заявило, що буде се діло по своїм силам попірати. На перший поклик зголосило ся до місіонарської школи, яка має подавати середнє образованє і науку богословія, 150 хлопців. Принято лише 12. Хлопців приймаєсь по скінчених 12 літах житя. На школу з датків самого

народу зібрано доси 2.000 кор. Бесідник апелює отже і до руских священників, щоби спішили з помочю так важному ділови та пропагували між вірними ідею „Союза місіїного“.

О. крилош. Громницький констатує, що Поляки побирають схізматицьку пропаганду. Взиває руских священників, щоби брались енергічно до церковної праці, щоби уряджували реколекції по селах, в проповідях щоби підносили різницю між католицькою вірою а православною, а головцо, аби якнайревійше сповідали. Вкінці нарікає на недостачу товариского житя між духовенством, яке не завсїгди сьпішить радо свому суїдови з духовною помочю.

По замкненю дискусії над першим рефератом, виголосив о. сов. Качмарський другий короткий реферат, в яким покликуючись на відомі слова нашого Преосв. Митрополита Андрея над могилою Шашкевича „в народ“, — взиває руске духовенство, щоби остало вірне сему кличеви і йшло і на дальше, як доси, завсїгди з народом і за народ. Референт закінчив свою промову слїдуючими резолюціями:

1) „Загальні Збори Товариства св. ап. Павла констатують, що руске духовенство в Галичині розвивало протягом послїднього столїтя інтензивну діяльність серед руского народу не лише на полі церковнім, але і на полі просвїтнім, горожанським та економічним, та що найбільше причинило ся до нинїшного єго культурного розвитку. Що праця в тїм напрямі вповні відповідає духови католицької Церкви і вельми пособляє сповненю її задачі, стверджує ціла історія католицької Церкви, а в послїдних часах численні енциклїки Папи Льва XIII, в котрих усилено загріває духовенство до живої участі у всіх культурних і суспільних змаганнях народу, а через се до веденя єго в душі християнським. В сих краях, в яких католицьке духовенство пішло за ідеєю великого Папи, здобуло воно значний вплив на суспільність. Зваживши се, Загальні Збори Товариства св. ап. Павла взивають духовенство усіх трех дієцезій, щоби і на будуче видержало у сій своїй праці та не дало знеохотити ся личними прикростями та шкодами, а будучи природними провідниками народу в культурній єго праці, не ограничувало своєї праці виключно на поле церковне, а йдучи за покликком Преосвященого Митрополита, висказаним в промові над гробом Маркіяна Шашкевича, йшло „в народ“ та розвивало як найінтензивнійшу працю у всіх напрямках“.

2) „З огляду на се, що радикальна агітація звернена проти духовенства, а тим самим проти Церкви, відбирає народови найвище добро, яким є релігія, з огляду, що як свідчить історія, підорване релігійно-моральних засад спричинює розклад суспільности і веде до занепаду нації, та що відсуване духовенства від народної праці мусить вийти на шкоду народу і противить ся бажаню народу, взиваємо членів Товариства св. ап. Павла, щоби інтензивною працею в церкві і поза церквою протидїлало сій деструктивній роботі“.

Обі резолюції ухвалено.

О. совітн. Др Яремко, секретар Товариства, відчитує звіт секретарський, касівський, та бібліотекарський, відомий вже з послідного числа „Нивн“. Вкінці ставить внесенє, щоби Збори висказали о. сов. Гузаревн за вго невсипущу працю коло розвою Товариства — своє признає.

Внесенє принято через аклямацію.

До звіту о. секретаря додає ректор о. Д-р Боцян, що на „Ювнлейний Дім реколекційний ім. Митрополита А. гр. Шептицького“, вплинуло 198 деклярацій на суму 18.680 кор.

Звіт контрольної комісії зложив о. сов. Паньківський. Діловодство Товариства знайшла Комісія в взірцевім порядку, тому бесідник вносить уділити Виділови абсолюторію.

Внесенє принято одноголосно.

Перед приступленєм до вибору нового Виділу, запропонував о. крилош. Громницький, щоби через аклямацію вибрано дотенерішний Виділ. Се й сталось

Тепер слідували внесенє і інтерпеляції членів.

О. декан Цурковський вносить, щоби Виділ поробив стараня в справі підвишенє платні для духовеньства.

О. сов. Гузар просить присутних свьящеників купувати книжочки Товариства.

О. Венгринович констатує, що на 621 членів Товариства, членами „Доставн“ є всього 229 свьящеників; взиває отже вступати в члени „Доставн“.

О. сов. Садовський взиває духовеньство, щоби воно ширло між вірними культ до Найсв. Евхаристії.

О. сов. Дзерович ставить внесенє, щоби Товариство займилось збудованєм християньского дому академічного.

О. сов. Садовський поясняє, що в будучім реколекційнім домі будуть мати приміщенє також і академики, отже нема потреби будови окремого академічного дому.

Всі сі внесенєя переказано новому Виділови.

Предсідатель о. сов. Богачевський покликуєчись на тогорічну ухвалу Загальних Зборів, пригадує членам Товариства, щоби в найближшій часі відправили Службу Божу за живих і померших членів Товариства, а в одну з найближших неділь збирали датки на видавництва Товариства.

Дальше подає о. предсідатель до відома Загальним Зборам, що по послідних Загальних Зборах Товариства появила ся в ч. II. „Церковного Востока“, органі Общества ім. св. Івана Золотоустого, клевета, будьто би на тогорічних Зборах ставлено слідуєчі резолюції:

2) „Щоби свьящеників, зістаючих уже на парохіях а приклонних тим засадам (русофільским), в случаях хороби не заступати в виповненю їх душпастирских обовязків.

3) Щоби на празники храмові в парохіях обсаджених свьящениками русско-народної партії, не їхати з помочию сусідскою, чи то для виголошенєя проповідий, чи також слуханя сповідий“.

Виділ нашого Товариства вніє зараз спростованє такого змісту:

„Високоповажана Редакціє! „Церковний Восток“ ч. 2 напечатав статю „До чого може довести національний шовінізм?“ в котрій подав невірні інформації про послідні Загальні Збори Товариства св. ап. Павла. — Просимо проте о поміщенє слідучого спростованя: — Неправдою є, що „деякі святицикарті української поставили межі иньшими слідучіи резолюції: 2) Щоби святицикарті... 3) Щоби на празники... (сі мнїи „резолюції“ подав в горі — Редакція „Ниви“) .. Правдою є, що таких резолюцій на Загальних Зборах Товариства св. ап. Павла ніхто з присутних святицикарті не ставив. — У Львові, д. 15 VI. 1911. За Виділ: о. Евген Гузар, святиц. Д-р Д. Яремко“.

Редакція „Церковного Востока“ помістила се спростованє в ч. IV., однак з додатком (по словах: „ніхто з присутних святицикарті не ставив“): „Совсѣмъ нѣтъ? — Ред. Ц. В.“ — Тими двома словами піддержує згадана Редакція кинену на наше Товариство клевету, тому предкладаю Загальним Зборам отсю резолюцію до ухвали:

„Загальні Збори Товариства св. ап. Павла поручають Виділові віднести з жалобою до Преосвященного Митрополитичого Ординаріату з представленьем ходу цілої події і о підданє її церковному судови до розслідуваня“.

Однотушно ухвалено сю резолюцію.

Рівнож ухвалено також послідну резолюцію о. предсідателя Богачевского:

„З уваги на те, що тогорічні Загальні Збори запротестували проти насильного видаленя СС. Василянк з дотеперішного їх 30 літнього поміщеня „Совітом Народного Дому“, а ся сумна подія помимо того протесту склала ся 8. вересня с. р. — Загальні Збори Товариства св. ап. Павла у Львові солідаризують ся зовсім з заявою Виділу того Товариства поміщеною в 22 ч. „Ниви“ з д. 15 падолиста с. р. і записують прилюдно своїх Собратів святицикарті, членів Совіта і Общества, чому вони допустили до сеї сумної події, яка викликує велику облазнь в народі, та чому своїм мовчанєм і дальшим засіданєм в Совіті здають ся сей сумний факт апробувати“.

По прийнятю отсеї резолюції подякував еще о. предсідатель Вп. о. Ректорови в імени цілого Товариства за відступленє комнати на засіданя Виділу Товариства і розвизав Загальні Збори.

ВСЯЧИНА.

Відозва в справі „Основи“. Вже с емий рік виходить у Львові популярна християньска часопись для руского народа — „Основа“. З початку була вона приватною власностю; в по-

сліднім році прийняв її на себе Редакційний Комітет „Ниви“. Як кожда руска популярна часопись, так і „Основа“ оплачуєсь кепско. Що року замикає ся бюджет більшим або меншим недобором. Те саме єй сего року. Через те Редакційний Комітет „Ниви“ знайшов ся був в клопоті: чи заверстати видавати „Основу“, чи видавати її дальше з нараженем „Ниви“ на великі страти. Узнаючи однак велику потребу популярної релігійної часописи, якою є „Основа“, рішив ся Комітет на то друге. Рівночасно однак звертаєсь отсим до Вп. Читачів і Прихильників „Ниви“ о ласкаву підмогу і поміч в сім ділі, а се о ширене „Основи“ між народом. Ціна — 3 кор. річно — так низка, що з сего боку нема найменшої трудности. Може найліпше булоби замовляти „Основу“ в більшим числі примірників і через церковну прислугу продавати поодинокі її числа своїм парохіянам. Змістом своїм надаєсь „Основа“ навіть до того, що її можна і в закритті продавати, та поручати з проповідниць. Крім того просимо також о збиранє добровільних датків на фонд „Основи“ при ріжних нагодах. Без помочи нашої християнської суспільности „Основа“ не то що не буде могла побільшити свого обему або перемінитись на тижневник, чого жадають раз-враз самі її предплатники, але і в дотеперішнім виді не буде могла довго животіти. Як би так кождий предплатник „Ниви“ постарав ся бодай о двох предплатників для „Основи“ — будучність сеї послідної була би забезпечена. Упадок „Основи“ був би не дуже підхлїбним свідощтвом для нашого духовенства. Коли кількох руских адвокатів може удержувати десятками літ обемисте радикальне видавництво, то дві тисячки українського духовенства в силі також спромогчи ся на удержанє крім „Ниви“ — також популярної газетки „Основи“. — *Видавництво „Основи“.*

Бібліографічна нотатка. Theol. Prakt. Quartalschrift видавана в Лінду помістила в IV книжці за 1911 нотатку о. Йос. Ганкевича з Красного про декрет „*Ne temere*“, обовязуючий вже і Русинів кат. в стисло австр. краях. Рівнож церк. статистичн. виданє „*Kalender f. d. katol. Klerus*“, видаванє в Regensburg в Баварії і містяче також дуже докладні поясненя найновіших церк. законів, помістило в виданю на 1912 рік статистику гр. к. церкви з поясненями історичними і правноцерковними написану рівнож через о. Йос. Ганкевича з Красного. Через такі статі дізнає ся свьіт католицкий, особливо учений клир німецький, о рускій церкві і о єї всяких відносинах і простує ся всякі ошибочні понятя і дати; нпр. в многих статист. виказах заграничних фігурувало ще до недавна руск. католич. єпископство в Холмі знесене *via facti* 1875 року! А для нас дуже пожаданє з церковних, обрядових і національних взглядів інформованє заграничної публіки, а особливо заграничних учених, о наших відносинах церковних на австр. Руси.

Загальні Збори „Достави“ відбули ся у Львові в дни 27 падолиста с. р. Як виказав звіт дирекції і контрольної комісії, поступило товариство в сім році значно наперед. Всі книги вели ся взірцево і давали в кожній хвилині точну евіденцію: який стан готівки, кредиту, вірительностей, товару і др. Дирекція ввійшла в звязь з перворядними фірмами і підприємцями, набувала самі лучші товари, держала їх в своїх складах в великім і гарнім виборі, а набуваючи їх під корисними услівями, продавала по уміркованнх цінах. Великою заслугою було й се, що „Достави“ побирала з чужих фабрик лиш такі річи, котрі у нас еще не виробляють ся, (прим. шовки, і красні золота й срібла), а зате старала ся збирати при собі що найлучших власних артистів і промисловців з цілого краю для виготовлення церковної утварі: малярів, різьбярів, бронзівників, позолотників, ткачів і др. Наслідком того стала у нас церковна штука, і то в питійм стилю, значно розвиватись і виказувати красні результати. Але управа пішла й дальше і стала по всіх закутках краю вишукувати домородних, талановитих людей, що займались спеціальними виробами; звідси пішли гарні гуцульські різьби (рами, крести, трійці) і різні народні тканини (покривала, капи, портієри, килими і др.). В послідних часах бачили ми красні і зглядно не дорогі шовком вишивані прапори, прегарні матерії і под. Словом, се не були давні шабльонови і одностійні річи; публика могла тут кожного часу любоватись якимись новостями, що їх красні таланти творчого руского духа на світ виводили. — При сполученю лучших артистичних сил в „Достави“ зачали звертатись сюди многі съвятиники по виконанє більших робіт для своїх церков: іконостасів, престолів, проповідниць і др. І знаємо, що були з сего вдоволені, бо одержували звідтам здібних і солідних артистів, діставали умірковані сталі ціни, тай не зазнавали в сих справах ніяких прикростей, яких досьвідчували давнійше не раз від незнаннх їм людей. Результат сеї оживленої роботи показав ся такий, що й публика звернулась громадно до „Достави“, тай торговий оборот вийшов в посліднім році значно більший, як був за попередного півтора року.

З подій, які зазначились в діяльності товариства на зверха, годить ся особливо піднести дві.

Перша, се отворенє філіяльного складу в Перемишли. Се-го діла довершено на жаданє значної части перемиського духовенства, тай при моральній піддержці місцевої рускої громади. Акту посвяченя доповнив в дни 17. січня с. р. преосв. єпископ Чехович при участи клиру і святих патріотів, зазначуючи в своїй кінцевій сердечній промові, що як тішить ся каждою рускою інституцією в своїм городі, так радіє і сим новим набутком і надіє ся що клир і народ се діло щиро попруть, тай що буде оно розвиватись на красу і велич рускої Церкви. Склад в Перемишли оправдав покладані надії і показав ся вже в першім році свого істнованя рентовнім.

Друга, немаловажна подія була участь „Достави“ враз з другими нашими товариствами і підприємцями (Сільским Господарем, Просьвітою, Педагогічним Товариством, Народною Торговлею, проф. Левинським і др) на одескій виставі. Вироби їх були виставлені там в окремім відділі під назвою „Галицка Україна“. Оя участь мала там не мале значіне. Виставлені твори як і картограми культурної праці поодиноких наших товариств в краю звернули живу увагу і заінтересоване всіх гостей, російських і чужосторонних, котрі досі о нас мало що знали, і визивали їх подив ддя нашої штуки і бистрого культурного розвитку. Що більше, навіть в деяких офіціальных російських кругах зачала виражатись гадка, що наша праця не єсть деструктивна, як там досі на ню задивлялись, але глибоко культурною, котру належало би в імя загальної славянської культури пошанувати. В тім відділі визначувались особливо утварі „Достави“: гарні образи, гуцульські рами, ріжні тканини (портieri, церковні покривала), красні фелони. Виставовий комітет висказав ддя них велике признанє.

Ми тішимо ся тим напрямом, яким пішла наша „Достава“ і надїємо ся, що вона причинить ся чимало до піднесеня нашої рідної церковної штуки і краси обряду. При сїм не можемо поминути єще і тої многоважної заслуги, що „Достава“ віддавала зі своїх зисків значні дари на бідні, особливо на zagrożені церкви, тай на другі культурні і добродійні рускі ціли.

До Надзорної Ради зістали на місце вильосованих членів вибрані: д-р Юрик, д-р Воцян, д-р Люб. Рожанський, д-р Говикович і о. Порайко з Станіславова. До контрольной комісії увійшли: о. Залужний, Чапельський і Мацкевич. В дирекції остались на дальше: о. Стефанович, о. Лициняк і Иван Петрушевич — а їх заступниками вибрані: д-р Волошин, і оо. Малицкий і Фединський.

Справленє ошубок.

В попереднім (23) числі „Ниви“ на ст. 730. опустити слово: ухвалено

На ст. 731. місто: готівка в квоті 1229 к. 94 має бути 3647 К 45 сот.

Нові книжки.

„В обороні правди і чести.“, Львів, 1911. ст. 99. Передрук з „Руслана“.

На сю брошуру складають ся відповіді п. Олександра Барвіньського, п. К. Студинського і п. О. Маковєя на статі поміщені в „Ділі“ в чч, 200, 201, 203, 204, 205 і 206 під заголовком: „Наці християнські суспільники“. Брошура займаєсь майже виключно личною апольогією зачешлених авторів, а не узглядняє цілковито головного закиду зробленого редакцією „Діла“ — „Християнсько-суспільному Союзови“.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицерска ч. 18.
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля

„ДОСПАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз
просить вислати до Львова, де в їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків снільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Стаїславові
ул. Смольки 1; в Перемшлі, Ринок 16.

Канцелярній дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожий Русин повинен асенуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожий Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рахує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10⁰/₀.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекурованы в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з нінцем 1910 року

3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинаціях (на жите, помертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцелленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.
„Карпатія” приймає обезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористніш-
ших умовинах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

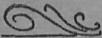
„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

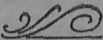
Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

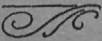
„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою аґентуру.

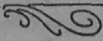
Блишні інформациї щод до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекція товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекція приймає також зголошеня внесків на
обезпечення на життє і ренти.

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефія.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 1.

Львів, 1 січня 1911.

Рік I.

Від редакції.

Уповаючи на поміч Всемогучого приступаєм за благословенем Єго Екссцеленції Високопреосвященного нашого Архипастиря Митрополита кир Андрея до видавання „Катехитичного місячника“ яко органу „Товариства катехитів“.

Потребу становой часописи для наших катехитів узнали перші конститууючі загальні збори „Товариства катехитів“, зібрані у Львові дня 1. XI. 1910, приймаючи однодушно резолюцію о. Щепанюка, яка звучить: „Нововибраний виділ подне видавати якнайскорше, хочби навіть з початком 1911 р. фаховий катехитичний двотиждневник або по крайній мірі місячник, який давав-би найновіші інформації в катехитичних справах і пособлював катехитичному образованию“.

Се дало і почин до основаня нашої часописи.

Виконуючи ухвали загальних зборів виділ „Товариства катехитів“ на засіданю дня 18. XI. 1910 рішив:

а) видавати що місяця, починаючи від 1 січня 1911 стану часопись під назвою: „Катехитичний місячник“, орган „Товариства катехитів“.

б) з огляду, що на видаване самостійної часописи нема ані достаточних фондів ані достаточного сподіваного числа пренумераторів, позаяк у всіх 3 гр. кат. епархіях Галичини і

Буковини єсть лиш 160 сталих посад катехитів, рішено відне-стись до редакції „Ниви“ з просьбою, щоби „Катехитичний мі-сячник“ примістила яко безплатний, щомісячний додаток до „Ниви“, на що сейчас повідомлений про се редактор „Ниви“ особисто заявив згоду.

в) редакцію „Катехитичного місячника“ поручено о. Ів. Тур-кевичови.

Отсе і генеза „Катехитичного місячника“.

Ціль його ясна, висказана вже в згаданій резолюції, а се: пособлювати фаховому образованию катехитів шкіл усіх типів і подавати найновіші інформації в катехитичних справах, а тим самим в дальшій меті служити розширеню і поглибленю хвали Бога, поваги Христової Церкви католицької і так причинитись до добра нашого українського народа.

Щоби таку ціль вповні осягнути, не вистане енергія і образоване одного чоловіка: потреба до сего праці цілої на-шої суспільности. — І справді наш місячник буде тоді правди-вим органом „Товариства катехитів“, наколи буде (взаїмним) вспільним висловом зріло обдуманих гадок і педагогічних до-свїдів — усіх Всеч. і Високопреп. оо. Товаришів катехитів, як також і інших Отців, катехитичному званю більше або меньше близько стоячих, ним занимаючих ся і йому добра бажаючих. — А позаяк всі майже Всеч. і Високопр. Отці гр. кат. обряду всіх 3 епархій суть в части бодай катехитами, проте звертаєм ся до всіх з покликком, свої вироблені гадки, спостереження і досвїди, дотикаючі катехитичного званя, не полишати забутю, а подавати їх в нашім органі на пожиток цілої нашої суспіль-ности.

Для близшої орієнтації зачеркуєм програму статей і ві-домостей, які редакція нашого місячника має замір помі-щувати:

- 1.) Розвідки з обему догматики
- 2.) „ „ „ етики і права
- 3.) „ „ „ фільзофії
- 4.) „ „ „ біблійних наук
- 5.) „ „ „ літургіки
- 6.) „ „ „ ориєнтології
- 7.) „ „ „ історії
- 8.) „ „ „ природних наук
- 9.) „ „ „ красної літератури
- 10.) „ „ „ славістики
- 11.) „ „ „ катехитики
- 12.) „ „ „ педагогіки

} в застосова-
ню до кате-
хитичних по-
треб

- 13.) Переводи знаменитих розвідок дотикаючих катехитич-них потреб,
- 14.) Екзорти,
- 15.) Катехизи,
- 16.) Катехитичний порадник,

- 17.) Рецензії,
- 18.) Бібліографічні вісти,
- 19.) Пресові вісти,
- 20.) Рішення духовних і світських властей в катехитичних справах,
- 21.) Справи шкільних підручників і молитвословів,
- 22.) „ науки релігії в наших школах,
- 23.) Вісти з „Товариства катихитів“,
- 24.) Личні вісти,
- 25.) Всячина.

Всі письма просить ся надсилати на руки редактора у Львові, площа св. Юра ч. 5.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

1. Перші проби організації львівських катехитів народних і середних шкіл.

Вже в 1890-тих роках львівські катехити народних шкіл, себ-то стали: оо Гузар, Навроцкий, Лопатинський, Гоцкий, Туркевич, Стеткевич, Рудович, і провізоричні: оо. Бачинський, Березовский, Бобикевич, Лах, Лежогубский з власної ініціати-ви стали збирати ся раз на місяць на спільні конференції в цілі взаїмного порозуміння в своїх станових справах, як спосіб подавання науки релігії дітям народних шкіл, не знаючим пись-ма, а часто навіть бесіди української, уложеня черги сповідий, реколекцій, спільного обговореня труднійших катехитичних случаїв і т. п. — Рішення тих конференцій катехити протоколу-вали у спільній книзі і так осягали одноцільність поступова-ня. — Катехити середних шкіл не мали тоді жадної спільної організації.

Около 1900-го року сей гурток народних катехитів роз-бив ся, позаяк більшість його членів позанимала посади поза Львовом, і спільні конференції перервали ся. — Що правда, старав ся о. Гузар, який полишив ся у Львові на посаді кате-хита в мужескій учительській семінарії, на конференції, яку скликав на день 13 мая 1901 р., заложити товариський кружок львівських катехитів середних і народних шкіл, а навіть аж 15

тодішних катехитів підписало заяву приступлення до такого кружка, але діяльність сего кружка не розвинула ся жадна.

Від 1905 року заняли посади при середних школах у Львові оо. Лужницький, Лежогубський, Рудович, Лициняк, Левицький, відтак о. Лопатинський, і остаточно о. Туркевич і ті вспільно з давнішими гімназіяльними катехитами оо. Д-ром Юриком і Д-ром Дорожинським та о. Гузаром стали наново гуртоватись для вспільного порозуміння в катехитичних справах, заініціювано сходуни і конферерції, а першим далекосягаючим ділом сего кружка катехитів середних шкіл у Львові було скликане наради катехитів середних шкіл всіх 3 гр. кат. галицьких епархій.

2. Конгрес гр. кат. катехитів середних шкіл у Львові в салях Митрополичого музею дня 2. ЖТ. 1907.

Запрошеня на конгрес вислано слідуючі: Ваше Високопреподобє! Кружок катехитів середних шкіл у Львові має честь, за відомостию і одобренєм Високопреосвященого Митрополичого Ординарія, запросити Ваше Високопредобє на наради, котрі відбудуть ся в суботу дня 2-го (н. ст.) листопада б. р. у Львові пл. сьв. Юра в салях Митрополичого музею. Предмет нарад: 1. О релігійности молодіжи середних шкіл; (рефер. Т. Лежогубський, кат. реалн. шк.). 2. О духовній лектурі для молодіжи середних шкіл; (рефер. д-р Д. Дорожинський, кат. нім. гімн.). 3. О науці релігії на основі теперішних шкільних учебників; (рефер. Л. Лужницький, кат. акад. гімн.). 4. О організації катехитів; (рефер. Е. Гузар, кат. учит. семин.). Початок нарад: 9-а год. рано. Служба Божа о призванє сьв. Духа о 8-мій год. рано в Архикатедр. храмі. Львів, дня 16-го н. ст. жовтня 1907.

Зібрало ся на конгрес 27 катехитів сер. шкіл: Федусевич, Копко, Добрянський, Гузар, Д-р Дорожинський, Дубіцький, Туркевич, Стефанович, Глібовицький, Кормош, Лужницький, Дзерович, Лежогубський, Кмить, Левинський, Д-р Юрик, Лопатинський, Т. Бородайкевич, Громницький, Федорович, Паславський, Лициняк, Савчин, Савіцький, Рудович, Левицький, Я. Бородайкевич; 4 катехитів оправдало свою неприсутність: Соневицький, Порайко, Погорецький, Оргинський.

О 8-мій год. рано відправлено соборну Службу Божу о призванє сьв. Духа в Архикатедральнім храмі.

(Далі. буде).

До Всеч. і Високопреп. ОО. Товаришів Катехитів!

„И даждь намъ едиными силами и едиными сердцами слѣдить и коопѣкати пречестное и великолюбное имя твое...“

Одиниці, що йдуть одинцем, се розбиті складові часті можливого великого і сильного організму. Се змарновані сили. У них загибає жите організму, а кожда, хочби трохи сильніша одиниця вспіє їх зломити.

Згуртоване тих сил — велике діло! З безсильних або слабосильних частий повстає нова, велика, могутна, кріпка одиниця, якої сила зазначаєть ся великими ділами, а всі єї складові часті оживляє вспільна струя ідеї і одушевлення і побуджує їх до нового житя — до органічної, гармонійної праці. „Viribus unitis!“ „Громада — великий чоловік!“ „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur!“

І наші катехитичні сили йшли еще до тепер одинцем. Аж ось для Божої слави, для добра церкви і народа повстає у них під покровом 3. наших Преосвящених Архiereїв нова, велика одиниця: станове згурповане катехитів народних і середних шкіл всіх трех наших гр. кат. епархій в одно вспільне „Товариство Катехитів“. — Його цілю після § 3 статута є: „підпирати всі справи, що мають на меті науку релігії, релігійно-моральне виховане шкільної молодіжи та духове і материяльне добро членів“. А як глибокі заміри призначили до здійснення сему товариству його основателі, добачуєм з § 4. статута, де яко способи до осягнення ціли товариства, побіч ознакомлювання ся з новітшими катехитичними творами, уладжування сходин, зїздів, викладів, відчитів, конференцій, курсів та духовних вправ для катехитів, побіч видавання часописи, підручників та літерацких творів, подано ще й такі способи: вносити пропамятні письма і петиції до законодатних тіл і властей в справі науки релігії і катехитів, видавати опінію на запити духовних і шкільних властей в справах науки релігії і катехитів та давати правну оборону членам в заводових відносинах перед шкільними і адміністраційними властями.

Звертаєм ся тому з покликом до Вас, Всеч. і Високопрепод. ОО. Товариші катехити, для яких передовсім се товариство призначене, вступайте всі в його члени та приєднуйте Товариству членів з помежи парохіяльного духовенства, яке також займає ся наукою релігії в школах. — На сходинах місцевих кружків, де такі є можливі, виміняйте свої гадки і досьвіди і подайте головному виділови до відомости, давайте ему товчок до діланя а рішеня головного виділу не будуть тогди висказом поодиноких гадок, але цілої нашої згуртованої і зорганізованої суспільности. — Будуть у нас єдині уста і єдине серце, переняте одушевленем для Божої слави, для добра церкви і народа та

послухом для наших архипастирів, а найвисший Владика неба і землі поблагословить наші змаганя і нашу працю!

Від виділу „Товариства катехитів“.

О. Євг. Гузар

голова

О. Іван Туркевич

секретар.

Бібліографічні і пресові вісти.

Christlich-pädagogische Blätter. Monastsschrift für Religionsunterricht und Jugendseelsorge. Eigentum des „Wiener Katecheten-Vereines“. Redigiert von W. Jaksch, Bürgerschulkatechet. Redaktion, an welche literarische Beiträge und zur Besprechung bestimmte Bücher an senden sind: Wien, V/1, Schönbrunnergasse 75. Verwaltung (Adresse für Geldbeträge): Kooperator I. Fuss, Wien II/2, Nepomukgasse 1. Versandstelle, an welche Bestellungen, Mitteilungen über Wohnungsveränderung und Anzeigeangelegenheiten an richten sind: Buchhandlung H. Kirsch, Wien I., Singerstrasse 7. — Erscheint am 15 jeden Monates. — Preis ganzjährig 4 K. —
Се видавництво розпочинає в 1911 р. свій 34 річник.

Вісти з „Товариства катехитів“.

1. Засіданє виділу „Товариства катехитів“
дня 1. XI. 1910. о год. 7. вечером.

Присутні: всі виділови.

Виділ уконституував ся, вибираючи:

о. Леоніда Лужницького заст. голови,

о. Дамяна Лопатиньского каспером,

о. Івана Туркевича секретарем.

На тім засіданє закінчено.

2. Засіданє виділу „Товариства катехитів“
дня 18. XI. 1910. о год. 5. попол.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатиньский, Лиско, Рудович.

1) Голова вносить, щоби виділ передовсім заяв ся резолюціями, прийнятими на загальних зборах дня 1. XI. с. р. — Принято.

2) Піднято дискусію над резолюцією о. Лежогубського в справі переходів шкільної молодіжи грецького обряду на латинський, в яких поминаєсь цілком установи конкордії; однак з причини, що сам о. Лежогубський мусів опустити засідане, постановлено рішене відложити до слідующего засіданя.

3) Дотично першої резолюції о. Щепанюка в справі вида-ня молитвослова для шкільної молодіжи рішено:

а) видати потрійний молитвослов для шкільної молодіжи а се:

α) малий формату молитвослова Р. т. п. для дітей;

β) середний для учеників середних шкіл;

γ) великий для старшої молодіжи

б) прийняти перевід щоденних молитов, зладжений комісією львівських катехитів по призову Ординаріату.

в) віддати друк молитвословів Р. Товариству педагог. за 500 ґратисових примірників з кожного виданя на річ Товариства катехитів.

г) Виконане сего рішеня поручено о. Гузарови.

4) Дотично другої резолюції о. Щепанюка в справі вида-ваня катехитичної часописи рішено:

а) видавати що місяця починаючи від 1. січня 1911. станю-ву часопись під назвою „Катехитичний місячник“, орган това-риства катехитів;

б) з огляду, що на видаване самостійної часописи нема ані достаточних фондів ані достаточного сподіваного числа прену-мераторів, позаяк у всіх 3 епархіях є лиш 160 сталих, посад катехитів, рішено віднести до редакції „Ниви“ з просьбою, щоби „Катехитичний місячник“ поміщувала як безплатний мі-сячний додаток до „Ниви“, на що сейчас повідомлений редак-тор „Ниви“, радо згодив ся;

в) редакцію „Катехитичного місячника“ поручено о. Тур-кевичови.

5) Ухвалено уложити і випечатати реґулямін для кружків: „Товариства катехитів“ та розіслати єго до повірених катехитів у всіх більших городах Галичини і Буковини з завізаньом, щоби заложили місцеві кружки. Виконане сего рішеня поручено комісії складаючій ся з оо. Гузара, Лопатинського, Лежогубсько-го і Туркевича. — Референтом комісії має бути о. Туркевич.

3. Засідане виділу „Товариства катехитів“

дня 13. грудня 1910. о год. 5 попол.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лежогубський, Туркевич, Лиско.

1) Секретар товариства здає справу яко референт реґулямі-нової комісії, що уложено реґулямін для позамісцевих кружків

товариства, вилітографовано в 100 примірниках і розіслано з припорученням, зорганізувати місцеві кружки слідуючим катихитам: Д-р Конрад в Тернополі, Громницький в Золочеві, Глібовицький в Бродах, Дзерович в Стрию, Дубіцький в Бережанах, Турула в Тереховлі, Кудрик в Рогатині, Содомора в Підгайцях, Чернецький в Городку, Мартинович в Перемишлі, Скіржинський в Сяноці, Кмить в Дрогобичи, Погорецький в Ярославі, Грицик в Сокалі, Ортинський в Самборі і Залітач в Яворові. — З висилкою до катехитів Станиславівської єпархії рішено вздержати ся на разі, доки голова Товариства лично не порозумієсь в тій справі з Преосвященним кпр Григорієм.

2) О. Гузар предкладає молитвослов меньшого типу зладжений після всказівок рішених на засіданю з 18. XI. Принято.

3) О. Туркевич предкладає лист о. Федева з Заліщик в справі уложеного ним „катехитичного молитвослова“. Рішено зажадати прислания манускрипту до евент. ужитку.

4) Редактор „Катехитичного місячника“ предкладає начерк першого числа маючої видати ся часописи. Принято.

5. Принято до відомости засноване „катехитичного кружка“ в Стрию, якого головою вибрано о. Дзеровича, каснером о. Галайчука, а секретарем о. Галянта.

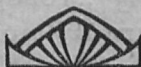
Личні вісти.

О. Д-р Стефан Юрик, шамбелян Ёго Сьвятости і професор релігії при ц. к. V. гімн. у Львові, одержав необмежену відпустку і обняв парохію в Золочеві.

О. Дамян Лопатинський, професор релігії при ц. к. жіночій учительській семинарії у Львові зівстав іменований професором релігії при ц. к. V. гімназії у Львові.

О. Іван Рудович, професор релігії при філії ц. к. I. академічної гімназії у Львові іменований професором релігії при ц. к. жіночій учит. семинарії у Львові.

О. Іван Туркевич, професор релігії при ц. к. I. академічній гімназії у Львові зівстав приділений до філії тойж гімназії.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Турневич.

Ч. 2.

Львів, 1 лютого 1911.

Рік I.

О. БОЦЯН.

Монахівська катихитична метода.

Від яких 10 літ замітний серед католицьких катихитів і учителів катихитики особливий рух з огляду на піднесене, оживлене і розвинене науки віри. Осередок сего руху становить внутрішня економія, вишколене фахової методики. На вні вона наймаркантніше виразила ся у повстаню т. зв. „Монахівскої“ катихитичної методи.

Коли один з її заступників, проповідник парохіяльний з Монахова Stieglitz, представляючи її історію,*) каже нам шукати її початків з одної сторони у свому невдоволеню з дотеперішної методи, а з другої у свому запізнаню ся із т. зв. формальними ступенями Гербарта, то се, яко личный спомин, може бути і правдою. А коли він дальше вказує на генетично-індуктивний спосіб навчання яко на загальну і офіціяльну методу модернього шкільництва, то се може неспокійне пошукуване за новою методою в катихитиці що найбільше пояснити, але не конечно оправдати. Але що про-

*) Die Münchener Methode. „Der Münchener katechetische Kurs 1905“ von D-r I. Göttler, Kempten, 1906, ст. 166.

блєм нової катихитичної методи заворушив як раз великоміських теоретиків і практиків, причини сего треба хіба шукати в обставинах нашого часу.

Стара випробована авторитетна метода функціонувала разом з обома помічниками катихитичної науки: родиною і школою, аж до послідної хвилі без закиду. В родинях катихизм був настільною книгою а „вивчення лекції“ пильнували родичі. До церкви на духовні науки ходила пильно вся громада. Не було великого ризика, коли школа неоднораз непоняте слово полишала пізнійшому релігійному вихованню. Тепер вже інші часи. Нервові покоління вже в школі не посидить тихо і не буде уважати, коли не потрафить ся заняти його фантазії, не скупить ся його гадок коло чогось інтересного. По міських родинях і школах нині катихитична наука вже не находить помочи, але противно радше еще шкідливий вплив. Нині катихитика мусить серед трудних обставин старати ся сама собі дати раду, щоби навіть без школи і дому дійти до своєї цілі: заціплення і утравлення християнського виховання молодежи. Ось у тім лежить і причина особлившого натиску на виховане при науці релігії, тут треба шукати жерела нинішних педагогічних проблемів. А що як раз нова катихитична метода хвалить ся своєю психологічною і педагогічною стороною, не буде від річи з нею познакомити ся. Коли же вона поки-що еще не довершена у свому розвитку, найлучше слідити її розвиток після педагогічно-катихитичних курсів в Сольногороді і Відни, а передовсім обох монахівських катихитичних курсів з р. 1905 і 1907.

(Далі буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

(Продовжене)

О 9-тій год. рано зібрали ся всі присутні в салях Митрополитичого музею; явили ся також крилошани оо Білецький, Туркевич, Білинський і Чапельський, а серед бігу нарад почтив конгрес своєю присутністю Его Ексцеленція Високопреосвященный Митрополит кир Андрей.

О. офіціал Білецьки й отвіраючи конгрес привітав зібраних і вказав на сумний релігійно-моральний стан молодіжи середних шкіл та на потребу сконсолідованя сил катехитів.

О. Гузар вияснив генезу конгресу: Почин вийшов від Є. Єксц. Високопреосвященого Митрополита кир Андрея, котрий еще в червни с. р. подав зібраним катехитам середних шкіл у Львові під розвагу квестию: „Чи і о скільки винен гімназійний катехит, що академічна молодіж відносить ся байдужно, ба навіть ворожо до релігії?“ Вислідом диспути над сею квестиєю було, що порішено запросити до обрад на сю тему всіх гр. кат. катехигів середних шкіл в Галичині і Буковині. — Сей конгрес має приватний характер а має дати товчок до слідующих колись публичних зібрань.

Відтак о. Гузар запропонував зібраним покликати на голову конгресу о. Федусевича, на заступників голови о. Копка і о. Добрянського, а на секретарів о. Дубіцкого і о. Туркевича. — Се прийнято.

О. Федусевич дякує за довіре зібраних ОО. до его особи, але просить, щоби з огляду на важність справи вибрано головою обрад о. Гузара, який лучше ознакомлений з інтенціями Іх Високопреосвященства і метою конгресу, та був одним з організаторів конгресу.

Однак на просьбу о. Гузара обнимає провід і уділяє голосу першому реферантови конгресу о. Лежогубському.

Реферат О. Лежогубского.

Заки приступлю до мого реферату, мушу на вступі зазначити, що на запрошенях на нинішний катехитичний зїзд виднієся яко заголовок мого реферату: „Про релігійний стан нашої молодіжи“. Се лиш загальне определене теми. — Близше єї спрещизоване заключить ся в питаню: „Чи і о скільки винен катехит, що наша молодіж, по скінченю наук у середних школах так часто стаєть ся наскрізь ліберальною, себ-то невірною?“ — Відповідь на се питанє, се після волі Іх Єксцеленції мета мого реферату і нашого зїзду. — Має се бути щось в роді: „скажім собі правду в очи“, і як раз тому мушу зазначити, що я не хочу стояти на якімсь менторскім становищи, бо ні мій вік, ні моє знанє, ні дотеперішня моя діяльність не дає мені до сього ні найменьшого права. Хѳчу тільки подати під розвагу сьвітлого збору деякі замітки, а всі вони нехай відносять ся в першій мірі до самого мене. Хочу бути притім

також товмачем гадок посторонних людей. — В моїм рефераті я не користувався ніякими підручниками, щоби не підпадати під їх вплив та не повтаряти річі, які є звісні загалом, а тим паче Впр. Отцям, і тому я рішився поступати дорогою чисто емпіричною та не ставити ніяких апріористичних тверджень а йти до самого жерела і питати тих, про котрих маємо говорити і сим способом зібрати матеріал і аж ось опираючися на нїм робити прості льогічні висновки.

В тій цілі я старався о нагоди бесїдувати з кількома молодими людьми, про яких мав пересвідчене, що вони заражені хворобою невірства. — Я не мав відваги поставити їм просто питання: „Коли Ви, Добродію, стратили віру? Що було сього причиною?“ Я боявся стрінутися з нечемною відповіддю, а тільки при нагоді розмови на інші теми я старався добути потрібну мені відповідь, при чім я мусїв поступати вельми обережно, щоби не збудити підозріння про змаганя на-вертаня до віри. Пересїчний молодий атеїст уважає свій атеїзм найкращим вицьвітом всякої науки, а не уміючи нераз, навіть позірними доказами науковими піддержати його, тримається його немов слїпий, що не хоче пустити ся придорожного сто-па з ляку, щоби собі не спричинив болю: дарма, що тримаю-чи ся його не поступить ані кроком наперед і ніколи не дійде до своєї мети.

(Дальше буде).

О. І. Т.

Австрійські державні закони-відносячі ся до науки релїгії і катехитів.

І. Закон з дня 20. червня 1872. р. В. Д. З. Ч. 86.

про науку релїгії в публичних народних і середних школах та в учительських семинариях.

За згодою обох палат Державної Ради, розпоряджую як слїдує:

§ 1. Виконуванє науки релїгії в публичних народних школах, до якого зобовязані після §. 2. закона з д. 25 мая 1868 р.

(В. Д. З. Ч. 48.) і після §. 5. закону з д. 14 мая 1868 р. (В. Д. З. Ч. 62.) церковні і релігійні товариства, заключає в собі зобов'язане до безплатного уділюваня сего предмету.

§. 2. Конфесійним властям позваляє ся, щоби через заряджене стягання кількох відділів учеників на науку релігії або в инший спосіб, який-би шкільного порядку не мутив, за попередним порозумінем зі шкільними властями облекшили виконане сего зобов'язання.

§. 3. Виймово може за сповнюване науки релігії в більше як три-клясовій народній школі або в виділовій школі бути уділена ремунарація, або — однак лиш в виділовій школі — бути установлений окремий учитель релігії, наколи і на як довго на внесене окружної шкільної власти дотичача краєва шкільна власть задля окремішних відносин узнасть до того потребу. — Наколи після §. 5. закона з дня 14 мая 1869 р. науку релігії уділяє сьвітський учитель, має за се одержати відповідну ремунарацію.

§. 4. Правильне уділюване науки релігії в учительских семинариях і середних школах має бути установлене для кожного віроісповіданя, до якого приналежить щонайменше 20 учеників у всіх клясах разом, у яких уділяє ся наука релігії яко обовязковий предмет науки.

§. 5. Видатки на науку релігії після §. 4., о скільки вони не будуть покриті з релігійних або віроісповідних фондів, ані на їх покриті у поодиноких школах нема окремих фондів або зобов'язань поодиноких осіб або корпорацій, належать до видатків дотичних шкіл.

§. 6. Що до права обсади посад учителів релігії, получених з платнею або ремунарацією і що до способу обсади мають заховувати ся ті самі приписи, які обовязують при обсаді сьвітских службових місць дотичачих шкіл; однак належить узглядняти лиш такого кандидата, якого дотичача віроісповідна власть узнасть за спосібного до уділюваня науки релігії.

§. 7. Хто уділяє науку релігії в школі, підлягає у виконаню своєї учительської діяльности дисциплінарним приписам шкільних законів.

§. 8. Сей закон входить в жите з днем оголошеня.

Його переведене поручаєть ся міністрови ісповідань і просьвіти.

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

4. Засіданє виділу

дня 2. I. 1911. о год. 5. вечером.

Присутні: оо. Гузар, Лопатинський, Лежогубський, Туркевич, Лициняк, Лиско.

1. Принято до відомости протокол з 3. попередних засідань

2. Принято в члени Товариства оо. Д-ра Воцяна зі Львова, Порайка Івана зі Станиславова, Петрушевича Константина, Матковського Миколу і Галайчука Володимира зі Стрия, декана Волянського Івана, Цегельського Теодора, Тимуса Андрія, Мандичевського Євгена, Мохнацького Степана, Ганкевича Валеріяна, Ворачка Юліяна, Оуферка Антонія, Дурбака Савина, Яворського Івана, Шебеца Антона, Ритича Івана і Цегельського Євгена з Тереховлі та Содомору Антона з Підгаєць.

3. Принято до відомости заснованє „катехитичного кружка“ в Тереховлі, до якого приступило 14. членів сьвящеників і якого головою вибрано о. декана Івана Волянського, містоголовою і касиром о. Євгена Турулу, а секретарем о. Євгена Цегельського.

4. Принято до відомости завідомленє о. Антона Содомори з Підгаєць, що на соборчику дня 29. XII. 1910. поручив справу основаня „катехитичного кружка“, однак безуспішно, позаяк всі присутні сьвященики відказались від сего, мотивуючи се тим, що вони є що правда сільськими катехитами, але мійськими не будуть, проте не чують потреби належати до товариства.

5. Порішено вислати реґулярним місцевих кружків товариства катехитів з припорученєм заложити місцеві катехитичні кружки слідующим оо. катехитам: Бородайкевичеви в Станиславові, Кириловичеви в Коломиї, Левинському в Черніцях, Добрянському в Бучачи і Стефановови в Заліщиках і поручено се секретареви до виконаня.

6. Порішено в окремії депутації складаючій ся з оо. Лужницького, Лопатинського, Туркевича і Лиска предложити Єго Експецленції Високопреосьвященому митрополиті кир Андрееви:

а) Резолюції оо. Лежогубського, Стефановича, Щепанюка і Галандюка, які прийняли загальні збори товариства дня 1. XI. 1910, а які виготовить секретар товариства в ціли засягненя інформації що до їх виконаня.

б) Перевід щоденних молитов на народну бесіду, владжений комісией складаючою ся з гімназіяльних львівських катехитів, визначних докторів Богословія і львівських Рутеністів, а виготовлений о. Лужницьким, в ціли озягненя добромніня і апробати до друку в молитвословах.

7) Порішено відпразнувати десятилітний ювілей вступленя на владичий престол Єго Експецленції Високопреосьвященного

кир Андрея академією в честь св. Св'ященомученика Йосафата устроєною молодіжню середніх шкіл у Львові в великій сали Народного Дому дня 24. Марта 1911. — Академія обійме 2 мужескі хори, 2 жіночі, 2. деклямації і 1. відчит. — Частию деклямаційною академії займуть ся оо. Лопатинський і Лежогубський, частию вокальною о. Туркевич, стороною технічною о. Д-р Дорожинський. — Запрошені мають бути: львівські гр. кат. св'ященники з родинами, шкільні власти, репрезентанти державної і автономічної власти, президиї просвітних руских товариств у Львові, редакції поважніших руских часописиї і знаменитші Русини міста Львова з родинами. — Запрошені служити-муть за карти вступу.

8) На внесене о. Туркевича порішено запреномеровати для товариства: *Katechetische Blätter*, г) *Christlich pädagogische Blätter*, б) *Grundfragen der Katechetik*, в) *Berichte der katechetischen Kurse in Wien, Salzburg und München*.

Бібліографічні вісти.

Swett Marden: Wille und Erfolg (Pushing to the Front or Success under Difficulties). Ins Deutsche übertragen von Elise Bake. 11—15. Tausend. — Stuttgart und Berlin Verlag von W. Kohlhammer 1909

Німецький філософ психолог, проф. Іван Николай Тетене (1736—1805) у славнім своїм творі: „*Philosophische Versuche über die menschliche Natur und ihre Entwicklung*“ (Ліпек, 1775—7, 2. томи) розрізняє три психічні сили: чуте, розум і волю. Сила рецептивна душі, се чуте; сила активна імманентна, се розум; а сила активна трансєунтна, се воля. — Сей поділ сил душі приняла ціла новітня психологія і філософія, а жадеи новітній систем не поставив на його місце иншого, тривкого поділу.

Завданєм педагогії є вишколити всі тоті три сили: аж тоді видасть вона досконалих, мудрих людей, бо мудрість, се абсолютна досконалість душі у всіх її направах ділани. — Образоване ограничене на один напрям видасть лиш душу карикатуральну, ідиотичну

Образоване у наших школах на жаль не обнимає рівномірну усіх сил душі. Головну вагу кладе ся на образоване розума, чуте образує ся у нас лиш доривочно і не систематично, а вже вишколене сили волі полишає ся майже в цілковитім занедбаню. Через те і дасть ся зауважати у нашої інтелігентної суспільности вельми нерівномірні несеґреговані чувства, а еще більшу слабосильність волі. — Лучають ся ту і там вибухи самостійно вибуялої волі; у загалу суспільности вона ледви животіє, а по найбільшій части клонить ся перед першими подувами некритично розвинених чувств.

Тій страшній хибі якраз запобігає діло Мардена і дає педагогови в руки спосіб до повного сповнюваня свого завданя. Книжка написана чисто по американськи: жадного розумованя, моралізованя, а самі прошибаючі вискази найзнаменитших людей, і самі конкретні, наглядні, з історії і життя взяті приміри. — Се правдива скарбниця самих дорогоцінностей для кожної людини, а вже неоцінена для педагога і проповідника кожного ісповіданя, кожної народности, кожного стану.

От приміром: Денно читаючи годину, можеш уважно перечитати 20 сторін, отже в році 7.000 сторін, с. зн. 18. томів; а в життю...?!

Або: Льокомотива є повна сили на своїм торі, безсильна на кождім иншій місци.

Або: Чому кусень полотна, на яким намальований „Angelus“, приносить 500 000 марок, а образ иншого маляра лиш 10 марок? Бо Millet вложив за 500.000 марок в него розум і праці.

Або: Коваль переміняє руду, вартости 20. марок на підкови і удержує за се 40 марок. Шлюсар переміняє ту саму скількість руди на ігли і одержує за се 27.000 марок. Годинникар робить з того зеліза спружини за 800.000 марок, а роблячи годинникові волоси одержить 8.000.000 марок — значить 60 разів тільки, що за відповідну скількість золота.

Для точнійшого перегляду подаю заголовки розділів: 1. Чоловік і нагода. 2. Молоді люди у неприязних відносинах. 3. Зелізна воля. 4. Використанє вільних хвиль. 5. Відповідне зване. 6. Сконцентрована сила. 7. Про точність і час. 8. Добре поведене се майно. 9. Про ентузіязм. 10. Такт і здоровий розум. 11. Почитанє і самопевність. 12. Дорожше як скарб. 13. Що коштує успіх.

В кождім розділі є кілька цитатів і по трийцять кілька примірів!

I. T.

Личні вісти.

О. Монцібович Євген, виділовий катехит в Бродах іменованій друрим катехитом при ц. к. І. академ. гімназії у Львові (головне заведене).

ПЕРЕПИСКА.

Вн о. Ос. Фац. в Репузе. — Просимо прислати, радо помістимо.

За редакцію відповідає свящ. Ярослав Левицкий.
З друкарні Ставропільського Інституту під зарядом М. Рефця.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 3.

Львів, 1 марця 1911.

Рік I.

О БОЦЯН

Монахівська катехитична метода.

(Продовжене).

Яко жерела берем, розуміє ся, звіти із згаданих курсів, як також літературу предмета. Із сеї на першій місці приходить ся згадати не дуже то взірцево уложену, але річево добре орієнтуючу книжку сотрудника з Галлейн Івана Айзінга (Eising): Die katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemässer Ausgestaltung. Ein Vergleich der Münchener katechetischen Methode mit der Methode des Fürstbischofs Grubers von Salzburg. Wien 1905. Дальше властивий кодекс нової методи: Д-ра Антона Вебера: Die Münchener Katechetische Methode. Kempten u. München 1905. А побіч сего і збиване єї та остру критику: Die Lehrmethode im Katechismus-Unterricht. Ein Beitrag zur heutigen Bewegung auf dem Gebiete der Katechetik von W. H. Meunier, Doktor der Theologie. Köln 1905. Відносини же сеї методи до методики Гербарта і педагогії Ферстера осьвітлює Д. Грунвальд: Die Münchener Katechetische Methode, J. Fr. Herbart und Fr. W. Foerster. Kritischer Beitrag zur Methodik des Religionsunterrichtes. Münster 1910. Притім узгля-

днено також відповідні артикули знаменитої монахівської часописи: „Katechetische Blätter“ і віденської „Christlich-pädagogische Blätter“.

І. Нова метода.

1. Її назва. Формальні ступні. Розвиваюча аналіза.

Нинішня офіційна назва нової методи є: „Монахівська метода“. Вона походить від проф. з Іномосту Гаттерера, який перший раз ужив її в обширній рецензії „Вироблених катихиз“ Штігліца (Stieglitz)⁴⁾ Ейзінг запропонував її опісля в „Katech. Blätter“⁵⁾ а Др. Вебер проклямував офіційно в першій віденській катехитичній курсі.⁶⁾ З початку монахівське товариство катехитів називало методу „психольогічною“. Тою назвою чули ся діткненими приклонники старої практики, бо через се мож було розуміти, що всі иньші методи не є психольогічні. Пропозиция Штігліца, обрати назву „генетична“ метода, не найшла одобрень,⁷⁾ бо моглаби спричинити нові непорозумія. То само далоби ся сказати про переходову назву: „Метода Штігліцова“, проти чого сам Штігліц протестував.⁸⁾ Так полишила ся назва: „Монахівська метода“, яко четверте пропоноване імя для неї. Доповнене її словом „катихитична“ метода, як се читаем на заголовку книжки Вебера не зміняє ніч на річи, лишень її докладнійше прецизує.

В чім же тепер лежить ество „нової“ методи?

Видно, що там в Монахові не було все до ладу зі „старою“ методою, коли треба було шукати „нової“. Але не йде о се. Нова метода може бути і кроком на перед. Сей крок полягає на усталеню формальної сторони науки катехизму; кожда катихиза має одну сталу тактику і практику. Після інформацій головного представителя її, Вебера,⁹⁾ виклад кожної теми обнимає пять частий, які можна назвати також „ступнями“. Є се 1. Приготованє з поданем ціли, 2. Виложене, 3. Поясненє, 4. Зібранє разом і 5. Застосованє. Осередок методи становлять три головні ступні: виложене, поясненє і застосованє. По друге, нова метода жадає, щоби не зачинати від катихизму, лишень, щоби передше через

4) Zeitschr. f. kath. Theologie, Innsbruck XXVII, 1903, ст. 733.

5) падоліст 1904,

6) стор. 239.

7) Weber, die M-k Methode ст. 163.

8) Münch. katech. kurs 1905 ст. 168.

9) Päd.-katech. kurs in Wien 1905, ст. 239.

10) J. E. Pichler, Wiener päd.-kat. Kurs 1905 ст. 225

оба ступні Погляду і пояснення ввести в зрозуміне річи, а опісля закінчити его текстом катихизму. Отже поступоване є тут виключно розвиваючо-аналітичне, беручи єю в розуміню Вільмана. (В розуміню старої катихитики таке поступоване називало ся синтетичне). Ся розвиваюча аналіза є правилом, а пояснююча аналіза, то є пояснене слів і тексту катихисма, — виїмком.

При згадці про послїдну назву годить ся зазначити, що питане методики і катихитичних курсів дали товчок до однообразної катихитичної термінології що до значїня і уживаня назв: „аналїза“ і „синтеза“

До сего часу¹⁰⁾ катихити розуміли звичайно під „аналїзою“ таке поступоване, у якому зачинало ся від тексту катихизму і его поясняло ся, а під „синтезою“ таке, у якому текст катихизму становить доперва кінець науки, яку остаточ-но збирає ся разом в словах катихизму. Так розумів єпископ Кнехт в Kirchenlexikon-i (2 вид. VII т. 254), Штігліц і Вебер.¹¹⁾

Цїлком інакше славний учитель катихитики Шеберль¹²⁾ розумів під синтезою зложене прикмет в понятє, а під аналізою розложене понятя на прикмети. Подібно висказав ся Kehrein Keller :¹³⁾ „Аналіза виходить від цілости і розкладає єї на части, а синтеза виходить від частий, і добуває з них цілість. Отже аналіза відповідає дедукції, а синтеза індукції“. Противно знова Іван Схолястікус¹⁴⁾ і О. Грімміх¹⁵⁾ розуміють „аналїтичний“ в змислі; „індукційний“, — а „синтетичний“ „дедукційний“. Таким чином дійшло до сего, що одні під „аналїзою“ розуміли не більше не меньше а то само, що другі під „синтезою“. До згоди не могло прийти інакше, як засягнути ради якої визначної поваги Така найшла ся в особі Вільмана, який в своїй „Дидактиці“ і викладах на Сольноградскім педагогічно-катих. курсї 1903 р.¹⁶⁾ і першім Монахівскім¹⁷⁾ вияснив значїне „аналїза“, і „синтеза“ в змислі Пітагорейців і Аристотелїв. Учасники курсів одноголосно заявили ся Вільмановою термінологією.

Отже що то є аналіза, а що синтеза? Ось що каже Вільман в своїй Дидактиці:¹⁸⁾ „Через аналізу підносить ся думаюче пізнаванє від чогось конкретного, специяльного, услівного до абстрактного, загального, обусловляючого; — через синтезу

11) Katech. Blätter, 1901 Sp. 59; 1902 Sp. 9; 1903 Sp. 209, де Вебер пропонує: аналіза тексту і синтеза тексту

12) Schöberl. Lehrbuch der kath. Katechetik, Kempten 1890 ст. 528.

13) Handbuch d. Erzieh. u. d. Unterr. 11 Aufl. 1904 Paderborn, 256.

14) Die Analyse u. Synthese im Religionsunterricht, Würzburg 1902, ст. 11.

15) Grimmich, der Religionsunterricht an unseren Gymnasien, Wien 1903 ст. 171.

16) ст. 39—41 вид. Даннера.

17) ст. 51—64

18) Didaktik als Bildungslehre. 2 Aufl. ст. 246.

знова сходить воно з висших понять, загальних правил і законів до сего, що ті під собою містять“. Таким чином аналіза не означає розкладання цілоти на часті, лишень видобуте, вилущене єства річи з єї видимої появи, того, що загальне, спільне з подробиці, причини з події, зміслу з вислову.

Але єсть двояка аналіза. Коли взяти текст письма або катихизму, який становить зверхну появу для понятя, лушпинку для єго змісту і поясняти понятя за понятем, вилущувати змісл, то є се аналіза, і то пояснююча аналіза. Такої монахівска метода лишень виїмково уживає. Але коли з попередного оповіданя видобуде ся, вилущить ся яєсь понятя, якусь правду віри, то се також аналіза, але розвиваюча аналіза — і після вимогів згаданої методи правильно єї уживає ся.

З другої знова сторони синтеза в розуміню льогіки значить зложенє, але не складанє цілоти з частий, але долучуванє близших опеділень до загального понятя, дальший крок на перід від причини до факту, від єства до появи, від зміслу до вислову.

(Дальше буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Продовженє)

Та в отсих розговорах стрінуло мене се, чого я повинен був сподіватись. Майже одноголосною була відповідь у всіх, що причиною їхнього невірства є наукові досліди, які стоять в суперечности з науками сьв. віри. Коли я дальше жадав, щоби мені вказали, котрі то наукові досліди так диаметрально противлять ся обявленим правдам віри, то декотрі з них показали ся досить нечемними і відповідали, що всяка диспута в тім напрямі не доведе до нічого, або що вони вже за старі, щоби дали себе переконувати. Інші були чешніщі і станувши на престіжи науки, на взорець вправних жонглірів кидали гіпотезами, про які забували, що їх наука уважає поки-що тільки гіпотезами, а які вони уважали вже математичними певниками. Часто-густо заслонювали ся авторитетом значних людей, яких називали дуже мудрими, а не хотіли зрозуміти ріжницї між понятєм „мудрий“ а „учений“, уважаючи їх синонімами.

І ту було слідно, що вони глядять на віру, немов на щось, що прямо не лицює ученому чоловікови, що у них віра се негация всякої науки і поступу. Справедливо можна судити, що заки вони ще не утратили віру, мусіли довший час обертати ся в крузі людий, які що найменше з легковаженем або поблажливостю інтелігенцією висших людий відносили ся до сьв. віри. — О їх слухи мусіли нераз відбивати ся чи то згір-дні слова чи шутки зі сьвятих річий.

По тих розмовах я сам собі ставив питає: „Чи винуватий ту катехит?“, а моя совість відповідала, що личної вини поодиноких катехитів нема, бо катехит не в силі усунути впливи, яким підлягає ученик поза школою. Що більше! Дуже часто не може катехит сього зробити навіть у школі, бо або про такі лихі впливи не знає, або довідавши ся про них не завсїгди має потрібну до сього екзекутиву.

Приятельське порозуміне може часом усунути лихо, але часом можна подибати ся з імпертиненцкою відповідю, а особливо наражений на се може бути український катехит у польських школах, де він нераз уважаєть ся за *malum necessarium*. Може бути, що декого здивує сей мій послідний висказ, але в дійсности воно так є. Ліберальна частина учительського збору уважає катехитів в загалі майже непотрібними, а знова шовіністична частина польських зборів уважає українського катехита нераз одинокою перепоною до цілковитого зденаціоналізованя гр. кат. молодіжи, а признаючи латинський обряд вищим і одиноко католицким, рада-би ані не чути про грецький обряд. А ся нетерпимість доходить нераз до сего, що українській молодіжи забороняєть ся нераз молитву на рідній мові, покликуючи ся на урядовий польський характер заведеня. — Здаєсь, що між нами не забракне сьвідків на се. — І щож супротив сего має робити катехит?

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

5. Засіданє виділу

дня 24. II. 1911. о год. 6. вечером.

Присутні: оо. Гузар, Лежогубский, Туркевич, Рудович, Лиско; о. Лопатинський оправдав свою неприсутність.

1. Принято до відомости протокол з попереднього засіданя

2. Члени депутації віділу „Токарства катехитів“ до Ёго Ёксцеленці Високопреосвященого Митрополита Кир Андрея здали звіт зі своєї авдпенції, а іменно, що

а.) Прочитано і обговорено резолюції о Лежогубского, Стефановича, Щепанюка і Галандюка, приняті на заг. зборах „Товариства катихитів“ дня 1. XI. 1910, і Ёго Ёксцеленция зволила прийняти їх до ласкавої відомости.

б.) Вручено перевід щоденних молитов на народну бесіду і Ёго Ёксцеленция дозволили, щоби сей перевід був поміщений передовсім в катехизмі.

в.) Предложено провкт будови дому катехитів, який Ёго Ёксцеленция прийняли до вельми прихильної відомости.

3. О. Секретар здав справу, що ОО. Вородайкевич в Станиславові і Стефанів в Заліщиках, з причини слабости не могли підняти ся місії заложеня місцевих катехитичних кружків, тому в порозуміню з членами віділу президияльно вислано такі порученя ОО. Порайкови в Станиславові і Федеву в Заліщиках. — Принято до відомости.

4. Принято до відомости заснованє місцевого „катехитичного кружка“ у Львові, до якого приступило 13. членів, і якого головою вибрано О. Лиска, заступником голови О. Дилиньского а касиером і секретарем О. Новосада.

5. Внесене львівского „катехитичного кружка“ в справі основаня братства термінаторів при Архикатедрі сьв. Юра у Львові рішено поручити сему кружкови до виконаня.

6. Принято до вдома, що на прошенє кравого Союза шкільного визначено з рамени львівского „катехитичного кружка“ яко делегата о. В. Лиска

7. Передано надісланий „катехитичний молитвослов“ о. Федева з Заліщик о. Гузарови до рецензії.

О. І. Т.

Австрійські державні закони відносячі ся до науки реліії і катехитів.

II. Закон з дня 17. червня 1888. р. Ю. Д. З. Ч. 99.

зміняючий постанови закона з дня 20. червня 1872 В. Д. З. Ч. 86.

За згодою обох палат Державної Ради розпоряджую як слідує:

1. Артикул: §§. 3. і 5. закона з дня 20. червня 1872. В. Д.

3. Ч. 86. зносяться у своїй дотеперішній стилізації і мають відтепер звучати, як слідує:

§. 3. В ціли заосмотреня науки релігії у висших клясах народної школи, числячої більше як 3. кляси або у виділовій школі має або бути уділена ремунарация або бути установлений окремий учитель релігії.

Наколи науку релігії після §. 5. закона з. д. 14. мая 1869. В. Д. З. Ч. 62. уділяє сьвітский учитель, має одержати відповідну ремунарацію.

Наколи науку релігії має уділювати позамісцевий учитель релігії, має на своє бажане одержати на то з огляду на віддалене і прочі місцеві відносини відповідні средства перевозу або дешево винагороду за дорогу.

§. 5. Кошта повстаючі за науку релігії після §§. 3. і 4 належать, наколи нема окремих фондів, записів або зобовязань поодиноких осіб або корпорацій, до видатків дотичаючих шкіл.

Управильнене сталих поборів і ремунарацій для учителів релігії у народних і виділових школах, близше усталене условин їхньої одвічальности, унормоване винагород за дорогу застерігає ся, як се має місце у відношеню до службових поборів прочих учителів (§§ 55, 57. закона з д. 14. мая 1869. В. Д. З. Ч. 62), краєвим законодавчим тілам.

II. Артикул. Побири належні за науку релігії після сего закона (§§. 3. і 5.) не мають вчисляти ся до конгруи тим сьвященникам, які після закона з д. 19. цвітня 1885. В. Д. З. Ч. 47. до неї мають право.

III. Артикул. Переведене сего закона поручаєть ся мому міністрови просьвіти і ісповідань.

(Далі буде).

Бібліографічні вісти.

Учитель, орган Руського Товариства Педагогічного, під редакцією Д-ра О. Сушка укінчив XXII-гий рік свого істнованя. — Зміст посліднього річника представляєть ся справді величаво. Крім знаменитих вступних статей в числі 11, 15 статей педагогічно-дидактичних, 9. про наше і заграничне шкільництво, 12 рефератів з всіяких галузей наук, 3 фейлетони і безліч дрібніших звітів, новин, рецензій і т. и. — В списі авторів, яких праці поміщені в сім річнику, добачуем 24. наших Русинів-українців, між ними П. П. Алиськевича (про повторюване в школі і про школи Р. Т. П. у Львові), Барвіньского, Д-ра Демянчука (Антисемітизм в старині), Д-ра Ковшевича (Про Schulverein, Т.

С. І. і Р. Т. П. і про мазепинський дар Р. Т. П.) Левицького (4. статі), Д-ра Свенціцького (про Толстого), о. Туркевича (про автономію учеників і про перший християнський Великдень), Чайківського (Про комети і про великі числа), Д-ра Шурата, Ющизина (5. статей), і Л. Яцкова. А поважний зміст органу — се велика заслуга невсипучого в праці і ревности редактора. Новий річник розпочинає редактор чудською власною статтю: „Митрополит гр. на Шептичах Шептицький (1901—1911).“ — Словами „не без зворушення“... розпочинає її автор і, правда, зворушенням чим-раз більшим охоплює автор читаючого у кожнім слові і се зворушення полишить ся довгим відгомонам у душі кожного, хто сю статю перечитає. — Блискучо влучно самою правдою до ума, а щирим ентузіазмом до серця промовляюча характеристика псіхи так широкою своїм світоглядом і замислами, так глибокою своїми хрустальними чувствами а так кріпкою своєю непобідимою силою волі дає нам біографічний начерк, якому рівню тяжко знайти. Лиш сердечне одушевлене дало авторови бодрість і силу виконати так світло так високий замір. — Статя, ілюстрована хорошим найновішим погрудом їх Високопреосвященства подає спершу калейдоскоп посланій, відтак представляє діяльність церковно-суспільну Достойного Ювілята (реформа дух. семінарії, усунення непомізму і протекційности при обсаді дух. посад, реорганізація Ч. С. С. Василянко, Службениць, креоване Ч. Студитів, Вакаційної оселі, Національного Музея, Народної Лічниці, Санаторії в Підлютім, спомагане бурс, учеників, артистів, заходи біля креованя нашого університету, фундації в Станіславові, Тернополі, на Буковині, в Босні і т. д.) а кінчить ся много личною характеристикою, —

Радимо ОО. Братям познакомити ся з сею статюю в інтересі власнім і свого повіреного стада.

І. Т.

П Е Р Е П И С К А.

о. Тур. в Т. — Реколекції для членів тов. съ. ап. Павла. — Наші мають відбутися сего року в вересні в Станіславові. — О композицію просим дуже як найскорше. — *о. Зінк. в Б.* — Подане віддано до зреферования і предложеня Ординаріатові.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 4.

Львів, 1 цвітня 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубського.

(Продовжене)

Удавати ся в таких случаях до властей, справі не тільки що не помогло би, але прямо зашкодило, а то тим більше, що чинники, які впливають на молодіж в душі антірелігійнім, полюють звичайно на дешеву популярність серед неї. А впрочім шуканем помочи у властей, відвернувби від себе катехит більшу частину учительского збору, а тоді его становище стало би ся прямо неможливим.

А тепер дотично впливів, яким підпадає ученик поза школою. Личні навідування учеників по домах, а особливо по т. з. станциях могли би в певній мірі пособити злону, але відвідувати може тільки катехит, який тішить ся у всякім напрямі, навіть політичнім, цілковитим довірем молодіжи, бо в противнім разі, може наразити ся цілком безвинно на тяжкий закид шпігунства, і відтрити від себе молодіж на довгі покоління.

— Може вправді катехит параліжувати сей вплив своїм устним викладом в школі і про се не вільно єму забувати, але на се потрібно не 2, згідно 1½ години тижнево науки релігії, і тоді наука мусіла би прибрати вид популярних університетських викладів. Але катехит є професором і має від конференції до конференції взяти приписаний матерьял і то матерьял з підручників, які ледви чи зуміє вичерпати той катехит, що має в класі по кількох а найбільше кільканайцятьох учеників. А щож має робити катехит, що в своїй класі має часом більше як 70тьох, чого так *inter parenthesin*, нема в ніякій школі на цілім совіті, з виїмком наших руських гімназій, бо нігде на сьвіті нема в класах тільки молодіжи одного обряду. Колиж то має він час на вентельоване таких питань? А най но єще знайде ся в класі кількох живійших учеників, котрі пізнають, що се говорить катехит „не на питанє“, то хотів би я бачити катехита, що зумів би утримати карність в класі.

По сїм можна відповісти на питанє. Не винен катехит яко такий, а винна ціла система подавання науки релігії в середних школах, винно се, що з катехитів пороблено учителів, які з олівцем в руках нотують відповіді учеників, які мусять пам'ятати на се, що прийде інспектор, загляне до них на годину, а відтак на полюстраційній конференції, вправді тільки з огляду педагогічного, але все таки може сказати гірке слово і компромітувати їх перед форум учителів, яке з того, хто знає, чи не буде дуже раде. Але правда! У нас нині став ся дуже популярним клич, проч з катальогом і олівцем! Так се можливо там, де катехит має 5 - 10 учеників в класі, хоть і ту може дуже легко зустрінути ся зі закидом несправедливого класифікованя. Але най зуміє се зробити катехит що має 50 уч., най потрафить справедливо порозділювати ноти від „дуже добрий“ до „недостаточний“.

Буде давати самі дуже добрі ноти, то зустріне ся з легковаженем збору, який дуже добре знає своїх учеників. — Буде в класифікованю суворий, затратить симпатію у учеників.

Щасливим може назвати ся катехит, що умів зеднати собі симпатію збору і учеників, але се дуже часто залежить не так від его доброї волі, як більше від вдачі та обставин.

Але вернім до шуканя причин злого.

Всі ультраліберали висказали погляд, що причиною утрати релігії є суперечність між догмами а науковими дослідями. Однак щоби бути цілком справедливим, мушу додати, що був один случай, де мій співбесідник подав иншу причину.

Він сказав, що причиною утрати віри у нього було се, що якийсь сповідник мав через незручно поставлене питанє навести на тайний гріх проти шестої заповіді одну інтелігентну панночку, яка довідавшись про сей гріх, не то що стала єму віддавати ся, але опісля попала на дорогу явної розпусти. Се так мало вразити мого інтерльокутора, що він від сего часу дав собі

спокій зі всякими сповідями та вірами. Як бачимо, рация цілком неоправдана, а мені видить ся, що і не дуже достовірна. Та се утвердило мене еще більше в пересвідченю, що наші атеїсти люблять часто позувати на щось висшого, благороднішого, що не хоче нич мати спільного з якимсь забобоном, що називає ся вірою.

Так отже мої змаганя знайти причину хвороби і дати відповідь на поставлену тему, що так скажу, через секцію самих трупів, що поумирали на неї, не вінчала ся майже ніяким успіхом.

Томуто я звернув ся в иншу сторону, а памятаючи на се, що *nemo iudex in causa sua*, постановив я дивити ся на діяльність нашу, яко катехитів, не власними очима, а через очиці посторонних людей. Я говорив з молодими людьми віруючими і навіть педагогами. Їх гадки подам сумарично, і еще раз застерігаю ся, що не стою на становиши ментора, а виключно подаю поміченя посторонних людей.

Фактом є, що в атеїзм попадають часто найспосібніші ученики, як їх називаємо „думаючі“. Причиною їх атеїзму не є їх спосібности, їх думанє а се, що їх думанє попало на невідповідну дорогу, дістало неодвітний матерьял. Треба такому молодому чоловікови дати матерьял до думаня. Одно посторонне слово, яке почув, наводить на нього різні сумніви, на котрі він часто не може знайти відповіді у лексіконі свого знаня. Треба єму сю відповідь подати. Але як? Звідки катехит може знати, які гадки приходять єго ученикови?

Щоби їх катехит знав, мусить довести до того, що ученик перед ним не буде скривати ся зі своїми гадками, мусить здобути собі у него цілковите довіре. І про се довіре мусить він дбати від самого початку, від перших днів першої кляси. Від першої хвилі повинен ученик знати, що у всім може відносити ся до катехита, і що зі сторони катехита не грозить єму ніяка небезпека. Се довіре здобуде катехит, коли не буде стояти виключно на становиши ц. к. професора, громами кидати на не-сфорних, та за кожду провину домагати ся кари, а тим, що обстане за учеником там, де єму грозить небезпека.

Се виробленє довіре переходить з покоління на поколіне. Тоді і не буде бояти ся ученик поставити катехиті питаня, бо буде знати, що хоть би воно було не одвідне, то за се може зустрінути єго що найбільше батьківска увага, а ніколи кара.

Зле дуже робивби катехит, коли би над такими питаннями переходив до порядку дневного стереотиповим: „се не належить до предмету“, „не перешкаджай“, „не фільзофуй“ і т. инше. На такі питаня мусить ученик отримати від катехита відповідь, хотьби зі стратою приписаного матерьялу. Не дасть єму єї катехит, то він дістане єї від кого иншого, і то відповідь, з якої хто знає, чи був би вдоволений катехит. Катехит, який не відповість на питанє поставлене учеником в чемній формі,

може дуже легко зустрінути ся з закидом, що не знав, що відповісти. А з сего висновок, що сли не знає катехит, то видко, що сего питання не розв'язує релігія, або що розв'язка его правдива суперечить обявленим правдам. А най ученик раз тільки допустить гадку, що в науці релігії є щось нерозв'язане, неправдиве, то вже на ростіж отворив двері невірству.

Но так, але тоді година релігії стане годиною диспути. Так! Се велика трудність з різних причин, і ту мусить катехит ужити великої второпности, але раз поставлене питане мусить отримати відповідь, хоть би навіть аж на слідууючій годині. Кпини або іронізоване філософювання ученика може викликати цілком противні наслідки.

Бувають нераз питання, які кружать між учениками і переходять з одної школи до другої, питання видно поставлені посторонними людьми в тій цілі, щоби збудити сумнів серед учеників.

Приміром питане: „Перед сотворенем сьвіта був простір, в яким Бог сьвіт сотворив, отжеж було щось, а не нич“. Тому то взаімні порозуміння катехитів можуть в сім напрямі віддати неоцінені прислуги і обговорене таких питань повинно бути предметом розмови між катехитами.

Ту належать також питання, які нераз мусить катехит підносити сам. Приміром декотрі питання історичні. При них мусить катехит сказати ученикови чисту правду, бо сим ученик не може згіршити ся, коли довідає ся правду, а тим, в яким осьвітленю він пізнає єї. Від осьвітлення зависить дуже багато. Та сама подія відповідно пояснена може віру скріпити, або єї захитати.

Розуміє ся, що не потреба виволікати без потреби подій, про які може знати хиба спеціяліст, але події, про які дізнає ся ученик з викладу инших предметів, мусять бути пояснені катехитом. І як раз при подаваню сумних для Церкви, чи для релігії подій, має звернути увагу учеників, що спорадичних случаїв не належить ніколи генералізувати. Як в случаю, де лікар подасть хибно лік і спричинить смерть, ніхто не кине каменем на цілу медицину, так і в случаю, де одна чи друга особа історична, хотьби стояла і на найвисшій степені ерархії, або і ціла їх група, допустить ся діла протизаконного, хиба немудрий буде звалювати вину на цілу інституцію, та винувати ти саму ідею. Сей момент є чималої ваги, особливо серед нашої суспільности. Наші радикали як раз сим оружем воюють проти нас. Промахи поодиноких осіб переносять на саму ідею, якій єї одиниці мають служити. Наколи катехит раз, другий обговорить таку подію і викаже ученикови, що вороги церкви воюють проти неї ложею, то коли опісля молодий чоловік довідаєсь про иншу подібну подію, вже хотяй може не буде знати противних доказів, певно не так скоро буде видавати неприхильний суд. Він подумає, що і сей новий случай може бути так само ложний, як той, про котрий колись там говорив єму катехит. Возь-

мім приміром такі байки як про папіссу, Галілея, іспанську інквізицію і інші.

Один з тих, з котрими я говорив, чоловік дуже солідний, а при тім глибоко учений, сказав мені, що і він в своїм житю переходив таку пробу сумнівів, а було се в 16 році житя. Причиною его сумнівів мали бути докази, які він чув при науці релігії. Се стара річ, що „nichts schadet einer Sache mehr, als schlechte Beweise“.

Ліпше проте після его гадки надавати зовсім доказу, як дати доказ не цілком сильний, або такий, котрого ученик не в силі зрозуміти. В загалі говорив мій співбесідник, що катехит не повинен запускати ся в догматичні тонкості і подробиці, бо раз, що ум ученика еше не є на стілько вишколений, щоби міг обняти усї подробиці, а по друге, що треба бути дуже битим богословом, щоби уміти доказати всякі подробиці. Не треба від ученика жадати махінального вичислюваня кількох точок, які бувають нераз відповідю на одно питане, не треба жадати надто стислих дефініцій, треба зважати більше на те, щоби ученик розумів річ, ніж на те, щоби умів єї висказати словами. Той сам педагог казав мені, що его дуже не мило вражали різні докази Божества І. Х. Пощо инших доказів, казав він, як власні вискази Христа стверджені чудами та пророцтвами. Сеж прецінь загально звісна річ, що ліпший один доказ добрий, як десять слабих, бо „nil probat qui multa probat“.

(Далї буде).

О. І. Т.

Краєві закони відносячі ся до науки релігії і катехитів.

Закон з дня 1 грудня 1889. р. В. К. З. Ч. 71.

У. Л. Ч. 6. з 1890.

За згодою сойму мого королівства Галичини і Володимирії з великим князівством Краковом заряджую, як слідує:

§. 1. В публичних народних школах, які мають чотири або більше клас, як також в виділових школах, будуть установлені

власні учителі релігії зі сталою платнею, наколи число годин науки релігії у всіх класах, в яких має преподавати ся наука, разом вносить тижнево щонайменше 18. годин, а число учеників дотичачого ісповіданя і обряду переносить 80.

Такий учитель є обовязаний аж до 24 годин науки, наколи однак доброохотно уділяє науку в більшій скількості годин, належить ся єму окрема ремунарація за кожду поза число 24. переходячу годину.

Єкзорта числить ся за 2. години.

Учитель релігії буде установлений при певно означеній школі, а се при находячій ся в місци народній школі найвисшої степені, однак може бути обовязаний уділяти науку релігії також в інших публичних школах народних в тій самій місцевості аж до числа годин означеного в першім і другім уступі.

Де сего вимагають обставини, може краєва шкільна Рада в порозуміню з краєвим віділом установити учителя релігії при чотири — або більшекласовій народній школі і його притім обовязати, щоби уділяв науку релігії аж до законно определеного числа годин також в школах иншої до сеї парохії належачої місцевості.

§. 2. Де сказані услівя заходять, буде краєва шкільна власть на внесене окружної шкільної власти і дотичачої ісповідної власти.. системізувати місце окремого учителя релігії і заразом означить, при яких він школах і в якій скількості годин має уділяти науку релігії.

§. 3. Яко окремі учителі релігії по мисли § 1. можуть бути установлені лиш такі особи, яких дотичача ісповідна власть за кваліфікованих до сего узнасть.

В особенності можуть бути установлені

а) для науки католицкої релігії лиш канонічно висвячені світські священники або монахи.

б) —

в) —

Посаду окремого учителя релігії не можна займати рівночасно з посадою душпастирскою.

(Далі буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

6. Засіданє виділу „Товариства Катехитів“

дня 19. ІІІ. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинский, Лежогубский, Туркевич, Лиско, Лициняк і запрошений о. Д-р Дорожинський.

1. Принято протокол з попереднього засідання.

2. Принято до відомости засноване катехитичного кружка в Золочеві, якого головою вибрано о. Євина Громницького, заступником голови о. Миколу Хмільовського, касирем о. Михайла Постригача, а секретарем о. Володимира Плашовецького. — Членами кружка є ще: о. Д-р Стефан Юрик і о. Петро Петриця.

3. По довгій, вичерпуючій дискусії ухвалено академію в честь Св. Йосафата, яку давніше порішено урядити в дни 24. марта, з огляду на Шевченківські торжества, які в тім місяці обходить цілий український народ з причини 50. літних роковин смерти свого кобзаря-будителя, відложити на пізнійший час.

Бібліографічні вісти.

Autorität und Freiheit. Betrachtungen zum Kulturproblem der Kirche, von Fr. W. Foerster. — (In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.) 12—16. Tausend. — Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung Kempten und München. 1910. — Ціна з оправою: 3 М. 25 ф.

Тему, яку автор знаменито перевів, представляє сам у вступнім слові:

„Niemals war die Kulturwelt von dem Problem „Autorität und Freiheit“ so tief bewegt, wie in unserer Zeit, wo dieses Problem wie kein anderes die Geister scheidet, sie einander entfremdet, ja sie wie zwei feindliche Elemente bei der ersten, besten Gelegenheit aufeinander platzen lässt. Autorität und Freiheit sind die zwei grossen Mächte, die am Aufbau einer echten Kultur zusammenwirken müssen — statt dessen aber arbeiten sie heute überall gegeneinander und werden durch diesen hartnäckigen Kampf immer weiter in ihre Einseitigkeiten hineingetrieben...

Im gesellschaftlichen Leben, in der Kulturarbeit und in der Erziehung hat das Freiheitsprinzip gewiss noch sehr vieles zu erfüllen. Aber das Leben gehört nicht bloss einem Priwathe. Je freier und vielseitiger sich die individuelle Betätigung entfaltet, um so notwendiger muss sie selbst nach einem Gegengewichte verlangen: Um die individuellen kräfte der Zersplitterung und Verirrung zu bewahren, muss der individuellen Expansion gegenüber eine konzentrierende Kraft walten. Und gerade je fester gewisse charakterbildende Wahrheiten im Leben anerkannt und vor aller Auflösung geschützt werden, um so grösser kann auch der Raum für die freie Betätigung individueller Kräfte werden. Die Vertreter des Freiheitsgedankens sind heute nur zu sehr geneigt, jene kulturaufgabe des

Autoritätsprincips völlig zu verkennen. In ebenso einseitiger Weise aber verkennen die Vertreter des Autoritätsprinzips die ganze Bedeutung der Freiheit: die Autorität wird für sie Selbstzweck, und so übersehen sie nicht selten ganz, dass die autoritative Führung doch vor allem die Bestimmung hat, der Quell der Inspiration für die lebendig wirkenden Kräfte zu sein und sie zu höherer Einheit zu gestalten — nicht aber darf sie vor lauter Schutzwehr gegen den Irrtum dem persönlichen Leben alle Bewegungskraft unterbinden“.

Автор ділить свою розвідку на 3 діли:

- a. Individualismus und religiöse Autorität.
- b. Individualismus und kirchliche Autorität.
- c. Kirchliche Autorität und kirchliche Freiheit.

Найлучшою хиба реклямою стійности сего твору буде, наколи скажемо, що Є. Євц. Високопреосв. наш Митрополит з найвисшим узнанєм висказав ся про него.

Той сам автор видав еще слідуючі твори:

1. *Sexualethik und Sexualpädagogik*. Eine neue Begründung alter Wahrheiten 22—24. Tausend. Dritte, bedeutend vermehrte und völlig umgearbeitete Auflage. — Preis broschiert M. 3, — gebunden M. 3·75. — Kempten und München, Jos. Kösel'sche Buchhandlung.

2. *Jugendlehre*. Ein Buch für Eltern, Lehrer und Geistliche. Berlin, Georg Reimer. 5. M., geb. 6. M.

3. *Schule und Charakter*. Beiträge zur Pädagogik des Gehorsams und zur Reform der Schuldisziplin. Zurich, Schulthess u. Co. 3. M. geb. 3·80 M.

4. *Christentum und Klassenkampf*. Sozialethische und sozialpädagogische Betrachtungen. Zürich, Schulthess u. Co. 4. M.

5. *Lebenskunde*. Ein Buch für Knaben und Mädchen, Berlin, Georg Reimer geb. 3. M.

6. *Lebensführung*. Ein Buch für junge Menschen. Berlin, Georg Reimer. 5. M. geb. 6. M.

I. T.

П Е Р Е П И С К А.

Вн. О. Ос. Фац, в Р. — До „Кат місячника“ не надаєть ся.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 5.

Львів, 1 мая 1911.

Рік I.

О. БОЦЯН.

Монахівська катехитична метода.

(Продовжене)

2. Принцип наглядности.

Формальні ступні і розвиваюча аналіза відносять ся лишень до інтелектуальної сторони монахівської методи: виобразованя власти пізнаваня. Однак се є питомою прикметою науки релігії, що вона має не лишень образувати влась пізнаваня, але і так само усильно формувати і силу волі. Тому то мон. мет. вимагає рівнож і для образованя сеї снаги подібних формальних ступнів: 1. унагляднення, 2. пояснення, 3. приноровлення. Вона жадає, щоби обі власти: думане і чуте від початку науки були рівномірно заняті, а не доперва на посліднім ступни, приноровленю, так, щоби при викладі і поясненю подавати головно відомости. Радше нехай від початку будуть обі сторони людского духа рівно сильно напружені і так з рівним з'усиллем образовані. У сім полягає одна з суцних прикмет методи *).

*) Weber, Wiener Kursus 1905 ст. 243.

Отже наколи ціла катихеза має ділати на християнське образоване серця дитини, вона має збудити у неї як найбільший інтерес. Се осягає ся при помочи наглядного нарису, історичної події, а найчастійше оповіданя, яке після принципу наглядности подає наперед річеве поясненє, а потім словне. Із сего слідує „методична єдність“ катихези, яко природне і послідовне заключенє, але і заложенє. Однак сей постулят не є спеціальною чертою мон. мет., бо він вже з давних давен має находити ся у кожній духовній науці. Він о стільки новий, о скільки кладе ся на него особливий натиск супротив практики, яка єго не раз маловажить і йде своїми дорогами.

Отсе суть психольогічні правила, які після погляду монахівців находять здійсненє у новій методі, за про які вона давнійше носила імя: „психольогічної“.

II. Формальні ступні.

Суцню питоменність Монахівської методи становить поділ катихези на ряд членів званих ступнями, неначе би через них поступенно подавало са дитині повне зрозумінє християнської правди. Сі ступні називають ся формальними, бо кожний з них представляє стало і формально опрєдєлену і окрему умову чинність з огляду на той сам предмет пізнаня. Вони є: 1. Виклад, 2. Поясненє, 3. Приноровленє. Але заким катихеза приступить до сих головних ступнів, дає на перед введєнє разом з поданєм ціли, і приготованє. Потім, серед ступнів вже, повторяє і збирає разом правди видобуті з поясненя після певних точок.

Таким чином побіч трох головних ступнів повстають єще два бічні, які одначе зовсім не становлять щось побічного, другорядного. Вони належать до самої річи. А хотяй знова вони є взяті із Герbartівско-Ціллерскої школи, то вони не є тожсамі із формальними ступнями Герbartа. Вони далекі від всяких раціоналістичних і матеріалістичних мудровань і вияснювань і опирають ся на християнській психольогії і педагогіці. А також вони зовсім не є новітним розвитком методи архієпископа Грубера із Сольнограду, як се хоче довести Ейзінг у висше згаданім творі, бо вони ані не належать до історичної школи, ані не вийшли із сеї методи. Все таки мон. мет. має з методою Грубера розвиваючо-аналітичний характер і суцні методичні і педагогічні основи. Придивім ся близше тим методичним принципам ступнів навчаня.

1. Ступень: Випоженє.

А) Приготованє і поданє ціли.

Після мон. мет. година науки зачинає ся або відразу прямим поданєм ціли, або від попередного приготованя. Коли но-

вий матеріял не має безпосередньої злуки з попереднім, тоді наперед йде подане ціли нової теми. А коли нова катехеза річево вяже ся з попередною, тоді на першій місці приходить приготоване. Звичайно так буває частійше*).

„Ученик, — каже Lange**) — мусить наперед знова найти ся серед свідомих давних думок і почувань, мусить їх знова з певним теплом і легкістю перебічи, заким ми єму подамо щось чужого, — таким чином він мусить почути під собою неначе сильну основу для нових духових операцій, з якими наука добирає ся до него“.

Уже відомі представлення, поняття і засоби знаня відсвіжують ся, гуртують ся, і на тій основі кладе ся нове діло, заголошує ся ціль. Се ставлене ціли подає до відома нову тему, яка заєдно має становити методичну єдність.

„Подане ціли, — так каже Вебер***) — надає чинності дитині витичений напрям до бажаної мети. Ціль не має бути докладно опрєдїлена: вистарчить лишень зазначити ціль. Приготоване, яке влучно мож би назвати єще навязанем, вказує, що із поданої ціли вже є духовним доробком дітий. Після засади: від знаного до незнаного — мусить учитель заєдно навязувати до знаного“.

(Далі буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Д а л ь ш е).

Рівнож не сьміє катехит покликувати ся на річи, котрі не є цілком певні. Ту належить згадати про приміри, яких уживає нераз катехит при науці релігії. В сїм напрямі роблено деякі закиди. Говорено, що нераз лучає ся, що катехит покликує ся на чуда, які не є історично доказані. Коли заходить потреба

*) Weber, Ausgeführte Katechesen I. том стор. 1, 14, — 7, 18. Stieglitz Ausgeführte Katechesen I. том стор. 1, 9 і пр.

**) Ueber Apperreption. 9 Aufl. Leipzig 1906 стор. 218.

***) Münchener Katech. Meth. стор. 185.

навести якесь чудо, котре не є цілком певне, а яке може дуже добре пояснювати якусь релігійну правду, то належало би з гори зазначити се. Можна сказати, що се легенда, або що катехит наводить его не як історичну подію, а тільки для ілюстрації. Нігде правди діти, що в декотрих підручниках до проповідий, якими покористує ся катехит при ексортах, знаходиться чи мало примирів, котрі не є цілком достовірні. Сумнівне чудо розказуване катехитом яко дійсне, може в случаях захитати віру навіть в дійсні чуда.

І еще одну увагу зробив мені мій співбесідник, з яким я кілька разів вертав до сеї теми, і якому я навіть цілком отверто сказав про ціль моїх допитів.

Він сказав, що було би великою хобою зі сторони катехита, наколиби він занадто часто говорив ученикам про кари за гріх. Він казав, що катехит повинен доложити всяких старань, щоби ученик Бога полюбив, а не, щоби Его бояв ся. Сего однак не треба розуміти в тім змислі, мов би то не потреба цілком говорити про вічні кари, але коли говорить ся, то треба сю кару представити яко кару найліпшого Отця, що вже вичерпав всякі способи поправи своєї дитини, так що она сама себе, а не Бог єї карає.

Грожене вічними карами може бути успішне на проповідях місійних, де має ся перед собою закаменілих грішників, але не конечно добре в школі, де має ся до діла з молодіжню, котра ще не є закаменіла, а наколи і грішить, то більше з нерозваги та молодечої бути. Наколи катехит за часто грозить карами, то мимоволі може прийти ученикови на гадку, що булоби ліпше, наколи би не було зовсім сего строгого Бога. Молодіжи треба вказувати на саму красу доброго діла, бо она з природи запалює ся до всього, що гарне і взнесле. В загалі говорено, що ліпших успіхів своєї праці діжде ся катехит ідеаліст як песиміст.

Ту мушу згадати про одну річ, яка як раз підходить під нашу тему. Кілька днів тому появила ся брошура Д-ра Цемнеского, катехита львівської гімназії п. з. *Akt wiary ze stanowiska nowożytniej filozofii*. Як не будь я зазначив з початку, що я не хіснував ся ніякими підручниками, то все таки мушу навести кілька уваг зі сеї брошури, а головно тому, що Впр. Отці єще може не мали нагоди єї читати. В книжці тій є без сумніву декотрі заміти, з якими годі згодити ся, які майже *haeresi proximaе*, але є кілька уваг влучних. Між причинами невірства подає автор також се, що молодіж з уст катехита часто пізнає Бога, не як найліпшого Отця, а яко незвичайно строгого судію, прибраного в одіж гніву і злости, нагромаджуючи біля него найтемніші краски. Прямо зображує Бога тираном (*ipsissima verba*). Що більше, каже автор, що нераз з наших уст падають слова науки, з котрої можна навіть заключати, що сей справедливий Судія, не є цілком так дуже справедливим, наколи він декотрих лю-

дій, як поган, з гори засуджує на пекло, за те тільки, що они погани і не мали того щастя, щоби пізнати правдиву віру.

Автор наводить ще більше, як він називає, фальсифікатів Бога. Одним з них є Бог урядовий, цісарско-королівський, Бог укоронованих голів, котрі з его ласки рядять світом, мордують своїх сусідів, видирають другим народам їх права, а тим, що не хотять їх слухати, забирають свободу, а навіть життя. А сей Бог урядовий благословить їм, і не дозволяє тим угнітеним силою відперти несправедливість, бо воля одної коронованої голови значить більше, як добро тисячів підданих.

(Дальше буде).

О. І. Т.

Краєві закони відносячі ся до науки релігії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. В. К. З. Ч. 71.

У. Л. Ч. 6. з 1890.

(Продовжене).

§. 4. Окремо системізованому учителеви релігії признають ся побори, належні учителям сеї школи, при якій він установлений; однак учителям релігії, які посідають університетске образование і кваліфікацію до уділювання науки релігії у виділових школах, признаєть ся платня у висоті що-найменше 600 злр. а. в. (1200 кор.) річно. —

Дотично прочих службових відносин підлягає окремо системізований учитель релігії всім правовим постановам, які відносять ся до учителів школи, при якій він установлений, не нарушаючи прав приналежних віроісповідній власті.

При виконаню сих постанов дотично учителів релігії дорого загальних розпоряджень, як також при їх застосованю до конкретних случаїв повинні засягнути шкільні власті, о скільки можна се зділати, доброміня віроісповідної власті. —

§. 5. О скільки наука релігії у висших клясах публичних загальних народних шкіл, від четвертої класи починаючи, як також у виділових школах, по мисли §. 1. не є запевнена постановленем окремого учителя релігії, поручить сю науку власть шкільна окружна на порученє дотичаючої церковної власті...

особам, які відповідають услів'ям заключеним в §. 3., однак з тою ріжницею, що такі учителі релігії побіч уділюваня сего предмету можуть займати також душпастирські посади.

§. 6. За кожду годину науки релігії тижнево уділювану у виших клясах публичних загальних народних шкіл, від четвертої починаючи, як також у школах виділових належить ся учителям висказанам в §. 5. ремунерація у висоті 25. злр. а. в. (50 кор.) річно, наколи шкільна власть сконстатує дійстне уділюване науки релігії а дотичача церковна власть... посвідчить добрий успіх предмету. Ся ремунерація належить ся однак лиш тим учителям, які з титулу душстаровництва уділяли у низших трех клясах науку релігії безплатно. —

Виплата ремунерації наступає з кінцем кожного шкільного півроку. —

§. 7. Сталі побори і ремунерації, які на основі сих постанов будуть признані, мають покрити ся з тих фондів, з яких покривають ся побори світських учителів, наколи не існують окремі фонди, фундації або зобовязаня поодиноких осіб або корпорацій. —

(Далі буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

7. Засіданє виділу

„Товариства Катехитів“

дня 31. III. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинський, Лежогубський, Туркевич і запрошений о. Монцібович.

1. Принято до відома протокол з попереднього засіданя.

2. О. Гузар повідомив виділ, що на його інстанцію Єго Ексцеленція Високопреосвящений Митрополит Кир Андрей зволив ласкаво йому заповісти, що жадної книжки катехитичного змісту не дозволить видати без заопініюваня.

3. На порученє Високопреосвященого Митрополничого Ординаріята з дня 24/III ч. 1.777. уложено доброміне і відповіді на питаня поставлені і надіслані катехитичною секцією товариства: „Oesterreichische Leogesellschaft“ та поручено президії виділу предложити їх Високопреосв. Митр. Ординаріятови.

4. Порішено віднести до Високопреосв. Митр. Ординаріяту у всіляких біжучих справах, дотикаючих науки релігії, релігійно-морального вихованя молодіжи і посад катехитів.

5. Принято до відома заснованє катехит. кружка в Дрогобичи, якого головою вибрано о. Полієвкта Кмітя, заступником

голови о. Антона Рудинського, касиром о. Василя Кункевича, а секретарем о. Івана Савицького. В члені кружка прийнято оо. Михайла Бачинського і Льва Манька Ч. С. В. В. —

Бібліографічні вісти.

Prendice Mulford: Штукa житя. Польський переклад Тадея Зубрицького у Львові 1910.

Автор, американський дневникар, бажає звернути американську суспільність, погружену цілою душею в „business-ї“, на кращі тори, уздоровити ю, научити жити, а в результатах своїх роздумувань доходить в ряди-годи до ідеалу етичного християнина: —

„Без упину мусимо будувати ідеал самих себе“.

„Нести бодрість немов смолоскип всегда перед собою!“

„Нічого не боятися і нічо не називати неможливістю!“

„Не відчувати до нікого ненависти, лиш уникати похидок даного осібника!“

„Любити усіх — однак довіре розділяти мудро і обачно!“

Для ілюстрації сего твору наводжу в перекладі часть уступу, під заг. „Сповідь“.

Се невисказано шкідливе для тіла і душі жити зі свідомістю власних гріхів (се значить: недосконалих інстинктів) і не висказавши їх заключати ті гріхи у власній груді. Ті гадки або діла полишають ся у нас і ділають нову шкоду доки не звіriamo ся з них якомусь довіреному другови, живучому з нами в щирій симпатії. Інакше они зростають у нас чимраз сильнійше, без огляду на се чи думаємо про них в формі жалю чи інакше; позаяк те все, чим внутрішню занимаем ся, росте через те заняте ся. В кінци пережуване власних похибок є психічно шкідливе і потягає також злі наслідки для здоровля. Правдивою нормою для душі є стало відновляючі ся гадки нові і всегда нові погляди на житє, змінючі ся і ростучі значіня усього, що стало ся і що творить ся навкрузи нас. Учім ся глядіти на річи день в день свіжими очима, учім ся день в день перевиспати пляни, погляди і діли вчерашнього дня, позаяк в таким стані душі дух наш стає спосібним приймати „хліб житя“ віднавлиючий наше тіло. Скоро змінюча ся психа, переминює безупинно на свою користь свійства первнів, творячих тіло і тим способом продовжає житє в безграничність. Або іншими словами:

„Наколи дух наш всегда ростучий і всегда регенеруючий ся в всегда спосібний до переносеня свого життєвого первня на організм і его змисли, звязь межи ним а тілом стає безупинною, позаяк кожда его клітина пересякає тим духом.

„Старість“ бачить по найбільшій часті річи такими, якими они були перед 50-тими літами. Приключеня і особи будять всегда однакові мислеві асоціяції — та сама історія повтараєсь сто разів. Мозок такий не дивить ся ніколи новими ідеями! Старає ся жити старими!

Дух тратить чим-раз більше власти над організмом. Память і розум відказують послуху, члени трясуть ся, тіло висихає — те все в ознакою, що душа никне з браку „щоденного хліба“ нових гадок і тратить пановане над тілом. —

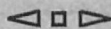
Щоби звільнити себе від старих гадок, належить їх раз вщипувати. — Не кождому, але перед тим чоловіком, до якого маємо найповніше довіре, якому можемо все сказати, кожде бажане і кожду нашу склонність, чи добру чи злу. —

Одницьі, які про се без небезпеки між собою можуть говорити, довжні сповідати ся перед собою. Мусять вони в тм случаю перебувати в тій самій психічній фали, мусять бачити річи тими самими очами, взаємно інтуїційно проинимати себе, ясно бачити мотиви і характер, щоби сповідь могла відбути ся кількома словами“...

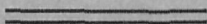
Последній уступ, се немов виривок з пастирського Бого-слова: — І так пише чоловік з чистосьвітського становища! —

Некрольог.

О. Володимир Паславский, совітник гр. кат. Еп. Консепторії, ц. к. професор релігії в польській гімназії в Перемишлї і член „Товариства Катехитів“ від його заснованя, упокоїв ся 27. с. м. Похорони 29. с. м. Заходом товариства відбуде ся зауп. Бого-служене за душу сего першого свого упокоївшого ся члена в церкві дух. семинарії у Львові ві вторник д. 2. мая о год. 7. рано.

Катехитичний місячник.

Орган „Шовариства катехитів“.

Редагує о. Іван Турневич.

Ч. 6.

Львів, 1 червня 1911.

Рік I.

О. БОЦЯН.

Монахівська катихитична метода.

(Продовжене)

Б) Оповідане

Приготоване і вказане ціли цікавить увагу дітей. Тепер може на них ділати виклад. „На що ми приготовані, — каже згаданий Лянге*), — чого ми вижидаєм, до сего неначе витягають ся духові рамена, то ми лекше і певнійше присвоюєм собі, ніж колиби воно нас несподівано заскочило“.

В першім ступени мон. мет., виложеною, чільне місце займає оповідане. Воно конкретними чертаи з'ображує зміст науки катихизму. Яко побуджене фантазії і чутя воно в першій мірі впливає на нисшу силу пізнання і бажання, але через витворюване понятя і зворушене почування воно приготує терен і працює для висшого ума і волі, яких праця зачне ся доперва на слідуючих висших ступнях.

Таким чином мон. мет. не зачинає від тексту катихизму, але передше від конкретного з'ображення его змісту, після кли-

*) Ueber Aperzeption ст, 46.

чу: наперед річ, а опісля єї назване словами. Се з'ображене діє ся в переважній часті через оповідане, „але принципіально може до сего бути ужитий і кождий иньший спосіб унагляднення. Мож дати опис, пригадати дітям приключене з їхнього житя, мож ужити черт з діточого житя, „але у переважній часті всіх случаїв буде мусіло оповідане послужити до унагляднення“, гадає Вебер *). У першій книжочці своїх вироблених катихиз про ласку і єї середники, на 60 наук він взяв 20 оповідань із біблійної історії, 4 з церковної, 4 з житій сьвятих, 3 з житя сьвящеників, 2 з житя дітий, — а 4 оповідань придумав ad hoc **). При науці про тайни є поданих 19 літургичних описів і показаних 4 образи із хрестної дороги. Саме такі Штігліц у першім випуску катихиз про науку віри на 42 науці має 28 оповідань з історії біблійної, 2 з церковної, 5 з житій сьвятих, 2 з мірської історії, 2 з житя дитини, 1 опис з люцког житя взагалі (хвиля смерти), 1 опис природи (схід сонця ст. 124 — а очікуване Христа), та 1 малюнок неба.

У сїм перегляді мило вражає обильне використане біблійної історії в науці катихизму. Ся практика тягне ся від найдавнішої християнської старини аж до наших часів і находить ся у найчільніших катихитів. У сьв. Августина *narratio* становить першу часть приготовної катихизи для прозелітів. В книжці Віцеліюса *Catechismus Ecclesiae 1535* стоїть воно на початку катихизму неначе основа. Гіршер і Мей хотіли з біблійних оповідань зложити катихизм. Грубер, як перед ним Фенельон, Боссвет і Оверберг уживають єго за вихідну точку до наук катихизму ***). Коли же Mennier називає ****) оповідане духовими ласощами, то се виходить на шукане остяка там, де єго нема, аби лиш щось найти. Кожи же мон. мет. при викладі так усильно кладе натиск на наглядність, а навіть ставить єї в осередок цілої науки релігії, то, правду сказати, вона слідкує за історичним переданем катихизи і приміром церкви, яка сущне зерно тайни окружає ріжними повними значіня знаками і обрядами, щоби тим чином представити нагляднійше єго ество і піднеслість.

Інакше стоїть справа з домаганем монахівців, щоби кожда година науки мала і становила одноцільну тему.

„Противно до деяких практиків ми, — каже Вебер *) — обмежуєм ся на один одинокий примір, але жадаєм, щоби єго розповісти зі свого рода докладністю. Тому то ми поставили для него окремиий ступень. Один примір, який з дебільша має

*) Die M. — K. Methode, ст. 134.

**) Пор. 8 катих. ст. 44.

***) Katschner, Lehrbuch der Katechetik. 1908. ст. 426.

****) Lehrmethode im Kat. — Unt ст. 272.

*) Мон. мет. Der I päd. katech. Kurs. Wien 1905. 240.

складати ся із одного оповідання, розкаже ся ширше, коли би навіть надмірно широко прийшло ся его розтягнути“.

За тим самим обстає Штігліц у введеню до своїх вироблених катихиз (I. том 2. вид. ст. III.):

„Моя перша засада при обробленю сих катихиз була: кожда година релігії має мати одноцільну тему. Для успішної науки се є великий хосен“. Такі одноцільні теми у згаданого писателя становити мають слідуочі теми: Ціль чоловіка, обявлене і віра, жерела обявлення, сьв. Тройця, небо, пекло... Такі приміри вказують, що катихизи вироблені після нової методи по більшій часті велике число питань катихитичних вьжуть в одну катихизу, і так оброблюють їх разом.

(Дальше буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Д а л ь ш е).

Инший фальсифікат Бога, то Бог консервативний, що не любить ніякої зміни, боїть ся всякого поступу, що не позволяє чоловікови думати, та доходити правди, а жадає сліпого послуху.

Еще один фальсифікат Бога. Се Бог, як его називає автор, самолюб, задивлений в своє безконечне совершенство, рівнодушний на всьо, який жадає від чоловіка тільки молитви, відреченя, а цілком не похваляє его праці для добра дочасного. Такий Бог то Бог не живий, а его релігія то релігія мертва. Правдиве понятє Бога любячого всіх людей і бажаючого їх найвисшого щастя, стає ся чим раз рідшим. Се понятє о Бозі, яко найвисшим добрі, псують часто еще і інші додатки, якими є занадто сильне акцентоване декотрих річий, приміром: Що Бог Отець „засудив“ свого Сина на смерть крестну, між тим, як дуже мало звертає ся увагу на се, що І. Х. добровільно вьбрав смерть на кресті. Зі сего, що має бути доказом найвисшої

любови, робить ся часто доказ найбільшої строгости. Не знати звідки автор назбирав отсі взірці фальсифікатів Бога, але наколи з катехитів, то дійсно сказав нам дуже гірку правду. Наколи людска уява нагромадила коло Найсовершеннішого Єства тільки тінний, то чим бистрійше око, тим борше добачить їх, а не один знайде ся, що побачивши не зможе погодити суперечностей, та скорше чи пізнійше попаде в байдужність чи індиферентизм.

Різні різно говорили та різні подавали хиби, на які після їх осуду хромає наука релігії в середних школах. Але майже всі годили ся еще в одній річи, а іменно в тім, що катехит замало звертає увагу учеників на читане книжок. Ученик спосібнійший має досить вільного часу і часто вивовняє его лектурою. Читає, що попадає ему під руки. По найбільшій часті повісти, рідше поезії а найрідше книжки поучаючі. Се факт, з яким катехит мусить числити ся. Зборонювати читане було би і нерозумно і неморально. Всі відай згодимо ся в тім, що коли хочемо, щоби якась книжка стала ся серед старших учеників популярною, то потреба є тільки заказати. Се вже вроджене чоловікови, що заборонений овоч смакує найліпше. Отжеж заборона ледви чи доводить до ціли. Значить ся треба не так заборонювати як радше звертати увагу ученика в иншу сторону, та вказати ему лектуру, котра заняла би его так, щоби він не потребував шукати за іншою.

Не менше мусить числити ся катехит з тим, що є деякі річи, котрі цікавіший ученик певнісенько буде читати. Є автори, що серед молодіжи тішать ся особливою популярністю, а котрих деякі письма справді є знамениті, а декотрі на скрізь скажім матеріялістичні, або взагалі для молодіжи не відповідні. Цілком не коректно поступив би катехит, наколи би став кидати громами на цілу літературу сего автора.

Що осягне катехит, що Шевченка назве атеїстом а его поезії безбожними, коли з них, з виїмком Марії та декотрих частин з инших, в котрих поет являє ся більше еретиком ніж атеїстом, віє дух на скрізь релігійний. При обговорюванню невідповідної лектури мусить катехит вислвлювати ся о самих авторах чемними словами. Уживане згїрдних слів та наруг викликає наслідки прямо противні. Так само як нетактовно поступив би катехит називаючи ереси та різні матеріялістичні теорії згори глупими і говорив о них з насмішками, так само нетактовно поступає, коли о модерних авторах говорить з легковажанем та погордою, о тих авторах, котрих ученик читає на годині літератури, і якими велить одвітний професор одушевляти ся ему. Тож не так заказуванем, як радше вказуванем на добрі книжки має боронити катехит молодіж перед злою лектурою. І то мусить вказувати не лишень на книжки наукові, але і на поезию та повість. Проста річ, що мусить сам бути ознакочений з літературою народу.

Те саме, що сказано про читане книжок та авторів, відноситься до різних суспільних та політичних струй, які потрясають нинішню суспільність. Возьмім приміром змаганя соціалізму та радикалізму.

В них по при погляди крайно неморальні і атеїстичні подибує ся чи мало гадок вельми шляхотних. І ті то шляхотні черти їх теорій, фосфоричним блеском приманюють молодіж. Треба розрізнити добре між одними а другими, бо в противнім разі зустрінемо ся зі закидом, що ми не співчуємо з біднійшою верствою суспільности, а дбаєм о ласку могучих сего міра, зі закидом, який відтруне від нас молодіж, яка з природи одушевляє ся змаганями до поправи долі найбіднійших, зі закидом, яким часто воюють проти нас усі живла перевороту.

Або возьмім от хотьби нинішні модерні кличі: вільність, рівність, братність, які голосять ся в палатах державних дум і в робітнях а навіть і в школі. Чи катехит має їх відхрещувати ся, тому, що соціалізм пришпилив їх до свого червоного прапора, чи радше не повинен він зазначити, що сї кличі перша піднесла християньска віра і перші голосили Апостоли. Тільки треба пояснити, в чім лежить правдива вільність, рівність і братність.

(Дальше буде).

О І Т.

Краєві закони відносячі ся до науки релігії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. В. К. З. Ч. 71.

V. Л. Ч. 6. з 1890.

(Закінчене).

§. 8. Покритє коштів подорожи, які має одержати учитель релігії за уділюване науки релігії поза місцем свого перебуваня,

мають поносити партії конкуренційні названі в XXIV. артикулі закона з д. 2. лютого 1885. В. К. З. Ч. 29. в там означенім відношеню, наколи ті партії конкуренційні не доставляють відповідних комунікаційних средств.

Про потребу тих тягарів і високість тих оплат рішає окружна шкільна рада. —

§. 9. Коли вийде в жите ся устава, вигасають зобовязаня публичних чинників до поношеня виказаних в тім законі сталих поборів, ремунацій і відшкодовань, наколи ті зобовязаня є узасаднені в дотеперішних приписах. —

§. 10. Окремі учителі релігії, дефіцітивно установлені, поки сей закон неувійшов в жите, не можуть потерпіти в наслідок сего закона жадного зменшеня своїх дотеперішних поборів або свого належного права до емеритури; однак їх зобовязанє що до науки може по мисли §. 1. бути змінене.

§. 11. Наколи науку релігії по мисли §. 5. закона з д. 14. мая 1869. В. Д. З. Ч. 62. уділяє сьвітський учитель понад своїх обовязкових 30. годин тижнево, належить ся ему ремунація означена в XVIII. артикулі краевого закона з д. 1. січня 1889. В. К. З. Ч. 16.; але за уділюване науки релігії в нутрі обовязкових 30. годин належить ся ему половина ремунації.

§. 12. Сей закон входить в жите з початком нинішнього року слідуєчого по оголошеню. —

Переведене сего закона,...

Вісти з „Товариства катехитів“.

8. Засіданє виділу „Товариства Катехитів“

дня 28 IV. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лежогубський Туркевич, Лициняк.

1. Принято до відома протокол з поведеного засіданя.

2. Рішено устроїти реколекції для катехитів в Станиславові в днях 12, 13 і 14. вересня с. р., а д. 15. вересня загальні збори товариства тамже і в тій ціли поручено президії товариства віднести ся до Преосвященого Архiereя Кир Григорія з відповідним письмом і просьбою о вселаскавійший покров і евентуальний провід над реколекциями.

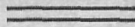
3. Ухвалено пам'яті першого помершого члена „Товариства Катехитів“ о. Паславського, кат. гімназії з польск. язиком викладовим в Перемишлі, почитати кондоленційною телеграмою на руки Впр. о. Савчина в Перемишлі і заупокойним богослуженням ві второк д. 2/V. о год. 7. рано в семинарській церкві, в яким сьв. Літургію відправить о. Туркевич, а всі місцеві члени товариства возьмуть участь в парастасі.

4. Принято від товариства : „Учительська громада“ у Львові „Відповіді на квестионар в справі гр. кат. релігії в гімназіях з польською викладовою бесідою“ до дальшого урядованя.

5. З огляду на майске Богослужене з одної сторони, а зближаючи ся сповіди учеників, класифікаційні конференції і ферії з другої, установлено термін слідуячого, послідного в тім шк. році засіданя виділу товариства на день 31. мая.

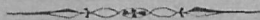
Катехитичний курс в Монахові.

Від 27. серпня до 1. вересня с. р. включно відбуде ся в Монахові (München) в Баварії катехитичний курс, якого темою поставлено : Релігійний розвій яко основа релігійного вихованя.

А. Теоретична підстава. Інтелектуальний розвій з особливим узглядненем релігійних виображінь і пам'яті. Проф. унів. Д-р. філ. Geuser. — Розвій волі, особливо моральних ідеалів і мотивів. Інспектор Schips. — Розвій чутя з особливим узглядненем релігійних почувань. Редактор Д-р. філ. Wuderle. — Релігійний розвій а діланє ласки. Прив. доцент Д-р. богосл. о. Krus S. J. — Тілесний розвій і релігійне вихованє. Шкільний лікар Д-р. медиц. Weigl. —

Б. Практичне переведенє. Розділ релігійного научного добра після релігійних законів розвою. Проф. ліцея Д-р. богосл. Göttler. — Модифікації научної методи через релігійні степені розвою. Прив. доцент і виший учитель Д-р. філ. Grunwald. — Системи науки і їх ужиточність у всїляких степенях віку. Парох Gill. — Релігійні вправи поединчих степенів віку. Інспектор Д-р. богосл. і філ. Thalhoffer. — Учителі релігії а родинний дім. Той сам. — Релігійно-моральне веденє молодїжи по школі. Секретар молодїжи Dr. oec. publ. Schiela. — Релігійно-моральне веденє вязнів. Опат Danner. — Релігійно-моральне образованє тупих на умі. Директор Pemsel. —

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 7.

Львів, 1 вересня 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

(Д а л і)

Реферат О. Лежогубского.

(К о н е ц ь).

Або питане національне, яке бистрою струєю пориває за собою суспільности усіх народів, а не менше і нашу. Ми любимо часто заслонювати ся вигідним параваном, що нас нич не обходить політика, мовби то любов свого народа, одушевлюване ся его розвоєм, праця коло него, була дійсно політикою. Не треба, щоби катехит викладав на годині релігії про патриотизм, але треба, щоби молодіж виділа у нього тепле серце до всього, що питоме, бачила в нїм щирого сина свого народа. Так думають люде сьвітські, сего навіть домагають ся від нас, навіть при виголошуваню ексорт.

І про ексорти самі говорено. Замічувано, що ексорти бувають нераз надто сухі, догматичні, неінтересні.

Говорено, що ученик учить ся цілий тиждень, а в ексорті хотївби почути щось цікавішого, і ексорти, виголошувані осо-

бенно до старшої молодіжи повинні тикати питань живих а не обмежувати ся до питань строго релігійних. Сухо і монотонно відчитана, чи виголошена ексорта наводить на ученика сон, між тим як виголошена живо з одушевленем та полетом на довго остає ся в его памяти, і може нераз стати для нього правилом поступованя в поодиноких случаях.

І еще говорено про одну річ, котрої я однакож не хотів і не міг прийняти до відомости і відкидав з обуренем. Говорено, що найгірший вплив на молодіж міг би мати катехит, що про провини молодіжи за часто повідомляв би власть. Певно, бувають провини, котрі домагають ся рішучої кари з огляду на загал молодіжи, але катехит мусить добре уміти розрізнити, чи сю або другу провину належить донести до власти чи ні. Се факт, який не дасть ся заперечити, що вороги духовенства взагалі приписують ему наклін до доносів, а молодіж брідить ся усяким доносом, а своєю відразу пятнує вже в курсуючих і серед наймолодших згїрдних приповідках про донощиків.

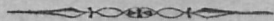
На закінчене мушу згадати еще про одну річ, яка має великанський вплив на молодіж. А є нею жите та поведене катехита поза школою. Та се річ занадто відома, щоби говорити про неї обширнійше.

Зібравши усі сказані заміти разом, я поставив собі знова питане: Отжеж чи винен катехит, що молодіж по окінченю гімназияльних наук так часто стає невіруючою? І я знова міг з чистою совістію сказати, що ні. А ті хиби та похибки поодиноких катехитів? Так се похибки людий, які можуть мати вплив на ученика, але не мають так сильного, щоби їх можна назвати причиною невірства.

Уявім собі катехита, який провинював би ся у всіх сказаних напрямх. Чи молодіж ним вихована буде уся невіруюча? Відповідь: Ні. Але чи процент невіруючих збільшить ся? Мусимо відповісти: так. А тепер уявім собі найідеальнійшого катехита, свободного від всяких хиб та недостатків. Чи молодіж ним вихована буде уся віруюча? На жаль мусимо відповісти, що ні. Але чи $\%$ невіруючих зменшить ся? На се мусимо відповісти так.

Тож не катехит має рішаючий вплив на се, що молодіж по скінченю наук в середних школах, попадає в невірство? Так хтож?

Се вже переходить обсяг мого реферата і може на сліду ючим зборі обговорить сю тему хтось иньший і основнійше і влучнійше.

Дискусія.

О. Федусевич отвирає дискусію над рефератом.

О. Копко пропонує, щоби дискусію над сим рефератом получить з дискусією над рефератом Ч. 3.

О. Лежогубский примічає, що всі перші 2. реферати получені в органічну цілість, себто перший реферат обнимає негативну сторону квестиї, а два дальші позитивну.

О. Добрянський пропонує, щоби дискусію отворити по 3. перших рефератах.

О. Федусевич уважає четвертий заповіджений реферат „Про організацію катехитів“ за найважнійший і вносить, щоби ту точку взяти наперед під дискусію, бо лиш на тлі організації праця може успішно розвинути ся.

О. Лициняк звертає увагу, що комітет виходив з заложеня, що організація має бути вислідом застановлення ся над пізнаними недомаганями і хибами; тому установлено сей порядок і проте радить при нїм остати.

О. Савчин примічає, що наколи дискусія над 3. першими рефератами має бути вичерпуюча, не остане часу на дискусію про організацію. Наші недомаганя ми знаємо, а дискусія над організацією є найважнійша.

О. Гузар поясняє, що два слїдуючі реферати будуть короткі, а можливо, що й дискусія над ними не потреває довго; отже остане часу на дискусію про організацію тим паче, що й пополудне можна буде жертвувати на ту ціль. Вносить тому, щоби по всіх 3. перших рефератах отворити спільну дискусію.
— Внесене прийнято. —

Реферат О. Д-ра Дорожинського:

О духовній лектурі молодїжи.

Занимаючи ся практичним вихованем молодїжи, знаєм, що слїдна у неї жива охота читаня книжок, нераз яких-небудь. Ученик бере до рук книжку, яку найде а очевидно овоч забронений буде йому найлучше смакувати; читає, щоби читати, та читає нераз з витревалістю гідною наймудрійшої ціли, бо з залишенем найважнійших обовязків, зі стратою часу, з нараженем себе найчастїйше на найгірші наслідки злої, шкідливої лектури.

А о скільки читанє злих книжок єсть прямо трутиною духа, зіпсутем серця, опоганенем уяви: о стільки лектура добрих книжок, позиточних, яких змістом правда і добро, які віддають Богу що Божого і учать шляхотної любови і взнеслих почувань

для себе і других, поглиблюють відомости, убагороднюють серце і вскріпляють волю та характер — лектура така є педагогічним оруде́м превеликої стійности.

Наколи така є стійність книжок, які містять в собі много поучаючого для духа а нічого шкідливого для душі, то що сказати про лектуру тих книжок, які представляють предмети в правдивім сьвітлі: добра земські тим, чим вони є, часом хороші і блискучі, та лиш проминаючо і незвершено, а висші яко вічно-тривкі та могуті одним-одні заспокоїти ніколи не заспокоєні бажання людского серця; про лектуру, яка високо ставляє невинність і боронить віри, восторгом одушевляє серце і насталоє волю; яка учить забути про себе а жити про других; яка веде читача до живого жерела правди, добра і краси!

Лектура таких книжок ушляхотнює почування ученика, який, обмежений на школу і учебники, не може їх ділами звершити. Досьвід учить, що ті ученики, які читають того рода книжки (прим. „Міссіонаря“) поводять ся чемнійше і ніжнійше, коли навпаки ті, що про добре читанє нічого не знають, є звичайно зимні, уперті і без чутя. — Та не диво!

Представлене непорочної душі, яка волить понести смерть, як дати себе осквернити, мусить наповнити серце любовю і подивом для переслідуваної невинности і одушевити для найкращої зі всіх чеснот. Оповіданє про богатого, що в своїй зарозумілості погорджує бідним своїм братом, мусить наповнити душу відразою для такої жестокости і побудити до милосердя для угнетених. — Зображенє совісти неспокійної з причини гріхів, яка не знаходить спочинку, доки не відкрийть ся перед сповідником у сьв. сповіди, порушить серце читача до самої глибоки і настроїть ніжно і чутливо його рефлексію над власними гріхами. — Взурашаюче поведене бідної дитини, яка в нужді і горю, як в щастю і достатках памятає про своїх опущених родичів, запалить і в твердім серцю велике чуте для тих, яким по Бозі все має завдячувати. — Так серце читача ударяє разом зі серцем письменника, вони разом плачуть і сумують, сьміють ся і веселять ся, загрівають ся і одушевляють ся.

Та не лиш ушляхотнює почування така лектура: вона також настроює душу до побожности. Побожна книжка учить в тишині душу про високі правди віри і тайну дорогу житя. Вона віддаляє від гріха, наповняє відразою до нього, веде серце до покаяня, ободрює до чеснот, взбуджує тугу за надприродними радощами і доливає оливу до піддержаня полуміни сьв. любви Бога.

Тому не диво, що великі учителі духа радять своїм ученикам читати добрі книги. „Внема́й чтенію“ — писав вже сьв. Павло до свого ученика Тимофея (I. Тим. 4. 13.). — Многі упадають на дорозі чесноти тому, що не йдуть за радою апостола та занедбують читанє духовних книг. — Нераз така лектура подає

ласку навернення тим, що звязані оковами гріха і пристрасти. Знана є подія з життя св. Августина: небесний голос „возьми і читай!“ звертає його увагу на одно місце зі Свв. Письма, а при його читанню світло і спокій огортає зболілу душу Августина.

Добра в повнім значінню книжка станеть ся улюбленою книгою ученика : вона буде для нього провідником серед темряви і бурливих днів молодости, вона успокоїть його в сумнівах, заохотить в борбі, піднесе в смутку, а може і переведе його всеціло в вірі і ненарушено в обичаях попри небезпечні пропасти а буде чим раз більше одушевляти для релігії і чесноти. — Без сумніву добра, поважна лектура зділає го лучшим, причинить ся до христ. життя і оживить побожність. —

До доброї, поважної лектури треба книжок, які носять на собі печать правди і добра що до змісту, а краси що до форми. А позаяк тільки одна релігія образує совість, дає правдиве пізнане і ясну свідомість о тім що добре, о чеснотах і пороках і подає способи до опанованя низких поривів тіла і підчинення їх під владу духа : то треба передівсім книг релігійних, треба духовної лектури.

Тому було би се не лиш педагогічним средством, але прямо нашим обовязком подавати від часу до часу, о скільки на се позваляли би шкільні занятя ученика, таку лектуру, щоби ученики пізнали релігію в її добродійствах, які вона принесла наукам і культурі, народам і державам ; в єї величавих ділах, урядженнях і інституціях, які вона покликала до життя ; в єї історії, її чудеснім розпростореню і в еще чудеснійшій удержаню серед лютих гонень ; в її серцях і святих, в її мучениках і учителях, які наповнили світ подивом. —

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

8. Засіданє виділу

„Товариства Катехитів“

дня 31/V. 1911.

Присутні : оо. Гузар, Лужницький, Лопатинский, Туркевич,
Лежогубекій, Лиско.

1. Принято до відома протокол з попереднього засідання.
2. Принято до відома, що о. Гузар зрецензував „Катехитичний Молитвослов“ о. Федева з Заліщик з вельми користним вислідом і порішено віддати сю працю до суперрецензії о. Д-рови Богачевскому.

3. о. Гузар подає до відомости, що Преосвящений Архієрей Кир Григорій в двох власноручних письмах з дня 4. і 14/V. зволив радо згодити ся на устроєне реколекцій для катехитів в Станиславові в днях 11—14/IX. а загальних зборів Товариства в міжє в дни 15/IX. та заявити, що сам когось упросить, щоби уділяв науки реколекційні, а кромі сего особисто буде мав дві науки денно, в яких вибере теми відповідні для катехитів. — Порядок реколекцій уложив сам Преосвящений.

В виду того поручено президії товариства:

- а) уложити порядок загальних зборів
 - б) вистарати ся в В. ц. к. Радах шк. кр. Галичини і Буковини о урядову відпустку для катехитів на ті дни
 - в) оповістити реколекції і загальні збори в „Катехитичнім місячнику“, „Ділі“ і „Руслані“
 - г) попросити всі 3. Преосвь. Ординарияти о таке оповіщенє в епархіяльних Вістниках
 - д) завізвати місцеві кружки до надіслання звітів з їх діяльности і евент. внесеня, які мали би піти під обраду заг. зборів
 - е) зібрати лісту зголосивших ся на реколекції членів і переслати ю Преосвященому Станиславівському Ординариятю.
4. Поручено секретареви товариства зладити звіт з діяльности виділу, а касиєрови звіт касовий.
5. Поручено секретареви зладити спис всіх катехитичних посад в 3. гр. кат. епархіях.

До членів „Товариства катехитів“!

Загальні збори „Товариства катехитів“ відбудуть ся в Станиславові в духовній семинарії після реколекцій для катехитів, уряджених в днях 11 (вечером) 12, 13 і 14-го вересня заходом нашого товариства а під покровом Преосвящ Архієрея Кир Григорія, в п'ятницю дня 15-го вересня с. р. о 9. годині рано тамже зі слідуючим денним порядком:

1. Отворенє зборів головою товариства.
2. Вибір голови, містоголов і 2. секретарів на час Загальних зборів.
3. Реферат катехита о. Евгена Турули на тему: „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вирости колись віруючі і практикуючі християни“. Дискусія.
4. Відчитанє протоколу з попередних загальних зборів.
5. Звіт секретаря з діяльності Товариства за час від 9. вересня 1910 до 15. вересня 1911.
6. Звіт касиєра за той сам час.
7. Звіт контрольної комісії і уділене абсолюторії уступаючому виділови.
8. Вибір нового виділу.
9. Вибір контрольної комісії.
10. Внесеня і інтерпеляції. —

Урядову відпустку для катехитів на час від 11-го до 15. вересня с. р. уділила В. ц. к. Р. Ш. Кр. у Львові дня 4/VII. 1911 Ч. 7782/III.

Новозголосивші ся члени можуть бути прийняті яко такі через загальні збори. —

Від виділу „Товариства катехитів“ у Львові дня 12 серпня 1911.

о. Евген Гузар.
голова,

сьв.ц. Іван Туркєвич
пшсар.

Оповідка.

О. І. Алексєвич, катехит у Львові, видав чудовий образ до оправи в рами, в грецькім стилю, на золотім тлі: „Памятка першого сьв. Причастія“. Христос, 4. Євангелисти, наоколо вискази тихже про Найсьв. Евхаристию, в долині: „Перша обітниця Ісусу Христу в Найсьв. Тайні Евхаристії“. Можна набути у автора по ціні 20. сот. від примірника. Поручаєм щиро.

ЄРЕЙСКИЙ
провідник духовний
М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2.) прим. опр. в шкірку за 8 кор. 55 с. вже з поштовою реком. пересилкою.

Просимо ширити між народ християнський
двотижневник

„ОСНОВУ”

що виходить вже шестий рік у Львові (ул. Куркова
37) і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

КАТЕХИТИЧНИЙ МІСЯЧНИК.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 8.

Львів, 15 жовтня 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

ТОВАРИСТВО КАТЕХИТІВ.

II. катехитичний конгрес.

Геферат О. Д-ра Дорожинського:

О духовній лектурі молодіжи.

(Д а л ь ш е).

Сьвідомі користи, які молодіж може віднести з приватної лектури, учителі сьвітских предметів старають ся о бібліотеки для учеників, подають їм що тиждня сьвіжу, займаючу книжку до читаня а навіть декотрі жадають від ученика письменного або устного звіту з прочитаного; ми на жаль не маєм своїх відповідно уладжених бібліотек, а що більше: нема з чого їх уладити, бо мало маєм книжок, які можна би подати молодіжи яко духовну лектуру. Се зайва річ булаб наводити, чого нема, а що повинно бути; досить вказати на те, що конечно повинно бути:

1. Одною з найважнійших задач катехита є, привчити учеників, щоби брали участь у вспільнім Богослуженю. Наколи їх серце загіреть ся при Службі Божій, сповіди, сьв. Причастію,

то вони не тільки одержать ласку видержати в добрім, але також радо повертати-муть до тих средств благодатних і пізнійше, в будучім житю. — Як сумний вид представляють ученики, що бездільно і без участі є присутні на Службі Божій, а може і при сьв. Причастію не оказують побожності! Наколи вони яко діти не навчать ся молити ся, то коли се має стати ся?!

Наколи-ж катехит має їх виховати в побожності, то треба му до того відповідного молитвослова. — Се не вистане, щоби ученики пр. при сьв. Причастію взагалі молили ся: молитви повинні бути такі, щоби через них пробудили ся внутрішні чувства побожності. — Молитвослов такий повинен бути апробований через духовну власть для цілої провінції, а також прийнятий через сьвітську власть. Тільки тоді може він прийти в спис приписаних шкільних книжок, а сього потрібно, щоби ученики були обовязані такий молитвослов справити собі, взглядно щоби біднійші могли го одержати з шкільних бібліотек.

Як всюди так і у нас такого молитвослова нема. Проте уживають ученики часто-густо молитвословів менше відповідних; одні мають такий, другі інший, текст в них неоднаковий; многи ученики не мають жадного власного молитвослова: і тому часто катехит не в силі ввести учеників в уживане молитвослова і пояснити їм молитви. Holzhausen говорить в своїм ділі: „über die Anleitung der Kinder zu den religiösen Übungen“: „Многі християни не уміють уживати свого молитвослова, бо яко діти не привикли до того“.

Тому оправданою булаби слідуоча резолюция: „Узнаем конечно потребу видання відповідного молитвослова для молодіжи середних шкіл і просим духовну власть о видане і введе не його в наших школах“.

Се була би перша книжка духовної лектури.

2. Другою булоби сьв. Письмо. —

В школах буває так, що ученик через цілу гімназию чує про сьв. Письмо, учить ся його цитатів а наконець виходить з гімназії і ніколи еще не бачив книг сьв. Письма!

„Если не всі книги, то по крайній мірі Евангеліє хай буде предметом особливійшої уваги для них, хай буде всегда в їх руках“ — скажем словами сьв. Івана Золотоустого. Недостаток той легко усунути: предложити в списі книжок, які школа щороку закупляє, одно видане сьв. Письма, прим. о. Бачиньского.

3. Хотя і як висше наведені книги є потрібні, все таки вони бібліотеки дух. лектури для учеників еще не зложать. Треба книжок, які би молодіж радо брала до рук і читала. Таку бібліотеку треба у нас доперва утворити. Очевидно не ходить ту о якінебудь видання: книжка, зачислена до дух. лектури для молодіжи, повинна відзначати ся інтересністю шо до сво-

його змісту, взірцевістю що до форми, цінністю що до научної стійності. — Написати таку книжку для молодіжи, се річ не легка і наколиб хоть раз на рік появилася така книжка, зділалоби ся у нас вже багато на тій доси запущеній ниві. Впрочім легко приспішити виданє такої лектури через зладжене клясичних переводів чужих діл, які вже мають вироблену свою марку. А чужі народи мають вже багато таких книжок.

а) В молодих серцях викличе глибоке вражінє і одушевить їх для невинности та побожности, для віри та саможертви жигє в катакомбах, яке представляє кард. Wisemann в своїй „Фабіолі“, Newmann в „Callista“-і і De Waals у „Valeria“-і та „Ben-Hur“-і (руський перевід у виданю О. Василянів). — З великою розкішю читав-би ученик Spillmann-a S. J.: „Das Opfer des Beichtgeheimnisses“, „Die Wunderblume von Woxindon“ і „Lucius Flavius“; K. Kummel a: „Auf der Sonnenseite“, „An der Gotteshand“. —

б) Поучаючими були би апольогетичні твори: Weiss: „Apologie des Christentums“, Hammerstein S. J.: „Edgar oder vom Atheismus zur vollen Wahrheit“, „Gottes Beweise“, „Das Christentum und seine Gegner“.

в) Надземні світи вказує молодцєви: Scheeben: „Die Herrlichkeiten der Göttlichen Gnade“, а Meschler-a S. J.: „Leben unseres Herrn Jesu Christi, des Sohnes Gottes“ веде ученика до жєрєла житя Бога; Дідон-а „Исус Христос“ наповнить його серце любовю; Тому з Кемпіс „О наслідуваню Христа“ стане улюбленою книгою на ціле його жигє, а Treppel-a „Das Leben J. Christi“ розвіє сумніви, які може закрали ся по прочитаню Штрауса або Ренана; Haffner-a: „Vernunftbeweis für die Unsterblichkeit der menschlichen Seele“ — поучаюча і интересна книжка для учеників VI. кляси; Morawsko-ro „Wieczory nad Lemanem“, поодинокі, легко і приступно написані уступи в Cathrein-a „Moralphilosophie“ (видані в формі брошурок, пр. „О цілі чоловіка“, „О щасливости“) пожелана лектура для VII. кляси; — Kneller-a S. J.: „Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft“, Morawsko-ro: „Celowość w naturze“ — се взірці, як того рода книжки з области природничих наук через живий опис природи втаємничают молодіж в глибше зрозумінє окружаючого ю світа, розбуджує розумну і дотепну образованого чоловіка любов природи, стереже і хоронить тим самим перед нинішними струями матеріялізма і релігійного індеферентизма, поучає через видимий світ підносити душу свою до вічної ідеї правди і краси. —

г) Неменше глибокий вплив малиби монографії знаменитих Отців Церкви і житєписи деяких св. мучеників і угодників Божих і булиби улюбленою лектурою молодших учеників, наколиб з всею історичною правдою узгляднювали психічний розвій тих християнських героїв, вказували, як вони

духово вирабляли ся, а притім в живих красках представляли ті епоки і ідеї, серед яких вони жили і ділали.

Впрочім не є річю сього реферата подати спис вичерпуючий книжок і книжочок, з яких можна-би зладити бібліотеку духовної лектури для нашої молодіжи; реферат сей має на меті тільки звернути увагу Впр. Отців на так цінний педагогічно-моральний середник, яким є читане духовних книжок.—

Тому предкладаю другу резолюцію до обговорення і рішення сьвітлому конгресови: „Узнаючи потребу дух. лектури для молодіжи, основується сталий комітет з 9. членів (по 3. з кожної епархії), який має заняти ся утворенем бібліотеки дух. лектури для молодіжи середних шкіл“.

(Завданем сього комітета булоб, вибрати відповідні книжки, написані в чужих бесідах, і упросити відповідні сили о їх перевід; означити, які нові книжки належалоб написати і винайти писателів, роз. за відповідно високий гонорар).

Наконець остає еще одна важна квестия, а се грошева, без якої порішення годі до діла приступити. Правда, що може хто з авторів або перевідчиків мігби а хотівби своїм коштом видати одну-другу книжку, але тим еще бібліотека не утвориться; треба проте достаточних способів на видане цілого ряду книжок.

(Конець буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

10. Засіданє виділу

„Товариства Катехитів“

дня 8/IX. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинский, Туркевич, Лежогубский, Лициняк.

1. Принято до від. протокол з поп. засідання.

2. Принято до від. заснованє кат. кружка в Перемишли, якого головою вибрано о. І. Савчина, заступником голови о. Н. Чабана, касиєром о. С. Мацюрака а секретарем о. Комарницького.

3. Принято до від., що в Городку Ягайлонським заснував ся місцевий кат. кружок, якого головою вибрабо о. Е. Чернецкого, касиєром о. Стеблецького, секретарем о. Щербанюка, а в члени кружка вступили ОО. Романюк з Керниці і Плешкевич з Каменоброду.

4. Принято в члени товариства о. А. Сімовича з Кіцманя на Буковині.

5. Принято до від. письмо ц. к. Уряду виміру належитостий в справі еквівалентної належитости і поручено секретареві до полагодження.

6. Принято до від. звіт тов.: „Der Wiener Katechetenverein“ з діяльности за р. 1910.

7. Принято до від. звіт секретаря з полагодження особистих справ ОО. Сайкевича, Савицького, Содомори і Зінкевича.

8. Принято до від. зладжений секретарем спис всіх катехитичних посад в 3. епархіях.

9. Поручено оцінку праці о. Содомори п. з.: „Унія а піднесенє просєвити руского духовенства“ — о. Туркевичеві.

10. Поручено зрецензованє праці А. Турули п. з. „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вийшли колись віруючі і практикуючі християни“ о. Д-р. Конрадови.

11. О. голова подає до від., що перевід щоденних молитов на народню бесїду, зладжених окремою комісією львівських катехитів сер. шкїл, а апробований Високопрєсєв. Митр. Ординариятм, видруковано вже в малім катехизмі.

11. О. голова подає до відома, що відносив ся до Впрєсєв. лат. Архиеп. Ординарията у Львові в справі вєспільного конгрєсу катехитів обох обрядів, предложеного Є. Е. Прєсєв. Архирєем Кир Константином на заг. зборах „Тов. Кат.“ в Перемішли. — Є. Е. Впрєсєв. лат. Ординарій заявив, що якраз сєго року в осєни має відбути ся з'їзд кат. Епископату Галичини у Львові і на той час буде можна скликати предстваників калєхитів обох обрядів для вєспільного порозуміня.

13. О. голова подає до від., що відносив ся до Впрєсєв. Митр. Ординарията в справі увільнення всіх учеників обох обрядів від шкільних обовязків в днях Навечерія сєв. Богоявлення, Сошєствія сєв. Духа і в надїя, що справа буде користню полагождена.

14. В справі пропозицій кат. кружка в Стрию ухвалєно:

а) що до 1-шої пропозиції, щоби підняти стараня в тїм напрямі, щоби катехитам були вчислювані лїта служби перевєдені в душпастирєстві, євєнт. в провіз. службі, рїшено, щоби, позаяк виконанє такої пропозиції залежить від ухвали Сойму, відложити справу до порозуміня з лат. катехитами, тим пачє, що катехити Низшої Авєстрії в тїй справі осягнули вже каристні успїхи.

Що до другої частини сеї пропозиції, щоби катехитам сер. шкіл були вчислювані літа служби в нар. школах, то, з огляду що на се потреба би нової уставу державної, а до поставлення її на порядку деннім думи державної треба би щонайменше петиції всіх катехитів сер. шкіл Монархії, уважає виділ з огляду на свої сили і парламентарну ситуацію бодай тепер за нездійстниме.

Яко одинокую зараду в тій справі на разі уважає виділ те, щоби катехити нар. шкіл обнимали вперед службу в уч. семинарах, і аж опісля в гімназіях.

б) що до другої пропозиції, щоби в празничні дни замість екзорт вільно було катехитам відправляти єспівані Служби Б. для шкільної молодіжи, то з'огляду, що таке заряджене не моглоб ся видати без зміни шкільних устав для цілої Монархії, що катехити лат. обряду менше мають інтересу в впровадженю сеї новости, яка, як се виділ вповні признає, для нашого обряду має превелике, користне значіне, порішено полишити виконуванє її приватній ініціативі катехитів, як се вже львівські катехити в значній мірі практикують.

Ті рішеня ухвалено подати до відома кружка на заг. зборах товариства.

15. Президія товариства складає звіт з виконання порученя даних їй на засіданю виділу з д. 31. мая с. р. в цілі підготовлення реколекцій для катехитів і заг. зборів товариства, а іменно:

а) Внесено поданє до В. ц. к. Рад шк. кр. Галичини і Буковини о уділене урядової відпустки для катехитів на реколекції в днях 11—15 вересня с. р. В. ц. к. Р. шк. к. у Львові уділила таку відпустку рескриптом з д. 4/VII. 1911. Ч. 7782/III. — Від В. ц. к. Р. шк. к. в Чернівцях нема дотепер відповіді.

б) Оповіднено реколекції і заг. збори товариства в „Катехитичнім Місячнику“, „Ділі“ і „Руслані“ по 2. рази.

в) Віднесено ся до 3. Прессьв. Ординариятів о поміщенє такого оповіщення в 2. епарх. Вістниках.

г) Уложено порядок денній загальних зборів:

I. Отворенє зборів головою Товариства.

II. Вибір голови, містоголов і 2. секретарів на час зборів.

III. Реферат о. Е. Турули (гл. висше) і дискусія.

IV. Відчитанє протоколу з попередних заг. зборів.

V. Звіт секретаря з діяльності Товариства за час від 9. вересня 1910. до 15. вересня 1911.

VI. Звіт касієра за той сам час.

VII. Звіт контрольної комісії і уділене абсолюторії уступаючому виділові.

VIII. Вибір нового виділу.

IX. Вибір контрольної комісії.

X. Внесеня і інтерпеляції, —

д) Завізвано місцеві кружки до надіслання звітів з їх діяльності і евент. внесення, які мали-би прийти під обрану заг. зборів.

е). Завізвано контрольну комісію до перевірки рахунків.

з) Підготовлено все потрібне до реколекцій, якими має проводити о. Д-р. Коциловський.

ж) Зібрано лісту учасників реколекцій, яких зголосило ся 54, а се 29. з львівської Архиепархії (14. сер. шкіль, 3. нар. шкіль), і 19. зі Станиславівської (9. сер. — 10. нар. шкіль) і і вислано ту лісту Преосв. Станисл. Ординариятю дня 5, IX. с. р.

16. Принято до відома звіт секретаря з діяльності виділу за с. р.

17. Принято до від. звіт касиєра за с. р.

18. Принято до від. зладжений секретарем спис всіх кат. посад

19 Принято до від. зладжене секретарем упорядковане архиву товариства.

20. Порішено предложити заг. зборам від центр. виділу слід. внесення:

а) Заг. збори поручають будучому виділові оборону катехитів в той спосіб, щоби напасти, які появили би ся в яких-небудь часописях, поручав одному місцевому членови провадити в евіденції і повідомляти дотичахих катехитів про ті справи та предприняти відповідні способи оборони.

б) Щоби в цілі точного поладжування личних справ катехитів у їх відношеню з властями, як також в цілі поділу праці між виділовими визначив одного з місцевих виділових, взглядно заступника виділового, на референта личних справ катехитів нар. шкіль, а одного на референта личних справ катехитів сер. шкіль, так щоби розділ чинностей між виділовими виглядав в той спосіб:

I. заступник голови

II. касиєр

III. секретар

IV. редактор: „Кат. Місячника“

V. референт кружків

VI. „ часописий

VII. „ личних справ катехитів нар. шкіль

VIII. „ „ „ „ „ сер. „

На случай конечної потреби може 2. діли обняти один виділовий.

г) Взиває ся виділ, щоби починив відповідні кроки в цілі досягнення зелізничих легітимацій для катехитів нар. шкіль. —

Катихитурі в середніх школах установлені на основі §. 4. закону з 19. вересня 1898.

Починаючи з 1868. р. міністерство віроісповідий і просвіти системізувало посади сталих катихитів при тих правительственних середніх школах, в яких було найменше 80 учеників одної віроісповіди згідно обряду. Такий сталий катихит обов'язаний учити релігії у всіх класах і виголошувати ексртуру в неділі і свята.

Та колиж в наслідок зросту фреквенції в деяких середніх школах правительство мусіло отворити паралельні відділи при поодиноких класах, тоді один катихит не міг обняти сам всі години і тому іменовано для деяких заведень катихитів-суплентів. Закон з 19. вересня 1898 (В. з. д. ч. 173) в часті усунув ту аномалію, бо дозволяє системізувати в тім самім заведеню другу сталу посаду катихита, котрий обов'язаний учити тижнево 10 годин релігії, а евентуально мати 8 годин тижнево науки релігії і виголошувати одну ексртуру, яка числить ся за дві години. За кожду годину понад обов'язковий вимір одержує такий катихит ремунарацію по 100 К. річно за кожду годину науки в тижни. (§. 9. закона з 19. вересня 1898).

В §. 4. згаданого закона визначено такі побори службові для сих учителів релігії. „Учителі релігії, що уділяюць науки релігії не у всіх класах державної середньої школи повної, або не мають законної кваліфікації на учителя інших світських предметів в дотичній школі середній одержують річну платню в квоті 900 зл. (1.800 К.), яка зростає що пять літ, котрі учитель релігії вислужив в тім характері в державній школі середній чи то в часі, заки ще сей закон обов'язував, чи то вже по тім і то аж включно до 25. року тої служби. Підвишка виносить по упливі першого і другого пятиліття (100 зл.) 200 К., а по упливі кожного з трох слідуючих пятилітій (200 зл.) 400 К. річно.

Що до числення пятилітій тим учителям релігії обов'язують загальні постанови закона для дійстних учителів середніх шкіл.

На основі §. 6. а lin 6 і 7. ті учителі релігії належать до IX. класи службового степеня, а коли шкільні власти затвердять їх в учительськім уряді то одержують титул „професор“.

Ті самі постанови закона відносять ся також і до сталих катихитів, що займають посади, системізовані в неповних школах середніх. — *I P.*

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 9 і 10.

Львів, 15 падолиста 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

II. катехитичний конгрес.

Реферат О. Д-ра Дорожинського:

О духовній лектурі молодіжи.

(Д а л ь ш е).

Квестию тоту можна рішити прийнятем слідууючої, третьої резолюції: „В ціли видання бібліотеки духовної лектури для молодіжи катехити середних шкіл удають ся зпросьбою до Впреосьв. Митр. Ординаріята, щоби зволив відповідну часть суми, призначуваної піврічно краєвим Виділом на місії (1.600 кор.), приділяти на місії писаним словом серед молодіжи“. — Можна надіяти ся, що дух. власть, якій душевне добро молодіжи лежить на серци, схоче вдоволити сій просьбі, тим паче, що ся молодіж при такій лектурі виросте на ревних, неустрасимих вірних і ширителів релігійно-морального житя серед нашої суспільности. —

Утворенем такої бібліотеки можна-би заспокоїти бажане читання у учеників. Тоді не будуть вони мали потреби вишукувати і читати шкідливі книжки і брошури, яких тьма появляється навіть у наших видавничих спілках, а стануть черпати виключно у чистих жерел і разом з розвоєм їх духа поступати-ме образоване характеру, одушевлень для чесноти, побожності, ревности для Божих справ і релігії; лектура не буде для них нагодою до морального падення, але певною „небесною драбиною“, по якій душа вспинати-меть ся висше і висше до Бога. —

А тоді Христові ідеї вийдуть і в жите молодіжи: вона не стане встидати ся говорити в приватнім житю про релігійні понятя. Релігія стане для неї середньою точкою, навруги якої обертати меть ся щоденне жите, силою, яка порушувати-ме всі її діла: молодіж заживе християнським житем!

(Продовженє про I. катех. конґрес слїдує).

II. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

П Р И С У Т Н І.

А. Преосвященный Архиерей Кир Григорій

Б. Члени Товариства О. О.:

1. Евген Гузар	15. Василь Дубіцкий
2. Даміян Лопатинський	16. Миколай Конрад
3. Іван Туркевич	17. Петро Задворняк
4. Теодозій Лежогубський	18. Андрей Галандюк
5. Зенон Кирилович	19. Степан Хировський
6. Николай Гриньовський	20. Евген Турула
7. Адріян Добрянський	21. Іван Маркевич
8. Антін Войтіховський	22. Петро Патрило
9. Полієвкт Кмить	23. Теодозій Кудрик
10. Іван Порайко	24. Володимир Лотоцкий
11. Василь Лициняк	25. Остап Барановський
12. Софрон Глібовицкий	26. Антін Содомора
13. Юліян Дзерович	27. Михайло Лада
14. Николай Галянт	28. Лев Манько Ч. С. В. В.

В. Нововступаючі члени О. О. :

1. Маріян Рогошевский	11. Осип Мартинків
2. Василь Паньковский	12. Григорій Дурделла
3. Михайло Сімович	13. Евген Гісовский
4. Атаназій Левинський	14. Іван Луцик
5. Василь Бабин	15. Михайло Бурчицкий
6. Віктор Лозинський	16. Олексій Гуньовский
7. Теодор Блонський	17. Григорій Будзяк
8. Іван Станецкий	18. Осип Малицкий
9. Іван Плавюк	19. Осип Проць.
10. Іван Кордуба	

І. Отворене зборів головою товариства.

О 9. год. рано голова товариства о. Евген Гузар, сконстатувавши, що зібралося статутом вимагане число членів і що збори зістали формально оповіщені в 3. епархіяльних вістниках і в Катехитичнім місячнику, отвирає загальні збори.

Відтак підносить 3. справи :

1) щоби 19. новозголосившихся катехитів збори прийняли в члени товариства. Принято.

2) Зазначає, що минув якраз 1. рік істнованя товариства, про якого діяльність зложить подрібний звіт секретар товариства, та просить о справедливий осуд, а наколиб збори добили яку недостачу в діяльності виділу, просить, щоби збори подали щиро способи, як оживити товариство.

3) Згадує, що стоїмо під сумним вражінем напастий, які появилися в 2. ворожих часописях на товариство а навіть на духовні справи катехитів. Під другою з тих дописий підписано : руский сьвященик ! — Не хочемо вірити, щоби в крузі наших товаришів знаходилися зрадники народа і сьвятої, католицької віри. Протестуєм против напастий на наше товариство і наш єпископат і заявляєм наше обуренє, та просим Бога, щоби, наколи така статя вийшла справді з під пера сьвященика, Бог врозумив його і навернув до сьв. покаяня ! —

II. Вибір голови, 2 містоголєв, 2 секретарів зборів і комісії-матери, яка запропоновалаб зборам лісту нового, будучого виділу.

Голова товариства, користаючи з ласкавої присутности Преосьвященого Архієрея Кир Григорія, предкладає зібраним до вибору на час зборів :

1. На почетного провідника : Преосьв. Кир Григорія.
2. На містопровідників О. О. Добрянського, Кмита і Глібовицкого.
3. На секретарів зборів О. О. Туркевича і Мартинкова.

4. До комісії-матери О. О. Дзеровича, Войтїховського і Гриньовського. —

Принято одноголосно. —

III. Реферат о. Е. Турули на тему: „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вийшли колись віруючі і практикуючі християни“.

(Реферат сей буде поміщений друком пізнійше в „Катехитичнім місячнику“). По рефератї розвинула ся дискусія. —

о. Глібовицький зазначає, що катехит має бути душ-пастирем молодїжи, не учителем релігії. Шкільні власти заєдно трактують учителїв релігії і греко-католицької і римо католицької і мойсеевої. Минули часи, коли катихит мав перше слово в учительськїм зборї; нинї мусить любовю обнимати всїх і добрих і злих, а тоді буде мав пошану гідну сьвященника. Молодїж виходить доброю з гімназії а псуєть ся на університетї.

о. Войтїховський складає подяку о. Турулі за основне і працювате обробленє тем, а доповнює її слїдуючими увагами:

1) Нам прислугує право домагати ся справленя скіоптиконїв.

2) Користати з приказу закона, щоби молодїж низших шкіл в літї посїщала церков.

о. Барановський вносить, щоби дискусію переложити на koniecь зборїв до послїдної точки програми.

IV. Відчитанє протоколу з попередних загальних зборїв в Перемишли.

Провідник зборїв поручає секретарови товариства відчитати протокол попередних загальних зборїв, однак зібранї члени порїшили, щоби відчитати лишень резолюції принятї на зборах і прийняли прїтокол зборїв до відома.

V. Звіт секретаря товариства о. Івана Туркевича з діяльности товариства за час від 1/XI 1910 до 15/IX 1911.

1) *Звіт з діяльности головного видїлу.*

Видїл вибраний на загальних зборах товариства дня 1/XI 1910, в якого склад вїйшли: о. Е. Гузар яко голова, оо. Л. Лужницький, Д. Лопатинський, Т. Лежогубский, І. Туркевич, О. Мартинович, О. Кормош, З. Кирилович і В. Лиско яко видїлові, та о. о. І. Рудович, В. Лициняк і Я. Левицький яко заступники видїлових уконституував ся в той спосїб, що вибрав о. Л. Лужницького містоголовою, о. Д. Лопатинського касиєром, а о. І. Туркевича секретаром видїлу.

Видїл відбув десять засїдань (1. на місяць з виїмком фєрий). Звіти з засїдань видїлу знанї Вп. Отцям, бо друкують ся

в „Катехитичнім місячнику“, проте ограничу ся до короткого зібраня поодиноких груп праці виділу.

Передовсім заняв ся виділ виконанем резолюций принятих на загальних зборах в 1910 році.

Найперше поручено о. Е. Гузарови уложити молитвослов для шкільної молодіжи і то потрійний: малий, середний і великий. Малий молитвослов вже викінчений і підготовляеть ся до друку. Принято перевід щоденних молитов на народню бесіду, зладжений комісією львівських катехитів по призову Високопреосвященого Митрополитичого Ординарияту, і видруковано в малім катехизмі. Зрецензовано також „катехитичний молитвослов“, зладжений о. Федевом з Заліщик, з вельми користним вислідом і віддано до суперрецензії у фахові руки; Заложено орган товариства під заголовком: „Катехитичний Місячник“ і поручено его редакцію о. І. Туркевичу. Позаяк 180 сталих катехитів Галичини і Буковини не годні власними силами удержати самостійну часопись, вийшов виділ товариства в порозуміне з редакцією „Ниви“ щоби хоть на разі видавала его в об'ємі одного піваркуша раз на місяць яко безплатний додаток. Редакция „Ниви“ радо згодила ся на те, за що на сім місци складає їй виділ прилюдну подяку. На жаль об'єм сей вельми малий, щоби в нїм можна виповнити бодай в приближеню задачу станового органу; проте хоть материялу знайшлоб ся багато, мусить редакция ограничити ся на подаване лиш найважнїйших вістий, а більші статї роздроблювати так, що годї їх навіть буде помістити в однім річнику. Місячник почав виходити 1. січня 1911 р. і вийшло до тепер сім чисел. Через фєрії відпало два числа, за те до кінця року, вийдуть два подвійні числа. Поміщено до тепер в катехитичнім місячнику отсі статї: о. Боцяна про монахівску катехитичну методу, о. Туркевича історію товариства катехетів, закони державні і краєві дотичачі науки релігії катехитів, звіти з засідань виділу і оповістки виділу, рецензії і личні вісти.

Дальше поручено окремій комісії, якої референтом був секретар товариства, уложити регулямін для льокальних катехитичних кружків. Той регулямін вилітографовано і вислано з порученем заложити місцеві кружки слідуючим оо. товаришам:

1. Конрадови в Тернополи
2. Громницкому в Золочеві
3. Глїбовіцкому в Бродах
4. Дзеровичови в Стрию
5. Дубіцкому в Бережанах
6. Турулі в Терєбовли
7. Кудрикови в Рогатині
8. Содоморі в Підгайцях
9. Чернецкому в Городку

10. Мартиновичови в Перемишли
11. Сікіжинському в Сяноці
12. Кмитеви в Дрогобичи
13. Погорецькому в Ярославі
14. Грицикови в Сокали
15. Ортинському в Самборі
16. Залітачови в Яворові
17. Порайкови в Станиславові
18. Кириловичови в Коломиї
19. Левинському в Чернівцях
20. Добрянському в Бучачи
21. Федевови в Заліщиках.

На те зложено дотепер всего сім кружків :

1) В Стрию, якого головою є о. Дзерович, касиєром, о. Галайчук, секретаром о. Галянт, число членів 6.

2) В Тереховлі, якого головою є о. Волянський, касиєром о. Турула, секретарем о. Цегельський, число членів 14.

3) У Львові (кружок нгородних катехитів) якого головою є о. Лиско, касиєром о. Дилинський, секретарем о. Новосад, число членів 13.

4) В Золочеві, якого головою є о. Громницький, містоголовою о. Хмільовський, касиєром о. Постригач, секретарем о. Плашовецкий, число членів 6.

5) В Дрогобичи, якого головою є о. Кмить, містоголовою Рудницький, касиєром о. Кункевич, секретарем о. Савицький, число членів 6.

6) В Городку, якого головою о. Чернецький, касиєром о. Стеблецкий, секретарем о. Щербанюк, число членів 5.

7) В Перемишли, якого головою о. Савчин, містоголовою о. Чабан, касиєром о. Масюрак, секретарем о. Комарницький, число членів 9.

О. Содомора в Підгайцях і о. Федів в Заліщиках виправдали неможливість в їх місцевостях катехитичних кружків. З прочих місць не наспіла до тепер жадна відповідь. Про діяльність місцевих кружків зложу окремі звіти.

Що до прочих резолюцій порішив виділ в окремій депутатії, складаючої ся з о. о. Лужницького, Лопатинського, Лежогубського, Туркевича і Лиска представити тіже его Ексцеленції Високопреосвященому Митрополиті Кир Андрееви до заопінювання і засягнення інформацій що до їх виконання. Его Ексцеленція прийняв ті резолюції до ласкавої відомости і уділив вичерпуючих інформацій в справі їх виконання. Депутатія вручила також перевід щоденних молитов на народню бесіду, Его Ексцеленція призволив ласкаво, щоби сей перевід бу^в

печатаний. Предложено також проєкт будови дому для катехитів, яких Єго Ексцеленція прийняв до вельми прихильної відомости. Позатим зволив також Єго Ексцеленція заповісти голові товариства, що жадної книжки катехитичного змісту не позволить видати без заопіювання товариства катехитів.

Голова товариства відносив ся відтак до Високопреосвященого Митрополичого Ординарjату в справі увільнення всіх учеників обох обрядів від шкільних обовязків в днях навечеря Богоявлення Господнього і Сошествія Сьв. Духа і є надія, що справа буде користо полагоджена.

Виділ інтервеніював у Високопреосвященого Митрополичого Ординарjату, а через Ординарjат у Високої ц. к. ради шкільної краївої у всяких біжучих і особистих справах і уділяв своїм членам інформації листовні як в урядових так і личних справах.

На поручене виділу відносив ся голова товариства до Високопреосвященого латинського Ординарjату у Львові, в справі спільного конгресу катехитів обох обрядів, предложеного Єго Ексцеленцією, перемиским архиереем Кир Константином. Високопреосвящений латинський Ординарjат заявив, що як раз сего року в осени має зїхати ся католицкий єпископат до Львова і на той час буде можна скликати представників обох обрядів для вспільного порозуміння.

На поручене Високопреосьв. Митр. Ординарjату уложено добромніне і відповіді на питання поставлені і надіслані катехитичною секцією товариства: „Österreichische Leo-Gesellschaft“ та предложено їх Високопреосьв. Митр. Ординарjатови.

Принято від товариства „Учительска Громада“ у Львові: „Відповіді на квестионар в справі греко-кат. релігії в гімназиях з польскою викладовою мовою“, до дальшого урядованя.

На прошене „Краєвого Союзу шкільного“ визначено о. Лиска яко делегата до сего товариства.

Члени виділу заняли ся також уложенем нової літургії і історії біблійної Старого Завіта для гімназий. —

Запренумеровано для товариства :

- a) Katechetische Blätter
- б) Christlich-pädagogische Blätter
- в) Grundfragen der Katechetik
- г) Berichte der kat. Kurse in Wien, Salzburg u. München.

Память першого помершого члена товариства бл. п. о А. Паславского з Перемишля почтив виділ кондоленційною телеграмою, висланою на руки О. Савчина в Перемишли, і заупок. Богослуженем д. 2/V. в семинарській церкві у Львові; О. Туркевич відправив сьв. Літургїю а всі місцеві члени тов. взяли участь в парастасї.

Виділ поробив заходи, щоби 10-літний ювілей вступлення Его Ексцеленції Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея на владичий престіл почтиту академією в честь св. Сьвященомученика Йосафата, але задля причин від виділу независимих мусів від сього заміру відступити. —

(К. с.).

Просимо ширити між народ християнський двотижневник

„ОСНОВУ”

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а півр. 1⁵⁰ кор.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 11.

Львів, 1 грудня 1911.

Рік I.

II. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

(Д а л ь ш е).

Що до пропозицій, надісланих центральному віділові місцевим кружком в Стрию, рішено:

1) відносно до 1-шої пропозиції, щоби катехитам були вчислювані літа служби, переведені в душпастирстві, взгл. в провіз. службі, то позаяк виконане її залежить від сойму, відложено справу до порозуміння ся з лат катехитами, бо тоді може бути більша гваранция успіху, тим паче, що катехити Низшої Австрії в тій справі осягнули вже користні успіхи.

Що до другої часті 1-шої пропозиції, щоби катехитам середних шкіл були вчислювані літа служби в народних школах, то на се потреба нового державного закона, попертого петицією всіх катехитів середних шкіл держави, що на разі бодай з огляду на свої сили і парламентарну ситуацію уважає виділ за вельми далеке до здійсненя власною ініціативою. Можна сему порадити на разі в сей спосіб, щоби катехити нар. шкіл обнимали вперед службу в семинариях учительских.

2) Що до другої пропозиції, щоби в празничні дни замість екзорт катехити відправляли сьпівану Сл. Б., то зогляду, що се муіло би потягнути зміну шкільних устав державних, що

катехити лат. обряду менше мають інтересу в впровадженню сеї новості, яка, як се виділ вповні признає, для нашого обряду має превелике значінє і значну користь, порішено полишити виконуванє її приватній ініціативі катехитів, як се вже львівскі катехити в значній мірі переводять. Позаяк застановленє ся над тими пропозиціями і виконанє повзятих в тім напрямі рішень вимагало більше часу, ухвалено ті рішеня подати до відома кружка на заг. зборах.

Остаточнo заняв ся виділ устроєнем теперішних реколекцій, упросив Преосвященного Еп. Кир Григорія о протекторат над ними, вистарав ся для Вп. ОО. Товаришів о урядову відпустку у шкільних властей, які ю видали д. 4/VII. Ч. 7782/III. оповістив реколекції в часописях: „Кат. Місячнику“, „Ділі“ і „Руслані“ по 2 рази, постарав ся о таку оповістку в 3. епарх. Вістниках і зібрав лісту зголосивших ся учасників та предложив ю Преосв. місцевому Ординарйатови.

Протокол дійств секретарйату товариства обнимав сего року 134. чисел в одержаних і висланих письмах. Архив товариства, упорядкований секретарем, обнимає 59. актів.

Для лучшого орієнтованя ся в оцінці діяльності нашого товариства позволю собі порівнати ю з діяльністю товариства: „Wiener Katechetenverein“ за сей рік:

Віденьске товариство має 800. членів. Його протокол дійств виказує 1550. чисел. Має воно свій орган, якого скількість пренумераторів піднесла ся о 100. Виділ його відбув 6. засідань центральних, а 5. конференцій на провінції і заняв ся подібно нашою реформою підручників, виданєм молитвослова, але також реформою плянів науки релігії і виданєм релігійних образів. —

Звіт братнього товариства зазначає:

1) „Mehrmals wurde auch der W. K.-V. um Erstattung von Gutachten aufgesucht; leider nur mehrmals und nicht immer da, wo wir gerne mit solchen gedient hätten und hätten diesen können“.

2) „Erreicht haben wir... dass.. sämtliche Seelsorgsjahre, soweit sie im Schuldienste verbracht wurden, nicht bloss in die Pension, — sondern auch... in die Dienstalterszulagen eingerechten werden... Sei festgestellt, dass mit solchen Verbesserungen des niederösterreichischen Katechetengesetz-s nicht bloss den Katecheten Niederösterreichs genützt erscheint, sondern dass vielmehr alle diese Erfolge für andere Kronländer von grösster Bedeutung sind, da sich, wie schon bisher sich öfters gereigt hat, auch andere Landtage durch das praecedens Niederösterreichs zu ähnlichem Vorgehen bestimmen lassen“.

При тім однак жалуєть ся, що і ми мусимо повторити:

3) „Mangel an Mitarbeitern“.

4) „Viele Katecheten stehen dem Katechetenverein freund gegenüber“.

5) „Als Kuriosum mag da etwa angeführt sein, dass fast sämtliche Professoren, Lektoren, Dozenten der Katechetik nicht zu den Lesern der „Christl.-pädagog. Blätter“ zu gehören scheinen“...

А кінчить звіт словами :

6) „Objektiv wäre mehr zu tun gewesen ; gar manches ist zu wünschen übrig geblieben, niemand weiss das besser als wir selber! Subjektiv dagegen war kaum mehr möglich und wird nicht mehr möglich sein, solange diese Art von Tätigkeit nur als Nebenarbeit verrichtet wird“.

Ми додамо лиш від себе : далисьмо почин до організації, до вспільної виміни гадок і зєдиненої праці та маймо в Бозі надію, що позакладають ся по цілій Галичині і Буковині місцеві кат. кружки, поступ в нашій кат. діяльності поплине широким руслом, а тоді і центр. виділ буде міг здати величавий звіт не з діяльності поодиноких осіб товариства, але з органічної, зєдиненої праці всіх катехитів для великої хвали великого Бога, для правди і добра молодіжки і для щастя народа.

Остаточнo предкладає виділ сьвітлим зборам на основі рішення повзятого на засіданю д. 3/IX. с. р. отсі внесена до ухвали :

а) Заг. збори поручають нововибраному виділови оборону катехитів в той спосіб, щоби напасти, які появили-би ся в яких небудь часописях, поручав одному місцевому членови провадити в евіденції і повідомляти дотичачих катехитів про ті справи та підняти відповідні способи оборони.

б) Щоби в ціли точного полагодження личних справ катехитів у їх відношеню з властями, як також в ціли поділу праці між виділовими визначив одного з місцевих виділових, взглядно заступника виділового, на референта особистих справ катехитів народних шкіл, одного на референта личних справ катехитів середних шкіл а одного на референта кружків, так щоби розділ чинностей між виділовими виглядав в той спосіб :

I. заступник голови

II. касиєр

III. секретар

IV. редактор „Кат. Місячника“

V. референт кружків

VI. „ часописий

VII. „ личних справ катехитів нар. шкіл

VIII. „ „ „ „ сер. „

В разі конечної потреби може 2. діли обняти один виділовий.

в) Взиває ся виділ, щоби починив відповідні кроки в ціли осягнення зелізничих легітимаций для катехитів народних шкіл.

Б. Звіт з діяльності кружків.

І. Кружок народних катехитів у Львові, за рік шкільний 1910/11.

Справоздане обіймає час від основаня т. є. 1/І 911 до 1/ІХ 911 р. — Членів мав кружок 12 — а іменно:

1) о. В. Лиско, голова	7) о. І. Алексевич,
2) о. І. Новосад, секретар	8) о. П. Гаврищак,
3) о. П. Задворняк,	9) о. Н. Янович,
4) о. П. Глинський,	10) о. Н. Фединський,
5) о. А. Яримович,	11) о. А. Дилінський,
6) о. Н. Щепанюк,	12) о. Н. Возняк.

Сходини відбувались правильно що другого четверга в семінари духовнім. Пересічно було присутних на сходинах 7 членів. — Обговорювано справи головні дотикаючі ОО. катихитів і науки релігії у Львові. — Однак деякі з них мають значіне більше загальне, обходяче всіх ОО. катихитів і научуваня релігії в загалі. —

1) Справа молитов і руских пісень в мійских школах у Львові була обговорювана на кількох сходинах і рішено віднести до Впр. Митрополит. Ординаріята з просьбою щоби Рада Шкільна пригадала Дирекциям і учителям, що навіть діти в І-ій і II-ій класі сьуть обовязані хором молити ся по руски і співати руські пісні. — Молитви визначить о. катехит а підручник призначений єсть о. Матюка. —

2) В справі вільного дня від науки шкільної в день патрона Церкви, рішено віднести до Митр. Ординаріята з просьрою, щоби подав Раді Шкільній, котрі школи лежать в обрубі парохії Сьвято-Юрскої і в котрий день припадає празник храмовий, щоби всі Дирекції звільнили в той день молодіж від науки. —

3) Понеже случали ся часто случаї перетяганя дітей на лат. релігію і обряд — рішено віднести ся до Митр. Ординаріята, щоби Рада Шкільна заказала Дирекциям і поодиноким учителям і учителькам намавляти або і радою помагати дітям до покиданя свого обряду і катехита. —

4) На просьбу „Союза шкільного“ визначено яко свого делегата о. Вас. Лиска.

5) При виданю нового накладу малого катехизма на кількох надзвичайних сходинах — рішено перевести цілковиту реформу малого Катехизма — бо справлюване поодиноких слів не веде до цілі — лиш впроваджує замішанє. — Але задля короткого часу який визначено для кружка (2 тижні) відложено сю справу до слідуячого виданя. —

6) За ініціативою кружка видано „Памятку І-го сьв. Причастия“. Образок більшого формату — дуже красний — в ціні по 10 с. — До набутя у о. Алексевича.

7) Уряджено торжественне спільне І-ше сьв. Причастие для одних шкіл у сьв. Юра а для других в Преображеньській Церкві. — Около 500 дітей приступило до Іго сьв. Причастия. —

8) Рішено зайняти ся хлопцями термінаторами, що учащають до доповняючих шкіл промислових. В тій цілі, по зрілій нараді — вписали ся ОО. катехити до існуючого вже тов. „Ремісничя Бурса“, ввійшли до виділа тогоже товариства і тепер по вакациях зачне ся робота над ремісничою молодіжню на ширшу скалю. —

9) При кінци року шкільного рішили ОО. катехити заложити приготовляючі курса до гімназії.

Таких курсів було три.

І-ий під проводом о. В. Лиска на ул. Дунін Борковских.

ІІ-ий під проводом о. П. Глиньского в читальни сьвято-Юрській, пізнійше сполучено его з І-им.

ІІІ-ий під проводом о. А. Диліньского в „Львівській Русі“, пізнійше коли о. Диліньский задля хороби мусів виїхати, обняв сей курс о. П. Задворняк. —

Хлопці здавали перед вакациями іспит вступний до руских гімназий. —

Крім тих справ обговорювано еше много инших чисто льокальних і особистих і спільно раджено, як в поодиноких случаях треба поступати. —

Львів дня 9. вересня 1911.

о. Василь Лиско
голова кружка.

ІІ. Кружок катехитів в Стрию.

Заходами Впр. о. Юліяна Дзеровича катехита при ц. к. гімназії в Стрию засновано дня 14. падолиста 1910. р. кружок катехитів Стрийских і вибрано головою Впр. о. Дзеровича, секретаром о. Николу Галянта а касиєром о. Володимира Галайчука. Окрім сих належали до кружка о. Хирівский, о. Матковский і о. Петрушевич.

В протягу сего часу т. є. від 14. падолиста 1910. р. до 6. вересня 1911. сходились члени кружка 6 разів, на котрих то сходинах порушувано деякі справи і проваджено дискусії як також в формі відчитів порушувано питання наукові. Відчити мали: о. Ю. Дзерович, 1) о ествованю Бога, 2) народна мова а молитви щоденні, 3) узмисловлене науки релігії (на той темат має відбутись в найблизшій часі обширнійша дискусия); — о. Н. Галянт: дні сотвореня в книзі Битія а науки природничі. — Кружок катехитів в Стрию відносив ся також до головного Виділу Товариства Катехитів у Львові з деякими пропозициями а то: 1) урегульоване літ служби катехитів виділових і народних. 2) Зреформоване дотеперішного звичаю що до урочистих сьвят в той спосіб, щоби в місто ексорти і тихої Служби Бо-

жої в урочисті свята відбувалась сьпівана Служба Божа, а то dlatego, щоби по перше обзнакомити учеників практично з обрядами при сьпіваній Службі Божій а по друге, щоби приучити учеників обовязку, що не тільки читаної, але і сьпіваної Служби Божої має слухати. 3) Сьвятковане днів перед Богоявленем і в суботу перед Сошествієм Сьв. Духа, щоби відбувалось через всіх учеників цілої школи а не тільки через учеників обряду гр. кат. а то для того, щоби зрівнати наш обряд з обрядом латинським, котрий день задушний каже обходити всім ученикам і остережи учеників Русинів від некористних наслідків через виходжене з годин науки.

На будуче заміряє кружок урядити кілька відчитів на ріжні теми в об'ємі науки катехитичної як також перевести дискусії над біжучими справами: як зредуковане днів сьвяточних, відлучене церкри від школи, молодіж а лектура книжок і часописий. Кружок має замір урядити в тутешних школах так виділових як і середних практичні лекції і просить Сьвітлий Виділ о ласкаву поміч в тім посліднім замірі а то, щоби відніс ся до ц. к. Ради Шкільної краювої, щоби поручила Раді Шкільній окружній в Стрию на позволене таких лекцій практичних.

Стрий 6/9 1911.

о. Юліян Дзерович
голова.

о. Н. Галют
секретар.

III. Кружок катехитів в Теробовлі за перший піврік 1911 року.

Теробовельский катехит. кружок засновавсь дня 22 грудня 1910 р. на внесок о. Евг. Турули катехита.

Вписало ся звичайних членів 14.

Головою вибрано Вп. о. Івана Волянського, заступ. голови о. Евгена Турулу а секретарем о. Евгена Цегельского зі Струсова.

Усі члени зложили вкладки членські за перший піврік 1911 р. котру то квоту 21 корон відіслав підписаний на руки головного Виділу Товариства дня 27/12 1910 р. по відшибненю 25% на річ теробовельского кружка. Кружок відбув доси три головні засідання (22/XII, 28/I, 26/V) кромі сего виділ відбув дві конференції.

Загально беручи предметом нарад була справа піднесеня релігійности у шкільних дітей через призвичаюванє їх до ріжних позашкільних практик релігійних. До сеї ціли головно малоби служити засноване шкільного брацтва Найсьв. Тайн особливо між дітьми двох найвисших кляс даної школи. —

Рід такого брацтва на пробу засновав підписаний в школі жіночій в Теробовлі. Проба випала зовсім вдоволяючо; через щоденне коротке відвідуване церкви, спільні молитви і часте припинанє сьв Тайн розбудилось у дітей жите релігійне.

Члени брацтва урядили собі свій шкільний престіл в церкві, котрий в протягу пів року украсили виключно власними

роботами, вишивками, малюнками на шовку і цв'їтами. (Вид сего престола представляє золочена фотографія).

Видїл кружка подумав над тим, щоби розбудити у дїтїй бїльше заїнтересоване ся предметом релїгїї. В тїй цїли роздобув вїн деякі средства до науки погляду.

1) На его предложене Рада Шкїльна окружна закупила 4 серїї образів бїблїйних для ужитку шкїл.

2) Поручено одному рисівникови виготовити (наразї) шість таблиць, на котрих зображенї є прообрази Старого Завїта і їм вїдповїдна подїя з Нового Завїта.

3) Той сам артист виготовив образи сьвятинї Соломона і Зоровавеля.

4) На замовлене виготовив оден селянин (самоук-рїзбяр) модель сьвятинї Мойсея (скинїї), котрої одна бїчна стїна вїдїмаєсь в цїли задемонстрованя ученикам нутра храму враз з цїлою его обстановою як : кивотом, завїсою, жертвником кадильним, сьвїчником і иньшими.

5) Той сам рїзбяр кїнчить виготовляти з дерева двї фігурки високі 35 см. представляючі особу сьвященника (взглядно дїякона) і єпископа, на котрї будуть ушитї усї ризи сьвященничї. Через поступенне вкладане сїх уборів буде мож ученикам при науцї лїтургїки показувати церковнї ризи.

6) Ученики 4 кляси гїмназ. виконали з дощинок модель церкви, котру мож розїбрати і задемонструвати ученикам подїл храму і важнїйшї его предмети : як тетрапод, крилос, іконостас, пїднебесне і престїл.

7) Кружок набув 50 дїяпозитивів представляючих подїї Старого і Нового Завїта; они мають служити до сьвїтляних образів киданих на екран пїдчас бїблїйних викладів уладжуванїх дїтям по школах. — (Скїоптїкону позичає нам місцева філія „Просьвїти“).

Бїльшу половину видатків на висше вичисленї прибори покрив кружок з доходів (58 кор.), якї принесли чотири виклади уладженї в околичних мїсцевостях Теревовлї на тему: „Єрусалим і его істория“, та „Подорож до сьв. Землї“. — Вїдчити виголосив о. Е. Турула демонструючі образами сьвїтляними. —

Кружок замїряє в осени і зимї уладити бїльше викладів того рода а дохїд призначити на основане бїблїотеки дїл релїгїйного змїсту призначеної для ужитку шкїльної молодїжи. —

З браку бїльших фондів не мїг кружок примїститись в осїбнїм винанятїм льокалю тож вїдбував свої сходи вїже то в комнатах Товариства „Руска бїблїотека“ в Теревовлї, вїже то в приватних домах сьвященничих.

Теребовля дня 6 вересня 1911 року.

о. Е. ген Турула
мїстоголова кружка.

IV. Кружок катехитів в Дрогобичи.

Мїсцевий кружок „Товариства катехитів“ в Дрогобичи оснований 11-го грудня 1910 р., числячий (по 6 го вересня 1911 р.) сїмох (7) членів вїдбув вїсім (8) сходи.

1) На сходах позначено з найновішими річами літератури богословської і педагогічної, обговорювано біжучі справи відносячі ся до науки катихизму і виховання дітей і шкільної молодіжи, держано відчити :

2) Гора Морія (о. Кмить), вплив біблії на виховане духове дітей (о. Кункевич) ;

3) Розправляно над сим: Хто і що має ділати, щоби основи релігійно моральні були у молодежи тривкими.

Стан каси: вкладок уплачено 15 кор. з чого відослано до Головного Виділу 11 кор. 25 сот.

З місцевого кружка Товариства Катехитів в Дрогобичи 6-го вересня 1911 р. — о. П. Кмить. (К. б)

О П О В І Щ Е Н Ї.

Високопреподобні Отці катехити !

Відчуваючи брак поглядових средств до науки релігії я піднявсь за діло, в якимсь часі приспособити їх певне число для ужитку шкільного. — Порозумівшись з відповідними ремісниками маю надію, що се діло зможу довести до кінця. —

Буду лиш просити ВП. Отців катехитів о їх ласкаві і хосенні замітки в тім взгляді та о подане мені спису тих средств поглядових, котрих потреба найбільше оказуєсь в даній школі. —

Я могу на замовлене уже служити слідуючими средствами поглядовими :

I. „Скинія свідіння“ Мойсея; гарно мальований модель з дерева 35 цмр. довгий, на огороженій підставі (притвор) 85 цмр. довгий, Нутро святині демонструєсь ученикам піднесенем бічної стіни. — В нутрі находять ся різблені і золочені моделі. а) Кивот завіта з таблицями і т. п б) Жертвник кадильний. в) Семирамен. свічник г) Стіл предложеня з хлібами і чашею. Побіч святині стоїть жертвник мідяний; мідяне море. (Усі моделі мож з осібно винимати і демонструвати. Ціна цілого моделю винесе 35 кор.

II. Манекін з дерева високости 60 цмр. а до него усі ризи діяконьські, святиченичі і архиврейські, шиті з матерії в мініатурній формі. Через поступенне убиране в них манекіна мож ученикам демонструвати усі ризи церковні. Ціна винесе около 30 к.

На случай більшого числа замовлень буду міг владати крашені таблиці представляючі храм Соломона, Зоровавеля та усі старозавітні прообрази на осібних картонах з відповідними до них подіями з Нового Завіта. — о. *Евген Турула*, кат. в Терехови.

За редакцію відповідає святиц. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійского Інституту під зарядом М. Рефца

Ж23911 ⁷

1911

